

NORGES OFFICIELLE STATISTIK,

UDGIVEN I AARET 1872.

C. No. 4.

BERETNING

OM

SUNDHEDSTILSTANDEN OG MEDICINALFORHOLDENE

I NORGE

I AARET 1869.

UDGIVEN AF

DEPARTEMENTET FOR DET INDRE.

(UN RESUMÉ SE TROUVE PAGE IV.)

C. No. 4.

B E R E T N I N G

OM

**SUNDHEDSTILSTANDEN OG MEDICINALFORHOLDENE
I N O R G E**

I

1869.

UDGIVET AF

DEPARTEMENTET FOR DET INDRE.

CHRISTIANIA.

TRYKT I DET STEENSKE BOGTRYKKERI

1871—72.

Indhold.

(Table des matières).

A.	Almindelig Oversigt over Sundhedstilstanden og Medicinalforholdene i hele Riget i Aaret 1869. (Rapport général sur l'état sanitaire et médical en Norvège pendant l'année 1869)	V—XXXV
B.	Beretning for de enkelte civile Overøvrighedsdistrikter. (Rapport spéciaux pour les différentes préfectures)	1—149
I.	Christiania By	1
II.	Akershus Amt	14
III.	Smaalenenes Amt	19
IV.	Buskeruds Amt	27
V.	Jarlsberg-Laurvigs Amt	34
VI.	Hedemarkens Amt	41
VII.	Christians Amt	47
VIII.	Bratsbergs Amt	54
IX.	Nedenæs Amt	61
X.	Lister-Mandals Amt	68
XI.	Stavanger Amt	74
XII.	Søndre Bergenhus Amt	81
XIII.	Bergens By	88
XIV.	Nordre Bergenhus Amt	94
XV.	Romsdals Amt	101
XVI.	Søndre Trondhjems Amt	109
XVII.	Nordre Trondhjems Amt	117
XVIII.	Nordlands Amt	123
XIX.	Tromsø Amt	134
XX.	Finmarkens Amt	141
C.	Oversigt over Husdyrenes vigtigste Sygdomme m. v. i 1869. (Compte rendu des maladies principales des animaux domestiques etc. pendant l'année 1869)	149
D.	Bilag (Des Appendices)	160—166
1.	Om Typhus i Stegens Lægedistrikt i 1869, af Distriktslæge Føyns Medicinalberetning	160
2.	De hygiæniske Forholde i Sydvaranger, af Distriktslæge Østbergs Medicinalberetning	161
3.	Beretning om Sundhedstilstanden og Medicinalforholdene i Norge i 1814, afgiven af det norske Sundhedskollegium	163

Pendant l'année 1869 l'état sanitaire du Royaume doit être considéré, en général, comme satisfaisant. D'après les relevés statistiques le nombre des cas traités des maladies aiguës, dites épidémiques, *) pendant l'année a été de 66 914 (dans l'année précédente de 75 244), dont 21 825 tombent au premier quartier, 16 667 au second, 12 421 au troisième et 16 001 au quatrième quartier. Parmi les maladies prédominantes de l'année il faut citer, au premier plan, la pneumonie, dont la fréquence a été plus grande et la mortalité plus considérable que pour l'année précédente; les affections catarrhales ont été plus nombreuses que d'habitude; la scarlatine a gagné du terrain aux diocèses de Christiania, d'Hamar et de Trondhjem, pendant qu'elle s'est contenue, cette année, dans des limites restreintes dans les autres diocèses. La fièvre typhoïde, la variole, la coqueluche et notamment la rougeole ainsi que les affections gastriques aiguës ont diminué considérablement de fréquence.

En 1869 la mortalité, calculée d'après la population moyenne présumée de l'année, soit 1 731 448 individus, a été de 17,06 sur 1 000 (non compris les morts-nés; ceux-ci compris, la mortalité a été de 18,17 sur 1 000). Les nombres correspondants de l'année précédente étaient de 18,40 et de 19,52. Le nombre des décès a été de 29 534, celui des morts-nés de 1 924. Le nombre des naissances a dépassé celui des décès de 19 924. Parmi les 10 823 décès, dont les médecins ont indiqué la cause, **) les maladies suivantes ont provoqué le plus grand nombre: la phthisie et les tubercules pulmonaires 1 651, la pneumonie 1 113, la décrépitude 692, la méningite cérébrale 594, la fièvre typhoïde 543, la scarlatine 510, la débilité congénitale 451, les maladies cancéreuses 438, l'hydropisie et la maladie de Bright 379, la bronchite aiguë 362, la diphthérie et le croup 338, l'apoplexie cérébrale 286, la coqueluche 282, les convulsions 259, le choléra simple et la diarrhée 249. Le nombre total de décès des spédalsques était de 206; dans 107 de ces cas la spédalskhed (l'Eléphantiasis des Grecs) a été indiquée comme cause de mort. Par suite d'accidents malheureux ont encore péri 1 326, dont la plupart se sont noyés.

Le nombre des hôpitaux était de 52; dans les 39 hôpitaux ordinaires il a été traité 8 665 malades, dont 6 995 sont sortis et 631 sont décédés; la mortalité ainsi 8,3 sur 100. Dans 9 hospices d'aliénés il a été traité 1 124 individus.

L'administration médicale du pays se trouvait divisée en 137 districts civils. Le nombre total des médecins autorisés était de 409. La vaccination a été pratiquée sur 37 851 individus, soit par les médecins, soit par des aides vaccinateurs, dont le nombre était de 634. Il y avait 566 sages-femmes examinées.

Le nombre des pharmacies était de 64.

*) Voir le tableau No. V, page X.

**) Voir le tableau No. XXV, page XXVIII—XXXI.

A. Almindelig Oversigt

over Sundhedstilstanden og Medicinalforholdene i Riget for Aaret 1869.

Sundhedstilstanden maa for det hele Riges Vedkommende betegnes som usædvanlig god. Som mindre tilfredsstillende skildres den kun fra Buskeruds Landfysikat, Laurvigs Distrikt, Christians Amt samt nogle Lægedistrikter af nordre Bergenhus, Romsdals og af de 3 nordligste Amter. Af 69 642 i hele Landet behandlede Tilfælde af saadanne akute Sygdomme, der kunne antage epidemisk Udbredning (i foregaaende Aar 80 095), er Tiden opgivet for 66 914, af hvilke 21 825 falde paa 1ste, 16 667 paa 2det, 12 421 paa 3die og 16 001 paa 4de Kvartal. Derefter var Sygeligheden ligesom i de 2de foregaaende Aar størst i 1ste Kvartal og ligesom i 1867 mindst i 3die Kvartal, medens derimod i 1868 Epidemier af akute gastriske Sygdomme bragte Sygeligheden i høi Grad til at stige i dette Kvartal. Med Hensyn til de epidemiske Sygdomsforholde udmærkede Aaret 1869 sig ved en tiltagende Overvægt af de catarrhalske Sygdomme og en stærkere Fremtræden af Lungebetændelser og Skarlagensfeber, medens derimod Nervefeber, Børnekopper, Kighoste samt navnlig Mæslinger og akute gastriske Sygdomme viste en betydelig Tilbagegang.

Antallet af **Døde** i 1869, nemlig 29 534, er mindre end i de 2 nærmest foregaaende Aar og i 1864, i hvilke de Dødes Antal udgjorde henholdsvis 31 737, 31 708 og 29 692, større end i Aarene 1866 og 1865, i hvilke de Dødes Antal udgjorde henholdsvis 28 993 og 28 066. Sammenlignet med Middeltallet af Døde i Femaaret 1861—65, viser Aaret 1869, som af nedenstaaende Tabel kan sees, en Formindskelse af de Dødes Antal med 3,38 pCt.; sammenlignet med det foregaaende Aar viser sig en Formindskelse med 6,94 pCt., sammenlignet med 1867 en Formindskelse med 6,86 pCt., sammenlignet med 1866 en Forøgelse med 2,21 pCt. Tabel I. viser Antallet af Døde i de forskellige

Stifter i 1869, sammenlignet med det aarlige Middeltal af Døde i Femaaret 1861—65, samt den procentvise Forøgelse eller Formindskelse af de Dødes Antal i de sidste 3 Aar i Forhold til Middeltallet af Døde i det nævnte Femaar.

Tabel I.	Middeltal af Døde i Femaaret 1861—65.	Døde i 1869.	Forøgelse eller Formindskelse i 1869.	Procentvis Forøgelse eller Formindskelse i:		
				1869.	1868.	1867.
Riget	30 566	29 534	÷ 1032	÷ 3,38	+ 3,83	+ 3,74
Christiania Stift	8 347	8 403	+ 56	+ 0,7	+14,9	+15,5
Hamars -	3 916	3 371	÷ 545	÷13,9	+ 1,5	+ 0,9
Christiansands -	5 946	6 116	+ 170	+ 2,9	+12,1	+17,6
Bergens -	4 619	4 474	÷ 145	÷ 3,1	÷12,8	÷ 2,7
Trondhjems -	4 493	3 975	÷ 518	÷11,5	÷13,5	÷20,0
Tromsø -	3 244	3 195	÷ 49	÷ 1,5	+10,8	÷ 6,6

Som det sees af denne Tabel, var de Dødes Antal betydeligt formindsket i Hamars og Trondhjems Stifter og noget formindsket i Bergens Stift; noget forøget i Christiansands Stift, i de øvrige Stifter var Forskjellen ikke væsentlig. Til Sammenligning af Dødeligheden i de forskellige Aldersklasser i 1869 med Femaaret 1861—1865 hidsættes Tabel II, der viser, hvor mange af 1 000 Døde, der falde paa de enkelte Aldersklasser gennemsnitlig for det nævnte Femaar og særskilt for Aaret 1869. Til lettere Oversigt er, hvor Forskjellen udgjør 1,0 eller derover, Tallene trykte med udhævede Typer.

Tabel II.

Døde pro mille i de forskjellige Aldersklasser.

Aldersaar.	Hele Riget.		Christiania Stift.		Hamar Stift.		Christiansands Stift.		Bergens Stift.		Trondhjems Stift.		Tromsø Stift.	
	1861-65	1869.	1861-65	1869.	1861-65	1869.	1861-65	1869.	1861-65	1869.	1861-65	1869.	1861-65	1869.
Under 1 Aar . . .	182,92	188,49	176,93	187,31	166,78	168,50	183,36	179,20	213,97	224,63	160,75	175,35	203,51	196,24
mellem 1—3 Aar	110,35	83,53	124,71	96,75	112,35	88,70	111,67	71,78	85,60	69,29	102,16	80,50	115,17	89,51
— 3—5 -	59,16	39,89	63,96	51,53	70,78	41,83	48,71	30,58	48,79	26,60	56,76	36,98	70,04	47,26
— 5—10 -	62,79	40,97	65,76	46,17	68,79	42,72	50,22	37,44	51,13	33,30	64,59	38,99	85,08	45,38
— 10—15 -	56,30	25,70	56,58	27,13	46,98	28,77	59,37	26,98	46,02	20,79	56,67	23,65	75,28	25,67
— 15—20 -		30,74		30,35		21,66		36,79		25,70		26,67		41,94
— 20—30 -	60,67	69,20	59,12	67,36	44,58	41,53	68,59	83,06	58,80	68,17	58,67	60,88	74,97	88,58
— 30—40 -	58,26	63,05	62,64	60,34	42,08	45,98	62,70	73,57	59,44	65,27	54,49	55,09	61,90	74,80
— 40—50 -	57,30	68,40	62,07	71,28	47,54	56,07	59,07	72,60	61,09	66,83	54,80	65,16	51,67	71,99
— 50—60 -	58,49	72,90	58,50	73,90	50,15	69,41	61,18	82,73	62,87	65,71	62,32	67,17	52,03	72,30
— 60—70 -	96,10	102,76	95,43	96,04	99,84	109,46	98,42	102,03	97,85	101,92	103,10	117,23	76,88	97,97
— 70—80 -	113,48	134,12	104,63	121,39	135,68	172,35	111,54	127,04	127,55	147,30	122,60	154,72	80,33	96,71
— 80—90 -	70,78	68,83	60,49	64,50	98,25	96,41	73,60	64,26	73,17	70,41	81,46	81,26	40,75	42,25
— 90—100 -	13,00	11,28	8,99	5,95	15,68	16,31	11,20	11,94	13,46	13,86	21,01	16,35	11,65	8,76
Over 100 Aar . . .	0,40	0,14	0,19	-	0,52	0,30	0,37	-	0,26	0,22	0,62	-	0,74	0,63

Efter denne Tabel sees en relativ Forøgelse af de Dødes Antal at have fundet Sted i det første Leveaar baade i hele Riget og i Stifterne med Undtagelse af Christiansands og Tromsø Stift, hvor Forholdet er omvendt. I Aldersklasserne mellem 1 og 10 Aar bemærkes de Dødes Antal at være relativt formindsket i hele Riget og i ethvert enkelt Stift;*) i Aldersklasserne mellem 20 og 80 Aar sees de Dødes Antal at være relativt forøget i Riget og for største Del ogsaa i de enkelte Stifter.

Tabel III indeholder en Sammenstilling af endel Dødelighedsforholde i de enkelte Stifter og Amter. (Se Tabellen paa anden Spalte.)

De fleste Dødsfald indtraf i: De færreste i:

Marts	3 065	September	1 973
April	2 833	August	1 983
Mai	2 803	Oktober	2 082
Januar	2 764	Juli	2 082
Februar	2 683	Juni	2 335
December	2 490	November	2 441

Veirliget. Vinteren var over en større Del af Landet mild, Vaaren i det Hele kold ligesom Sommeren, der paa Vestlandet samt i det Nordenfjeldske tillige var regnfuld; Kulden indfandt sig tidligt paa Østlandet.

Aarsudbyttet anføres med Hensyn til Korn- og Potesavlen som i det Hele mindre tilfredsstillende, Korn og

*) Med Hensyn hertil maa det dog oplyses, at Forøgelsen under 1 Aar og Formindskelsen mellem 1 og 10 Aar er mere tilsyneladende end virkelig, idet Grunden for en stor Del ligger i en forandret Bearbejdelse i Tabelkontoret af Opgaverne fra 1866 af, hvorom nærmere henvises til Norges officielle Statistik, udgiven i Aaret 1869 C. No. 1 Pag. VII og XI.

Tabel III.

1869.

	Samtlige Døde i pCt. af Født.	Døde i 1ste Leveaar i pCt. af Født.	Døde i 1ste Leveaar i pCt. af samtlige Døde.	Døde mellem 1—15 Aar i pCt. af samtlige Døde.	Døde under 15 Aar i pCt. af samtlige Døde.
Riget	59,7	11,3	18,8	19,0	37,9
Christiania Stift	62,5	11,7	18,7	22,2	40,9
Hamar	50,7	8,5	16,8	20,2	37,1
Christiansands	65,5	10,9	17,9	16,7	34,6
Bergens	57,8	13,0	22,5	15,0	37,5
Trondhjems	58,0	10,2	17,5	18,0	35,5
Tromsø	68,5	13,4	19,6	20,8	40,4
Christiania By	53,0	14,2	27,6	21,8	47,7
Akershus Amt	65,9	11,7	17,7	21,7	39,5
Smaalenenes	62,0	10,7	17,2	26,2	43,5
Buskeruds	60,0	11,0	12,5	19,8	38,2
Jarlsb.-Laurvigs Amt	70,0	11,5	16,5	21,1	37,5
Hedemarkens	51,1	7,9	15,5	22,9	38,4
Christians	50,4	9,2	18,2	16,7	35,0
Bratsbergs	68,9	10,6	18,3	16,2	34,7
Nedenæs	64,0	10,7	16,7	19,6	36,3
Lister-Mandals	69,8	13,2	18,8	15,3	34,1
Stavangers	54,0	9,3	17,8	15,9	33,7
Søndre Bergenhus	54,6	12,0	22,0	15,3	37,3
Bergens By	65,2	15,8	23,5	16,4	39,9
Nordre Bergenhus Amt	57,9	13,6	23,5	11,7	35,2
Romsdals	54,4	10,4	19,1	18,5	37,6
Søndre Trondhjems	61,1	10,9	17,8	19,4	37,2
Nordre	40,5	9,9	16,7	15,9	32,6
Nordlands	66,4	12,1	18,2	17,9	36,1
Tromsø	67,0	14,1	21,0	23,2	44,2
Finmarkens	78,0	16,6	21,3	24,9	46,3

Potetes tog paa mange Steder, især i det Østenfjeldske, Skade formedelst Kulden. Noget bedre stillede Udbyttet sig i Buskeruds og Jarlsberg-Laurvigs Amter samt i Christiansands Stift. Høsten gav i Akershus og Smaalenene

lidet, i Buskerud et middels Udbytte, i Nedenæs, Lister-Mandals Amt samt i Tromsø Stift var Udbyttet meget godt. Afkastningen af Fiskerierne sættes noget lavere end for det foregaaende Aar, hvortil fornemmelig bidrog de lave Priser paa Vaarsild.

Om de **epidemiske Sygdommes** Fordeling over de enkelte Stifter og Amter giver Tabel IV Oplysning, Tabel V om de epidemiske Forholde i hele Riget med Hensyn til Tid og de Angrebnes Kjøen og Alder (se Pag. VIII—IX og X).

Den største **Sygelighed** viste sig derefter i Aarets 4 første Maaneder, den mindste i 3die Kvartal. Den større Sygelighed i Aarets Begyndelse skyldes især den hyppigere Forekomst af catarrhalske Sygdomme, nogen Indflydelse maa ogsaa tillægges den større Hyppighed af Nervefeber, Skarlagensfeber og Lungebetændelse.

Nervefeber (Typhus). Det for Aaret 1869 opførte Antal Angrebne og Døde er mindre end for noget af Aarene 1863—68, større end for noget af Aarene 1857—62; Procentantallet af de Døde var mindre end i de 3 nærmest foregaaende Aar. Forholdet mellem det kjendte Antal Angrebne og Døde af Nervefeber i de sidste 5 Aar sees af følgende Sammenstilling:

Nervefeber.	Angrebne.	Døde.	Døde af 100 Angrebne.
1869	5 259	544	10,34
1868	6 777	770	11,36
1867	6 517	782	12,00
1866	6 480	700	10,80
1865	5 802	593	10,12

Sammenligner man i heromhandlede Aar Nervefeberens Udbredning i de enkelte Dele af Riget, viser Sygdommen sig som sædvanligt at have været mindst hyppig og i det Hele lidet udbredt i Hamars Stift, mest udbredt og hyppig i Tromsø Stift. Finmarkens Amt udmærker sig ligesom i de 4 nærmest foregaaende Aar ved den hyppigste Forekomst af Nervefeber, i Smaalenenes Amt havde Sygdommen dernæst størst Udbredning, medens den var lidet hyppig i Akershus Amt med Christiania, søndre Trondhjems og Christians Amter. Sammenlignet med de foregaaende Aar viser der sig en mærkbar Aftagen af Sygdommen i alle Stifter undtagen i Christiansands og Bergens Stift, hvor den holdt sig omtrent paa samme Standpunkt. Amtsvis bemærkes en Tiltagen af Sygdommen i Smaalenenes, Lister-Mandals, søndre Bergenhus Amt med Bergen samt i Tromsø Amt, medens der spores en betydelig Aftagen i Buskeruds, Jarlsberg-Laurvigs,

Hedemarkens, Stavangers, søndre Trondhjems, Nordlands og Finmarkens Amter.

Til Oversigt over Nervefeberens Forekomst i Aarene 1857—69 i de forskjellige Dele af Riget hidsættes Tabel VI, der for hvert Aar angiver stifts- og amtsvis Antallet af det kjendte Antal Angrebne af 1 000 Indvaanere. (Tabel VI.)

Ligesom tidligere viste Sygdommen sig i Regelen som Abdominaltyphus; i nogle Amter optraadte dels spredte, dels epidemiske Tilfælde af exanthematisk Typhus, der dog ikke fik videre Udbredning undtagen i Smaalenenes og Finmarkens Amter, fra hvilket sidstnævnte Amt der opføres over 300 Angrebne og omtrent 25 Døde. Af Febris recurrens opgives 27 Angrebne.

Tabel VIII giver en nøiere Oversigt over Nervefeberens Forekomst i de forskjellige Egne af Landet.*) (Se Pag. XII.)

Paa mange Steder fortsatte Epidemier af Nervefeber sig fra det foregaaende Aar; ved hjemvendende syge Fiskere førtes Sygdommen fra de store Fiskerier til Lister-Mandals, nordre Bergenhus, Nordlands og Tromsø Amter. Fra Sverige bragtes exanthematisk Typhus til tilgrænsende Dele af Smaalenenes Amt, ved gennemreisende Kvæner indførtes Nervefeber til Finmarken og ved syge Sømænd gjentagne Gange til Jarlsberg-Laurvigs og Nedenæs Amter.

Af **Barselfeber** opgives 452 Tilfælde og 111 Dødsfald. (I det foregaaende Aar opgaves 434 Tilfælde og 115 Dødsfald, i 1867 475 Tilfælde og 143 Dødsfald, i 1866 503 Tilfælde og 136 Dødsfald.) Som Døde paa Barselseng er af Presterne opgivet 300 (i det foregaaende Aar opgaves 295, i 1867 302, i 1866 342 og i Gjennemsnit for Tiaaret 1856—65 378).

Tabel VIII viser Fordelingen over By og Land samt paa de enkelte Stifter af Dødsfald paa Barselseng og af Barselfeber. Det vil heraf sees, at Christiania og Hamars Stifter udmærke sig ved en ringere Dødelighed paa Barselseng fremfor de øvrige.

I Aarene 1865—69 døde ifølge Prestelisterne 1 586

*) Ligesom i foregaaende Beretninger maa det bemærkes, at en og anden Læge opgiver Dødsfald af Nervefeber, hvor der ikke har været anvendt Lægehjelp til den Syge eller Døde uden det tilsvarende Antal Behandlede; under saadanne Omstændigheder har det, naar alle bekjendte Tilfælde skulde indtages i Tabellen, været nødvendigt at opføre de Dødes Antal uforandret og saa blandt de Angrebne. Den herved fremkomne Feil udjevnes for en Del derved, at paa den anden Side ikke alle Dødsfald blandt de Behandlede komme til Lægernes Kundskab, ligesom det ogsaa tør forudsættes, at mange af de anførte Tilfælde kun have været lette Abortivtilfælde. Paa det for hele Riget udregnede Dødelighedsforhold vil Feilen derfor neppe være af stor Indflydelse, men vel for en Del ved Sammenligningen mellem de enkelte Amter.

Tabel IV.

De af Lægerne anmeldte Tilfælde af epidemiske

	Samtlige epi- demiske Syg- domme.		Nervefeber.		Simpel Feber.	Barselseber		Børne- kopper.		Vand- kopper.		Skarla- gensfeber.		Rød- lin- ger.	Mæslin- ger.		Rosen.	
	Angr.	ialt Døde.	Angr.	ialt Døde.	Angr.	Angr.	ialt Døde.	Angr.	ialt Døde.	Angr.	ialt Døde.	Angr.	ialt Døde.	Angr.	Angr.	ialt Døde.	Angr.	ialt Døde.
Riget	70 301	3759	5259	544	3878	452	111	428	24	993	4	4200	510	204	822	20	1305	33
Christiania Stift	26 940	1321	1024	110	1531	146	29	356	21	379	2	1705	251	85	56	3	583	10
Hamars -	5 996	399	319	29	180	43	12	6	-	39	1	1155	139	17	182	4	133	6
Christiansands -	13 862	717	1128	146	882	92	29	66	3	289	1	131	23	83	61	-	297	9
Bergens -	9 645	512	923	95	765	62	20	-	-	146	-	101	7	7	415	12	109	5
Trondhjems -	9 406	498	712	70	399	62	12	-	-	103	-	1039	87	5	101	1	142	2
Tromsø -	4 452	312	1153	94	121	47	9	-	-	37	-	69	3	7	7	-	41	1
Christiania By	7 549	322	57	9	321	18	7	24	-	147	1	287	36	53	6	1	140	4
Akershus Amt	2 426	184	40	6	68	22	5	17	-	33	1	265	44	-	7	-	55	2
Smaalenenes -	5 175	275	629	57	345	30	4	196	17	98	-	504	76	-	31	1	106	-
Buskeruds -	5 891	289	193	21	395	32	7	5	-	68	-	443	76	22	5	1	134	1
Jarlsberg-Laurvigs Amt	5 899	251	105	17	402	44	6	114	4	33	-	206	19	10	7	-	148	3
Hedemarkens -	2 845	239	198	22	65	21	7	5	-	29	-	529	79	5	36	-	64	2
Christians -	3 151	160	121	7	115	22	5	1	-	10	1	626	60	12	146	4	69	4
Bratsbergs -	2 396	187	139	13	86	28	10	21	1	47	-	49	7	-	6	-	53	3
Nedenæs -	3 240	169	198	27	94	21	7	3	1	95	-	69	16	67	4	-	95	3
Lister-Mandals -	3 127	139	222	25	164	17	6	34	1	56	-	7	-	5	5	-	64	1
Stavanger -	5 099	222	569	81	538	26	6	8	-	91	1	6	-	11	46	-	85	2
Søndre Bergenhus -	1 424	145	410	39	56	14	9	-	-	-	-	27	3	5	58	8	6	-
Bergens By	5 535	183	292	29	570	27	4	-	-	136	-	48	3	-	214	2	66	5
Nordre Bergenhus -	1 412	98	150	20	60	14	5	-	-	4	-	17	-	-	35	1	21	-
Romsdals -	3 635	211	366	34	163	22	6	-	-	22	-	264	32	2	206	2	48	-
Søndre Trondhjems -	4 872	231	92	12	219	26	7	-	-	80	-	490	35	-	3	-	78	2
Nordre -	2 173	142	325	31	96	21	1	-	-	7	-	294	21	5	-	-	32	-
Nordlands -	1 880	156	449	44	50	12	3	-	-	16	-	8	1	-	-	-	18	-
Tromsø -	895	45	246	13	32	22	5	-	-	-	-	36	-	6	7	-	7	-
Finmarkens -	1 677	111	458	37	39	13	1	-	-	21	-	25	2	1	-	-	16	1

paa Barselseng, for 1308 af disse er opført Tiden i Barselsengen, da Dødsfaldet indtraf, nemlig:

uforløst døde	110	i 8de Døgn døde	38
i 1ste Døgn døde	187*)	i 9de — —	102
i 2det — —	114	i 10de — —	55
i 3die — —	72	i 11te — —	47
i 4de — —	73	i 12te — —	34
i 5te — —	70	i 13de — —	24
i 6te — —	64	i 14de — —	21
i 7de — —	50	i 2den Uge døde tils. 321	

i 1ste Uge døde tils. 630

*) For 145 er Tiden nærmere opgivet saaledes: Strax efter Forløsningen døde 37, $\frac{1}{4}$ Time efter 4, $\frac{1}{2}$ Time efter 6, 1 Time efter 15, $\frac{1}{2}$ Time efter 3, 2 Timer efter 16, 3 Timer efter 13, 4 Timer efter 4, 5 Timer efter 6, 6 Timer efter 11, 7 Timer efter 5, 8 Timer efter 6, 10 Timer efter 2, 12 Timer efter 13; 13, 14, 15 og 16 Timer efter, hver 1.

i 3die Uge døde tilsammen	135
i 4de — — —	67
efter 4de — — —	45

For de paa Barselseng i 1869 Døde indeholde Lægerne Beretninger i det Hele Oplysning om Dødsarsagen hos 168; 111 døde af Barselseber, 12 af Barselkrampe (deraf 1 uforløst), 2 af Barselmani, 10 af Blødning fra Livmoderen, 8 af Bristning af Livmoderen, 10 efter forskellige besværlige eller i anden Henseende uregelmæssige Fødsler, fuldførte ved Kunsthjelp, 4 af Emboli, 5 af Lungebetændelse, 1 af Pleuritis, 2 af Børnekopper, 1 af Skarlagensfeber, 1 af Cholera nostras og 1 af Svindsot. Desuden døde 1 Kvinde efter Abort, 1 af Livmoderblødning ved Mola carnososa og 1 af Barselseber 6 Uger efter Forløsningen. 13 døde uforløste, hvoraf:

Sygdomme fordelte paa Stifter og Amter.

Kighoste.		Diphtherisk Svælgbetændelse.		Strube-hoste.		Kusma.		Akute catarrhalske Tilfælde.		Lungebetændelse.		Pleurit.		Gigtfeber.		Koldfeber.		Diarrhoe og Cholera nostras.		Blodgang.		Skjørbug.	
Angr.	ialt Døde.	Angr.	ialt Døde.	Angr.	ialt Døde.	Angr.	ialt Døde.	Angr.	ialt Døde.	Angr.	ialt Døde.	Angr.	ialt Døde.	Angr.	ialt Døde.	Angr.	ialt Døde.	Angr.	ialt Døde.	Angr.	ialt Døde.	Angr.	ialt Døde.
3882	282	1491	167	280	170	588	1	26 421	386	7175	1113	788	59	1479	51	216	1	9 776	245	523	33	141	5
1150	74	517	65	120	84	454	1	11 304	138	2671	398	277	19	448	19	118	-	3 972	92	30	4	14	1
125	11	208	7	11	3	37	-	1 637	40	878	123	85	6	194	2	4	-	698	13	31	2	14	1
306	24	139	20	41	15	52	-	6 183	98	1639	286	184	12	410	17	70	-	1 730	30	16	2	63	2
824	85	102	10	12	8	16	-	3 315	41	871	154	107	10	200	4	10	-	1 592	55	62	6	6	-
773	44	359	26	44	23	23	-	3 099	52	834	121	87	8	192	6	13	1	1 116	37	296	8	7	-
704	44	166	39	52	37	6	-	883	17	282	31	48	4	35	3	1	-	668	18	88	11	37	1
294	25	61	11	33	26	268	1	3 917	48	574	100	9	7	143	5	11	-	1 178	41	8	-	-	-
141	11	85	13	11	8	17	-	759	12	462	68	62	5	39	1	2	-	334	6	4	1	3	1
141	2	110	11	14	10	80	-	1 457	21	489	49	82	1	65	3	14	-	772	22	6	1	6	-
432	27	112	7	22	12	44	-	2 382	25	561	93	49	2	86	5	43	-	851	11	10	1	2	-
142	9	149	23	40	28	45	-	2 789	32	585	88	75	4	115	5	48	-	837	12	2	1	3	-
14	2	73	5	9	3	3	-	761	34	451	73	54	4	108	-	4	-	400	6	12	2	4	-
111	9	135	2	2	-	34	-	876	6	427	50	31	2	86	2	-	-	298	7	19	-	10	1
19	2	32	8	16	7	-	-	1 042	30	338	87	35	1	71	6	5	-	378	9	2	1	29	2
49	9	42	5	3	2	19	-	1 555	26	301	58	85	6	59	3	31	-	434	6	3	-	13	-
94	7	30	1	7	4	-	-	1 455	23	480	59	25	2	75	2	14	-	354	7	7	1	12	-
144	6	35	6	15	2	33	-	2 131	19	520	82	39	3	205	6	20	-	564	8	4	-	9	-
195	21	21	-	3	3	-	-	169	6	192	42	23	3	41	2	-	-	180	8	23	1	1	-
224	24	60	9	4	1	2	-	2 369	18	339	50	3	3	95	1	7	-	1 078	34	1	-	-	-
264	17	10	1	2	2	1	-	444	15	97	24	27	2	40	1	2	-	198	9	23	1	3	-
535	35	172	5	16	6	18	-	784	8	404	66	71	2	68	-	10	1	326	7	133	7	5	-
248	19	123	13	24	14	18	-	2 036	33	366	58	55	4	108	3	1	-	736	28	167	3	2	-
131	13	75	8	7	5	-	-	612	13	307	35	15	4	40	3	3	-	190	6	11	2	2	-
249	23	58	7	41	29	1	-	401	12	120	14	25	3	18	3	1	-	381	13	26	3	6	1
152	4	19	7	4	3	1	-	143	1	92	9	13	-	9	-	-	-	102	2	4	1	-	-
303	17	89	25	7	5	4	-	339	4	70	8	10	1	8	-	-	-	185	3	58	7	31	-

i Buskeruds Amt 1 i nordre Bergenhus Amt 2
i Hedemarkens - 1 i Nordlands - 2
i Stavangers - 2 i Tromsø - 2
i søndre Bergenhus Amt 3

Af de døde Uforløste, om hvilke Lægernes Beretninger indeholde nærmere Oplysninger, haves Opgave over Dødsårsagen hos 7; af disse opgives 3 at være døde af Livmoderbristning, 2 ved Bækkenforsnevring, 1 af Barselkrampe, 1 af Afkræftelse.

Af **Børnekopper** (Variolæ) opføres 428 Angrebne og 24 Døde. (I det foregaaende Aar opgives 2 023 Angrebne og 99 Døde, i 1867 1 243 Angrebne og 120 Døde). Sygdommen havde størst Udbredning i Christiania og Christiansands Stifter; i Hamars Stift forekom Børnekopper kun enkeltvis; fra de øvrige Stifter op-

gives intet Tilfælde. De fleste Tilfælde opføres fra Smaalenenes og Jarlsberg-Laurvigs Amter. I Smaalenene fortsatte Sygdommen sig dels fra det foregaaende Aar, dels blev den gjentagne Gange indført ved arbeidssøgende Svensker, hvilket sidste ogsaa var Tilfældet i Jarlsberg-Laurvigs Amt, hvor Børnekopperne i 2det Kvartal vare meget udbredte i og omkring Horten og derfra førtes til forskellige Steder i Amtet og til Christiania.

Skarlagensfeber (Scarlatina) havde en betydeligt større Udbredning end i det foregaaende Aar, medens derimod Sygdommens Dødelighed var mindre (i 1869 10,8 pCt. af de Behandlede, i 1868 12,6 pCt); i Tabel VII hidsættes en Sammenligning over de anmeldte Tilfældes og Dødsfalds Fordeling stiftsvis i de tvende sidste Aar:

De af Lægerne anmeldte Tilfælde af epidemiske Sygdomme efter Tid, Køn og Alder.

Tabel V.

(Le nombre des cas traités des maladies épidémiques par mois, par sexe et par âge.)

	Hele Aaret.			Tiden er op- givet for	Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.	Kjønn et op- givet ialt for	Af de op- givne vare		Alder er op- givet ialt for	Af de Opgivne vare	
	Behandlede.	Procentforhold til samtlige behandlede epidemiske Tilfælde.	Af de Behand- lede døde.															Mk.	Kv.		under 15 Aar.	over 15 Aar.
Typhus	5 218	7,5	517	4 820	679	468	544	492	388	351	361	297	257	297	298	388	4 861	2 531	2 330	4 945	1 351	3 594
Febris simplex	3 878	5,6	-	3 712	385	390	413	352	315	280	237	216	235	250	312	327	3 145	1 577	1 568	3 697	1 768	1 929
— puerperalis	430	0,6	89	410	55	43	49	31	26	35	21	29	27	35	25	34	430	-	430	430	-	430
Variolae	428	0,6	24	412	36	36	39	43	61	67	36	21	15	10	21	27	409	192	217	407	144	263
Varicellae	993	1,4	4	982	123	65	104	76	80	67	82	62	76	58	83	106	842	404	438	982	897	85
Scarlatina	4 139	5,9	449	4 091	428	394	431	423	389	308	228	194	247	292	389	368	3 788	1 812	1 976	4 003	3 483	520
Rubeolae	204	0,3	-	204	6	8	10	10	20	22	26	12	14	17	27	32	204	86	118	204	158	46
Morbilli	816	1,2	14	792	169	114	87	98	56	52	42	29	16	51	52	26	552	286	266	797	684	113
Erysipelas	1 297	1,9	25	1 242	121	108	128	117	94	84	86	98	79	111	99	117	1 181	384	797	1 225	185	1 040
Tussis convulsiva	3 801	5,5	201	3 788	365	401	324	264	236	202	290	334	412	373	319	268	3 457	1 656	1 801	3 744	3 661	83
Diphtheritis faucium	1 452	2,1	127	1 403	175	128	149	130	126	106	96	80	106	102	99	106	1 344	623	721	1 387	772	615
Angina membranacea	257	0,4	148	250	33	34	33	29	25	12	11	12	12	17	19	13	244	145	99	254	250	4
Parotitis	587	0,8	-	573	48	62	76	67	45	46	30	23	32	42	50	52	559	312	247	561	342	219
Bronchitis acuta & Ca- tarrhus	26340	37,8	308	25077	3027	2987	3148	2436	1997	1488	1176	1000	1241	1610	2451	2516	22916	11958	10958	24763	9 933	14830
Pneumonia	7 000	10,1	948	6 831	675	636	950	901	869	597	345	210	225	287	538	598	6 545	3 939	2 606	6 822	1 832	4 990
Pleuritis	771	1,1	42	724	80	72	84	68	60	62	55	51	37	47	49	59	738	448	290	724	126	598
Rheumatism. art. acut.	1 466	2,1	38	1 411	170	140	138	150	118	101	111	73	73	85	123	129	1 324	735	589	1 408	176	1 232
Febris intermittens	215	0,3	-	176	4	10	24	26	27	17	15	15	11	13	9	5	199	164	35	203	14	189
Diarrhoea acuta & Cholera nostras	9 695	13,9	165	9 411	743	689	698	669	647	690	979	1180	1037	751	710	618	8 152	4 456	3 696	9 050	3 981	5 069
Dysenteria	514	0,7	24	491	101	77	73	32	22	24	18	45	18	22	31	28	393	210	183	512	243	269
Scorbutus	141	0,2	5	114	22	7	9	9	17	15	10	9	6	2	5	3	140	92	48	135	30	105
Summa	69642	100,0	3128	66914	7445	6869	7511	6423	5618	4626	4255	3990	4176	4472	5709	5820	61423	32010	29413	66253	50030	36223

Tabel VI. Angrebne af Nervefeber af 1000 Indvaanere. *)

	1869	1868	1867	1866	1865	1864	1863	1862	1861	1860	1859	1858	1857
Riget	3,04	3,93	3,80	3,81	3,44	3,81	3,81	3,47	3,35	3,27	3,3	3,1	2,9
Christiania Stift	2,22	3,60	5,29	3,68	2,40	2,7	4,5	3,8	5,0	4,7	3,3	2,3	2,3
Hamars	1,34	1,98	1,98	2,68	1,28	2,4	1,4	2,2	2,5	0,9	1,0	0,6	0,7
Christiansands	3,87	3,95	3,53	4,06	4,51	3,9	3,1	3,3	1,7	3,0	2,1	2,4	3,0
Bergens	3,88	3,29	2,78	4,17	4,34	5,8	3,8	3,9	4,1	3,4	4,1	3,2	3,8
Trondhjems	2,72	3,70	2,61	3,37	4,19	3,3	3,3	3,7	2,8	2,9	4,7	7,5	4,2
Tromsø	7,16	9,24	6,53	5,53	4,89	6,3	8,3	3,8	3,3	3,8	5,9	3,8	4,6
Akershus Amt med Christiania	0,56	1,78	1,69	1,17	1,82	2,6	7,6	7,2	10,4	8,7	5,9	3,4	3,3
Smaalenenes Amt	6,14	5,40	5,42	6,32	3,35	2,4	3,6	2,1	2,7	5,2	2,0	1,4	1,5
Buskeruds	1,94	5,21	10,73	5,63	3,05	3,3	2,6	2,6	2,3	1,5	2,1	1,8	1,2
Jarlsberg-Laurvigs Amt	1,20	3,22	5,90	3,18	1,65	2,2	2,3	1,4	1,7	1,5	1,8	2,0	2,7
Hedemarkens Amt	1,65	2,62	2,47	2,37	1,47	2,0	1,6	2,8	2,8	1,2	1,2	0,7	0,7
Christians	1,02	1,35	1,49	2,98	1,01	2,7	1,1	1,6	2,1	0,5	0,8	0,5	0,8
Bratsbergs	1,73	1,98	1,95	3,69	6,57	5,8	4,1	4,3	1,5	1,4	1,9	1,6	1,4
Nedenæs	2,83	3,26	4,56	6,55	8,49	3,6	2,6	3,0	1,9	3,7	1,2	5,5	3,2
Lister-Mandals	2,96	2,48	2,11	2,72	1,82	1,4	1,8	2,9	1,2	3,0	3,2	2,9	3,6
Stavangers	5,20	6,87	5,04	3,68	2,19	4,2	3,5	2,9	2,2	4,0	2,0	0,7	3,8
Søndre Bergenhus med Bergen	4,85	3,93	3,28	3,29	3,54	8,9	4,1	5,7	4,7	3,1	4,4	2,4	4,5
Nordre Bergenhus Amt	1,73	2,07	2,04	5,01	2,68	1,8	3,0	2,5	3,5	5,2	4,2	5,3	3,5
Romsdals	3,34	4,09	3,03	5,74	6,48	3,6	4,5	2,7	3,7	3,1	4,4	3,3	2,1
Søndre Trondhjems	0,83	3,08	2,55	2,26	3,78	2,9	3,1	3,8	2,7	2,2	4,8	10,1	6,0
Nordre Trondhjems	3,92	3,96	2,13	2,85	5,01	3,3	2,8	3,2	1,9	2,5	4,2	5,0	3,3
Nordlands	4,87	7,53	4,56	3,89	4,79	6,1	7,8	3,6	3,5	2,9	6,7	4,3	3,0
Tromsø	5,22	3,83	3,11	3,26	1,94	6,4	9,0	4,1	3,1	5,1	4,6	3,3	6,7
Finmarkens	21,14	28,56	22,68	17,81	11,85								

*) For Aarene 1857—64 er Beregningen gjort efter Folkemængden ved Udgangen af 1855, for 1865 og 1866 efter Folkemængden ved Udgangen af 1865, for 1867—69 efter Middelfolkemængden i de enkelte Aar. For Aarene 1857—58 er ikke de Døde uden det tilsvarende Antal Behandlede tagne med i Beregningen. Da Folkemængden i disse Aar er gaaet mere eller mindre fremad, ville Forholdstallene altsaa for det meste blive for store for Aarene 1859—64 samt for 1866, derimod noget for smaa for 1865, hvilket rimeligvis ogsaa er Tilfældet med Aarene 1857—58.

Tabel VII.

Skarlagensfeber.	1869.			1868.		
	Behand- lede.	Deraf døde.	Ialt opg. Dødsfald.	Behand- lede.	Deraf døde.	Ialt opg. Dødsfald.
Riget	4139	449	510	2679	338	435
Christiania Stift	1667	213	251	1302	202	278
Hamars	1142	126	139	397	70	72
Christiansands	126	18	23	105	11	22
Bergens	100	6	7	243	15	17
Trondhjems	1035	83	87	436	32	37
Tromsø	69	3	3	196	8	9

Sygdommen var saaledes i 1869 lidet udbredt i Christiansands, Bergens og Tromsø Stifter, derimod betydeligt

tiltagen i de 3 øvrige Stifter. For 51 Døde haves Opgave over den sekundære Dødsårsag, denne var Diphtherit hos 27, Nyrebetændelse og Vatersot hos 10, Pyæmi hos 8, Kramper hos 3, Lungebetændelse, Ørebetændelse og Noma, hver hos 1.

Mæslinger (Morbilli) vare forholdsvis sjældnere. Der opgives ialt 822 Tilfælde og 20 Dødsfald, hvoraf noget over Halvdelen fra Bergens Stift (i 1868 opføres ialt 7 552 Tilfælde og 373 Døde). Sygdommen omtales i det Hele som mild.

Kighoste (Tussis convulsiva) forekom epidemisk paa forskellige Steder i Landet; der opgives ialt 3 882 Tilfælde og 282 Dødsfald (i det foregaaende Aar 4 345 Tilfælde og 370 Dødsfald).

Diphtherisk Svælgbetændelse (Diphtheritis faucium) optraadte for det meste sporadisk eller i begrænsede Epi-

Tabel VIII.

Oversigt over Nervefeberens Forekomst i de forskjellige Egne.

	Folkemæng- de ved Mid- ten af 1869.	Angrebne.	Angrebne af 1000 Ind- vaanere.	Døde.	Døde af 100 Angrebne.	Lægedistrikt, Herred, eller By, hvor Nerve- feber især forekom.
Riget	1 731 448	5 259	3,04	544	10,34	
Christiania Stift	462 244	1 024	2,22	110	10,74	
Hamars	238 313	319	1,34	29	9,09	
Christiansands	334 730	1 128	3,37	146	12,94	
Bergens	273 093	923	3,38	95	10,29	
Trondhjems	262 119	712	2,72	70	9,83	
Tromsø	160 949	1 153	7,16	94	8,15	
Akershus Amt med Christiania.	172 944	97	0,56	15	15,46	Christiania 57 Angr. 9 Døde
Smaalenenes Amt	102 410	629	6,14	57	9,06	Eidsbergs Distrikt 60 — 4 —
						Sarpsborgs — 262 — 28 —
						Hvaløernes — 50 — 6 —
						Fredrikshald — 232 — 17 —
Buskeruds	99 306	193	1,94	21	10,88	Buskeruds Landfysikat . 122 — 11 —
Jarlsberg-Laurvigs Amt	87 584	105	1,20	17	16,19	hvoraf i Drammen 106 — 7 —
Hedemarkens	119 974	198	1,65	22	11,11	Jarlsbergs Landfysikat . 43 — 6 —
Christians	118 339	121	1,02	7	5,79	Laurvigs Distrikt 59 — 11 —
Bratsbergs	80 219	139	1,73	13	9,35	Hedemarkens Amtsfysikat 86 — 11 —
Nedenæs	69 995	198	2,83	27	13,64	Totens Distrikt 48 — 2 —
Lister-Mandals	75 006	222	2,96	25	11,26	Bratsbergs Landfysikat . 68 — 6 —
						i Kragerø Distrikt 54 — 5 —
						Østre Nedenæs Distrikt . 64 — 8 —
						vestre — — 98 — 14 —
						Lyngdals Distrikt 88 — 9 —
						Flekkefjords Distrikt . . 64 — 7 —
						Ekersunds — 64 — 8 —
						Sandnæs — 101 — 10 —
Stavangers	109 510	569	5,20	81	14,24	Stavangers — 76 — 11 —
						Finnø — 91 — 14 —
						Sands — 48 — 8 —
						Haugesunds Distrikt og
						under Fisket 176 — 28 —
						Indre Søndhordlands Dist. 52 — 5 —
						Ytre — 54 — 4 —
						Ytre Hardangers — 58 — 6 —
Søndre Bergenhus med Bergen	144 798	702	4,85	68	9,69	Søndre Midthordlands — 47 — 4 —
						Nordre — 68 — 8 —
						Indre Nordhordlands — 40 — 4 —
						Ytre — 49 — 3 —
						Bergen 292 — 29 —
Nordre Bergenhus Amt	86 510	150	1,73	20	13,33	Ytre Sogns Distrikt 45 — 7 —
Romsdals	109 582	366	3,34	34	9,29	Søndre Nordmøres — 105 — 12 —
Søndre Trondhjems	111 396	92	0,83	12	13,04	Surendalens — 83 — 7 —
Nordre	82 926	325	3,92	31	9,54	Nordre Nordmøres — 50 — 2 —
						Inderøens — 45 — 2 —
						Levangers — 47 — 6 —
						Ytre Namdalens — 80 — 6 —
						Brønø — 53 — 5 —
Nordlands	92 164	449	4,87	44	9,80	Alstadhougs — 47 — 3 —
						Vestlofotens — 62 — 9 —
						Østlofotens — 66 — 5 —
						Trondenæs — 43 — 1 —
Tromsø	47 125	246	5,22	13	5,28	Tromsø — 45 — 6 —
						Lyngen og Skjærvø — . 104 — 3 —
						Altens — 122 — 5 —
						Hammerfests — 71 — 7 —
Finmarkens	21 660	458	21,14	37	8,08	Maasø — 44 — 5 —
						Vardø — 41 — 5 —
						Vadsø — 111 — 7 —

demier, saaledes forekom Sygdommen epidemisk i Faa-
bergs Distrikt i Gudbrandsdalen, i indre Romsdal og i
Altens Distrikt. Ialt opgives 1 491 Tilfælde og 167 Døds-
fald. *) (I det foregaaende Aar opførtes 1 547 Tilfælde

*) Paa Listen over Dødsårsager i 1869 (Tabel XXV) opføres 168
som døde af Diphtherit, idet et ved Ulcus diphtheriticum for-
årsaget Dødsfald er medregnet.

og 169 Dødsfald). Slaaes diphtherisk Svælgbetændelse og
Strubehoste sammen, findes i Lægernes Beretninger Op-
gave over 337 Dødsfald, medens det opgivne Antal Aaret
iforveien udgjorde 338 og i 1867 369. Ialt opgives i her-
omhandlede Aar 1 771 Angrebne af begge Sygdomme (i det
foregaaende Aar 1 811). For de Behandlede viser Døde-
ligheden sig at have været 16,1 pCt.. I det foregaaende

Tabel IX.

Paa Barselseng og af Barselfeber døde Kvinder.

	1856—1865.		1869.					
	Gjenuem- snitsantal af Barselkvinder.	Af 1000 Barselkvinder døde.	Antal Barselkvinder.	Efter Prestelisterne døde paa Barselseng.	Af 1000 Barselkvinder døde.	Af Lægerne Opgivne.		
						Tilfælde af Barselfeber.	Dødsfald af Barselfeber.	Dødsprocent.
Riget	53 588	7,0	50 840	300	5,9	452	111	24,6
Landdistrikterne	44 873	6,7	40 809	239	5,9			
Bydistrikterne	8 715	8,6	10 031	61	6,1			
Christiania Stift	14 852	5,8	13 944	61	4,4	146	29	19,9
Hamars -	7 900	3,9	6 757	28	4,1	43	12	27,9
Christiansands -	10 264	7,8	10 303	79	7,7	92	29	31,5
Bergens -	8 128	8,5	7 995	47	5,9	62	20	32,3
Trondhjems -	7 301	8,0	7 032	42	6,0	62	12	19,4
Tromsø -	5 143	10,2	4 809	43	8,9	47	9	19,1

Aar var Forholdet 13,5 pCt., i 1867 13,1 pCt., i 1866 14,0 pCt. Efter et Dødelighedsforhold af 16,1 pCt. vilde de ialt opgivne 337 Dødsfald svare til et Antal af 2 093 Angrebne.

Til Oversigt over Sygdommens Fordeling paa Aars-
tiderne i de sidste 5 Aar hidsættes følgende Sammen-
stilling:

Tabel X.

Diphtherisk Svælgbetæn- delse og Stru- behoste.	Antal Til- fælde, for hvilke Ti- den er op- givet.	Deraf falde paa			
		1ste Kvartal.	2det Kvartal.	3die Kvartal.	4de Kvartal.
1865	3 060	900	752	678	730
1866	2 676	807	631	586	652
1867	2 031	643	480	490	418
1868	1 716	567	298	281	570
1869	1 653	552	428	317	356
Tilsammen	11 136	3 469	2 589	2 352	2 726

Af **Kusma** (Parotitis) opføres tilsammen 588 Angrebne og 1 Død (i 1868 249 Angrebne).

Af **catharrhalske Sygdomme** (Catarrhus, Bronchitis acuta, Angina simplex, Febris catarrhalis) opgives ialt 26 421 Angrebne og 386 Dødsfald. (I det foregaaende Aar opgaves 21 351 Behandlede og 328 Dødsfald). Akut Bronchit opføres som Dødsårsag hos 362, Laryngit hos 11, Febris catarrhalis og Influenza, tilsammen hos 7, simpel Halsbetændelse hos 6.

Lungebetændelse (Pneumonia) forekom meget hyppigere end i det foregaaende Aar. Tabel XI viser Antallet af opgivne behandlede Tilfælde for hvert af Aarene 1860—1869:

Tabel XI. Anmeldte Tilfælde af Lungebetændelse i sidste Tiaar.

Aar	Antal	Aar	Antal
1860	2 714	1865	4 353
1861	3 627	1866	5 034
1862	5 007	1867	7 373
1863	4 872	1868	5 528
1864	5 356	1869	7 000

Af de opgivne 7 000 behandlede Tilfælde endte 948 eller 13,5 pCt. dødeligt (i det foregaaende Aar endte af 5 528 behandlede Tilfælde 766 eller 13,9 pCt. dødeligt). Som Dødsårsag opgives Lungetændelse ialt hos 1 113 (i 1868 hos 957).

Betændelsens Sæde er opgivet for 182 Behandlede; hos 100 havde Sygdommen sit Sæde i højre, hos 63 i venstre Lunge, hos 19 i begge Lunger.

Af **Hjernebetændelse** (Meningitis simplex) er paa Lægernes Dødsfortegnelser opført 412 Dødsfald, af akut Hjernevatersot og tuberkuløs Meningit 182, af Kramper i Børnealderen (Convulsiones infantum) 259, tilsammen 853, af hvilke Dødsfald 367 falde paa Christiania Stift, 46 paa Hamars, 219 paa Christiansands, 93 paa Bergens, 99 paa Trondhjems og 29 paa Tromsø Stift.

Af **epidemisk Cerebro-spinal-Meningit** opgives 12 Dødsfald, nemlig 6 fra Christians, 5 fra nordre Bergenhus og 1 fra nordre Trondhjems Amt. Det største Antal Behandlede, nemlig 13 med 5 Døde, opføres fra Christians Amt. Sporadisk forekom Sygdommen i Stavanger Amt (1 Dødsfald), Romsdals (1 Dødsfald) og Nordlands Amt (1 Dødsfald); fra Finmarkens Amt opgives 5 Dødsfald.

Af **kronisk Rheumatisme**, afebril Rheumatisme og Rheumatisme uden nærmere Betegnelse af Formen nævnes ialt

3 167 Behandlede, nemlig 889 i Christiania Stift, 397 i Hamars, 971 i Christiansands, 323 i Bergens, 389 i Trondhjems og 198 i Tromsø Stift; af 2 994 af disse vare 1 751 af Mand-, 1 243 af Kvindekjøn, af 2 829 vare 76 under, 2 753 over 15 Aar. Ialt opføres 5 Dødsfald af kronisk Rheumatisme, nemlig 1 i Christiania Stift, 2 i Hamars og 2 i Tromsø Stift.

Koldfeber (Febris intermittens) var ikke meget hyppig, ialt anmeldtes 216 Tilfælde og 1 Dødsfald (i 1868 kjendtes 158 Behandlede og 1 Dødsfald). De fleste Tilfælde forekom i Christiania og Christiansands Stifter; for endel af disse Tilfælde er det oplyst, at Sygdommen var erhvervet i Udlandet.

Af **Diarrhoe** og **Cholera nostras** tilsammen opgives kun noget over Halvdelen af det for det foregaaende Aar opførte Antal Tilfælde, nemlig 9 776 mod 18 524 i 1868; de opgivne Dødes Antal i 1869 var 249, (hvoraf 5 kunne sees at have lidt af kronisk Diarrhoe), i 1868 324 Disse Sygdomme vare i Forhold til det foregaaende Aar aftagne i alle Stifter, fornemmelig i Christiania Stift (i 1868 6 752 Behandlede og 189 Døde, i 1869 3 972 Angrebne og 92 Døde), Christiansands Stift (i 1868 2 937 Behandlede og 75 Døde, i 1869 1 730 Angrebne og 30 Døde) og Trondhjems Stift (henholdsvis 5 279 — 196 og 1 116 — 37).

Blodgang (Dysenteria) var ligeledes meget sjeldnere end i det foregaaende Aar; der opgives ialt 514 behandlede Tilfælde og 33 Dødsfald (i 1868 1 131 behandlede Tilfælde og 91 Dødsfald).

Skjørbug var ogsaa langt sjeldnere end i 1868; der opføres i heromhandlede Aar 141 Angrebne, 5 Døde, i 1868 643 Behandlede og 21 Døde.

Syphilis. Over de paa Sygehusene behandlede Tilfælde giver Tabel XII en Oversigt. (Se Tabel XII.)

Antallet af indlagte Tilfælde i 1869 bliver saaledes, naar man fradrager de 2 Personer, der bleve overflyttede fra et Sygehus til et andet, 1 140, hvilket er betydeligt større end i noget af de sidste ti Aar; Tallet af Syphilitiske, der ere komne under Behandling i Rigets Sygehuse, har nemlig i det sidste Decennium været følgende:

1860	1861	1862	1863	1864	1865	1866	1867
677	720	672	809	819	850	978	831
			1868	1869			
			973	1140			

I 1869 var Forholdet af primære til konstitutionelle Tilfælde 1:3,5 (i det foregaaende Aar var Forholdet 1:3,8, i 1867 1:4); sættes Opgaverne fra Sygehusene i Christiania, hvor et forholdsvis stort Antal primære Tilfælde behandledes, ud af Betragtning, bliver Forholdet mellem primære og konstitutionelle Tilfælde = 1:5,4. Som

Tabel XII.	Tilbageiggende fra foregaaende Aar.				Indkomne.			Tilsammen Behandlede.			Af de indkomne Tilfælde vare							Udgaede.			Tilbageiggende ved Aarets Udgang.		Samlet Antal Forplejningsdage.	Middeltal af Forplejningsdage for hver Udskreven.	
	Ialt.	Md.	Kv.	Ialt.	Mk.	Kv.	Ialt.	Mk.	Kv.	primære	sekundære	tertiære	hereditære	Recidiver	mistænkte	af nops. Form	helbredede	i Bedring	uhelbredede	Døde.	Ialt.	Md.			Kv.
Hele Riget	240	89	151	1142	462	680	1382	551	831	236	644	96	30	61	5	70	1080	20	6	23	251	104	147	93 912 ³	83,4
Christiania Stift	137	47	90	683	269	414	820	316	504	162	387	16	21	61	-	36	646	11	4	14	143	57	86	55 445 ⁴	82,6
Hamars	18	4	14	39	12	27	57	16	41	6	28	5	-	-	-	-	46	1	-	-	10	4	6	6 334	134,8
Christiansands	33	14	19	123	45	78	156	59	97	10	71	6	7	-	-	29	121	2	1	3	29	13	16	11 715	92,2
Bergens	11	6	5	47	18	29	58	24	34	9	31	7	-	-	-	-	47	3	-	1	7	2	5	3 915	76,8
Trondhjems	40	17	23	215	97	118	255	114	141	39	113	57	1	-	5	-	206	1	1	3	44	19	25	14 703	69,7
Tromsø	1	1	-	35	21	14	36	22	14	10	14	5	1	-	-	5	14	2	-	2	18	9	9	1 800	100,0

¹ Fra Fredrikstads Bys Sygehus ere Opgaverne ufuldstændige, hvorfor de her ikke ere medtagne, derved stemmer ikke Antallet af Behandlede med Summen af Udgaede, Døde og Tilbageiggende.

² 2 Kvinder overflyttedes fra et Sygehus til et andet.

³ Dette Antal er opgivet for 1 125 Udskrevne.

671

i Tabellen anført faldt der en gennemsnitlig Behandlings-
tid af 83,4 Dage paa hver Udskreven (i det foregaaende
Aar 82,7 Dage, i 1867 79,9 Dage, i 1866 77,1 Dage). Paa
Rigshospitalets Hudsygeafdeling var den gennemsnitlige
Behandlingstid i 1869 99,5 Dage (i 1868 99,4 Dage, i 1867
99 Dage, i 1866 81,9 Dage). -- Af privat behandlede
Tilfælde opgives tilsammen 1018 (i det foregaaende Aar
688), nemlig 473 i Christiania Stift, 56 i Hamars, 226 i
Christiansands, 152 i Bergens, 92 i Trondhjems og 19 i
Tromsø Stift. Af 663 Privatbehandlede vare 447 af Mand-,
216 af af Kvindekjøn, af 652 vare 77 under, 575 over 15
Aar, af 732, for hvilke Sygdommens nærmere Beskaffen-
hed er angivet, lede 200 af primære, 478 af sekundære
eller konstitutionelle, 47 af tertiære, 7 af hereditære Til-
fælde. Som Dødsarsag er Syphilis opgivet i og udenfor
Sygehusene ialt hos 44, hvoraf 24 i Christiania Stift, 1 i
Hamars, 6 i Christiansands, 6 i Bergens, 6 i Trondhjems
og 1 i Tromsø Stift. Af Dødsfaldene forekom 30 hos
Børn under 1 Aar.

Elephantiasis (Græcorum). Af Spedalske kjendtes ved
Udgangen af

Aaret 1856 tilsammen 2 113 *)	1863 tilsammen 2 162
— 1857 — 2 060 *)	1864 — 2 182
— 1858 — 2 082 *)	1865 — 2 136
— 1859 — 2 095	1866 — 2 126
— 1860 — 2 068	1867 — 2 137
— 1861 — 2 096	1868 — 2 119
— 1862 — 2 119	1869 — 2 104

Som i tidligere Beretninger bemærket kan nogen sik-
ker Formening om den spedalske Sygdoms Til- eller Af-
tagen fra det ene Aar til det andet ikke udledes af de
anførte Tal, paa hvilke den tilfældige Opdagelse af tidli-
gere overseede Tilfælde har øvet en betydelig og i de
forskjellige Aar forskjellig Indflydelse. Gaar man, for til-
nærmelsesvis at kunne anstille en Sammenligning, frem
paa den ogsaa i de foregaaende Beretninger anvendte
Maade, nemlig ved til de i et Aar som nye iagttagne Til-
fælde endvidere at lægge dem, der i de næste Aar befin-
des tidligere at have været overseede, og igjen at fra-
drage dem, der visé sig at have været feilagtig opførte,
stiller Forholdet sig for de 14 Aar 1857 70, for hvilke
fuldstændige Lister haves, saaledes: Der opførtes:

Aar.	som nye Tilfælde.	som tidligere over- seede Tilfælde.	som feilagtig opførte Tilfælde.
1857	44	222	7
1858	77	163	13

*) i foregaaende Beretninger staar feilagtigt 2 079, 2 062, 2 087.

Aar.	som nye Tilfælde.	som tidligere over- seede Tilfælde.	som feilagtig opførte Tilfælde.
1859	110	168	56
1860	98	169	46
1861	112	173	16
1862	120	144	16
1863	103	139	25
1864	103	143	19
1865	52	132	9
1866	46	162	2
1867	106	126	4
1868	91	120	5
1869	99	113	9
1870	80	124	4

Beregnet herefter findes paa den ovenfor omtalte
Maade Antallet af nyopstaaede Tilfælde at have været:

i 1857	194	i 1864	226
i 1858	189	i 1865	212
i 1859	233	i 1866	168
i 1860	255	i 1867	221
i 1861	240	i 1868	195
i 1862	234	i 1869	219
i 1863	227		

i de nævnte 13 Aar = 2 813.

Af Dødsfald blandt Spedalske kjendtes ifølge Overlæ-
gens Beretning:

i 1857	283	i 1864	196
i 1858	211	i 1865	214
i 1859	206	i 1866	209
i 1860	242	i 1867	203
i 1861	237	i 1868	211
i 1862	208	i 1869	206
i 1863	187		

i de nævnte 13 Aar = 2 813.

Som helbredede opførtes i 1869 8 Spedalske (i det
foregaaende Aar 6). Fra 1857—1869 incl. opgives ialt 52
Spedalske (37 i og 15 *) udenfor Stiftelserne) at være hel-
bredede, af disse sees 3 at have faaet Tilbagefald. Af
de 206 i Aaret 1869 døde Spedalske falde 97 paa Stiftel-
serne, 109 udenfor; af de sidstnævnte falde 2 paa Hamars,
14 paa Christiansands, 45 paa Bergens, 39 paa Trondhjems
og 9 paa Tromsø Stift. Af det hele Antal døde Spedalske
vare 111 af Mand-, 95 af Kvindekjøn; Alderen er opgivet
for 205; deraf vare

*) Af disse have nogle tidligere ligget paa Stiftelser og ere ud-
skrevne derfra i Bedring.

under 5 Aar	1	fra 50—60 Aar	26
fra 10—20	7	- 60—70	19
- 20—30	30	- 70—80	19
- 30—40	44	- 80—90	3
- 40—50	56		

Af de ved Aarets Udgang kjendte 2 104 Spedalske (1 125 Mænd, 979 Kvinder) forpleiedes 785 i Stiftelserne; de 1 319 udenfor Stiftelserne levende Spedalske vare fordelte paa de forskjellige Overøvrighedsdistrikter saaledes:

Akershus	Amt	1	Nordre Bergenhus	Amt	298
Buskeruds	-	2	Romsdals	-	183
Hedemarkens	-	8	Søndre Trondhjems	-	106
Christians	-	12	Nordre	—	104
Lister-Mandals	-	3	Nordlands	-	161
Stavangers	-	149	Tromsø	-	21
Søndre Bergenhus	-	248	Finmarkens	-	9
Bergens By		14			

Af **Svindstot** (Phthisis et Tuberculosis pulmonum) er anmeldt 1 651 Dødsfald, hvilket i Forhold til det hele Antal Tilfælde, hvori Dødssygdommen er opgivet, nemlig 10,823, svarer til 15,3 pCt. Dette Forholdstal har i de sidste 10 Aar været følgende:

i 1860	14,7	i 1865	14,3
i 1861	12,8	i 1866	14,3
i 1862	11,9	i 1867	13,5
i 1863	12,7	i 1868	14,0
i 1864	14,0	i 1869	15,3

Tabel XIII giver Oplysning om Dødeligheden af Svindstot i de forskjellige Stifter og Amter for Aarene 1867—1869 (se Pag. XVII).

Som sædvanligt viser Forholdet sig overveiende stort i Christiansands Stift, samt bedst i Tromsø, Bergens og Hamars Stifter.

Kjertelsyge (Scrophulosis) er paa Lægernes Dødsfortegnelser opført som Dødsårsag hos 42, hvoraf 27 i Christiania Stift, 10 i Christiansands, 2 i Bergens og 3 i Trondhjems Stift. (I 1868 opgaves 82 Dødsfald af Kjertelsyge).

Kræft (Cancer, Fungus, Cancroid) er angivet som Dødsårsag hos 438, nemlig 158 i Christiania Stift, 55 i Hamars, 73 i Christiansands, 55 i Bergens, 71 i Trondhjems og 22 i Tromsø Stift (i 1868 hos 335). Med Hensyn til Sygdommens Sæde er Oplysning meddelt om 295, af disse havde Kræften sit Sæde:

i Mavesækken	hos	177
i Brystkjertelen	-	21
i Livmoderen	-	18
i Ansigtet (10), Læben (7), Spytkjertelen		
(1), tilsammen	-	18

i Leveren	hos	14
i Underlivet	-	8
i Spiserøret	-	6
i Æggestokken	-	6
i Endetarmen	-	5
i Halsen	-	4
i Øiet	-	3
i Brystet, i Ryggen, i Lungen, tilsammen	-	3
i Laaret (2, hvoraf et Osteosarkom) og i Foden (1), tilsammen	-	3
i Huden	-	2
i Urinblæren (1) og i Nyrerne (1) tilsammen	-	2
i Hjerneskillen og Overkjæven	-	1
i Tungen	-	1
i Bughinden	-	1
i Moderskeden	-	1
i Testis (Sarcocoele)	-	1

Af **Drankersygdomme** (Alcoholismus) er opgivet 128 behandlede Tilfælde (det samme Antal som for 1868), nemlig 38 i Christiania Stift, 13 i Hamars, 44 i Christiansands, 11 i Bergens, 20 i Trondhjems og 2 i Tromsø Stift; 31 betegnes som Drankergalskab, 4 som akut og 7 som kronisk Alkoholisme, for de øvrige mangler nærmere Oplysning. Kjønnene er opgivet for 122 Personer, af hvilke 116 vare Mænd, 6 Kvinder, Alderen for 110, alle over 15 Aar. Som Dødsårsag nævnes Alkoholforgiftning for ialt 21, (i 1868 for 25), nemlig 5 i Christiania Stift, 2 i Hamars, 8 i Christiansands, 3 i Bergens, 2 i Trondhjems og 1 i Tromsø Stift; 7 Personer anføres at være døde af Drankergalskab, 1 af akut og 4 af kronisk Alkoholisme, for de øvrige Døde mangler nærmere Oplysning om Sygdommens Form.

Af **Sindssygdom** (Insania) kjendtes ifølge Lægernes Beretninger 620 saakaldte nye Tilfælde (461 i 1868). 86 af disse, nemlig 29 fra Christiania Stift, 5 fra Hamars, 15 fra Christiansands, 35 fra Trondhjems og 2 fra Tromsø Stift, sees at være indlagte paa Sindssygeasyler, fra hvilke 7 af dem anføres at være vendte helbredede tilbage inden Aarets Udgang. Udenfor Sindssygeasylerne iagttoges 534 nye Tilfælde af Sindssygdom, af hvilke 139 i Christiania Stift, 70 i Hamars, 159 i Christiansands, 52 i Bergens, 65 i Trondhjems og 49 i Tromsø Stift. Af de sidstnævnte Sindssyge berettes 80 at være indlagte i Sygehuse, hvoraf 30 vendte helbredede tilbage inden Aarets Udgang og 4 sees at være døde; af 92, som forpleiedes hjemme, bleve 68 helbredede inden Aarets Udgang, 7 vare i Bedring, 8 uhelbredede og 9 døde. Ialt sees altsaa 98 udenfor Sindssygeasylerne behandlede nye Tilfælde af Sindssygdom inden Aarets Slutning at være helbredede.

Dødeligheden af Svindsot i de forskjellige Stifter og Amter for Aarene 1867—1869.

Tabel XIII.	1869.				Forhold af Dødsfald af Svindsot					
	Antal Tilfælde, hvori Dødssygdommen er opgivet.	Opgivne Dødsfald			Til samtlige opgivne Dødsarsager i pCt.			til de ikke epidemiske Dødsfald i pCt.		
		af Svindsot.	ved epidemiske Sygdomme.	ved andre Sygdomme.	1869.	1868.	1867.	1869.	1868.	1867.
Riget	10 823	1 651	3 759	7 064	15,3	14,0	13,5	23,4	23,1	23,0
Christiania Stift	3 892	644	1 321	2 571	16,5	15,4	13,0	25,0	25,3	25,3
Hamars -	967	107	399	568	11,0	8,9	10,1	18,8	15,1	17,1
Christiansands -	2 376	482	717	1 659	20,3	18,7	17,0	29,1	30,0	28,7
Bergens -	1 492	151	512	980	10,1	10,9	10,0	15,4	16,2	15,5
Trondhjems -	1 439	212	498	941	14,7	11,1	13,8	22,5	19,0	20,0
Tromsø -	657	55	312	345	8,4	7,3	9,4	15,9	16,0	20,3
Christiania By	1 106	191	322	784	17,1	16,0	15,3	24,2	25,4	26,4
Akershus Amt	500	80	184	316	16,0	13,8	14,6	25,3	22,5	28,3
Smaalønenes -	683	107	275	408	15,6	12,9	14,8	26,2	23,7	26,1
Buskeruds -	900	160	289	611	17,7	17,4	12,4	26,2	27,4	21,7
Jarlsberg-Laurvigs Amt	703	106	251	452	15,0	15,2	12,6	23,5	25,0	25,6
Hedemarkens Amt	523	58	239	284	11,0	7,8	9,9	20,4	15,8	18,8
Christians -	444	49	160	284	11,0	10,4	10,3	17,3	14,3	15,8
Bratsbergs -	832	162	187	645	19,5	18,3	13,2	25,1	28,9	22,9
Nedenæs -	580	153	169	411	26,4	20,5	20,7	37,2	34,9	34,2
Lister-Mandals -	465	99	139	326	21,3	19,0	21,5	30,4	28,3	32,1
Stavangers -	499	68	222	277	13,6	16,3	16,1	24,5	27,0	29,5
Søndre Bergenhus Amt	385	29	145	240	7,6	11,4	11,2	12,1	16,9	15,1
Bergens By	551	69	183	368	12,5	11,5	11,5	18,8	17,6	17,4
Nordre Bergenhus Amt	368	35	98	270	9,5	9,1	10,5	13,0	13,4	16,2
Romsdals -	526	56	211	315	10,6	9,9	7,3	17,8	14,8	11,5
Søndre Trondhjems -	697	129	231	466	18,5	12,3	16,4	27,7	23,1	23,3
Nordre — -	404	45	142	262	11,1	9,7	12,2	17,2	14,8	17,6
Nordlands -	335	27	156	179	8,1	9,0	9,5	15,1	15,8	15,4
Tromsø -	133	14	45	88	10,9	7,7	7,9	15,9	16,7	27,3
Finmarkens -	189	14	111	78	7,4	4,7	10,2	17,9	16,0	28,6

Af 459 udenfor Sindssygeasyler behandlede nye Sindssyge vare 217 af Mand-, 242 af Kvindekjøn, af 404 13 under, 391 over 15 Aar; af 254 opgives 165 at have lidt af Melancholi, 71 af Mani, 14 af Dements og 4 af Idioti. Sindssygdom er ialt opgivet som Dødsarsag hos 40, nemlig hos 5 i Christiania Stift, 10 i Christiansands, 6 i Bergens, 14 i Trøndhjems og 5 i Tromsø Stift. Paa Sindssygeasyler døde 38 Sindssyge, af hvilke flere ere henførte under andre, nærmere Dødsarsager.

Om de Sindssyges Antal m. m. indeholde Lægernes

Beretninger for det Meste kun ufuldstændige Oplysninger; ifølge Opgaver, indhentede ved den almindelige Folketælling den 31te December 1865, udgjorde de Sindssvages Antal i det hele Rige da 5 195, eller i Forhold til Indbyggernes Antal 1 : 327. Af dette Tal vare 2 039 sindssvage fra Fødselen eller de første Børneaar (Idioter), medens hos 3 156 Tilstanden havde udviklet sig i en senere Alder.

Følgende Tabel viser Antallet i de forskjellige Stifter:

Stift.	Det samlede Antal Sinds- svage d. 31te Decbr, 1865.	Sindssvage fra Fødselen eller de første Børneaar.	Andre Sinds- svage.
Christiania	1 458	455	1 003
Hamar	733	347	386
Christiansands	1 145	424	721
Bergen	735	305	430
Trondhjem	798	362	436
Tromsø	326	146	180

De Sindssvages Antal i Forhold til Befolkningen i de forskjellige Stifter var derefter følgende:

i Christiania	Stift	1 : 307
i Hamars	-	1 : 333
i Christiansands	-	1 : 287
i Bergens	-	1 : 364
i Trondhjems	-	1 : 323
i Tromsø	-	1 : 476

Som af Tabel XXIV (i Slutningen af nærværende almindelige Oversigt) sees, behandledes i 1869 paa Rigets 9 Sindssygeasylers et Antal af 1 124 Sindssyge. Det daglige Middelbelæg udgjorde 730,6. (De tilsvarende Tal i 1868 vare 1 140 og 679,6).

Af Lægerne er opgivet at være udført 536 **obstetriciske Operationer**, hvis Art og Fordeling paa Stifterne vil sees af Tabel XIV.

Tabel XIV.

Af Lægerne udførte obstetriciske Operationer i 1869.

	Antal Barsel- kvinder.	Samlet Antal af Operatio- ner.	Forhold i pCt.	Tangforlø- ning.	Vending.	Udtrækning paa Bækken- ender.	Tangforløsn. paa sidstkom- mende Hoved.	Perforation og Kefalo- tripsi.	Embryotomi.	Partus præ- maturus ar- tificialis.	Accouche- ment forcé.	Efterbyrds- operationer.
Hele Riget	50 840	536	1,05	391	69	12	2	13	10	1	1	37
Christiania Stift	13 944	176	1,26	126	30	3	1	5	2	1	-	8
Hamars -	6 757	47	0,70	39	4	-	-	2	1	-	-	1
Christiansands -	10 303	119	1,16	85	16	3	1	2	1	-	-	11
Bergens -	7 995	98	1,23	70	13	3	-	1	3	-	1	7
Trondhjems -	7 032	69	0,98	57	5	-	-	1	1	-	-	5
Tromsø -	4 809	27	0,56	14	1	3	-	2	2	-	-	5

Operationernes Udfald for Mødre og Børn vil sees af Tabel XV.

Operationer.	Mødre.			Børn.		
	Antal Opera- tioner, for hvilke Udfal- det er med- delt.	Deraf endte dødeligt.	Forhold i pCt.	Antal Børn, for hvilke Udfaldet er meddelt.	Deraf vare dødsfødte.	Forhold i pCt.
Tangforløsninger	354	24	6,8	359	87	24,2
Vendinger	60	8	13,3	65	37	56,9
Udtrækning paa Bækkenenden	11	1	9,1	12	6	50,0
Tang paa sidstkommande Hoved	2	1	50,0	2	2	100,0
Operationer, forbundne med Anvendelse af skarpe eller knusende Instrumenter paa Fosteret.	23	7	30,4	-	-	-
Kunstigt fremkaldt fortidlig Fødsel	1	-	0,0	-	-	-
Accouchement forcé	1	1	100,0	1	1	100,0
Efterbyrdsoperationer	33	1	3,0	-	-	-
Tilsammen	485	43	8,9	439	133	30,3

Over udførte **chirurgiske Operationer** hidsættes Tabel XVI, ved hvilken det maa bemærkes, at de forskjellige Lægers Bedømmelse af, hvorvidt en Operation er Omtale værd, ikke altid stemmer overens, samt at flere Læger

kun anføre, hvor mange Gange de have udført en Operation, men ikke tillige de opererede Individuers Antal. I Regelen bliver Tabellens Talopgaver at forstaa efter den førstnævnte Angivelsesmaade.

Tabel XVI.

Vigtigere chirurgiske Operationer udførte i 1869.

Operation.	Tilsammen.	Deraf paa Sygehuse.	Fordeling af samtlige Operationer stiftsvis.						Anmærkninger.
			Christiania Stift.	Hamars Stift.	Christiansands Stift.	Bergens Stift.	Trondhj.s Stift.	Tromsø Stift.	
Amputation af Overarmen	5 ¹⁾	2	1	2	1	-	-	1	1) 3 Gange er Udfaldet opgivet som heldigt, Indikationerne vare i disse Tilfælde: Arthroace cubiti, Vulnus og Knusning af Underarmen. 2) Udfaldet opgivet som heldigt for 3, Indikationerne vare Vulnus Sarcom og Knusning af Haanden. 3) Udfaldet opgivet for 5, nemlig 2 Gange som heldigt, 3 Gange som dødeligt. Indikationerne vare: Arthroace (2), Fractura femoris, Gangræna pedis og Epithelioma cruris, hver hos 1. 4) Udfaldet opgivet for 4, 3 med heldigt, 1 med dødeligt. Indikationerne vare: Caries (2), Osteomyelitis og Vulnus dilaceratum, hver 1. 5) døde 8 Maaneder efter af Sarcom i Lungerne. 6) partiel af Overkjaeben. 7) Udfaldet er opgivet heldigt for 7. 10 Gange opereredes paa Grund af Kræft, for Sarcom og Lipom, hver 1 Gang. 8) 3 Gange hos samme Individ. 9) 52 Gange hos samme Individ, 4 Gange hos hver af 2 andre. 10) 6 udførtes paa Sygehus, hvoraf 3 med heldigt, 3 med dødeligt Udfald, 3 udførtes udenfor Sygehus, hvoraf 2 med heldigt, 1 med dødeligt Udfald. 1 af dem som overstod Operationen døde 12 Uger efter af Kræft i Underlivet. 11) 2 Gange hos samme Individ. 12) 2 Gange Indsprøitning af Iod, 1 Gang Radikaloperation. 13) med Indsprøitning af Iod. 14) 9 i Næsen. 15) 2 Gange A. femoralis, 1 Gang A. radialis. 16) 2 med heldigt, 1 med dødeligt Udfald, Indikationen i sidste Tilfælde Oedema glottidis. 17) Udfaldet heldigt, Indikationen fremmed Legeme i Larynx. 18) 21 Gange Iodindsprøitning, 8 Gange radikal Operation. 19) med dødeligt Udfald. 20) af de 7 paa Sygehus var 4 med heldigt, 3 med dødeligt Udfald, udenfor Sygehus 2 med heldigt og 5 med dødeligt Udfald.
— - Underarmen	5 ²⁾	2	4	-	1	-	-	-	
— - Laaret	6 ³⁾	5	4	-	-	1	-	1	
— - Læggen	7 ⁴⁾	5	3	-	1	2	-	1	
Exartikulation af Laaret	1 ⁵⁾	1	1	-	-	-	-	-	
— - Fingre eller Tæer	97	4	45	18	13	7	7	7	
Resektion	3	1 ⁶⁾	2	1	-	-	-	-	
Borttagelse af Brystkjertelen	177 ⁷⁾	5	9	1	4	1	-	2	
— - Læbekræft	42	6	12	4	14	5	2	5	
— - Kræft i andre eller ikke nøiere betegnede Organer	23	11	14	-	1	5	1	2	
— - andre eller ikke nøiere betegnede Svulster	126	28	42	21	19	30	5	9	
— - en eller begge Tonsiller	71	1	65	4	1	1	-	-	
— - Uvula	4	-	3	-	-	-	-	1	
— - Negle eller Operation for indgroet Negl	10	1	2	2	3	1	1	1	
Operation for vansirende Ar	1	-	-	-	-	1	-	-	
Paracentese af Brystet	5 ⁸⁾	-	1	1	-	-	-	3	
— - Underlivet	99 ⁹⁾	1	11	14	56	11	6	1	
Ovariometri	9 ¹⁰⁾	6	6	-	1	2	-	-	
Punktion af Hydrops ovarii	39 ¹¹⁾	1	27	1	-	9	-	2	
Operation for Hygroma patellæ	6 ¹²⁾	2	2	-	-	1	-	3	
Punktion ved Hydarthrusu genu	2 ¹³⁾	-	-	-	-	2	-	-	
Borttagelse af Polyper i Livmoderen	16	3	10	1	2	1	-	2	
— - i andre Organer	54 ¹⁴⁾	6	23	14	9	2	6	-	
Underbinding af Arterier	5 ¹⁵⁾	2	-	1	1	-	1	2	
Punktion af Urinblæren	1	-	-	-	-	1	-	-	
Operation for Teleangiectasi, Nævus	16	1	6	2	4	4	-	-	
— - Hæmorrhoidalknuder	13	1	13	-	-	-	-	-	
Tenotomi: Gjennemskjæren af Muskler eller Fascier	18	9	8	2	1	7	-	-	
Forceret Bevægelse af Led	10	2	9	-	-	1	-	-	
Reposition af Luxationer	96	4	28	25	15	15	3	10	
Operation for Hæremund	10	5	2	2	2	2	2	-	
Plastisk Operation af Næsen	2	1	2	-	-	-	-	-	
— - Kindet	1	1	1	-	-	-	-	-	
Tracheotomi	3 ¹⁶⁾	-	2	-	1	-	-	-	
Laryngotomi	1 ¹⁷⁾	-	1	-	-	-	-	-	
Operation for Hæmatocele	1	1	1	-	-	-	-	-	
— - Vandbrok	83 ¹⁸⁾	12	29	10	15	17	7	5	
Lithotripsi	1	1	1	-	-	-	-	-	
Lithotomi	1 ¹⁹⁾	1	1	-	-	-	-	-	
Herniotomi	14 ²⁰⁾	7	8	1	3	-	1	1	
Reposition af indeklemt Brok	28	-	5	-	6	10	5	2	

Operation.	Tilsammen.	Deraf paa Sygehuse.	Fordeling af samtlige Operationer stiftsvis.						Anmærkninger.
			Christiania Stift.	Hamars Stift.	Christiansands Stift.	Bergens Stift.	Trondhj.s Stift.	Tromsø Stift.	
Operation for Phimosis	15	5	6	1	2	5	-	1	
— - Paraphimosis	6	-	2	2	-	1	1	-	
— - Fistula vesico-vaginalis	1	1	1	-	-	-	-	-	
— - sammenvoxede Labia minora	1	-	1	-	-	-	-	-	
— - sammenvoxet Urethra	1	-	1	-	-	-	-	-	
— - Hymen imperforatum	1	-	-	1	-	-	-	-	
— - Sarcocoele	1	1	-	-	1	-	-	-	
— - Fistula ani	2	-	1	-	-	1	-	-	
— - Fissura ani	3	-	3	-	-	-	-	-	
— - Prolapsus recti	1	-	1	-	-	-	-	-	
— - Athresia ani	3	1	3	-	-	-	-	-	
Kauterisation	3	1	3	-	-	-	-	-	
Udskjæren af necrotiserede Benstykker eller Borttagen af fremmede Legemer	14	1	11	2	-	-	-	1	
Øienoperationer.									
Borttagelse af Øieæblet	9	9	7	-	-	1	-	1	
Extractio cataractæ	22	10	7	2	1	6	5	1	
— linearis cataractæ	26	6	23	-	3	-	-	-	
Reclinatio cataractæ	2	-	-	-	2	-	-	-	
Discisio	6	1	3	-	1	2	-	-	
Iridectomi	51	7	28	-	6	11	6	-	
Gjennemskjæren af M. ciliaris	41	41	41	-	-	-	-	-	
Udtømmen af Vandvædsken	5	4	4	-	-	1	-	-	
Operation for Staphylom	4	1	3	-	1	-	-	-	
— - Chalazion	1	1	1	-	-	-	-	-	
— - Skjelen	13	-	6	-	-	1	6	-	
— - Ectropium	3	1	2	1	-	-	-	-	
— - Entropium	2	-	2	-	-	-	-	-	
— - Ptosis	2	-	2	-	-	-	-	-	
— - Blennorrhoea sacculacrymal.	14	-	9	-	5	-	-	-	
Borttagelse af Svulster	5	-	3	1	1	-	-	-	
Operation for Fistula sacculacrym.	8	-	3	-	-	-	5	-	
— - Blepharophimosis	1	1	1	-	-	-	-	-	
Plastisk Operation af Øielaaget	1	1	1	-	-	-	-	-	
Borttagelse af fremmede Legemer i Øiet	4	1	3	-	-	-	-	1	
Tilsammen	1 224	233	586	137	197	168	70	66	

Antallet af **Fødte** og **Døde** vil sees af Tabel XVII, der er sammenstillet efter Presternes Opgaver (over de Døbte og Begravede). (Se Tabel XVII.)

Antallet af Fødte (Dødfødte uberegnete) i Aaret 1869 udgjorde altsaa ialt 49 458, hvilket er 2 203 færre end i 1868 og 1 890 færre end i 1867 (henholdsvis 51 661 og 51 348).

Tabel XVIII viser Forholdet mellem ægte og uægte Børn, Dødfødte samt Tvilling- og Trillingfødsler, ligeledes efter Presternes Opgaver. (Se Tabel XVIII.)

Forholdet af uægte Børn til samtlige Fødte — 8,66 pCt. — er 0,19 ugunstigere end det foregaaende Aar, da det udgjorde 8,47 pCt., og 0,37 ugunstigere end 1867, da det udgjorde 8,29 pCt. Forholdet af Dødfødte til samtlige Fødte — 3,74 pCt. — er 0,13 ugunstigere end for 1868, da det udgjorde 3,61 pCt., og 0,09 ugunstigere end for 1867, da det udgjorde 3,69 pCt. Tabel XIX fremstiller disse Forholde for Femaaret 1861—65. (Se Tabel XIX.)

Tabel XVII.

1869.	Fødte.	Døde				Omkomne paa voldsom Maade.
		ialt.	under 1 Aar			
			i 1ste Døgn.	over 1 Døgn gamle.	mellem 1 og 15 Aar.	
Hele Riget	49 458	29 534	257	5 310	5 614	1 326
Christiania Stift	13 450	8 403	89	1 485	1 862	273
Hamars -	6 648	3 371	30	538	681	81
Christiansands -	10 102	6 116	38	1 058	1 020	285
Bergens -	7 740	4 474	46	959	671	231
Trondhjems -	6 853	3 975	35	662	716	151
Tromsø -	4 665	3 195	19	608	664	305

Tabel XVIII. 1869.	Fødte (Dødfødte uberegne.)			Dødfødte			Tvil- lingfø- d- sler.	Tril- lingfø- d- sler.	Forholdet af uægte Børn til samtlige Fødte (Dødfødte med- regnede) i pCt.	Forholdet af Dødfødte til samtlige Fødte (Dødfødte med- regnede) i pCt.	Forholdet af uægte dødfødte Børn til samt- lige uægtefødte Børn i pCt.
	Tils.	deraf		Tils.	deraf						
		ægte.	uægte.		ægte.	uægte.					
Hele Riget	49 458	45 235	4 223	1924	1695	229	534	4	8.66	3,74	5,14
Christiania Stift.	13 450	12 069	1 381	614	512	102	118	1	10.54	4,37	6,88
Hamars -	6 648	5 886	762	179	161	18	66	2	11.43	2,62	2,31
Christiansands -	10 102	9 716	386	331	317	14	130	-	3.83	3,17	3,50
Bergens -	7 740	7 341	399	342	323	19	87	-	5.17	4,23	4.55
Trondhjems -	6 853	6 004	849	263	214	49	84	-	12.62	3,70	5.46
Tromsø -	4 665	4 219	446	195	168	27	49	1	9.73	4,01	5,71

Embedslægerne have opgivet følgende Antal af Dødfødte og inden 24 Timer efter Fødselen døde Børn:

	Sum af Dødfødte og Døde i 1ste Døgn.	Deraf vare	
		Dødfødte.	Døde i 1ste Døgn.
Hele Riget	2 345	1 889	456
Christiania Stift	743	585	158
Hamars -	232	178	54
Christiansands -	428	329	99
Bergens -	397	334	63
Trondhjems -	319	267	52
Tromsø -	226	196	30

Forholdet mellem ægte og uægte Børn viser sig i heromhandlede Aar noget ugunstigere end i Femaaret; som sædvanligt er Forholdet ugunstigst i Trondhjems og Hamars og gunstigst i Christiansands og Bergens Stifter. Med Hensyn til Dødfødte viser Forholdet sig noget gunstigere end i Femaaret; som sædvanligt stiller Forholdet sig slettet i Christiania og Bergens Stifter, bedst i Hamars Stift.

Antallet af Døde i det hele Rige og i de forskjellige Stifter i de sidste 10 Aar vil sees af Tabel XX.

Overskuddet af levende Fødte over Døde var efter ovenstaaende Angivelser 19 924, det samme som i 1868 og 284 flere end i 1867, da det udgjorde 19 640. I hvert af Aarene 1860—69 kom der paa hvert 100 levende Fødte følgende Antal Døde:

Tabel XIX.	I Femaaret 1861—65	
	var Forholdet af uægte Børn af Dødfødte til til samtl. Fødte (Dødfødte med- regnede) i pCt.	var Forholdet af Dødfødte til samtlige Fødte (Dødfødte med- regnede) i pCt.
Hele Riget	8,02	3,98
Christiania Stift	8,58	4,27
Hamars -	10,07	3,23
Christiansands -	3,79	3,69
Bergens -	5,88	4,49
Trondhjems -	12,62	3,96
Tromsø -	8,37	4,07

1860	51,62	1865	52,03
1861	63,55	1866	53,19
1862	62,30	1867	60,75
1863	57,66	1868	61,43
1864	55,86	1869	59,72

Tabel XX.

Antal af Døde.	1860.	1861.	1862.	1863.	1864.	1865.	1866.	1867.	1868.	1869.
Hele Riget	27 398	31 493	32 502	31 076	29 692	28 066	28 993	31 708	31 737	29 534
Christiania Stift	7 722	8 334	8 738	8 774	8 413	7 478	8 173	9 640	9 591	8 403
Hamars -	3 275	3 867	4 505	3 996	3 758	3 456	3 355	3 952	3 974	3 371
Christiansands -	5 166	6 239	5 638	5 963	6 197	5 692	6 247	6 995	6 666	6 116
Bergens -	4 325	4 906	4 443	4 936	4 686	4 126	4 179	4 495	4 026	4 474
Trondhjems -	4 447	4 898	5 009	4 036	3 786	4 735	4 147	3 596	3 887	3 975
Tromsø -	2 463	3 249	4 169	3 371	2 852	2 579	2 892	3 030	3 593	3 195

Tabel XXI viser Antallet af Dødsfald i 1869 samt deres Forhold til den beregnede Folkemængde i Midten af Aaret 1869 for hele Riget samt de forskellige Stifter

og Amter, ligesom de tilsvarende Forholdstal for Aarene 1867, 1868 samt Femaaret 1861—65.

Tabel XXI.	Beregnet Folkemængde i Midten af 1869.	Antal Døde i 1869.	Døde i 1869 af 1 000 Levende.	Døde i 1868 af 1 000 Levende.	Døde i 1867 af 1 000 Levende.	Døde i Femaaret 1861-65 af 1 000 Levende.
Hele Riget	1 731 448	29 534	17,06	18,40	18,47	18,54
Christiania Stift	462 244	8 403	18,2	20,8	21,1	19,4
Hamars -	238 313	3 371	14,1	16,5	16,2	16,4
Christiansands -	334 730	6 116	18,3	20,0	21,2	18,6
Bergens -	273 093	4 474	16,4	14,9	16,7	17,7
Trondhjems -	262 119	3 975	15,2	14,9	13,9	18,0
Tromsø -	160 949	3 195	19,9	22,5	19,2	21,7
Christiania By	64 219	1 157	18,0	24,2	24,6	24,4
Akershus Amt	108 725	1 919	17,7	20,3	19,9	18,7
Smaalønes -	102 410	1 886	18,4	20,3	19,6	19,0
Buskeruds -	99 306	1 720	17,3	20,7	21,3	19,0
Jarlsberg-Laurvigs Amt	87 584	1 721	19,6	19,6	21,6	17,5
Hedemarkens -	119 974	1 723	14,4	18,4	16,9	16,7
Christians -	118 339	1 648	13,9	14,6	15,5	16,3
Bratsbergs -	80 219	1 367	17,0	20,8	25,8	18,8
Nedenæs -	69 995	1 360	19,4	24,1	22,3	20,3
Lister-Mandals -	75 006	1 556	20,7	21,2	20,9	19,5
Stavanger -	109 510	1 833	16,7	16,0	16,9	16,7
Søndre Bergenhus -	115 459	1 777	15,4	14,6	16,4	16,8
Bergens By	29 339	641	21,8	21,1	22,6	25,1
Nordre Bergenhus Amt	86 510	1 356	15,7	14,4	15,7	16,3
Romsdals -	109 582	1 692	15,4	13,5	14,3	19,0
Søndre Trondhjems -	111 396	1 791	16,1	17,3	15,2	17,3
Nordre — -	82 926	1 192	14,4	12,3	12,6	17,1
Nordlands -	92 164	1 662	18,0	19,2	16,2	19,2
Tromsø -	47 125	919	19,5	22,6	20,8	23,3
Finmarkens -	21 660	614	28,7	36,8	28,6	26,7

Mortalitetsprocenten for hele Riget, 1,706, er 0,134 mindre end for det foregaaende Aar, da den var 1,840; medtages det ovenfor angivne Antal af 1 924 Dødfødte, bliver Mortalitetprocenten, beregnet efter Folkemængden ved Aarets Midte, 1,817. For 10 823 eller 36,6 pCt. af samtlige i 1869 indtrufne 29 534 Dødsfald have Lægerne meddelt Dødsårsagen. De hyppigste af de kjendte Dødsårsager vare: Svindsot (1 651), Lungebetændelse (1 113), Alderdomssvaghed (692), Hjernebetændelse (594), Nervefeber (543), Skarlagensfeber (510), medfødt Svaghed (451), Kræft (438), Vatersot og Brights Nyresygdom (379), akut

Bronchit (362), Diphtherisk Svælgbetændelse og Strube-hoste (tilsammen 338), Hjerneslag (286), Kighoste (282), Kramper i Børnealderen (259), Diarrhoe og Cholera nostras (tilsammen 249).

En udførlig Sammenstilling af Lægernes Opgaver over Dødsårsagerne, fordelt efter Køn og Alder, findes i den Pag. XXVIII—XXXI indtagne Tabel XXV.

Af **retsmedicinske Forretninger** kunne sees at være udførte 192, hvoraf 93 Obduktioner og Synsforretninger over Døde. Tabel XXII indeholder en Oversigt over deres Gjenstande og Fordeling.

Tabel XXII.

Oversigt over de udførte retsmedicinske Forretninger.

1869.	Samtlige indmeldte retsmedicinske Forretninger.	Undersøgelse af Døde betræffende				Undersøgelse af Levende til Bestemmelse af					Undersøgelser og Erklæringer i anden eller ikke angiven Anledning.
		Selvmord, Død ved Ulykkestilfælde, Drab og Mord, eller pludselig Død af anden Aarsag.	nyfødte og spæde Børns Dødsmaade.		Svangerskab, forudgaaet Fødsel osv.	Voldtægt og andre Løssagtighedsforbrydelser.	anden Mishandlings Beskaffenhed og dens Følger.	legemlig Helbredsforfatning iøvrigt.	Sindstilstand.		
			i Anledning af formentlig Fosterdød samt Fødsel i Dølgemaal.	i Anledning af formentlig Ihjelligen i Søvne.							
Hele Riget	192	49	28	16	16	2	15	30	23	13	
Christiania Stift ...	62	16	12	2	5	1	5	9	5	7 ¹⁾	
Hamars - ...	30	7	1	3	-	-	2	9	8	-	
Christiansands - ...	41	13	5	5	5	-	5	1	5	2 ²⁾	
Bergens - ...	11	4	1	-	2	-	1	2	1	-	
Trondhjems - ...	23	5	4	1	1	-	-	9	1	2 ³⁾	
Tromsø - ...	25	4	5	5	3	1	2	-	3	2 ⁴⁾	

¹⁾ En Undersøgelse om legemlig Omgang var foretaget med et Kvindelig, en Undersøgelse af et Saar paa Haanden hos en Indbrudstyv, 1 Obduktions- og 4 Synsforretninger uden nærmere Opgave om Forretningens Art.

²⁾ To Undersøgelser angaaende paa Marken fundne Menneskeben.

³⁾ En Undersøgelse af fundne Fosterben og en af en Kvinde, der uden Grund troede sig svanger og som mente, at Fosteret var dødt paa Grund af hende vederfaaren Mishandling.

⁴⁾ En Erklæring angaaende nogle fosterfordrivende Midler, en Forretning i Anledning af Barnefødsel i Dølgemaal uden nærmere Opgave om Forretningens Beskaffenhed.

Vaccinerede. Ifølge Embedslægernes Indberetninger vaccineredes i heromhandlede Aar 37 851 Individuer eller 74,5 pCt. af Middeltallet af de i Treaaret 1867—69 levende Fødte (i 1868 var Antallet 46 818 eller 89,2 pCt af Middeltallet af de i Treaaret 1866—68 levende Fødte, i 1867 44 085 eller 82,8 pCt. af Middeltallet af de i Treaaret 1865—67 levende Fødte). I de enkelte Stifter var Antallet af Vaccinerede og Procentforholdet til Middeltallet af de i Treaaret 1867—69 levende Fødte følgende:

	Antal Vaccinerede.	Procentforhold.
(Hele Riget	37 851	74,5)
Christiania Stift ..	10 926	80,4
Hamars - ...	5 366	78,8

	Antal Vaccinerede.	Procentforhold.
Christiansands Stift	7 370	72,0
Bergens -	5 416	66,8
Trondhjems -	4 753	67,5
Tromsø -	4 020	79,8

Af **Sygehuse** fandtes ialt 52, nemlig den kliniske Undervisningsanstalt Rigshospitalet, Diakonissehuset, 5 Sygehuse for Spedalske, 5 militære Sygehuse, 18 Amtssygehuse, 13 kommunale Bysygehuse, samt i Stavangers, søndre og nordre Bergenhus Amter, Nordlands og Finmarkens Amter 9 mindre Sygehuse, der i Regelen kun benyttes i Fisketiden. Ved Rigets Strafanstalter fandtes derhos særskilte Sygeafdelinger. I Christiania og i Ber-

gen virke for Undervisningen indrettede Fødselsstiftelser. Antallet af Sindssygeasyler var 9, nemlig 1 Statsasyl, 6 kommunale Asyler og 2 private, nemlig et i Bergen og et i søndre Bergenhus Amt, tæt ved Bergen.

I den Pag XXVI indtagne Tabel XXIII findes en Oversigt over Antallet af de paa Sygehusene behandlede Syge med Anførsel af Behandlingens Udfald, Behandlingstiden, Medikamentudgiften m. m.

Tabel XXIV, Pag. XXVIII—XXIX indeholder en lignende Oversigt over de paa Sindssygeasylerne behandlede Syge.

Antallet af **Apotheker** var 64, af hvilke 39 med reelt, 24 med personligt Privilegium og 1, der er privilegeret Rigshospitalet som saadant. 22 Apotheker befandt sig i Christiania Stift, 5 i Hamars, 18 i Christiansands, 5 i Bergens, 10 i Trondhjems og 4 i Tromsø Stift. Personalet ved samtlige Apotheker bestod, foruden Apothekerne, af 69 Medhjelpere, hvoraf over $\frac{2}{3}$ Dele vare examinerede, og 69 Disciple. 12 Farmaceuter bestode Examen i 1869.

26 examinerede **Læger** udgik i 1869 fra Universitetet. Antallet af autoriserede Læger var ifølge Fortegnelsen derover for Aaret 1869 ialt 409, hvoraf 158 i Christiania Stift, 31 i Hamars Stift, 59 i Christiansands Stift, 46 i Bergens Stift, 48 i Trondhjems Stift, 31 i Tromsø Stift; 6 havde fast og 2 midlertidigt Ophold i Udlandet; 28 havde ikke taget fast Opholdssted eller havde ikke meddelt Oplysning om sin Bopæl. Ifølge Fortegnelsen vare 8 Læger ansatte som Professorer ved Universitetet, 2 som Embedsmænd i Indre-Departementets Medicinalafdeling, 1 som Overlæge for den spedalske Sygdom, 5 som Stadsfysici, 1 som Stadslæge, 128 som Distriktslæger (Amts- eller Landfysici), 2 som Berglæger, 2 som Fængselslæger, 1 som Politilæge,

15 som By- og Fattiglæger, 1 som Direktør ved Gaustad Asyl, 24 som Læger ved Sygehuse, Pleiestiftelser for Spedalske eller Sindssygeasyler (desuden vare ved disse Hospitaler ansatte 19 Læger, som tillige indehavde andre Lægeposter), 1 som Generalchirurg, 6 som Brigadelæger, 34 som Korpslæger, 14 som Kompagnichirurger, 6 som Marinelæger, 2 som Konservatorer ved Museer og 4 som civile Embedsmænd udenfor Lægeetaten; 152 Læger opføres uden fast Ansættelse.

Som **Tandlæger** opføres 20, nemlig 10 i Christiania Stift, 1 i Hamars, 4 i Christiansands, 3 i Bergens og 2 i Trondhjems Stift.

Jordemoderexamen toges af 16 Elever ved Skolen i Christiania og af 10 ved Skolen i Bergen. Ifølge vedkommende Embedslægers Indberetninger fandtes i Landet tilsammen 566 dels ansatte, dels privat praktiserende Jordemødre, hvoraf 168 i Christiania Stift, 68 i Hamars, 80 i Christiansands, 92 i Bergens, 93 i Trondhjems og 65 Tromsø Stift.

Hjelpevaccinatorernes Antal udgjorde 634, hvoraf 101 i Christiania Stift, 72 i Hamars, 125 i Christiansands, 115 i Bergens, 115 i Trondhjems og 106 i Tromsø Stift.

I det Følgende findes den i ovenstaaende Generalberetning for hele Riget givne Oversigt udførligere fremstillet for hvert af Rigets Overøvrighedsdistrikter. Derhos er vedføjet en efter Dyrlægerne Aarsberetninger affattet Oversigt over Sundhedstilstanden blandt Husdyrene i 1869, samt de i Indholdsfortegnelsen opregnede Bilag.

Tabel XXIII—XXV,

indeholdende: Antallet af de i Sygehusene behandlede Syge i 1869, Antallet af de i Sindssygeasylerne behandlede Syge i 1869 og Liste over Dødsårsager i 1869.

Antallet af de i Sygehøusene

(Mouvement des malades dans

Tabel XXIII.

	Tilbageiggende fra det forrige Aar.			Indkomne.			Tilsammen Behandlede.			Udgaaede								
	Mk.	Kv.	Tils.	Mk.	Kv.	Tils.	Mk.	Kv.	Tils.	Helbredede.			I Bedring.			Uhelbredede.		
Rigshospitalets medicinske Afdeling	42	51	93	333	277	610	375	328	703	186	163	349	76	73	149	23	15	38
— chirurgiske —	38	22	60	295	129	424	333	151	484	202	84	286	49	28	77	19	11	30
— Hudsyge —	45	60	105	272	238	510	317	298	615	262	227	489	5	10	15	4	3	7
De nævnte Afdelinger af Rigshospitalet tils.	125	133	258	900	644	1544	1025	777	1802	650	474	1124	130	111	241	46	29	75
Rigshospitalets Afdeling for Børn ^{b)}	9	1	10	24	33	57	33	34	67	18	23	41	2	1	3	1	1	2
Christiania Bys Sygehus	58	120	178	152	622	774	210	742	952	67	522	589	38	52	90	6	16	22
— Garnisons Sygehus	13	-	13	337	-	337	350	-	350	330	-	330	-	-	-	3	-	3
Diakonissehuset i Christiania	1	7	8	22	108	130	23	115	138	15	51	66	1	18	19	1	7	8
Smaalenenes Amts Sygehus	6	4	10	65	70	135	71	74	145	52	58	110	2	3	5	-	-	-
Moss Bys —	6	1	7	25	7	32	31	8	39	20	3	23	2	2	4	2	1	3
Fredrikshalds —	11	5	16	139	110	249	150	115	265	123	92	215	-	1	1	-	1	1
Fredrikstens Garnisons —	4	-	4	106	-	106	110	-	110	107	-	107	-	-	-	-	-	-
Fredrikstads Bys —	8	6	14	80	41	121	88	47	135	64	35	99	5	2	7	1	2	3
— Garnisons —	-	-	-	137	-	137	137	-	137	132	-	132	1	-	1	2	-	2
Buskeruds Amts —	6	9	15	43	35	78	49	44	93	34	26	60	7	2	9	1	2	3
Drammens Bys —	12	4	16	103	73	176	115	77	192	86	61	147	3	2	5	8	4	12
Jarlsbergs-Laurvigs Amts —	5	5	10	39	31	70	44	36	80	30	31	61	4	-	4	-	-	-
Carl Johansværns —	7	-	7	172	1	173	179	1	180	166	1	167	-	-	-	5	-	5
Tønsbergs Bys —	2	-	2	21	10	31	23	10	33	17	5	22	1	-	1	-	-	-
Hedemarkens Amts —	3	8	11	13	24	37	16	32	48	12	23	35	-	1	1	-	1	1
Christians —	4	6	10	17	12	29	21	18	39	13	14	27	1	1	2	-	1	1
Bratsbergs —	28	17	45	100	46	146	128	63	191	66	31	97	12	7	19	5	-	5
Østerrisørs Bys —	-	2	2	9	3	12	9	5	14	5	2	7	-	-	-	-	2	2
Arendals —	3	7	10	50	33	83	53	40	93	38	34	72	1	-	1	-	-	-
Christiansands —	11	7	18	94	81	175	105	88	193	72	67	139	6	5	11	1	2	3
— Garnisons —	2	-	2	228	-	228	230	-	230	222	-	222	-	-	-	1	-	1
Lister-Mandals Amts — ^{c)}	3	3	6	31	16	47	34	19	53	26	14	40	-	1	1	2	-	2
Stavanger —	8	14	22	94	49	143	102	63	165	70	38	108	7	11	18	1	4	5
— Bys —	24	13	37	76	66	142	100	79	179	67	53	120	4	5	9	2	2	4
Bergens —	40	29	69	391	273	664	431	302	733	308	213	521	31	18	49	23	19	42
Lungegaardshospitalets Helbredelsesanstalt ^{d)}	16	31	47	8	12	20	24	43	67	2	11	13	-	1	1	2	1	3
Aalesunds Bys Sygehus	-	2	2	21	11	32	21	13	34	10	9	19	4	3	7	-	1	1
Romsdals Amts —	6	5	11	36	36	72	42	41	83	25	24	49	4	5	9	1	3	4
Trondhjems Bys —	41	43	84	341	246	587	382	289	671	281	209	490	25	14	39	14	12	26
Nordre Trondhjems Amts Sygehus i Skogn ..	16	18	34	117	81	198	133	99	232	99	70	169	8	9	17	1	2	3
— — — i Namdal ..	12	14	26	78	80	158	90	94	184	44	46	90	20	26	46	13	7	20
Nordlands — — — i Alstahoug	7	8	15	109	95	204	116	103	219	61	50	111	26	31	57	9	10	19
— — — i Bodø ..	3	2	5	34	13	47	37	15	52	23	8	31	1	-	1	4	-	4
— — — i Buksnæs ..	6	3	9	80	25	105	86	28	114	53	13	66	13	5	18	1	3	4
Tromsø — — — i Tromsø ^{e)}	8	4	12	69	46	115	77	50	127	52	22	74	6	9	15	4	5	9
Finmarkens — — — i Alten ..	-	-	-	2	4	6	2	4	6	2	3	5	-	-	-	-	1	1
— — — i Hammerf.	10	2	12	66	24	90	76	26	102	60	21	81	4	1	5	4	-	4
— — — i Vadsø ..	6	4	10	81	27	108	87	31	118	73	20	93	1	2	3	1	-	1
Ovennævnte 39 Sygehuse tilsammen	530	537	1067	4510	3088	7598	5040	3625	8665	3595	2377	5972	370	349	719	165	139	304
Fiskesygehuset i Haugesund	-	-	-	113	-	113	113	-	113	96	-	96	7	-	7	-	-	-
— i Espevær	-	-	-	14	-	14	14	-	14	6	-	6	4	-	4	2	-	2
— i Vaagen	-	-	-	67	-	67	67	-	67	49	-	49	10	-	10	1	-	1
— i Brevig	-	-	-	6	-	6	6	-	6	4	-	4	2	-	2	-	-	-
— i Maasø	1	-	1	49	6	55	50	6	56	38	5	43	2	1	3	1	-	1
— i Gamvig	-	-	-	23	-	23	23	-	23	20	-	20	-	-	-	-	-	-
— i Vardø	-	-	-	45	-	45	45	-	45	39	-	39	1	-	1	-	-	-
De 7 nævnte Fiskesygehuse tilsammen	1	-	1	317	6	323	318	6	324	252	5	257	26	1	27	4	-	4

Behandlede Syge i 1869.

des hôpitaux en 1869.)

Døde.			Tilbageliggende.			Mortalitetsforhold.	Det samlede Antal Forpleiningsdage.	Dagligt Midbelæg.	Forpleiningsdage for hver Udskreven.	Udgift til Medicin for hver Syg i Døgnet. ^{a)}	Udgift til Forpleining for hver Syg i Døgnet.	Anmærkninger.
Mk.	Kv.	Tils.	Mk.	Kv.	Tils.					Skill.		
60	44	104	30	33	63	16,25 pCt	25 072	68,6	39,2	4,50	?	a) For Rigshospitalets Vedkommende er den af Apothekeren givne Rabat tillagt; fra nordre Trondhjems Amtssygehus i Namdal bemærkes, at Medicinen er leveret fra Apotheket uden Rabat. For de øvrige Sygehuses Vedkommende savnes i begge Henseender den fornødne Oplysning, hvorfor ogsaa Sammenligningen mellem de enkelte Sygehuses Medikamentforbrug kun kan blive tilværmelsesvis.
29	6	35	34	22	56	8,2 —	19 090	52,3	44,6	3,70	?	
2	8	10	44	50	94	1,9 —	36 576	100,2	70,2	2,13	?	
91	58	149	108	105	213	9,4 —	80 738	221,2	50,8	3,23	?	b) I Børnehospitalets Belæg ere de med Børnene indlagte 10 Mødre med 386 Forpleiningsdage medregnede.
7	4	11	5	5	10	19,3 —	3 537	9,6	62,05	1,02	?	
43	47	90	56	105	161	11,4 —	59 179	189,5	74,69	2,08	30,12	
1	-	1	16	-	16	0,2 —	8 204	22,2	24,5	2,53	?	c) Udgiften til Medicin er beregnet for de i Regnskabsaaret fra 1ste Mai 1869 til 1ste Mai 1870 Behandlede med 3 245 Forpleiningsdage.
3	23	26	3	16	19	21,8 —	7 458	20,4	62,6	?	?	
3	1	4	14	12	26	3,4 —	7 470	20,5	55,3	5,86	?	
2	-	2	5	2	7	6,2 —	1 484	4,0	46,4	1,9	40,7	d) Udgiften til Medicin er beregnet for Hospitalets Helbredelses- og Pleieafdeling med tilsammen 33 299 Forpleiningsdage.
13	7	20	14	14	28	8,4 —	7 550	20,7	32,7	?	21,9	
-	-	-	3	-	3	-	1 681	4,6	15,2	5,4	48,3	
10	2	12	8	6	14	9,9 —	4 143	11,3	34,2	4,2	28,2	e) Ifølge foregaaende Aarsliste udgjorde Antallet af Tilbageliggende ved Udgangen af 1868: 7 Mænd, 5 Kvinder, tilsammen 12.
-	-	-	2	-	2	-	1 281	3,5	9,5	2,7	28,5	
1	2	3	6	12	18	4,0 —	4 732	12,9	63,0	5,0	57,7	
3	2	5	15	8	23	2,9 —	7 169	19,6	42,4	3,05	?	f) Herom er ingen Opgave meddelt.
1	-	1	9	5	14	1,5 —	4 547	12,5	68,9	2,1	?	
4	-	4	4	-	4	2,3 —	2 805	7,7	16,0	3,3	57,3	
4	2	6	1	3	4	20,7 —	2 045	5,6	7,3	?	?	g) Udgiften til Medicin er beregnet for Hospitalets Helbredelses- og Pleieafdeling med tilsammen 33 299 Forpleiningsdage.
1	2	3	3	5	8	7,5 —	5 200	14,1	120	2,9	28,7	
4	1	5	3	1	4	14,3 —	2 380	6,5	68	3,54	?	
14	5	19	31	20	51	13,5 —	16 690	45,7	119,2	4,0	37,3	
2	1	3	2	-	2	25,0 —	465	1,3	38,7	?	?	
8	2	10	6	4	10	12,0 —	3 519	9,6	42,4	5,0	?	
11	4	15	15	10	25	9,0 —	5 716	15,7	34,0	5,8	?	
1	-	1	6	-	6	0,4 —	2 552	7	11,4	1,9	?	
2	1	3	4	3	7	6,5 —	3 469	9,5	75,4	4,5	35,4	
11	3	14	13	7	20	9,7 —	6 895	19	40,7	2,9	?	
12	7	19	15	12	27	12,5 —	10 678	29,2	70,2	2,4	?	
41	15	56	28	37	65	8,4 —	27 201	74,5	40,7	4,2	34,5	
1	2	3	19	28	47	15,0 —	17 544	48,1	877	0,53	?	
6	-	6	1	-	1	18,9 —	958	2,6	29,0	2,08	?	
3	2	5	9	7	16	6,9 —	5 027	13,8	75,0	4,2	46,2	
24	18	42	38	36	74	7,2 —	27 170	74,4	45,5	4,4	35,2	
10	8	18	15	10	25	8,7 —	11 544	31,6	55,7	5,8	?	
6	6	12	7	9	16	7,1 —	7 949	21,8	47,3	4,9	25,4	
5	7	12	15	5	20	6,0 —	6 481	17,8	32,6	5,2	?	
3	2	5	6	5	11	12,2 —	1 696	4,6	41,4	5,1	?	
9	1	10	10	6	16	10,2 —	7 203	19,7	73,5	?	?	
8	7	15	7	7	14	13,3 —	5 399	14,8	47,8	4,7	?	
-	-	-	-	-	-	-	96	0,3	16	5,2	32	
5	2	7	3	2	5	7,2 —	2 163	5,9	22,3	5,7	?	
9	5	14	3	4	7	12,6 —	3 092	8,5	27,9	8,0	?	
382	249	631	528	511	1039	8,3 —	383 065	1 049,5	52,3			
10	-	10	-	-	-	8,8 —	2 249	21,4	19,9	4,41		
2	-	2	-	-	-	14,3 —	136	5,9	9,7	3,3		
7	-	7	-	-	-	10,4 —	1 866	?	27,9	?		
-	-	-	-	-	-	-	166	2,4	27,7	7,0		
3	-	3	6	-	6	6,0 —	1 646	4,5	32,9	3,8		
3	-	3	-	-	-	13,0 —	359	5,4	15,6	8,2		
5	-	5	-	-	-	11,1 —	1 173	4,7	26,1	6,5		
30	-	30	6	-	6	9,4 —	7 595		23,9			

Antallet af de i Sindssygeasy

Tabel XXIV.

(Mouvement des malades dans les

	Tilbageiggende fra det forrige Aar.			Indkomne.			Tilsammen Behandlede.			Udgaede					
	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Helbredede.			I Bedring.		
										Md.	Kv.	Tils.	Mk.	Kv.	Tils.
Gaustad Asyl	138	123	261	111	95	206	249	218	467	29	30	59	29	27	56
Christiania	68	45	113	20	17	37	88	62	150	7	9	16	3	-	3
Oslo	-	40	40	-	7	7	-	47	47	-	3	3	-	1	1
Christiansands Asyl	7	10	17	9	1	10	16	11	27	6	-	6	1	-	1
Stavangers	4	4	8	4	3	7	8	7	15	2	4	6	1	1	2
Bergens Bys	23	22	45	11	15	26	34	37	71	3	5	8	-	7	7
Rosenbergs private Asyl i Bergen	66	48	114	45	22	67	111	70	181	12	10	22	5	2	7
Møllendals — ved —	27	28	55	12	6	18	39	34	73	3	1	4	2	3	5
Trondhjems Bys Asyl	31	27	58	15	20	35	46	47	93	5	8	13	2	4	6
De ovennævnte 9 Asyler tilsammen	364	347	711	227	186	413	591	533	1124	67	70	137	43	45	88

Liste over Døds

Tabel XXV.

(Causes de

Dødsaaarsag.	Sum.	De vigtigste Døds- aarsager Forhold til samtlige opgivne Dødsaaarsager i pct.	Fordeling paa Kjøen. (par sexe.)			Fordeling paa Alder (par âge).													Alder er op- givet for:		
			Mand- kjøn.	Kvinde- kjøn.	Uopgivet.	0-1 Aar.	1-5 Aar.	5-10 Aar.	10-15 Aar.	15-20 Aar.	20-30 Aar.	30-40 Aar.	40-50 Aar.	50-60 Aar.	60-70 Aar.	70-80 Aar.	80-90 Aar.	90-100 Aar.			
Abortus	1		-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Alcoholismus	21		21	-	-	-	-	-	-	-	-	3	5	9	2	-	-	-	-	19	
Aneurisma	6		3	2	1	-	-	-	-	-	-	1	-	2	1	-	-	-	-	4	
Angina membranacea	170	1,6	92	74	4	18	109	30	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	158	
— simplex	6		1	4	1	4	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	1	-	-	6	
Apoplexia cerebri	286	2,7	145	139	2	1	-	1	-	4	6	11	24	45	65	88	32	-	-	277	
— pulmonum	5		3	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	3	-	1	-	-	5	
Arthritis	11		4	7	-	-	-	-	-	-	-	1	3	-	2	3	1	-	-	10	
Arthrocace	47		30	14	3	-	3	2	3	9	6	9	7	1	1	-	-	-	-	41	
Asthma, Angina pectoris	16		10	6	-	2	-	-	-	-	-	1	2	-	5	4	1	-	-	15	
Atrophia infantum	100	1,0	50	50	-	78	17	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	97	
Bronchitis acuta	362	3,3	181	164	17	157	83	6	4	1	3	6	10	19	17	15	8	-	-	329	
— chronica	191	1,8	96	95	-	11	8	1	3	1	2	1	9	17	48	57	18	2	-	178	
Cancer	438	4,0	185	235	18	-	2	1	1	1	9	29	75	100	96	70	14	-	-	398	
Carbunculus et Pustula malig.	9		5	4	-	1	-	1	1	-	1	-	2	-	1	-	1	-	-	8	
Carditis, Endo-, Perio-,	16		7	8	1	-	-	1	1	4	2	-	2	1	1	1	-	-	-	13	
Caries, Necrosis, Periostitis	22		12	10	-	1	2	-	4	3	4	1	2	3	1	-	-	-	-	21	
Chlorosis, Anæmia	6		3	3	-	-	1	-	-	2	-	-	1	-	2	-	-	-	-	6	
Cholaemia, Icterus	9		9	-	-	3	1	-	1	-	-	-	-	1	1	-	1	-	-	8	
Cholera nostras	61		27	30	4	23	12	1	-	-	2	2	3	1	2	3	1	-	-	50	
Combustio	21		14	7	-	2	9	3	-	-	-	1	2	-	-	2	-	-	-	19	
Commotio cerebri	11		7	4	-	-	-	-	-	1	-	4	-	1	2	2	1	-	-	11	
Congelatio	1		1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1	
Contusio	14		11	3	-	-	1	-	-	3	1	2	2	1	2	-	1	1	-	14	
Convulsiones infantum	259	2,4	139	120	-	180	62	3	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	247	
Cyanosis	1		1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	
Cystitis	25		25	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	5	4	9	4	-	-	24	
Debilitas congenita	451	4,2	247	194	10	451	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	451	
— senilis	692	6,4	285	402	5	-	-	-	-	-	-	-	-	2	35	283	292	51	-	663	

erne behandlede Syge i 1869.

tablissements d'aliénés en 1869.)

Udgaaede			Døde.			Tilbageiggende ved Aarets Udgang			Mortalitetsforhold i pCt.	Det samlede Antal Forpleiningsdage.	Dagligt Midbelæg.	Forpleiningsdage for hver Udskreven.	Samlede Udgifter for hver Syg i Døgnet.	Udgift til Medicin for hver Syg i Døgnet.
Uhelbredede.														
Id.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.	Tils.						
45	33	78	11	3	14	135	125	260	6,8	95 263	261	460,2	48,12	0,53
8	4	12	4	4	8	66	45	111	20,5	42 718	117	1 095,3	37,70	0,68
-	1	1	-	2	2	-	40	40	28,6	14 336	39,3	2 048	35,9	0,28
2	-	2	1	2	3	6	9	15	25,0	6 001	16,4	500	37,6	0,20
1	1	2	-	-	-	4	1	5	-	2 370	6,5	237	34,3	0,86
4	3	7	3	-	3	24	22	46	12,0	17 016	46,6	680	-	-
13	6	19	2	4	6	79	48	127	11,1	46 874	128,4	868	-	-
6	2	8	-	-	-	28	28	56	-	20 374	55,8	1 198,5	-	-
6	5	11	1	1	2	32	29	61	6,3	21 721	59,5	678,8	32,5	0,41
85	55	140	22	16	38	374	347	721	9,4	266 673	730,6	661,7		

arsager i 1869.

écès en 1869.)

Dødsaaarsag.	Sum.	De vigtigste Døds- aaarsagers Forhold til samtlige opgivne Dødsaaarsager i pCt.	Fordeling paa Kjøen. (par sexe.)			Fordeling paa Alder (par âge).												Alder er op- givet for:	
			Mand- kjøn.	Kvinde- kjøn.	Uopgivet.	0-1 Aar.	1-5 Aar.	5-10 Aar.	10-15 Aar.	15-20 Aar.	20-30 Aar.	30-40 Aar.	40-50 Aar.	50-60 Aar.	60-70 Aar.	70-80 Aar.	80-90 Aar.		90-100Aar.
diabetes	18		13	5	-	-	-	-	1	2	1	2	4	2	4	2	-	-	18
diarrhoea	188	1,7	93	83	12	73	32	8	1	-	3	4	6	7	13	10	3	1	161
diphtheritis	168	1,6	78	78	12	9	67	33	6	4	1	4	3	1	3	1	3	-	135
disenteria	33		20	13	-	-	7	2	1	2	2	3	3	2	4	2	1	-	29
dysstokia	34		-	34	-	-	-	-	-	-	6	12	4	-	-	-	-	-	22
clampsia gravid. & partur.	12		-	12	-	-	-	-	-	-	8	2	1	-	-	-	-	-	11
erythema, Pemphigus	3		2	1	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	3
erysipelas	107	1,0	43	31	33	-	-	-	-	1	8	7	12	10	4	9	-	-	51
embolia, Trombosis	12		6	6	-	-	-	-	-	1	4	3	1	-	-	2	-	-	11
emphysema pulmonum	5		3	2	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	3
emphysema, Pneumotorax	8		5	3	-	-	-	1	-	-	2	1	3	-	-	1	-	-	8
enteritis, Gastroenteritis	75		47	28	-	24	12	4	3	2	4	5	5	6	3	4	1	-	73
epilepsia	26		17	9	-	-	1	-	2	4	6	4	2	1	1	1	-	-	22
erysipelas	33		22	11	-	12	2	-	-	-	1	2	3	3	1	8	1	-	33
erythema catarrhalis, Influenza	7		3	4	-	-	-	-	-	-	2	-	1	-	1	2	-	-	6
— gastrica	4		1	3	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	4
— intermittens	1		1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1
— puerperalis	111	1,0	-	111	-	-	-	-	-	3	38	45	17	-	-	-	-	-	103
— rheumatica	51		25	24	2	-	1	2	3	6	7	8	6	7	4	2	-	-	46
— typhosa	543	5,0	268	243	32	1	12	36	37	51	109	63	77	35	19	10	2	-	452
actura	29		20	9	-	1	-	1	-	-	3	5	7	3	1	2	4	-	27
angraena	54		19	35	-	-	-	-	-	-	3	4	6	4	10	13	10	4	54
— pulmonum	8		8	-	-	-	-	-	-	-	2	2	1	-	2	-	-	-	7
astritis	24		14	10	-	7	4	-	-	1	4	-	2	2	-	1	-	-	21
— chronica	82		49	29	4	-	-	-	1	1	5	7	9	19	24	9	2	-	77
hemorrhagia	8		4	3	1	3	-	-	-	-	1	-	3	-	-	-	-	-	7
— pulmonum	7		5	2	-	-	-	-	-	-	2	-	2	-	2	1	-	-	7
— uteri	15		-	15	-	-	-	-	-	-	4	6	2	-	-	-	-	-	12
— ventriculi	12		7	5	-	2	-	1	-	-	-	-	2	1	2	3	-	-	11

Tabel XXIV (Fortsættelse).

Dødsårsag.	Sum.	De vigtigste Døds- årsagers Forhold til samtlige opgivne Dødsårsager i pCt.	Fordeling paa Kjøen. (par sexe.)			Fordeling paa Alder (par âge).													Alder er op- givet for:
			Mand- kjøn.	Kvinde- kjøn.	Uopgivet.	0-1 Aar.	1-5 Aar.	5-10 Aar.	10-15 Aar.	15-20 Aar.	20-30 Aar.	30-40 Aar.	40-50 Aar.	50-60 Aar.	60-70 Aar.	70-80 Aar.	80-90 Aar.	90-100 Aar.	
Haemorrhagia viar. uriniferar.	2		2	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1	-	-	2
Hepatitis	23		18	5	-	-	1	-	-	-	3	2	5	5	4	3	-	-	2
Hernia	54		25	29	-	2	-	-	-	1	1	4	6	13	11	10	2	-	50
Hydrocephalus	25		15	10	-	8	11	3	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
Hydrops	246	2,3	104	135	7	-	7	3	6	3	10	22	37	40	53	32	10	-	22
Hydrothorax	6		3	3	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-	1	-	-	-	3
Insania	40		20	17	3	-	-	1	-	3	10	2	10	2	2	5	-	-	3
Intoxicatio	4		1	2	1	-	1	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	3
Ischuria	9		7	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	4	2	-	8
Laryngitis	11		8	3	-	6	3	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	11
Lithiasis	5		3	2	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	1	1	-	-	4
Mania puerperalis	2		-	2	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	2
Marasmus	8		2	6	-	2	-	-	-	-	-	1	-	1	-	1	1	-	6
Meningitis	412	4,0	257	140	15	74	138	58	36	13	21	7	11	12	5	1	-	-	376
— tuberculosa	182	1,7	98	77	7	19	79	37	7	4	10	-	1	-	-	-	-	-	157
— cerebro-spinalis	20		7	12	1	-	6	1	2	2	1	-	1	1	3	-	-	-	17
— spinalis, Myelitis	9		4	5	-	-	1	1	-	1	2	1	-	2	-	-	-	-	8
Morbilli	20		8	10	2	3	9	4	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	18
Morbus lienis, Leucæmia	7		3	4	-	-	-	-	-	-	3	1	2	1	-	-	-	-	7
— oesophagi	5		2	3	-	-	-	-	-	-	-	-	2	1	1	-	-	-	4
— ovarii	22		-	22	-	-	-	-	-	-	1	4	5	5	7	-	-	-	22
— uteri	5		-	5	-	-	-	-	-	-	-	1	1	1	1	1	-	-	5
— viarum uriniferarum	15		12	3	-	-	-	-	-	-	-	1	2	1	6	4	-	-	14
Nephritis, Morbus Brighti	133	1,2	77	56	-	-	4	7	4	6	16	13	25	21	26	6	1	-	129
Noma, Stomacace	1		1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Obstructio alvi, Ileus	68		51	17	-	1	3	3	-	2	3	7	7	20	8	10	2	-	66
Oedema pulmonum	5		4	1	-	-	1	-	-	-	-	-	1	-	3	-	-	-	5
Otitis	1		1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Paralysis	30		18	12	-	-	-	-	2	2	2	3	1	7	5	6	-	-	28
Peritonæitis	164	1,5	91	71	2	7	5	13	6	15	17	17	30	17	16	8	-	-	151
Phlebitis	2		-	2	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
Phlegmone, Abscessus	36		18	18	-	4	3	1	-	2	4	3	2	4	3	2	1	1	30
Pleuritis	59		30	24	5	3	3	-	7	2	13	6	4	6	3	3	-	-	50
Pneumonia	1 113	10,3	611	435	67	107	96	24	8	18	60	68	138	156	170	107	27	-	979
Purpura et Haemophilia	9		5	4	-	-	1	2	-	-	-	2	1	1	1	-	-	-	8
Pyæmia	35		26	9	-	1	1	2	-	3	4	3	7	6	2	1	-	-	30

Dødsårsag.	Sum.	De vigtigste Døds- årsagers Forhold til samtlige opgivne Dødsårsager i pCt.	Fordeling paa Kjøen. (par sexe.)			Fordeling paa Alder (par âge).												Alder er op- givet for:	
			Mand- kjøn.	Kvinde- kjøn.	Uopgivet.	0-1 Aar.	1-5 Aar.	5-10 Aar.	10-15 Aar.	15-20 Aar.	20-30 Aar.	30-40 Aar.	40-50 Aar.	50-60 Aar.	60-70 Aar.	70-80 Aar.	80-90 Aar.		90-100Aar.
	16		11	5	-	2	12	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	15
	5		2	3	-	-	-	-	-	1	-	1	-	1	2	-	-	-	5
	510	4,7	246	227	37	39	278	121	20	3	8	4	-	-	-	-	-	-	473
	1		-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
	5		3	2	-	-	-	1	-	1	-	-	1	-	-	1	-	-	4
	42		23	18	1	6	15	4	6	1	2	-	-	-	-	-	-	-	34
	1		-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1
	8		8	-	-	6	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	8
	44		18	25	1	30	2	1	-	-	-	2	3	1	-	1	-	-	40
	2		2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	2
	10		8	2	-	-	1	-	1	1	4	1	-	2	-	-	-	-	10
	4		2	2	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4
	5		1	4	-	-	-	-	2	1	2	-	-	-	-	-	-	-	5
	1651	15,3	747	861	43	23	71	34	59	125	351	312	256	168	92	27	-	-	1518
	4		1	3	-	-	-	-	-	-	2	2	-	-	-	-	-	-	4
	282	2,6	125	142	15	83	138	26	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	248
	8		6	2	-	-	1	-	-	1	-	1	1	2	1	-	1	-	8
	11		6	5	-	-	-	-	-	-	1	1	1	-	3	1	1	-	8
	24		9	15	-	11	2	1	-	-	3	2	1	1	-	-	-	-	21
	7		6	1	-	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	7
	95		42	51	2	-	1	-	-	1	3	9	14	26	22	7	2	-	85
	52		28	24	-	-	2	2	3	3	5	4	9	8	6	7	-	-	49
	179	1,7	93	86	-	-	1	3	6	15	22	23	14	35	28	21	2	-	170
	54		28	26	-	-	-	-	1	-	1	5	5	21	9	8	1	1	52
	2		1	1	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	2
	53		28	24	1	2	-	-	2	1	1	4	9	13	11	5	2	-	50
	10		7	3	-	-	-	-	-	-	3	2	2	1	-	-	-	-	8
	14		5	6	3	3	3	2	-	1	1	-	-	-	1	-	-	-	11
Tilsammen	10823*		5 375	5 073	375	1524	1352	498	257	343	854	808	950	917	901	910	458	61	9833
Antal Døde af alle Dødsaar- sager i 1869	29 534		15 099	14 435		5567	3645	1210	759	908	2044	1862	2020	2153	3035	3961	2033	337†	29534
Omkomne paa voldsom Maade	1 326																		
Altsaa ere døde af Sygdomme	28 208																		
De af Lægerne opgivne i pCt. af samtlige Dødsfald	36,6		35,6	35,1		27,4	37,1	41,2	33,9	37,8	41,8	43,4	47,0	42,6	29,7	23,0	22,5	18,1	33,3

*) eller 38,4 pCt. af samtlige ved Sygdom foraarsagede Dødsfald.

†) Hertil medregnede 4 mellem 100—105 Aar.

B. Beretninger

for de enkelte civile Overövrighedsdistrikter.

I. Christiania By.

Byen, der har et Fladeindhold af 0.07 Kvadratmil, og hvis retslige Folkemængde den 31te December 1869 udgjorde 64,935, udgjør et Lægedistrikt, Christiania Stadsfysikat.

Sundhedstilstanden var i 1869 usædvanlig god. Ingen betydeligere Epidemier optraadte i Aarets Løb. Saaledes anmeldtes af de praktiserende Læger og fra Sygehusene meget faa Tilfælde af Typhoidfeber, Kopper og Mæslinger; medens Skarlagensfeber, Kighoste, Rosen, Lungebetændelse, Diarrhoe vare noget, skjønt ikke meget udbredte. I Begyndelsen af Aaret optraadte en Epidemi af Typhus exanthematicus, der dog indskrænkedes til ganske faa Angrebne.

Dødeligheden var ikke stor. Der begravedes ifølge Præsternes Opgaver 1 157 Døde, medregnet 41, der ikke havde fast Bopæl i Byen; ifølge Opgave fra Stadsfysikus døde ialt 1 154 Personer. Beregnet efter den i Aarets Midte antagne Befolkning — 64 220 Personer — bliver, naar de udenbyesboende Døde medregnes, Dødeligheden 17,97

af Tusinde; fradrages de Udenbyesboende, bliver Dødeligheden 17,33 (i 1868 = 24,15). Dødeligheden i Byens forskellige Menighedsdistrikter viser sig at have været følgende:

	Folke- mængden den 31te December 1869.	Døde i 1869.	Dødelighedsforhold i		
			1869.	1868.	1867.
Vor Frelzers Menigheds					
Distrikt	20 361	344	16,90	22,7	21,3
Trefoldigheds Do.	22 379	336	15,01	23,3	21,5
Grønlands Do.	11 320	255	22,53	27,1	27,8
Gamle Akers Do.	10 875	219	20,14	23,5	30,6

Følgende Tabel viser Antallet af Døde fordelt efter Kjøen og forskellige Aldersklasser og i Forhold til de Levende.

	Af de Døde i 1869 vare	Af 100 Levende i hver Alders- klasse døde i					Af 10 000 Levende vare den 31te December:				
		1869	1868	1867	1865	1863	1869	1868	1867	1865	1863
Under 1 Aar . . .	266	16,553	21,293	18,017	17,776	18,386	250,6	258,1	254,8	332,3	314,7
mell. 1 og 3 - . . .	134	4,891	8,873	9,149	4,280	6,595	421,4	440,1	460,3	557,9	508,8
- 3 - 5 - . . .	59	1,969	3,283	3,520	1,429	2,443	461,5	455,7	489,6	463,4	481,6
- 5 - 10 - . . .	51	0,902	1,523	1,486	0,450	1,058	870,4	930,3	1 006,3	1 006,9	494,1
- 10 - 20 - . . .	55	0,433	0,556	0,553	0,508	0,591	1 956,5	1 896,6	1 879,9	1 817,5	1 719,0
- 20 - 30 - . . .	100	0,674	0,800	0,889	0,855	0,997	2 281,4	2 143,8	2 082,5	2 120,7	2 219,3
- 30 - 40 - . . .	88	0,887	1,103	1,313	1,174	1,246	1 527,8	1 566,7	1 559,6	1 588,8	1 704,2
- 40 - 50 - . . .	121	1,701	1,535	1,553	1,782	1,948	1 095,1	1 128,1	1 120,0	1 114,6	1 089,4
- 50 - 60 - . . .	101	2,369	2,904	2,508	2,454	2,585	556,6	661,5	635,2	546,9	519,4
- 60 - 70 - . . .	70	3,391	4,127	4,049	4,439	4,994	317,6	336,0	341,3	290,5	301,5
over 70 - . . .	109	10,421	8,443	11,820	10,966	9,559	161,1	192,1	170,5	160,5	148,0
af alle Aldere . . .	1 154	1,777	2,377	2,393	2,039	2,332	10 000	10 000	10 000	10 000	10 000
deraf Mandkjøn . . .	609	1,955	2,708	2,656	2,187	2,502	4 796,3	4 750,4	4 767	4 821,9	4 923,7
- Kvindekjøn . .	545	1,613	2,079	2,153	1,902	2,169	5 203,7	5 249,6	5 233	5 178,1	5 076,3

Af det hele Antal Dødsfald (1154) indtraf i:

Januar	124	April	107	Juli	99	Oktbr.	64
Februar	87	Mai	114	Aug.	81	Novbr.	92
Marts	109	Juni	82	Sept.	92	Decbr.	103

Til Oversigt over de **epidemiske Forholde** hidsættes nedenstaaende Tabel, der er udarbejdet efter de indsendte Opgaver fra de praktiserende Læger og fra Sygehusene.

	Hele Aaret.			Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.	Hele Aaret.		
	Opgivne Behand- lede.	deraf Døde.	Tiden er op- givet for													Samlet Antal Tilfælde.	Ialt op- givne Dødsfald.	
Antal maanedlig anmeldende Læger				31	29	33	28	27	23	28	39	33	35	38	35			
Nervfeber	54	6	54	7	9	8	2	2	1	3	5	4	6	3	4	57	9	
(deraf paa Rigshospitalets me- dicinske Afdeling)	(30)	(-)*	(30)	(2)	(6)	(5)	(1)	-	(1)	(1)	(5)	(3)	(4)	(1)	(1)	-	-	
Simpel Feber	321	-	321	24	35	26	15	17	28	20	17	31	34	40	34	321	-	
Barselfeber	16	5	16	-	-	3	1	1	2	-	1	2	3	2	1	18	7	
Børnekopper	24	-	15	-	-	-	-	2	8	-	-	1	1	2	-	24	-	
Vandkopper	147	1	147	7	4	8	16	26	11	18	6	18	10	15	8	147	1	
Skarlagensfeber	262	11	262	16	6	5	2	-	2	-	11	33	39	82	66	287	36	
Rødlinger	53	-	53	-	-	5	8	9	5	2	-	2	10	3	9	53	-	
Mæslinger	6	1	6	-	-	-	-	1	-	-	-	-	4	-	1	6	1	
Rosen	137	1	137	7	8	9	13	13	4	4	6	10	15	24	24	140	4	
Kighoste	274	5	274	65	57	42	36	22	1	5	14	12	9	11	-	294	25	
Diphtherisk Svælghbetændelse ..	53	3	53	3	5	3	4	2	2	2	2	3	13	9	5	61	11	
Strubehoste	20	13	20	5	1	3	3	3	1	-	1	1	-	1	1	33	26	
Kusma	267	-	267	33	49	52	40	20	18	8	10	11	7	8	11	268	1	
Katarrh og Influenza	3 889	20	3 889	375	511	608	340	219	163	125	135	165	250	523	475	3 917	48	
Lungebetændelse	530	56	530	28	29	73	76	64	39	24	19	31	31	51	65	574	100	
(deraf paa Rigshospitalets me- dicinske Afdeling)	(96)	(-)**	(96)	(3)	(3)	(16)	(16)	(15)	(11)	(5)	(1)	(6)	(1)	(10)	(9)	-	-	
Pleurit	2	-	2	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	9	7	
Gigtfeber	138	-	138	21	14	13	8	9	10	14	6	5	8	12	18	143	5	
Koldfeber	11	-	11	-	1	-	1	5	1	-	-	-	2	-	1	11	-	
Diarrhoe og Cholera nostras ..	1 153	16	1 153	52	60	85	70	66	78	124	171	180	114	85	68	1 178	41	
Blodgang	8	-	8	2	-	-	1	-	1	1	-	-	2	-	1	8	-	
Tilsammen	7 365	138	7 356	645	790	943	636	481	375	351	404	509	558	872	792	7 549	322	

Af **Nervfeber** opgives ialt 57 Tilfælde. Antallet i 1868 var 150. Dødsfaldene af denne Sygdom udgjorde 9 (16 i 1868 og 25 i 1867). De fleste Tilfælde optraadte i Aarets første Maaneder.

Af disse under Nervfeber opførte Tilfælde vare en Del (omtrent 20) exanthematisk Typhus. Den 22de Novbr. 1868 havde der i et Hus paa Grønlandsleret vist sig et Tilfælde heraf hos en 47 Aar gl. Kone, der helbrededes. Den 20de December angrebes i samme Familie og i samme Rum 2 Personer, den ene 26, den anden 5 Aar gl. Begge helbrededes. Senere angrebes i samme Rum efterhaanden 5 Personer og desuden en Mand, der om Natten havde ligget i samme Rum, men senere var flyttet til Brogaden. Den 5te Marts vare af samtlige Familiens Medlemmer, 13 i Tallet, blot 4 tilbage, som ikke vare angrebne. Familien flyttedes nu til en anden Bolig, og de

sidst angrebne Syge indlagdes paa Rigshospitalet, hvor imidlertid Sygdommen, der viste sig meget smitsom, begyndte at udbrede sig mellem Patienterne. Ogsaa en Gangkone blev angreben og døde. Da Sygdommen desuden havde begyndt at vise sig paa Sindseneie i Aker, og enkelte mistænkelige Tilfælde vare optraadte paa andre Steder i Byen, besluttede Sundhedskommissionen den 12te Marts at oprette et Typhuslazareth med fuldstændig Isolering. Her indlagdes den 14de Marts 5 Patienter, der overflyttedes fra Rigshospitalet, den 15de Marts 2 Medlemmer af den først angrebne Familie paa Grønland og senere en Del Patienter fra Sindseneie i Aker. Hermed standsede disse to Epidemier, der synes at have udviklet sig uafhængig af hverandre. De af Typhoidfeber i Aarets Løb indtrufne Tilfælde synes at have været sporadiske.

For **simpel Feber** haves i Alt Opgave over 321 Tilfælde. (Aaret forud var Antallet 232).

Af **Barselfeber** anmeldtes af Lægerne 16 Tilfælde og

*) Ifølge Rigshospitalets Aarsliste døde 5 af Nervfeber.

**) — — — — 26 af Lungebetændelse.

7 Dødsfald. Desuden er anmeldt 2 Dødsfald paa Barselseng. De fleste af disse Tilfælde optraadte med længere Mellemrum, og uden at nogen Smitte kunde paavises. Fire af de angrebne Patienter vare forløste af en og samme Jordemoder. (For 1868 kjendtes 13 Tilfælde og 8 Dødsfald af Barselfeber.)

Af **Børnekopper** anmeldtes for Sundhedskommissionen 24 Tilfælde, hvoraf 5 behandledes i Hjemmet og Resten paa Koppelazarettet, af hvilke 1 Tilfælde tilhørte Aker. (I 1868 opgaves fra Byen 53 Behandlede, hvoraf 7 døde; fra Byen og Landdistriktet tilsammen 87 Behandlede og 9 Dødsfald.) I Aarets første 4 Maaneder indtraf intet Tilfælde. I Begyndelsen af Mai indførtes Sygdommen fra Horten med de derfra til Christiania overflyttede Tropper. Samtidig indtraf et Tilfælde hos et Fruentimmer, der nogle Dage forud var kommet fra Ullensaker. Dette Fruentimmer medbragte et uvakcineret Barn, som strax vakcineredes og sattes under Observation af Bylægen. Barnet fik efter 14 Dages Forløb, under hvilke det havde gennemgaaet almindelige Kokopper, et Par koppelignende Pustler i Ansigtet, der dog af vedkommende Bylæge ikke bleve anseede for Variolæ. Fjorten Dage derefter bleve imidlertid 3 Individuer, der boede i samme Hus som det omtalte Barn, angrebne af Børnekopper. Foruden en Del spredte Tilfælde, hvor Smittens Import ikke kunde paavises, importeredes Sygdommen nogle Gange fra Sverige og Horten samt Landdistrikterne, uden at den dog fik almindelig Udbredning. I November og December viste Sygdommen sig dog som en mere sammenhængende Epidem, der syntes at udgaa fra et Hus i Vinkelgaden, hvorhen den sandsynligvis var bragt fra Horten, og hvor Personer med lette Tilfælde af Varioloider havde opholdt sig uden at være anmeldte og isolerede. (Intet Dødsfald af Børnekopper anmeldtes i Aarets Løb.)

Af **Vandkopper** anmeldtes 147 Tilfælde (i det foregaaende Aar 126 Tilfælde); de viste sig i alle Aarets Maaneder. Et Dødsfald er anmeldt foraarsaget af denne Sygdom.

Af **Skarlagensfeber** kjendes ialt 287 Tilfælde og 36 Dødsfald. (I det foregaaende Aar anmeldtes 180 Tilfælde og indtraf 68 Dødsfald.) I Aarets første Halvdel optraadte nogle faa Tilfælde, aftagende indtil Juli, da intet Tilfælde af denne Sygdom anmeldtes. I August begyndte Sygdommen atter at vise sig og tiltog i Hyppighed indtil December, da den igjen aftog noget. I November anmeldtes saaledes 82 Tilfælde og i December 66. Da Sygdommen i Høstmaanederne begyndte at tiltage og vise sig noget ondartet, besluttede Sundhedskommissionen at forsøge ved Indskjærpelse af Forholdsregler mod Smit-

tens Overførelse at indskrænke Epidemiens Omraade, idet det samtidig blev paalagt Lægerne og Publikum at anmelde ethvert nyt Tilfælde af denne Sygdom. Epidemien fortsatte sig i 1870.

Af **Rubeolæ** er af Lægerne anmeldt 53 Tilfælde. (I 1868 = 10.)

Af **Mæslinger** ere blot 6 Tilfælde, hvoraf et endte dødeligt, anmeldte i Aarets Løb. (I 1868 anmeldtes 224 Tilfælde og døde ialt 62.)

Af **Rosen** opgives ialt 140 Tilfælde. Dødsfaldenes Antal var 4. (I 1868 101 Tilfælde, 1 Dødsfald.)

Kighoste viste sig i alle Aarets Maaneder, med Undtagelse af December; hyppigst herskede den ved Begyndelsen af Aaret. Ialt angives 294 Personer angrebne af denne Sygdom. Dødsfaldenes Antal udgjorde 25. (Det foregaaende Aar anmeldtes 331 behandlede Tilfælde og døde ialt 29.)

Diphtherisk Svælgbetændelse. Af ialt 61 Tilfælde anmeldtes det største Antal (13) i Oktober. 11 Dødsfald tilskrives denne Sygdom, hvoraf 7 traf Børn under 5 Aar. (I det foregaaende Aar anmeldtes 82 Tilfælde og indtraf 14 Dødsfald.)

Af **Strubehoste** opgives ialt 33 Tilfælde, medens de opgivne Dødsfald beløb sig til 25. (Aaret forud anmeldtes 21 Tilfælde, mens Dødsfaldenes Antal var 35.)

Kusma optraadte med et større Antal Tilfælde end vanligt, nemlig 268; 1 Tilfælde endte dødeligt. De fleste Tilfælde anmeldtes i Aarets første Halvdel. Sygdommen viste sig især blandt Garnisonen.

Af **Catarrher** i Luftveienes Slimhinde og Influenza anmeldtes ialt 3 917 Tilfælde, altsaa betydeligt flere end i forrige Aar. Af det samlede Antal opføres 7 Tilfælde som Influenza og 48 som akut Bronchit. Af denne sidste Sygdom medførte 48 Tilfælde Døden. De catarrhalske Tilfælde synes som sædvanligt at have været hyppigst i Begyndelsen og Slutningen af Aaret; de fleste Tilfælde anmeldtes i Marts og i November. Catarrhaltilfældenes Antal Aaret forud var 2 934.

Lungebetændelse. Heraf opgives ialt 574 Tilfælde, Dødsfaldenes Antal var 100. (I forrige Aar anmeldtes 423 behandlede Tilfælde og døde ialt 141). De fleste Tilfælde anmeldtes i Marts, April, Mai og December. Blandt de mandlige Tvangslemmer paa Arbeidsanstalten herskede fra Februar til Mai en Epidem af Lungebetændelse; 20 Mænd angrebes, de fleste indlagdes i Righospitalet. Nogen Aarsag til Epidemien kunde ikke med Bestemthed paavises, men den syntes at have samme Karakter som de Epidemier, der i tidligere Aar ere iagttagne dels i Akershus Strafanstalt, dels i Arbeidsanstalten, og

skulde saaledes maaske kunne tilskrives for stærk Sammenhoben af Lemmer i Sovebarakkerne.

Pleurit er i Almindelighed ikke anmeldt. Der er indtruffet 7 Dødsfald af denne Sygdom.

Hjernebetændelse. Almindelig Hjernebetændelse er opgivet som Dødsarsag i 45 Tilfælde, tuberkuløs Meningit i 41 Tilfælde og Kramper i Børnealderen i 48 Tilfælde; tilsammen 134. (Aaret forud 160).

Af **akut Ledrheumatisme** er opgivet ialt 143 Tilfælde og 5 Dødsfald.

Af **Koldfeber** anmeldtes ligesom Aaret forud 11 Tilfælde.

Af **Diarrhoe** og **Cholera nostras** findes tilsammen opgivet 1178 Tilfælde; de fleste indtraf i Maanederne Juli, August og September. Dødsfaldenes Antal beløb sig til 41. (Aaret forud anmeldtes 1635 Tilfælde og døde ialt 85).

Veneriske Sygdomme. Nedenstaaende Liste giver en Oversigt over de i 1869 paa Sygehusene indkomne og af Byens Læger anmeldte Tilfælde:

Anmeldte Tilfælde.	Tilsammen.	Rigshospitalet.		Byens Sygehus.		Garnisons-sygehuset.	Diakonissehuset.	Arbejdsanstalten		Tugthuset.		Bodsfængslet.	Af Byens Læger.
		Mænd.	Kvinder	Mænd.	Kvinder	Mænd.	Kvinder.	Mænd.	Kvinder	Md.	Kv.	Mænd.	
Syphilis	683	148	136 *)	5	171	21	1	2	5	3	4	2	185
Gonorrhoe og Urethritis	595	29	21	-	215	25	-	4	-	-	-	-	301

Følgende Liste er et Uddrag af Sygehuslisterne for de Syphilitiske Vedkommende.

	Tilbageværende fra forrige Aar.			Indkomne.			Af de Indkomne lede af:					Udgaaede.			Døde.	Tilbageværende ved Aarets Udgang.			Det samlede Antal Forplejningsdage.	Middeltal af Forplejningsdage for hver Udskreven.
	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.	primær Syphilis.	sekundær	tertiær	hereditær	recidiverende.	helbredede	i Bedring.	uhelbredede.		Tils.	Md.	Kv.		
Rigshospitalets Hudsygeafdeling	77	33	44	283	148	135	72	194	6	11	-	268	8	3*)	8	73	33	40	28 546	99,5
Børnehospitalet	2	1	1	1	-	1	-	-	-	-	-	2	-	-	-	1	-	1	-	-
Byens Sygehus	29	1	28	176	5	171	65	41	3	6	61	171	1	1	3	29	1	28	13 043	74,1
Garnisonssygehuset	2	2	-	21	21	-	7	14	-	-	-	20	-	-	-	3	3	-	1 345	67,2
Diakonissehuset	-	-	-	1	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	9	9
Tilsammen	110	37	73	482	174	308	144	249	10	17	61	461	9	4	12	106	37	69	42 943	88,4

Efter Dødsanmeldelserne ere 20 døde af Syphilis, hvoraf i det første Leveaar 19.

Efter de til Sundhedskommissionen fra Byens Læger og fra Sygehusene indsendte Opgaver over nye Tilfælde af veneriske Sygdomme, kom under Behandling i de forskellige Maaneder følgende Antal Tilfælde.

	Gonorrhoe & Urethrit.	Syphilis.
Januar	51	54
Februar	46	45
Lateris	97	99

1) Hvoraf 1 paa Børnehospitalet.

2) 1 Md. udskreves efter eget Forlangende, 2 Kvinder overflyttedes til Byens Sygehus.

	Gonorrhoe & Urethrit.	Syphilis.
Transport	97	99
Marts	49	58
April	33	37
Mai	50	51
Juni	61	52
Juli	67	46
August	52	49
September	64	58
Oktober	34	14
November	56	41
December	49	46
Tilsammen	612.	551.

Omkostningerne ved de for Christiania Kommunes Regning paa Rigshospitalet og Filialafdelingen af Byens Sygehus behandlede Tilfælde af venerisk Sygdom udgjorde 11 298 Spdlr., hvori dog er medregnet Omkostningerne ved de Patienter, for hvilke Kuromkostningerne refunderes af fremmede Kommuner. Hertil kommer endvidere Omkostningerne ved en Del ældre Tilfælde af Syphilis, der ere behandlede paa andre Afdelinger.

Antallet af de offentlige Fruentimmer, som visiteres 2 Gange ugentlig, var ved Aarets Begyndelse 67 og ved Aarets Udgang 56, medens Antallet af dem, der visiteres 1 Gang ugentlig, var 31.

Den første Klasse af Fruentimmer (der bo paa Bordeller) underkastedes i Alt 4011 Visitationer og Middeltallet af de Mødende paa hver Visitationsdag var 39, idet en Del stadig findes i Strafanstalterne eller paa Sygehusene. Indlæggelse paa Sygehus af disse Kvinder skede 166 Gange (i det foregaaende Femaar var Antallet 143,6). Af disse 166 Sygdomstilfælde vare 107 blennorrhagiske, 12 Excoriationer, 28 primære syphilitiske Tilfælde og 19 constitutionelle.

Blandt den anden Klasse, der bor privat, anstilledes 875 Undersøgelser, hvorved fandtes 77 Sygdomstilfælde, hvoraf 55 blennorrhagiske, 13 Excoriationer, 8 primære og

11 constitutionelle syphilitiske Affectioner. Desuden undersøgte et Antal af 280 Kvinder, der ikke vare inscribe-rede, men hengav sig til Prostitution, uden at drive denne som udelukkende Næringsvei. 122 af disse havde tidligere været undersøgte. Der anstilledes i Alt blandt saadanne Kvinder 484 Undersøgelser, hvorved fandtes 176 Sygdomstilfælde; af disse vare 79 blennorrhagiske, 3 Excoriationer, 51 primære og 43 constitutionelle Tilfælde.

Spedalskhed. Den i foregaaende Beretninger omtalte, af Spedalskhed lidende Mand er i Aarets Løb afgaaet ved Døden. En Pige, født i Vinger og opdragen i Odalen, der var i Tjeneste i Byen, er for Spedalskhed indlagt paa Rigshospitalet.

Hudsygdomme. Af Fnat opgives at være behandlet 283 Tilfælde, heraf af Byens Læger 175, paa Rigshospitalets Hudsygeafdeling 89, paa Garnisonssygehuset 14, paa Byens Sygehus 9, i Arbeidsanstaltens og Tugthuset Sygelokaler tilsammen 6.

For **Skurv** indkom 5 Personer paa Rigshospitalets Hudsygeafdeling og 4 paa Byens Sygehus.

Nedenstaaende Liste giver en Oversigt over endel af Lægerne og paa Sygehusene behandlede **kroniske Sygdomme**.

	Opgivne be- handlede Til- fælde.	Deraf døde.	Kjønned er opgivet for.	Deraf vare		Alder er op- givet for.	Deraf vare		Antal af an- meldende Læger.	Ialt anmeldte Tilfælde.	Ialt opgivne Døde.	Anmærkninger.
				Md.	Kv.		Børn (under 15 Aar).	Voxnø (over 15 Aar).				
Hysteri.	22	-	22	-	22	22	-	22	2	22		
Kjertelsyge	117	1	107	35	72	107	91	16	20	118	2	1) eller 17,1 pCt. af samtlige ved Sygdom forårsagede Dødsfald (1106). Aaret iforveien 16,0 pCt. og i 1867 15,3 pCt.
Rachit	15	-	12	7	5	12	11	1	8	19	4	
Svindst	265	88	258	133	125	258	20	238	19	368	191 1)	
Kræft 2)	40	18	40	11	29	40	1	39	10	67	45	2) Kræftens Sæde er opgivet for 36 af de Døde. I Mavesækken hos 18, i Leveren hos 8, i Mavesækken og Leveren hos 3, i Livmoderen hos 2, i Æggestokkene hos 2, i Skeden hos 1, i Spiserøret hos 2, for 9 mangler nærmere Opgave.
Vatersot og Morbus Brighti	80	23	80	49	31	80	7	73	11	99	42	
Blegsot og anæmiske Tilstande.	545	-	545	4	541	526	28	498	21	547	2	3) Formen er opgivet for 12, nemlig som akut Alkoholisme hos 3 og som Delirium tremens hos 9; af samtlige Tilfælde behandles 9 paa Rigshospitalet. Alkoholisme er 2 Gange og Delirium tremens 1 Gang opført som Dødsarsag.
Kardialgi, kronisk Ga- strit og Dyspepsi	619	-	570	201	369	570	57	513	25	619	-	
Ormsygdomme	67	-	57	26	31	57	41	16	11	67	-	
Drankersygdomme . .	23 3)	2	22	22	-	22	-	22	10	24	3	

Sindssygdomme. Antallet af de paa Sindssygeasylerne i Christiania forpleiede Sindssyge udgjorde den 1ste Januar 1869 153, hvoraf 113 i Christiania Assyl og 40 i Oslo Asyl.

Fra Strafanstalterne nævnes ingen Sindssyge som komne under Behandling i Aarets Løb. Dog omtales en af Fangerne i Akershus Strafanstalt som fremdeles sindsforvirret.

I Lægernes Medicinalberetninger og fra Rigshospi-

talet nævnes 18 Tilfælde af Sindssygdom, 8 vare af Mand, 10 af Kvindekjøn. Formen er opgivet for 3, der lede af Melancholi. Ved Aarets Udgang var for Christiania Fatigvæsens Regning i privat Forpleining udsat 59 Sindssyge, hvoraf 5 vare tilkomne i Aarets Løb. Af disse forpleiedes 19 i Byen og Resten i forskellige Landdistrikter.

Over udførte **chirurgiske Operationer** giver følgende Tabel en Oversigt.

Operation.	Paa Rigs-hospitalet.	Paa andre Sygehuse.	Udenfor Sygehuse.	Anmærkning.
Amputation af Overarmen ¹⁾	1	-	-	¹⁾ paa Grund af Saar (Vulnus), med heldigt Udfald.
— - Underarmen ²⁾	1	-	1	²⁾ 1 paa Grund af Saar, 1 paa Grund af Sarcoma radii et ulnæ, begge med heldigt Udfald.
— - Laaret ³⁾	3	1	-	³⁾ 2 Gange ved Arthrocase efter Contusion og Rheumatismus gonorrhoeicus, 1 Gang ved Fractura femoris, alle 3 døde; 1 Gang ved Epithelialkræft i gammelt Læggesaar med heldigt Udfald.
— - Læggen ⁴⁾	1	1	-	⁴⁾ 1 ved Caries i Fodleddet, døde; 1 ved Osteomyelitis tibiæ med heldigt Udfald.
Exartikulation af Laaret ⁵⁾	1	-	-	⁵⁾ Exarticulat paa Grund af Sarcom i Laarbenet, Patienten overlevede Operationen, men der viste sig senere Recidiv i Lungerne 1 Maaned efter Operationen.
Amputation eller Exartikulation af Fingre eller Tæer eller Led af saadanne . . .	1	-	2	⁶⁾ partiel Resection af Overkjaeven.
Resektion ⁶⁾	1	-	-	⁷⁾ alle Operationer paa Grund af Kræft.
Borttagelse af Brystkjertelen ⁷⁾	1	-	4	⁸⁾ 1 Sarcom i regio parotidæa, 1 Kræft i Svælget; paa Rigshospitalets Liste opgives Sygdommens Form som Epithelioma uden nærmere Betegnelse af Sygdommens Sæde; af de Opererede døde 2.
— - Læbekræft	-	-	1	⁹⁾ deraf vare 6 Lipomer, 6 Sæksvulster, 4 Glandelsvulster, 2 Cyster, 2 fibrøse Svulster, 2 Epulis, 1 Enchondrom, 1 Kondylomer.
— - Kræft i andre Organer ⁸⁾	8	-	3	¹⁰⁾ hos 26 Personer.
— - andre eller ikke nøiere betegnede Svulster ⁹⁾	7	1	18	
— - en eller begge Tonsiller ¹⁰⁾	-	1	51	
— - af Negle eller Operation for indgroet Negl	1	-	1	
Ovariometri ¹¹⁾	-	6	-	¹¹⁾ 3 døde.
Punktion af hydrops ovarii	-	1	5	
Operation for hygroma patellæ	1	-	1	
Polyp-Operation ¹²⁾	5	1	7	¹²⁾ deraf 10 i Næsen; 1 i Svælget, 2 i Endetarmen.
Borttagelse af Livmoder-Polyper eller Fibroider	1	-	4	
Underbinding af Arterier ¹³⁾	1	-	-	¹³⁾ Af Art. femoralis ved secundær Hæmorrhagie. Patienten døde.
Operation for Nævus	1	-	2	
— - Teleangiectasi	-	-	3	
— - Hæmorrhoidalknuder	1	-	10	
Tenotomi, Gjennemskjæring af Fascier	1	2	1	
Forceret Bevægelse af Led	-	-	5	
Reposition af Luxationer ¹⁴⁾	3	-	2	¹⁴⁾ 2 af Overarmen, 1 af Underarmen, 1 af Laaret, 1 af Underkjaeven.
Operation for Hæremund	4	-	-	
Plastisk Operation af Næsen	1	-	1	
— - Kindet	-	1	-	
Operation for Hæmatocele	1	-	-	
— - Vandbrok ¹⁵⁾	9	-	6	¹⁵⁾ deraf 10 ved Punktion og Iodinjektion, 2 ved Punktion og 3 ved Radikaloperation.
Herniotomi ¹⁶⁾	6	-	-	¹⁶⁾ deraf 3 med dødeligt Udfald. 1 tilbageliggende.
Lateris	61	15	128	

Operation.	Paa Rigs- hospitalet.	Paa andre Sygehuse.	Udenfor Sygehu- sene.	Anmærkning.
Transport	61	15	128	
Lithotomi ¹⁷⁾	1	-	-	¹⁷⁾ med dødeligt Udfald.
Lithotripsi ¹⁸⁾	1	-	-	¹⁸⁾ Hos Patienten gjordes Lithotomi senere, hvorefter han døde.
Operation for Phimosis	3	-	2	
— - Paraphimosis	-	-	1	
— - fistula vesico-vaginalis	1	-	-	
— - strictura urethræ ¹⁹⁾	-	-	4	¹⁹⁾ ved succesiv Dilatation med Bougier.
— - fistula ani	-	-	1	
— - atresia ani	-	-	1	
— - prolapsus recti ²⁰⁾	-	-	1	²⁰⁾ ved Eccrasseur.
Kauterisation ²¹⁾	1	-	1	²¹⁾ 1 ved Ferrum candens ved Rygradskrumning, 1 med Lapis af pars prostatica urethræ.
Borttagning af nekrotiserede Benstykker .	1	-	5	
Øienoperationer.				
Borttagelse af Øieæblet	5	2	-	
Extractio cataractæ	6	-	-	
— linearis cataractæ	2	3	15	
Discisio cataractæ	1	-	1	
Iridektomi	-	2	14	
Gjennemskjæring af Musc. ciliaris ²²⁾ . .	41	-	-	²²⁾ hos 25 Personer.
Udtømmen af Vandvædsken	-	3	-	
Operation for Staphylom	-	1	1	
— - Chalazion	1	-	-	
— - Skjelen	-	-	6	
— - Extropium	1	-	1	
— - Entropium	-	-	2	
— - Ptosis	-	-	2	
— - Blenorrhoea sacci lacrymalis	-	-	9	
— - fistula sacci lacrymalis	-	-	1	
Borttagelse af fremmede Legemer i Øiet .	1	-	1	
— - Svulst paa Øielaaget ²³⁾	-	-	3	²³⁾ 3 ved Sæksvulster paa øvre Øielaag.
Operation for Blepharophimosis	-	1	-	
Plastisk Operation af Øielaaget	1	-	-	
Tilsammen	128	27	200	

Af **obstetriciske Operationer** udførtes paa Fødselsstiftelsen 2 Tangforløsninger, begge paa Grund af langvarigt (10—11 Timers) Ophold af Hovedet i Bækkenet ved Vemangel eller Vesvækkelse. Udfaldet var gunstigt for Koner og Børn. Af Byens Læger opgives udført 19 Tangforløsninger. Indikationerne vare Vemangel eller Vesvækkelse hos 10, langsom Fødsel uden Fremgang hos 3, Bækkensneverhed, Barselkrampe, Fosterets Død, hver hos 1; for 3 mangler Opgave over Indikationen. 15 Koner forbleve ilive, 1 døde, for 3 mangler Opgave. 14 Børn forbleve ilive, 2 vare dødfødte, for 3 mangler Oplysning.

4 Vendinger, 3 Gange ved Tverleie 1 Gang ved Blødning fra forliggende Moderkage. Udfaldet var gunstigt for Konerne, af Børnene vare 3 dødfødte, 1 forblev ilive 1 Gang Extraktion ved halvt samlet Bækkendefødsel med heldigt Udfald for Moder og Barn.

1 Gang partus præmaturus artificialis ved Bækkensneverhed (Conjugata $3\frac{1}{4}$ "") ved Enden af 9de Maaned med heldigt Udfald for Kone og Barn, (H. Vogt) (Norsk Magazin for Lægevidenskaben XXIV Bind Pag. 203 under medicinske Selskabs Forhandlinger.)

3 Gange kunstig Løsning af Moderkagen, alle

Gange indicerede ved Blødning, alle med heldigt Udfald for Konerne. Ialt 30 obstetriciske Operationer.

Paa Fødselsstiftelsen indkom i Aarets Løb 198 Barselkvinder, hvoraf 6 udgik uden at føde, men af disse indkom igjen og fødte 5. 2 Barselkvinder fødte paa Veien til Stiftelsen og 2 fødte strax efter Indkomsten, saa at Leiet ikke kunde observeres. Ialt forefaldt saaledes paa Stiftelsen 188 Fødsler, hvoraf 187 enkelte og 1 Tvillingfødsel.

Af de enkelte Fødsler forefaldt:

I 1ste Isseleie	141
- 2det —	39
- 4de —	1
- 1ste Sædeleie	2
- 2det —	1
- 1ste Ansigtsleie	1
- samlet Bækkenendeleie med Ryggen fortil	1
- enkelt Fodleie	1

Ialt 187.

Ved Tvillingfødslen fødtes 1ste Tvilling i samlet Bækkenendeleie, 2den Tvilling i halvt samlet Bækkenendeleie.

Antallet af **Fødte** og **Døde** vil sees af følgende efter Præsternes Opgaver sammenstillede Tabel:

	Fødte.	Døde.					Død- fødte.
		i Alt.	under 1 Aar.		mel- lem 1- 15Aar.	paa Bar- sel- seng.	
			i ste Døgn.	over 1 Døgn gamle.			
Christiania Stads- fysikat	2 181	1157	26	284	243	9	129

Omkomne paa voldsom Maade 29.

Overskuddet af Fødte over Døde bliver altsaa 1 024 og Forholdet mellem hine og disse = 100: 53,04. Antallet af Døde under 1 Aar udgjorde 14,2 pCt. af samtlige Fødte og 27,6 pCt. af samtlige Døde. Antallet af Døde mellem 1—15 Aar udgjorde 21,8 pCt. og Antallet af Døde under 15 Aar udgjorde 47,7 pCt. af samtlige Døde.

Til Oplysning om **Dødsaaarsagerne** hidsættes følgende Tabel*). (Se Tabellen paa anden Side.)

Veirliget. En Oversigt over de meteorologiske Forholde i 1869 vil erholdes af vedføjede Tabel, der er meddelt af det meteorologiske Institut.

*) Om samtlige Dødsfald er Anmeldelse indkommet fra Læger eller Dødsfaldet konstateret ved Lægeundersøgelse eller af Politiet. De under Rubrikken „ubekjendt Dødsaaarsag“ opførte Tilfælde ere saadanne, hvor ved Undersøgelsen ingen bestemt Dødsaaarsag har kunnet konstateres.

Maaned.	Middeltemperatur. (1837—67.)	1869.							
		Temperatur, Celcius.			Barometer ved Havet. Middel. Milimeter.	Vind (fremher- skende.)	Vindstyrke 0—6. Middel.	Skydække 0—10. Middel.	Regnhøide. Milimeter.
		Middel.	Høiest.	Lavest.					
Januar	—4,4 ^o	—3,00 ^o	4,6 ^o	—11,7 ^o	764,4	O	0,7	8,0	50,9
Februar	—4,2	—0,62	6,5	—10,8	50,9	S	0,8	5,4	34,6
Marts	—0,8	—1,79	10,1	—15,2	58,9	S	0,6	4,5	17,6
April	4,1	5,15	20,8	—5,2	58,3	S	1,1	6,0	20,9
Mai	10,5	8,63	17,1	—1,3	55,8	S	1,0	5,9	53,3
Juni	15,5	13,71	24,6	3,7	56,5	S	1,0	5,2	67,2
Juli	17,5	17,70	26,8	7,7	59,1	S	1,0	5,5	32,1
August	16,3	14,98	24,5	2,9	58,6	NO	0,7	5,9	44,5
September	11,9	11,03	20,1	—0,4	51,8	S	0,6	5,5	50,6
Oktober	6,1	5,11	17,9	—4,3	55,3	NO	1,0	5,8	33,8
November	0,6	—1,66	8,9	—11,6	51,0	O	0,5	6,1	41,5
December	—3,0	—3,93	6,8	—17,2	57,5	NO	0,8	6,9	46,6
Hele Aaret	5,8	5,44	26,8	—17,2	756,5	S	0,8	5,9	493,6

Hygiæniske Forholde. I disse er ingen væsentlig Forandring indtraadt. At der i det forløbne Aar har udviklet sig forholdsvis meget faa epidemiske Sygdomme skyldes maaske, foruden tilfældige heldige Omstændigheder, for endel de ihærdige Bestræbelser, der have været gjorte for at hindre Smittestoffes Udbredning i Forbindelse med

en streng Kontrol med Renlighed i Huse, Gaardspladse osv.

Fattigsygepleien. Omstaaende Sammenstilling over de af Bylægerne i 1869 undersøgte og behandlede Syge viser deres Antal samt Forholdet af de fra hvert Distrikt paa Sygehusene Indlagte og af de Døde.

Liste over de af Lægerne meddelte Dødsaaarsager i Christiania i 1869.

Dødsarsag.	Sum.	Der af ere:		i 1ste Maa-ned.	i 2 og 3 Maa-ned.	i 4, 5 og 6 Maa-ned.	i 2det Halv-aar.	i 2det og i 3die Aar.	i 4 og 5 Aar.	mællem 5-10 Aar.	mællem 10-15 Aar.	mællem 15-20 Aar.	mællem 20-30 Aar.	mællem 30-40 Aar.	mællem 40-50 Aar.	mællem 50-60 Aar.	mællem 60-70 Aar.	mællem 70-80 Aar.	mællem 80-90 Aar.	mællem 90-100 Aar.	
		M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.
Alcoholismus . . .	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
Anæmia . . .	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-
Angina membra-nacea . . .	26	18	8	-	-	-	1	3	2	9	6	2	1	1	-	-	-	-	-	-	-
— pectoris . . .	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	2	-	-	-
Apoplexia . . .	27	13	14	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	1	1	3	4	5	1	2	3
Arthritis . . .	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-
Artbroace*) . . .	7	6	1	-	-	-	-	-	-	-	1	1	1	-	-	3	1	-	-	-	-
Asphyxia . . .	4	4	-	2	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Atelectasis pulmo-num . . .	1	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Atrophia infantum . . .	26	14	12	3	4	2	4	3	6	-	1	1	-	2	-	-	-	-	-	-	-
Bronchitis acuta . . .	48	33	15	1	1	2	2	6	2	11	3	4	6	3	-	1	2	2	1	4	1
— chronica . . .	24	9	15	-	-	-	1	1	3	2	-	1	-	2	-	1	1	3	2	4	1
Cancer . . .	45	20	25	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	4	1	3	2	6	8
Carditis, Endo-, Pericarditis . . .	3	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-
Caries, Necrosis, Osteomyelitis . . .	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Cholæmia, Icterus . . .	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-
Cholera nostras . . .	8	6	2	1	-	1	-	1	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
Combustio . . .	1	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Commotio cerebri . . .	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
Contusio . . .	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
Convulsiones & Eclampsia . . .	48	26	22	6	3	2	3	7	4	3	9	8	2	1	-	-	-	-	-	-	-
Diabetes mellitus . . .	4	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1	2	-	-	-
Debilitas congenit. senilis . . .	23 40	15 11	8 29	10 -	7 -	4 -	1 -	- -	1 -	- -	- -	- -	- -	- -	- -	- -	- 2	- 3	- 11	- 8	- 15
Diarrhoea . . .	33	13	20	1	2	6	3	2	2	2	7	1	3	1	-	-	1	1	-	-	-
Decubitus . . .	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-
Delirium tremens . . .	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
Diphtheritis faucium . . .	11	5	6	-	-	-	-	1	2	1	-	1	2	-	1	-	1	1	-	-	-
Eclampsia gravid. . .	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-

*) 1 deraf 3 Spondyl, 3 Coxarthrocace.

Dødsårsag.	Sum.	Der af ere:		I 1ste Maa-ned.		i 2 og 3 Maa-ned.		i 4, 5 og 6 Maa-ned.		i 2det Halv-aar.		i 2det og 3die Aar.		i 4 og 5 Aar.		mel-lem 5-10 Aar.		mel-lem 10-15 Aar.		mel-lem 15-20 Aar.		mel-lem 20-30 Aar.		mel-lem 30-40 Aar.		mel-lem 40-50 Aar.		mel-lem 50-60 Aar.		mel-lem 60-70 Aar.		mel-lem 70-80 Aar.		mel-lem 80-90 Aar.		mel-lem 90-100 Aar.	
		M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.
Intussusceptio, Volvulus	3	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Lithiasis	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	
Marasmus	4	1	3	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	
Meningitis simplex	45	31	14	-	-	-	1	1	-	5	1	10	3	4	2	5	5	1	-	1	-	1	1	-	-	2	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-	
— spinalis	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
— tuber-culosa	41	23	18	-	-	-	-	1	2	3	3	7	5	5	3	5	2	-	1	-	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Morbus Brighti . .	40	2	20	-	-	-	-	-	-	-	-	2	1	-	1	-	3	-	1	1	2	-	2	4	1	6	2	4	3	3	3	-	1	-	-	-	
— vesicæ urin.	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-		
Morbilli	1	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
Myelitis spinalis .	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
Nephritis	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
Oedema pulmonum	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
Paralysis	2	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-		
— generalis	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
Parotitis	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
Pemphigus neo-nator	1	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
Periostitis	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
Peritoneitis	16	8	8	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	2	1	-	1	2	1	-	1	1	-	1	1	1	-	-	2	1	-	-	-	-		
Phlegmone	1	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
Pleuritis	7	2	5	-	1	-	1	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	2	3	9	3	12	4	4	3	2	5	-	1	-	
Pneumonia	100	56	44	-	2	3	2	1	3	6	5	7	8	4	4	1	-	-	-	2	-	2	1	2	3	9	3	12	4	4	3	2	5	-	1	-	
Puerperium*) . . .	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Pyæmia og Sep-tichæmia	6	4	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	2	1	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-	
Rachitis	4	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
Rheumatismus																																					
acutus	5	2	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
— chronicus	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-		
Ruptura cordis . .	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-		
Sarcoma	3	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Scarlatina	36	22	14	-	-	-	-	-	4	-	-	7	5	3	3	6	4	-	1	-	-	1	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Scrophulosis . . .	2	-	2	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
Strictura oesphagi	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-		
Struma	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-		
Syphilis	20	8	12	3	3	2	3	-	3	3	2	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Tænia	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
Tetanus	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
Trismus neonato-rum	1	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
Tuberculosis acuta	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
— pulmon.	191	93	98	-	-	-	-	-	1	4	2	4	5	4	1	1	4	-	4	5	5	26	23	16	21	17	19	10	8	4	2	2	3	-	-	-	
— alior.org.	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
Tumor ovarii . . .	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-		
Tussis convulsiva	25	12	13	-	-	-	1	2	1	5	1	3	8	2	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Typhus exanthe-maticus	3	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Ulçera	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-		
Uræmia	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1	-	-		
Varicellæ	1	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
Vitium conformat.	1	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-		
Vitia org. abdom.	6	1	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	1	1	1	-	1	-	1	-	-	
— cerebri	6	3	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	2	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-		
— cordis	43	21	22	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	2	2	-	3	-	1	3	1	3	2	6	2	4	5	3	3	-	2	-	-	
— hepatis	3	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-		
Tilsammen	1154	615	539	34	26	24	19	32	21	59	51	77	57	31	28	23	28	8	12	17	18	52	48	43	45	81	40	64	37	33	37	25	46	11	26	-	1
Causa mort. accid.	28	23	5	1	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	2	-	1	1	-	1	-	5	-	-	1	13	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	
Causa mort. ignota	10	6	4	2	1	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-		
Homicidium	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
Suicidium	10	8	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	1	1	1	-	4	-	-	-	-	1	-	-	-		

*) 1 Hæmorrhagia, 1 Pneumonia.

*) 1 Hæmorrhagia, 1 Pneumonia.

Fatiglæge-Distrikt.	Af Fattiglægerne tilsammen Behandlede.	Deraf				Indlagte paa Sygehus.	Døde.	Procentforhold mellem de Behandlede og Døde, naar de paa Sygehus indlagte fradrages.	Indlagte paa Sygehus uden foregaaende Behandling.
		Mænd.	Kvinder.	under 15 Aar.					
				Mandkjøn.	Kvindekjøn.				
Vor Frelzers Menighed	970	342	628	170	162	71	26	2,68	147
Trefoldigheds —	1 251	408	843	199	243	46	33	2,68	68
Gamle Akers —	939	335	604	139	188	24	34	3,62	87
Grønland og Oslo —	736	340	396	116	113	37	53	7,20	71
Tilsammen	3 896	1 425	2 471	624	706	178	146	3,74	373

Over de under Fattiglægernes Tilsyn komne Sgdomsformer giver nedenstaaende Liste en Oversigt.

Fortegnelse over de af Christiania Fattiglæger tilseede Syge i Aaret 1869.

Sygdom.	Behandlede.				Indlagte paa Sygehus.				Døde.				Indlagte paa Sygehus uden forudgaaen Behandling.			
	Mk.	Kk.	Deraf under 15 Aar.		Mk.	Kk.	Deraf under 15 Aar.		Mk.	Kk.	Deraf under 15 Aar.		Mk.	Kk.	Deraf under 15 Aar.	
			Mk.	Kk.			Mk.	Kv.			Mk.	Kk.			Mk.	Kk.
Febre.	86	110	60	67	4	6	-	1	4	5	3	4	12	21	3	5
Akute Sygdomme i Aandedræts- og Cirkulationsorganerne	306	445	180	211	9	13	2	1	13	13	7	6	23	16	1	1
Kroniske Do. Do.	135	234	19	45	10	12	2	1	14	25	3	12	11	10	-	-
Sygdomme i Nervesystemet	93	229	29	22	3	7	-	1	16	11	13	11	6	8	-	2
Sindssygdomme.	-	2	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	2	3	-	-
Akute Sygdomme i Fordøielsesapparatet	139	204	86	55	3	3	1	-	2	5	2	4	5	6	1	-
Kroniske i Do. Do.	38	178	5	28	9	10	-	1	-	3	-	1	3	6	-	-
Uterinsygdomme, Menstruationsanomalier, Barselsygdom	-	34	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	8	-	-
Sygdomme i Urinorganerne, Vatersot	12	17	-	-	1	4	-	-	-	1	-	-	9	7	1	-
Blodsygdomme, Ernæringssygdomme, Gulsot, Alderssvaghed	49	168	24	31	4	2	-	-	8	19	6	6	10	12	3	2
Kronisk eller afebril Rheumatisme	61	139	-	3	2	2	-	-	-	-	-	-	5	2	-	-
Læsioner	108	72	24	11	4	-	1	-	1	-	-	-	11	7	3	1
Phlegmone, Absces, Ulcera	73	129	14	18	5	10	-	1	-	-	-	-	13	16	2	-
Kræftagtige Sygdomme og Svulster overhovedet	4	14	2	3	-	2	-	-	1	2	-	-	2	5	1	-
Dannelsesfeil og Deformitet.	3	4	-	3	-	-	-	-	1	-	-	-	-	2	-	2
Ben- og Ledsygdomme.	24	27	6	9	4	1	2	1	-	-	-	-	12	6	2	3
Chirurgiske Sygdomme i Aaresystemet	1	11	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Øiensygdomme	36	73	25	24	2	3	2	-	-	-	-	-	11	6	6	2
Chirurgiske Sygdomme i Urinveiene og Kjønorganerne	3	18	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	3	2	2	-
Syphilis	20	27	2	5	1	-	-	-	-	1	-	1	25	21	5	3
Gonorrhoe og Urethrit	12	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-
Epididymit og Orchit.	3	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-
Excoriationer og Verrucæ.	1	3	1	2	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Hudsygdomme.	115	189	78	104	6	5	4	2	-	1	-	-	11	21	4	7
Forskjellige andre Sygdomme	19	34	17	23	-	3	-	2	-	-	-	-	3	1	2	1
Broktilfælde	15	11	3	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Scrophulose	45	46	40	37	3	3	2	3	-	-	-	-	2	1	2	1
Øresygdomme	12	16	9	9	-	-	-	-	-	-	-	-	2	1	-	-
Tilsammen	1413	2434	625	712	72	94	16	15	60	86	34	45	185	188	38	30
	3 847		1 337		166		31		146		79		373		68	

Paa Sygehusene indkom for Fattigvæsenets Regning
tilsammen 1809,
hvoraf døde 191
nemlig paa Rigshospitalets tre Hovedafdelinger

	880, hvoraf døde 90		
— - Børnehospitalet . . .	34	—	6
— - Fødselsstiftelsen (Fø-			
dende)	41	—	—
— - Ankerløkkens Lazareth	55	—	2
— - Byens Sygehus og dens			
Filialafdelinger . . .	774	—	90
— - Arbeidsanstalten . .	25	—	3

1 809 hvoraf døde 191.

Det hele Antal Syge (og Fødende paa Fødselsstiftelsen), for hvilke Fattigvæsenet har draget Omsorg, har saaledes været 5 705, deri ikke indbefattet de i Sindssygeasylet Behandlende. (Antallet i de tre forudgaaende Aar var 6 491, 6 277 og 5 402). De Døde, der vedkom Fattigvæsenet, udgjorde 337, eller 29,20 pCt. af samtlige Dødsfald i Aaret. (Aaret forud 27,02 pCt., i 1867 = 29,14 pCt. og i 1866 = 26,84 pCt.)

Fattigvæsenets Sygeudgifter udgjorde:

1. til Rigshospitalet for Byen tilhørende Syge	10 361 Spd.	110	Skill.
2. - Byens Sygehuse Do. Do. .	18 136	—	83½ --
3. - Ankerløkkens Lazareth . .	1 003	—	20 —
4. - Medikamenter for fattige Syge			
i Byen	2 581	—	43½ —
5. - Sindssyges Kur og Pleie i			
og udenfor Asyler	14 404	—	106 —
heri medregnet Kur og Pleie			
for Sindssyge, der ikke til-			
høre Byen, og for hvilke Refu-			
sion bliver at søge hos frem-			
mede Kommuner.			
6. - Lægelønninger	2 072	—	— —
7. - Fødselsstiftelsen og Jordemo-			
derlønninger	254	—	84 —
	48 814 Spd.	87	Skill.

Udgifterne til Medicin for enhver af Fattiglægerne behandlet Syg beløb sig i Gjennemsnit til 76½ Skilling.

I Sundhedskommissionen afholdtes i Aarets Løb 18 Møder, i hvilke, foruden Afgjørelse af Klager og ubetydeligere Sager, forhandlede om Anlæg af Kvarantænelazareth paa Hovedøen, Oprettelse af et Consultationsbureau, Anlæg af cementeret Murkloak fra Prindsensgade til Akerselven, Undersøgelse af Skolelokalerne, Udvidelse af Byens Kirkegaard, Sløifning af Waterclosets, Pudret-Renovatio-

nen for Byen, Basinet ved Fiskebryggen, Foranstaltninger i Anledning af Skarlagensfeberen.

Den offentlige Vaccination udførtes af Stadsfysikus med Bistand af Bylægerne og foretoges foruden i det sædvanlige Lokale for 1ste og 2det Distrikt, tillige i særskilte Lokaler for 3die og 4de Distrikt. I Alt vakcineredes:

i 1ste og 2det Distrikt	724
i 3die	359
i 4de	234

Tilsammen 1 317.

Af private Læger vakcineredes ifølge Medicinalberetningerne 30; — altsaa tilsammen 1 347.

Af Revakinationer foretoges saavel ved den offentlige Vaccination som af Byens Læger kun faa. — En Læge (Korpslæge Vogt) opgiver at have revakineret paa Gardermoen af Rekruter 273, hvoraf 161 med positivt Resultat. Til indenbys Læger uddeltes fra Vaccinationsindretningen omtrent 60 Rør med Vaccinematerie; til Hjelpevaccinatører sendtes 245 Rør, ifølge 124 Rekvitioner. Jordemodereleverne ere meddelte Undervisning i Vaccinationens Udførelse.

Af retsmedicinske Forretninger udførtes 9 Syns- og Obduktionsforretninger, 5 over Børnelig, 3 over Mænd, for hvilke Dødsarsagen ønskedes konstateret, samt 1 over et Kvindelig for at konstatere, om legemlig Omgang havde været udført med Liget.

Sygehuse. Følgende Liste giver en Oversigt over de paa Sygehusene indkomne Tilfælde. (Se Tabellen paa næste Side.)

Paa Tugthusets Sygestuer behandledes 115 Sygdomstilfælde (8 tilbageiggende fra det foregaaende Aar) i 3 605 Dage; 5 Døde. Det gjennemsnitlige Belæg paa Sygestuerne udgjorde 9,8 (i 1868 7,3); det daglige Middeltal af Fanger udgjorde 433; altsaa falder gjennemsnitlig 8,3 Sygedage paa hver Fange (i 1868 7,2; i 1867 7,7). Dødelighedsforholdet, naar 8 ved Aarets Udgang tilbageiggende Syge ikke medregnes, bliver 4,67 pCt. Udgifterne for Medicin udgjorde 170 Spd. 10 Skill. og med Sygeforpleiningen 80 Spd. 63½ Skill.

Akershus Strafanstalt. Sygdomstilfældenes Antal udgjorde ialt 80; (deraf 15 tilbageiggende fra foregaaende Aar) i 4 009 Sygedage, altsaa gjennemsnitlig 10,9 Syge daglig. Dagligt Middeltal af Fanger opgives til 198,5; altsaa gjennemsnitlig 20,2 Sygedage paa hver Fange (i 1868 20,2; i 1867 16,7). Paa Sygestuerne have været tilsammen indlagte 44 Personer i 1 182 Dage; gjennemsnitlig Belæg saaledes 3,2. Desuden har der været tilstaaet Arbeidsfrihed til 17 Personer tilsammen i 173 Dage.

	Rigshospi- talets me- dicinske Afdeling.	Rigshospi- talets chi- rurgiske Afdeling.	Rigshospi- talets Hud- sygeafde- ling.	Børneho- spitalet.	Christiania Byes kom- munale Sygehus.	Garnisons- sygehuset.	Diako- nissehuset.
Febre	113	-	-	2	45	21	4
Akute Sygdomme i Aandedræts- og Cirkulationsor- ganerne	155	-	-	7	19	78	13
Kroniske —	54	1	-	1	73	1	12
Sygdomme i Nervesystemet, Sindssygdomme	89	3	-	2	18	1	14
Akute Sygdomme i Fordøjelsesapparatet.	36	-	-	4	3	11	-
Kroniske —	24	-	-	-	16	6	10
Uterinsygdomme, Menstruationsanomalier, Barselsyg- dom	17	2	-	-	19	-	5
Sygdom i Urinveiene, Vatersot	41	-	-	-	19	2	5
Blodsygdomme, Ernæringssygdomme, Gulsot, Alder- domssvaghed	24	1	1	1	18	2	4
Kronisk eller afebril Rheumatisme	29	-	-	-	16	22	2
Læsioner	-	133	-	6	8	38	3
Phlegmone, Abscesser, Ulcera	1	50	2	1	55	21	8
Kræftagtige Sygdomme og Svulster overhovedet. . .	1	38	-	-	15	-	12
Dannelsesfeil og Deformiteter	-	13	-	-	1	-	-
Ben- og Ledsygdomme	-	55	-	5	13	4	3
Chirurgiske Sygdomme i Aaresystemet	1	7	1	-	3	-	1
Øiensygdomme	-	77	-	15	5	10	25
Chirurgiske Sygdomme i Urinveiene og Kjønsor- ganerne	3	21	-	1	4	1	-
Syphilis, Bubo	1	-	284	2	176	21	1
Gonorrhoe, Urethrit osv.	2	1	53	-	215	25	-
Epididymit, Orchit	-	5	15	-	-	8	-
Excoriationes, Verruæ	-	-	4	-	37	4	1
Hudsygdomme	-	-	125	-	22	22	3
Forskjellige andre Sygdomme	9	12	6	-	29	39	4
Friske til Pleie for Syge	10	5	19	10	-	-	-
Tilsammen	610	424	510	57	829	337	130

Der døde 3 Fanger eller 4,58 pCt. af de i Aaret behandlede 65 Syge. Udgifterne ved Sygeforpleiningen udgjorde 267 Spd. 24 Skill., hvoraf 164 Spd. 18 Skill. for Medicin til Fanger og Betjente med Familie.

I Bods-fængslet, hvor det dagelige Middeltal af Fanger var 230,24 og det samlede Antal Fanger, der i kortere eller længere Tid i Aarets Løb hensad i Fængslet, 447, behandledes 267 mindre betydelige og 37 mere betydelige Sygdomstilfælde (hvoraf 2 tilbageliggende fra foregaaende Aar) af hvilke 2 endte dødeligt. I Fængslets Sygeafdeling er i Aarets Løb behandlet 16 Fanger, hvoraf 2 tilbageliggende fra 1868, med 750 Liggedage eller 46,88 Dag for hver. Fuldstændig eller delvis Arbeidsfrihed paa Grund af Sygdom har været tilstaaet i tilsammen 1263 Dage; fordeles dette Dagantal paa Middebelægget af Fanger kommer 5,4 Dage paa hver Fange (i 1868 4,7 Dage). Sygeudgifterne ved Fængslet have i 1869 beløbet sig til 267 Spd. 117 Skill.

Arbeidsanstalten. Det daglige Middeltal af Lemmer udgjorde 239,07, og af Syge samt for Arbeide frtagne Lemmer 10,13. Sygedagenes Antal var 3 696. Der-

hos indlagdes i Rigshospitalet 38, i Christiania Sindssygeasyl 2, i Byens Sygehus 22 og i Fødselsstiftelsen 1. Af de i Arbeidsanstalten behandlede 133 Syge døde 4 eller 3,01 pCt (i 1868: 12,1).

Udgifter for Medicin og Sygerekvisita beløb sig til 301 Spd. 71½ Skill.

Et orthopædisk Institut efter Kjølstads Methode, bestyret af Fængselslæge Tidemand, har i Aarets Løb optaget 27 Patienter. Tilbage under Behandling fra forrige Aar var 15; altsaa har i Alt i Aarets Løb været behandlet 42 Personer, hvoraf 39 Kvinder. Samtlige Patienter opgives at være i Bedring i større eller mindre Grad.

Et Institut for medicinsk Gymnastik, bestyret af Korpslæge Lange, har i Aarets Løb behandlet 102 Individuer, hvoraf 15 have benyttet Udviklingsgymnastik og 87 Sygegymnastik. Af disse sidste ere 34 eller 39 pCt. helbredet eller betydelig bedrede.

En elektrotherapeutisk Anstalt, bestyret af Cand. med. A. Arndtsen, har i Aarets Løb været benyttet af 331 Patienter. Af 217, der gennemgik Kuren saa fuldstændig, at Resultatet kunde opgjøres, opnaaedes Hel-

bredelse hos 34, betydelig Bedring hos 130, ringe Forbedring hos 31 og ingen Bedring hos 22.

Badeindretninger. I Rigshospitalets Badeindretning toges mod Betaling 9 240 almindelige Karbad, 273 Gytjebad, 982 Styrtebad, 1 742 Dampbad. Til Hospitalets Syge gaves 4 400 almindelige Karbad, 856 Gytjebad og 817 Dampbad, de almindelige Renselsesbad ere ikke medtagne.

I Christiania offentlige Karbadeanstalt toges 26 153 Karbad og 652 Styrtebad.

Byens 7 **Apotheker** befandtes ved de foretagne Visitationer at være i Orden. Personalet var: ved Svane-Apotheket 1 Provisor, 2 examinerede og 1 uexamineret Medhjælper; Elephant-Apotheket 2. examinerede og

1 uexamineret Medhjælper; Løve-Apotheket 3 Medhjælpere og 2 Disciple, 3 Disciple underkastede sig Medhjælperprøve; Rigshospitalets Apothek 1 Provisor, 1 examineret og 1 uexamineret Medhjælper og 2 Disciple; 1 Discipel underkastede sig Medhjælperprøve; Hjort-Apotheket 1 examineret og 1 uexamineret Medhjælper; Apotheket Nordstjernen 2 examinerede Medhjælpere og 1 Discipel, og ved Falk-Apotheket 1 examineret Medhjælper.

Medicinalpersonalet. Ifølge Departementets Fortegnelse udgjorde Byens faste Lægepersonale 75, hvoraf 9 i Almindelighed ikke befatte sig med medicinsk Praxis; desuden er Distriktslægen i Aker bosat i Byen, der har 7 Tandlæger, 28 Jordemødre og 7 Dyrslæger.

II. Akershus Amt.

Amtet, hvis Fladeindhold er 40,25 norske Kvadratmile, og som ved Folketællingen den 31te December 1865 havde 107 422 Indbyggere, er inddelt i følgende 4 Lægedistrikter, nemlig:

1. Akers Distrikt (9,26 norske Kvadratmile), indbefattende:

Herrederne Aker . . .	med 18 981 Indbyggere.
Asker & Bærum . . .	8 400 —
Nittedal . . .	2 563 —
Skedsmo . . .	4 200 —
Sørum . . .	3 088 —
tilsammen	37 232 Indbyggere.

2. Ullensakers Distrikt (15,13 n. □ M.), indbefattende:

Herrederne Ullensaker . .	med 7 373 Indbyggere.
Gjerdrum . . .	1 984 —
Nannestad . . .	4 821 —
Næs . . .	9 317 —
Eidsvold . . .	8 262 —
Hurdalen . . .	3 858 —
tilsammen	35 615 Indbyggere.

3. Hølands Distrikt (9,70 n. □ M.), indbefattende:

Herrederne Høland . . .	med 6 493 Indbyggere.
Urskog . . .	4 836 —
Fet . . .	4 110 —
tilsammen	15 439 Indbyggere.

4. Follo Distrikt (6,16 n. □ M.), indbefattende:

Kjøbstaden Drøbak . . .	med 1 662 Indbyggere.
Ladestedet Soon . . .	677 —
— Hølen . . .	311 —
Herredet Vestby med Ladestedet Hvidsten . . .	med 3 242 —
Herrederne Enebak . . .	3 964 —
— Krokstad . . .	3 118 —
— Aas . . .	2 708 —
— Fron . . .	1 861 —
— Næsodden . . .	1 593 —
tilsammen	19 136 Indbyggere.

Sundhedstilstanden i Amtet skildres som tilfredsstillende; de fleste epidemiske Sygdomme forekom sjældnere end i foregaaende Aar, hvilket især gjælder Børnekopper og Nervefeber, hvorimod Skarlagensfeber især i Ullensakers Distrikt naaede noget større Udbredning, ligesom Lungebetændelse i alle Distrikter var lidt hyppigere end det nærmest foregaaende Aar.

Dødeligheden var mindre end i det foregaaende Aar. De Dødes Antal udgjorde 1 919, hvilket er 17,7 p. M. af Befolkningen ved Aarets Midte (108 166). I det foregaaende Aar udgjorde Antallet af de Døde 2 211 eller 20,3 p. M. og i 1867 2 167 eller 19,9 p. M. af Befolkningen ved Aarets Midte; i Femaaret 1861—65 udgjorde det

gjennemsnitlige aarlige Antal Døde 1911 eller 18,7 p. M. af Middeltallet af Befolkningen i ovennævnte Tidsrum (102 192,5).

Til Oplysning om de **epidemiske Forholde** hidsættes følgende af Lægernes Opgaver sammendragne Tabel:

	Hele Aaret.		Tiden er op- givet for	Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.	Ialt opgivne Tilfælde.	Ialt opg. Døde.	Fordeling paa Lægedistrikterne.							
	Behand- lede.	Deraf Døde.																Aker.		Ullens- aker.		Høland.		Follo.	
																		Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.
Nervefeber	40	6	38	5	3	13	1	-	2	3	1	5	1	1	3	40	6	17	1	10	2	6	2	7	1
Simpel Feber	68	-	68	7	4	9	6	5	5	4	3	7	6	6	6	68	-	38	-	2	-	-	-	28	-
Barsel-feber	22	5	10	4	1	-	-	-	-	2	1	-	-	1	1	22	5	3	-	14	5	-	-	5	-
Børnekopper	17	-	13	2	-	-	-	2	3	-	-	-	2	2	2	17	-	5	-	12	-	-	-	-	-
Vandkopper	33	1	28	2	1	-	5	5	6	1	-	1	-	4	3	33	1	17	1	7	-	8	-	1	-
Skarlagensfeber	265	44	265	6	19	21	18	39	18	18	2	11	42	38	33	265	44	27	6	178	28	21	1	39	9
Mæslinger	7	-	7	3	-	-	-	-	-	4	-	-	-	-	-	7	-	-	-	3	-	-	-	4	-
Rosen	55	2	27	3	3	2	5	-	2	2	2	2	3	2	1	55	2	7	-	29	2	2	-	17	-
Kighoste	141	11	141	21	19	22	16	8	4	1	7	18	20	5	-	141	11	55	6	78	5	4	-	4	-
DiphtheriskSvælg- betændelse	85	13	77	10	3	4	14	3	10	11	2	2	9	3	6	85	13	16	2	22	2	20	6	27	3
Strubehoste	11	8	11	-	2	2	3	-	-	-	1	1	2	-	-	11	8	4	4	4	2	3	2	-	-
Kusma	17	-	17	-	-	2	1	-	-	2	-	-	-	2	10	17	-	7	-	10	-	-	-	-	-
Akut Bronchit og andre catarrh. Tilfælde	759	12	548	63	60	64	62	48	31	31	16	23	34	56	60	759	12	274	3	271	7	67	1	147	1
Lungebetændelse	460	66	460	40	33	48	57	59	28	34	15	20	27	50	49	462	68	130	8	215	35	23	6	94	19
Pleurit	62	5	54	8	8	4	5	5	4	3	5	4	2	5	1	62	5	3	1	37	1	9	3	13	-
Gigtfeber	39	1	30	4	1	1	3	1	5	1	4	3	-	2	5	39	1	17	-	9	1	-	-	13	-
Koldfeber	2	-	2	-	-	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	2	-
Diarrhoe (akut) og Cholera nostras	334	6	257	20	22	14	14	14	31	36	42	33	12	10	9	334	6	135	2	115	2	36	-	48	2
Blodgang	3	-	3	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1	-	1	4	1	1	1	-	-	-	-	3	-
Skjørbug	3	1	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	1	1	1	2	-	-	-	-	-
Tilsammen	2423	181	2057	198	179	208	210	189	149	154	101	131	161	187	190	2426	184	757	36	1018	92	199	21	452	35

For **Nervefeber** opgives at være behandlet 40 Personer, af hvilke 6 døde. (I det foregaaende Aar opgaves 144 Tilfælde, hvoraf 14 endte dødeligt.) Sygdommen forekom i enkelte spredte Tilfælde, kun i Akers Herred optraadte i Marts Maaned en begrændset Epidemi af exanthematisk Typhus paa Pladsen Sindseneie. 6 Personer angrebes og indlagdes paa Ankerløkkens Lazareth i Christiania; Sygdommens Udbredning standsedes herved. De øvrige Tilfælde af Nervefeber opgives at have hørt til den almindelige abdominelle Form.

Foruden de af **Barsel-feber** opgivne 22 Tilfælde, hvoraf 5 endte dødeligt, omtales nogle Tilfælde af Barselkrampe, hvoraf 1 dødeligt.

Af **Børnekopper** er anmeldt kun 17 Tilfælde. (I det foregaaende Aar 303 Behandlede, hvoraf 11 døde).

Af **Vandkopper** opgives 33 Tilfælde, hvoraf 1 endte dødeligt; derhos angives Sygdommen i Sommermaanederne at have været almindeligt udbredt i Akers Herred.

Af **Skarlagensfeber** opgives ialt 265 Tilfælde med 44 Dødsfald (150 behandlede Tilfælde og ialt 41 Dødsfald i

det foregaaende Aar). I Akers og Hølands Lægedistrikter forekom Sygdommen sjældnere end i det foregaaende Aar, mens den i Ullensakers og Follo Distrikter viste sig meget udbredt. Epidemien var i det Hele godartet, dog angives fra Ullensakers Distrikt, at hydropiske Tilstande vare hyppige som Eftersygdom. (Ellertsen, Borchsenius.)

Af **Mæslinger** angives 7 Tilfælde at være komne under Behandling. (I det foregaaende Aar opgaves 617 behandlede Tilfælde og ialt 24 Dødsfald). Til Follo Distrikt kom Sygdommen ved en syg Reisende fra Aalborg til Drøbak i Juli Maaned; fra denne smittedes 3 Børn i samme Hus, hvorpaa Sygdommen ophørte (Tønnesen).

Af **Kighoste** anmeldtes ialt 141 Tilfælde, hvoraf 11 endte dødeligt. (I det foregaaende Aar 145 Tilfælde med 4 Dødsfald). Sygdommen angives at have været almindeligt udbredt i Akers Herred i den første Halvdel af Aaret. I Ullensakers Herred var Sygdommen jævnt fordelt over hele Aaret, fortsættende sig fra det foregaaende Aar, indtil den ophørte i November Maaned. Kun enkelte spredte Tilfælde forekom i de øvrige Distrikter.

Af **diphtherisk Svælgbetændelse** opgives 85 Tilfælde med 13 Dødsfald. I Akers Distrikt forekom 2 smaa begrændsede Epidemier, en i Søkedalen i Mai Maaned og en ved Strømmen i Oktober. I Hølands Distrikt paa 2 Pladse under Urskogs Prestegaard indtraf en ondartet mindre Epidemi, hvori Sygdommen optraadte med tykt membranøst Belæg i Halsen og Strubehovedet; af 6 Angrebne døde 4. Et lignende Forhold viste sig paa et Sted i Krokstad Herred af Follo Distrikt, hvor af 4 Angrebne de 3 døde. Forøvrigt forekom Sygdommen kun med spredte Tilfælde.

Catarrhalske Tilfælde angives at være behandlet hos 759 Personer, hvoraf 12 døde. (I det foregaaende Aar opgaves 718 behandlede Tilfælde med 12 Dødsfald). Af samtlige Tilfælde kunne 102, af hvilke 12 endte dødeligt, sees at have været akut Bronchit.

Af **Lungebetændelse** opgives ialt 462 Tilfælde og 68 Dødsfald. (I det foregaaende Aar opgaves 359 behandlede Personer, hvoraf 51 døde, og ialt 52 Dødsfald.) Dødsprocenten af de behandlede Tilfælde var 14,3 (Aaret forud 14,2).

Af **Hjernebetændelse** opføres 12 Dødsfald, af tuberku-

løs Meningit 3 og af Kramper i Børnealderen 8, af hvilke tilsammen 23 Dødsfald 6 falde paa Akers, 5 paa Ullensakers, 7 paa Hølands, 5 paa Follo Distrikt.

For **kronisk Rheumatisme** angive 12 Læger at have behandlet 190 Personer; af 135 vare 73 af Mand- og 62 af Kvindekjøn, 8 under og 127 over 15 Aar.

Diarrhoe og **Cholera nostras** var sjeldnere end i det foregaaende Aar. 334 Tilfælde med 6 Dødsfald opgives. (Aaret forud 662 Tilfælde og 12 Dødsfald).

Af **Syphilis** berettes 27 Tilfælde at være komne under Lægebehandling, deraf 14 i Akers, 6 i Ullensakers og 7 i Follo Distrikt; af dette Antal indlagdes 9 fra Akers Distrikt paa Sygehus. Af de i Hjemmet behandlede 18 Tilfælde er Kjøen, Alder og Sygdomsform opgivet for 13, hvoraf 9 af Mand-, 4 af Kvindekjøn, 6 under og 7 over 15 Aar, hos 2 primær, hos 11 konstitutionel Syphilis.

For **Gonorrhoe** og **Urethrit** angive 11 Læger at have behandlet 44 Personer; af 41 vare 31 af Mand-, 10 af Kvindekjøn, 1 under og 40 over 15 Aar.

Nedenstaaende Liste giver Oplysning om endel af Lægerne behandlede, væsentlig **kroniske Sygdomme**:

	Hele Aaret.		Kjønnets er op- givet for	Deraf vare		Alder er op- givet for.	Deraf vare		Antal af anmel- dende Læger.	Ialt		Fordeling paa Lægedistrikterne.							
	Behandlede.	Deraf Døde.		Mandkjøn.	Kvindekjøn.		Børn (under 15 Aar).	Voxne (over 15 Aar).		opgivne Til- fælde.	opgivne Dødsfald.	Aker.		Ullens- aker.		Høland.		Follo.	
												Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.
Fnat	369	-	194	98	96	194	124	70	13	369	-	86	-	189	-	35	-	59	-
Skurv	5	-	5	3	2	5	4	1	2	5	-	3	-	-	-	2	-	-	-
Kjertelsyge	131	2	120	63	57	120	93	27	13	132	3	18	-	37	1	46	1	31	1
Rachit	10	2	9	4	5	9	8	1	6	10	2	5	1	-	-	1	-	4	1
Svindst	125	58	110	51	59	110	14	106	14	147	80	41	24	52	33	18	9	36	14
Kræft	28	13	24	13	11	28	-	28	8	33	18	-	-	22	11	2	1	9	7
Vatersot og Morbus Brighti	52	11	49	24	25	49	6	43	11	57	16	6	2	24	5	5	1	22	8
Blegsot	172	-	172	-	172	82	8	74	13	172	-	8	-	101	-	27	-	36	-
Menstruationsuordener	64	-	64	-	64	64	-	64	11	64	-	25	-	31	-	-	-	8	-
Cardialgi, kronisk Ga- strit og Dyspepsi	313	3	213	81	132	213	11	202	16	313	3	66	-	153	3	16	-	78	-
Ormesygdomme	84	-	54	22	32	54	43	11	8	84	-	9	-	48	-	14	-	13	-
Drankersygdomme	3	1	2	2	-	2	-	2	2	3	1	-	-	2	1	-	-	1	-

Fnat omtales som almindelig udbredt i de bymæssige Strøg af Akers Herred og i Ullensakers Distrikt. Sygdommen angives at udbrede sig ved kasserede Uniformstykker, der bortauktioneres fra Armeens Depoter paa Gardermoen, uden at de forud er tilbørlig rensede. (Eilertsen). I Hølands Distrikt angives Sygdommen at være aftaget i de senere Aar.

Kjertelsyge omtales ligesom tidligere at være almindelig i Akers bymæssigt bebyggede Strøg samt i Ullensakers og Follo Distrikter. Daarlige Boliger, slet Kosthold

og Beklædning, stor Urenlighed hos den fattige Husmands-klasser angives som Aarsag til, at Børnene gjerne have et kachektisk Udseende og lide af Digestionssygdomme og Kjertelsyge. (Tønnesen).

Af **Svindst** opføres ialt 80 Dødsfald, hvilket udgjør 16,0 pCt af samtlige opgivne ved Sygdom forårsagede Dødsfald. I det foregaaende Aar var Forholdet 71 af 513 eller 13,8 pCt. og i 1867 65 af 446 Døde eller 14,6 pCt. I de enkelte Lægedistrikter var Forholdet i heromhandlede Aar følgende:

	Opgivne Dødsfald af Svindsot.	Opgivne Dødsaaarsager ialt.	Forhold af Dødsfald af Svindsot til samtlige opgivne Dødsaaarsager i pCt.
Akers Lægedistrikt	24	100	24,0
Ullensakers —	33	212	16,0
Hølands —	9	74	12,1
Follo —	14	114	12,2
Akershus Amt	80	500	16,0

Kræft er opgivet som Dødsaaarsag hos 18. Sygdommens Sæde er angivet for 10 af de Døde, af hvilke 4 lede af Kræft i Mavesækken, 2 i Livmoderen, 2 i Endetarmen, 2 i Underlivet.

Af **Vatersot** og **Morbus Brighti** opgives ialt 16 Dødsfald, hvoraf 9 forårsagedes ved Morbus Brighti, 7 ved Watersot.

Cardialgi og kronisk Gastrit kom fremdeles overmaade hyppig under Lægebehandling i samtlige Distrikter.

Ormesygdomme omtales som meget almindelige fra Ullensakers Distrikt. Kun de færreste Tilfælde komme under Behandling, da Almuen i Regelen selv behandler denne Sygdom. (Ellertsen).

Det af **Drankersygdom** indtrufne Dødsfald forårsagedes ved kronisk Alkoholisme.

Af **Sindssygdomme** angives 19 nye Tilfælde at være komne under Behandling, hvoraf 10 i Ullensakers, 5 i Hølands og 4 i Follo Distrikt; 3 indlagdes fra Akers Distrikt i Sindssygeasyl. Af 13 nye Sindssyge vare 7 af Mand-, 6 af Kvindekjøn, alle over 15 Aar; af 6, for hvem Sygdommens Form er opgivet, lede 2 af Mani, 4 af Melancholi. Efter Opgave af Mai Maaned i heromhandlede Aar udgjorde Antallet af de for offentlig Regning forpleiede Sindssyge i Amtet 122 Personer, af hvilke 77 vare udsatte i privat Forpleining, 45 indlagte paa Asyler; af de førstnævnte komme 19 paa Akers, 35 paa Ullensakers, 12 paa Hølands og 11 paa Follo Distrikt. Amtskommunens Bidrag til de med offentlig Understøttelse forpleiede Sindssyge udgjorde 7 993 Spd. 17 Skill. og til Medicinalvæsenet forøvrigt 3 176 Spd. 52 Skill.

For forskellige **Øiensygdomme** behandlede 5 Læger i Akers og Ullensakers Distrikt 128 Personer; af 74 vare 38 af Mand-, 36 af Kvindekjøn, 29 under, 45 over 15 Aar.

Af **chirurgiske Operationer** sees at være udførte 1 Borttagelse af Sæksvulst, 3 Paracenteser af Underlivet, flere Repositioner af luxerede Led.

Følgende **obstetriciske Operationer** kunne sees at være udførte af Læger: 24 Tangforløsninger. Indikationerne ere opgivne i 12 Tilfælde at have været Vemangel eller Vesvækkelse, i 1 smertefulde Veer, i 4 Tilfælde langsom Fødsel uden Fremgang, i 2 Barselkrampe, i 3 Bækkensneverhed, i 1 Ansigtsleie og i 1 Fare for Fostrets Liv. Udfaldet er opgivet for 23 Koner, hvoraf 21 forbleve ilive, 2 døde, den ene af Barselkrampe, den anden 3 Døgn efter Fødselen, hvor begge Tvillinger paa Grund af Bækkensneverhed vare forløste med Tang. Af 24 Børn forbleve 16 ilive, 8 vare dødfødte. 6 Vendinger. Indikationen angives 4 Gange at have været Tverleie, 1 Gang Ansigtsleie og 1 Gang forliggende Moderkage med Blødning, (i det sidste Tilfælde foretoges Udtrækning efter Vendingen). 4 Koner forbleve ilive, for 2 er Udfaldet ikke angivet. Af Børnene var 1 levende født, 3 dødfødte, for 2 mangler nærmere Oplysning. 2 Perforationer. I det ene Tilfælde ved Bækkenforsnevring efter 3½ Døgns Fødselsarbeide. Efter Perforationen udførtes Vending og Udtrækning. Konen døde strax efter Forløsningen (Schönberg). I det andet Tilfælde ved Krampeveer, efter 2 Døgns Fødselsarbeide var Udfaldet heldigt (Lyche). 2 Udtrækninger. I det ene Tilfælde ved Tang paa sidstkomende hydrocephalisk Hoved. Tangarmen fracturede Tindingbenet og gennem en Vulneration i Bedækningerne udtømtes en betydelig Vandmængde. Udfaldet for Konen var heldigt. I det andet Tilfælde anvendtes stump Hage ved begyndt Selvudvikling, hvor begge Arme, begge Skuldre og den øvre Del af Ryggen var født, mens Halsen var stærkt bøiet under Skambuen og Hovedet trykket mod Brystet. Ved Anlæggelse af en stump Hage i Halsbøiningen og nogle kraftige Trækninger ekstraheredes et 10 Ugemaaned gammelt Foster uden Bristning af Mellemkjødet. Udfaldet for Konen var heldigt. (L. F. Lossius). 3 kunstige Forløsninger af Moderkagen. I det ene Tilfælde foretoges Løsning af den forliggende Moderkage paa Grund af voldsom Blødning, hvorpaa et dødfødt Barn fødtes ved Naturens Hjælp, Konen forblev ilive. Indikationerne for de øvrige Tilfælde vare 1 Gang Sammenvoxning og 1 Gang dens Tilbageholden 2½ Time efter Fødselen; i begge Tilfælde var Udfaldet heldigt for Konerne. Ialt 37 obstetriciske Operationer, hvoraf 12 i Akers, 13 i Ullensakers, 6 i Hølands og 6 i Follo Lægedistrikt.

Antallet af **Fødte** og **Døde** vil sees af følgende Tabel:

Lægedistrikt.	Fødte.	i Alt.	Døde		mellem 1—15 Aar.	paa Barsel- seng.	Død- fødte.
			under 1 i 1ste Døgn.	Aar. over 1 Døgn gamle.			
Aker	1 059	721	20	136	191	5	45
Ullensaker	940	608	2	100	111	4	40
Høland	429	251	2	32	49	1	19
Follo	481	339	1	47	67	1	27
Akershus Amt	2 909	1 919	25	315	418	11	131

Omkomne paa voldsom Maade 42.

Ifølge de indsendte Anmeldelser over Dødfødte og inden 24 Timer efter Fødselen døde Børn vare disse sidstes Antal 34; efter Opgave fra Presterne som anført 25.

For det hele Amt bliver der saaledes et Overskud af 990 Fødte over Døde og Forholdet mellem hine og disse = 100 : 65,9. Antallet af Børn, døde i 1ste Leveaar, udgjorde 11,7 pCt. af samtlige Fødte og 17,7 pCt. af samtlige Døde; Antallet af Børn, døde i Alderen mellem 1 og 15 Aar, udgjorde 21,7 pCt. og Antallet af Døde under 15 Aar udgjorde 39,5 af samtlige Døde. Foruden de af Presterne opgive paa Barselseng døde 11 Kvinder kan af Lægernes Beretninger endnu 2 Kvinder sees at være døde paa Barselseng, 1 i Ullensakers og 1 i Follo Distrikt, saaledes ialt 13 Døde paa Barselseng. Lægernes Dødslisters indeholde Oplysning om Dødsaaarsagen hos 8 af disse, af hvilke 5 døde af Barselfeber, 1 af Barselkrampe, 1 døde umiddelbart efterat Perforation og Vending var foretaget, 1 døde 3 Dage efter Tangforløsning af begge Tvillinger.

Lægernes Dødsfortegnelser indeholde Opgave over 500 eller 26,7 pCt. af samtlige ved Sygdom foraarsagede Dødsfald (1878). De hyppigst opgive Dødsaaarsager vare: Svindsot (80), Lungebetændelse (68), Skarlagensfeber (44), Alderdomssvagthed (34), medfødt Svagthed (34), Hjernebetændelse, tuberkuløs Meningit og Kramper i Børnealderen (tilsammen 23), Kræft (18), Vatersot og Morbus Brighti (tilsammen 16).

Veirliget. Vinteren var kold, Vaaren kom sent og i den kolde, fugtige Sommer opnaaede det sent saaede Korn kun en ufuldstændig Udvikling, saa det paa flere Steder inden Amtet tog Skade ved den i Slutningen af August indtrædende Kulde. Aarsudbyttet baade af Korn og Poteter var saaledes misligt og Værdien af de avlede Produkter ringe baade som Næringsmiddel og Handelsvare.

Levemaade og hygieeniske Forholde betegnes fra Follo og Ullensakers Distrikter som daarlige. Paa Grund af det uheldige Aar har Tilstanden hos den arbejdende Klasse

og de fattige Husmænd været daarlig. Næringsmidlerne have været slette, Arbeidsløsheden stor og Fattigdommen er øget i betydelig Grad. Fra Ullensakers Distrikt klages over, at Kaffe eller dens Surrogater misbruges, at især Melspiserne tillaves paa en uhensigtsmæssig og uøkonomisk Maade. Grød og Fladbrød bruges lidet, hvorimod raastegte Vaffer eller Lumper (Mel og Vand uden Gjæringsmiddel), der steges paa den i Stuen værende Ovn, er den almindelige Kost. Brændevinsdrik er Almuen ikke hengiven til i Hjemmet, men paa Reiser kunne Mange ikke modstaa Fristelsen til at nyde berusende Drikke. (Elbertsen).

I **Sundhedskommissionerne** afholdtes følgende Møder: I Akers Lægedistrikt 11, nemlig i Aker fem, i Bærum to, i Skedsmo, Nittedal, Asker og Sørum i hvert Herred et. I Ullensakers Distrikt 19, nemlig i Eidsvold fem, i Ullensaker fire, i Hurdalen og Næs, i hvert tre, i Gjerdrum og Nannestad, i hvert to. I Urskogs Distrikt 4, nemlig i Urskog to, i Høland og Fet, i hvert et. I Follo Distrikt 11, nemlig i Drøbak og Vestby, i hvert to, i hvert af de øvrige Herreder og Ladesteder et Møde. Angaaende Sundhedskommissionernes Virksomhed meddeles iøvrigt følgende Oplysninger. I flere Herreder forhandlede om de forskellige epidemiske og smitsomme Sygdomme og Foranstaltninger mod disse, saaledes i Aker om exanthematisk Typhus, i Skedsmo, Bærum, Ullensaker, Nannestad, Næs, Gjerdrum og i Herrederne i Follo Distrikt om Skarlagensfeber; i Nittedal, Ullensaker, Eidsvold, Gjerdrum og Hurdalen om Fnat, hvorhos i Gjerdrum i Sundhedskommissionen advaredes mod Brug af Kviksølv og Arsenik mod Fnat og andet Utøi. Af øvrige Foredrag inden Sundhedskommissionerne kan mærkes: om de spiselige Soparter i Eidsvold, om Levnetsmidlernes Tilberedning og Opbevaring i Asker, om Is og Isbeholderes Nytt i Næs; om Luften, dens chemiske og mekanisk tilbandede Bestanddele i Sørum, om Ernæringen og Fødemidlerne i Enebak; om Bygdemagaziner og Jordemodervæsenet i Urskog og Høland. I Akers Lægedistrikt, i Drøbak og Ladestederne bleve de sanitære Forhold paa Stedet undersøgte og Mangler søgte afhjulpne. Nye Tilsynsmænd opnævnedes i Aker, og ny Kredsinddeling foretoges i Eidsvold, hvor tillige den i Eidsvold praktiserende Læge antoges som Ordfører i Sundhedskommissionen sammesteds. I Aas, Kraakstad og Næsodden er den samlede Kommunebestyrelse indtraadt som Medlemmer af Sundhedskommissionen; i Vestby bestaar Kommissionen af 4 og i Fron af 3 valgte Medlemmer. De af Frons Herredsstyrelse fattede Beslutninger om almindelige Forskrifter med Hensyn til Sundhedsvæsenet inden Herredet erholdt i heromhandlede Aar kongelig Approbation.

Fattigsygepleien. I Hurdalens Herred i Ullensakers Distrikt var fremdeles ingen Fattiglæge ansat, forøvrigt havde samtlige Kommuner særskilt antagne Fattiglæger, dels vedkommende Embedslæger, dels Privatlæger. Over Antallet af behandlede fattige Syge haves følgende Opgaver: i vestre Aker behandlede en Privatlæge 691; i østre Aker og Nitedal fungerede Distriktslægen som Fattiglæge; i Asker og Bærum tilsaa en Privatlæge 115. Distriktslægen, der fungerer som Fattiglæge i Ullensaker, Sørums og Gjerdrum, behandlede 300 fattige Syge, den i Næs boende Privatlæge 144 i Næs Hovedsogn og Fenstad Annex; Distriktslægen i Høland var Fattiglæge for Høland og Urskog, hvor han behandlede 94, medens en i Blakjer boende Privatlæge tilsaa 90 fattige Syge. Distriktslægen i Follo, der er Fattiglæge i Distriktets samtlige Herreder undtagen i Enebak, behandlede 224, den i Enebak boende Privatlæge 70 fattige Syge.

De Vaccineredes Antal udgjorde:

i Akers Lægedistrikt . . .	957
i Ullensakers — . . .	752
i Hølands — . . .	392
i Follo — . . .	460

tilsammen 2561

Vaccinationen udførtes i en Vaccinationskreds af Aker og i Drøbak af vedkommende Distriktslæge, hvorhos flere private Læger fungerede som Vaccinatorer.

Af **retsmedicinske Forretninger** udførtes 10, hvoraf 7 i Akers, 2 i Ullensakers og 1 i Follo Distrikt, nemlig 4 Syns- og Obduktionsforretninger, deraf en over en ved Knivstik i Brystet død Mand, en over en ved Drukning død Mand og en over et i Udmarken fundet Fosterlig; 4 Synsforretninger, hvorom nærmere Meddelelse mangler, og 2 Undersøgelser og Erklæringer, hvoraf en om et for 1½ Aar siden med Phosphor forgiftet Kvindelig, en angaaende tilføjet Mishandling.

Om Belægget paa **Gaustad Sindssygeasyl** henvises til Listen over Sindssygeasylerne. Andre Sygehusindretninger findes ikke i dette Amt.

Badeindretninger. Grefsen Vandkuranstalt ved Christiania besøgte af 151 Patienter; af disse helbrededes 30 eller 19,8 pCt., bedredes betydeligt 84 eller 55,6 pCt.; med gunstigt Resultat behandledes i det Hele 114 eller 75,5 pCt. og med ugunstigt Udfald 37 eller 24,5 pCt. De hyppigst forekommende Sygdomme vare Nervesvækkelser, kronisk Rheumatisme, Disposition til Catarrh, Uterinsygdomme og kroniske Catarrher af forskellige Slimhinder.

Eidsvold Bad var i heromhandlede Aar ikke benyttet. I Drøbak fandtes foruden flere smaa private Søbadehuse et nyt offentligt Badehus, hvori foruden Strømbad kan erholdes Damp- og Gytjebad. Omtrent 200 udenbyes Bade-gjæster besøgte Badet i denne Sommer. Søbadeindretningen i Soon benyttedes flittig af Stedets Indvaanere og af flere Fremmede.

Drøbaks **Apothek** visiteredes og fandtes i Orden. Personalet bestod foruden af Apothekeren af 2 Disciple.

Medicinalpersonalet bestod af 18 Læger, 31 Jordemødre og 35 Hjelpevaccinatorer, nemlig i:

1. Akers Distrikt: 6 Læger, af hvilke Distriktslægen er bosat i Christiania, to ansatte ved Gaustad Asyl, to bosatte i Bærum og en i Skedsmo, en af Christiania Læger fungerede desuden som Fattiglæge i vestre Aker; 8 Jordemødre, hvoraf 7 ansatte, af hvilke en boende i Christiania; 11 Hjelpevaccinatorer.
2. Ullensakers Distrikt: 5 Læger, hvoraf to i Ullensaker en i Eidsvold, en i Hurdalen og en i Næs; 10 Jordemødre; 11 Hjelpevaccinatorer.
3. Hølands Distrikt: 2 Læger, en i Høland og en i Blakjer; 6 Jordemødre; 7 Hjelpevaccinatorer.
4. Follo Distrikt: 5 Læger, hvoraf to i Drøbak, en i Vestby, en i Soon, en i Enebak; 7 Jordemødre; 6 Hjelpevaccinatorer.

III. Smaalønes Amt.

Amtet, hvis Fladeindhold udgjør 31,42 norske Kvadratmile, havde ved Folketællingen den 31te December 1865 98 863 Indbyggere og er inddelt i 5 Lægedistrikter, nemlig:

1. Eidsbergs Lægedistrikt (10,73 n. □ M.), indbefattende:

Herrederne Rødenæs . . .	med 2 619 Indbyggere.
Rakkestad . . .	6 468 —
Lateris	9 087 Indbyggere.

Transport	9 087	Indbyggere.
Eidsberg	med 6 101	—
Thrygstad	- 4 723	—
Askim	- 2 372	—
Skibtvedt	- 3 034	—
tilsammen	25 317	Indbyggere.
2. Moss Lægedistrikt (6,0 n. □ M.), indbefattende:		
Kjøbstaden Moss	med 4 129	Indbyggere.
Herrederne Spydeberg . . .	- 2 810	—
Haabøl	- 2 445	—
Vaaler	- 2 849	—
Rygge	- 2 794	—
Mosse Landsogn	- 970	—
Raade	- 3 067	—
tilsammen	19 064	Indbyggere.
3. Sarpsborgs Lægedistrikt (5,24 n. □ M.), indbefattende:		

Kjøbstæderne Sarpsborg . .	med 2 989	Indbyggere.
Fredrikstad	- 6 833	—
Herrederne Thune	- 6 681	—
Varteig	- 1 405	—
Skeberg	- 4 583	—
Borge	- 3 087	—
Onsø	- 3 656	—
Glemminge	- 2 611	—
tilsammen	31 845	Indbyggere.
4. Hvaløernes Lægedistrikt (9,43 n. □ M.), indbefattende:		
Herrederne Hvaløerne . .	med 2 313	Indbyggere.
Berg	- 3 614	—
Id	- 3 230	—
Aremark	- 4 261	—
tilsammen	13 418	Indbyggere.
5. Fredrikshalds Stadslægedistrikt (0,02 n. □ M.), indbefattende Kjøbstaden Fredrikshald med 9 219 Indbyggere.		

Sundhedstilstanden betegnes som ganske god. Sygeligheden inden Amtet var mindre end det foregaaende Aar. Af epidemiske Sygdomme, der havde større Udbredning, nævnes Nervefeber i Fredrikshald og Sarpsborgs Distrikt, Skarlagensfeber i Moss og Sarpsborgs Distrikter og Lungebetændelse i sidstnævnte Distrikt. Børnekopper forekom i Eidsbergs, Sarpsborgs og Hvaløernes Distrikter samt i Fredrikshald.

Dødeligheden var fremdeles stor, men mindre end i de 2 nærmest foregaaende Aar. De Dødes Antal udgjorde 1 886 eller 18,4 p. m. af den beregnede Befolkning ved Aarets Midte (102 410). I det foregaaende Aar udgjorde de Dødes Antal 2 062 eller 20,3 p. m. og i 1867 1 974 eller 19,6 af den beregnede Befolkning i Aarets Midte. Det gennemsnitlige aarlige Middeltal af Døde i Femaaret 1861—65 udgjorde 1 814 eller 19,0 p. m. af den beregnede Middelfolkemængde i ovennævnte Tidsrum.

Til Oplysning om de **epidemiske Forholde** hidsættes følgende af Lægernes Opgaver sammendragne Tabel: (se Tabellen paa næste Side).

Nervefeber forekom noget hyppigere end de nærmest foregaaende Aar. Der er ialt opgivet 629 Tilfælde og 57 Dødsfald. (548 Tilfælde og 59 Dødsfald i 1868 og 546 Tilfælde, 58 Dødsfald i 1867). I Eidsbergs Lægedistrikt forekom Sygdommen i Aarets første Maaneder dels spredt, dels i mindre begrændsede Epidemier, indtil den i Oktober Maaned optraadte epidemisk i Herredet af samme Navn. Smitten var her indført fra Fredrikstad, og Syg-

dommen udbredte sig videre ved de Folk, der passede de Syge. Den vedvarede endnu ved Aarets Udgang. I Moss Distrikt forekom Sygdommen sporadisk hele Aaret igjennem. I Sarpsborgs Distrikt viste Sygdommen sig i Aarets første Maaneder med sporadiske Tilfælde eller med smaa begrændsede Hus-Epidemier i Varteig og paa nogle Brug ved Sarpsborg. Fra Midtsommertid til Udgangen af Aaret optraadte derimod en smitsom exanthematisk Typhus i Borge Herred. Sygdommen indbragtes ved en svensk Omstreiferfamilie, udbredte sig med stor Hurtighed fra Hus til Hus i de tæt bebyggede Strøg og angreb de fleste Steder næsten alle Husets Beboere, saaledes angrebes i et Fattighus samtlige 30 Lemmer. Epidemien vedvarede fremdeles ved Aarets Udgang. I Fredrikshald havde Nervefeber hersket som Epidemi siden Mai 1867, den fortsatte sig i heromhandlede Aar væsentlig blandt den fattigere Del af Befolkningen og mest paa Byens Nordside. Exanthematisk Typhus viste sig i dette Aar hyppigere end før, idet omtrent Halvparten af de fra Fredrikshald opgivne 232 Nervefebertilfælde henhørte til denne Form. Af det opgivne Antal forpleiedes 123 paa Sygehuset. I Hvaløernes Distrikt vedvarede Sygdommen ligeledes fra det foregaaende Aar dels som sporadisk forekommende Tilfælde, dels som begrændsede Husepidemier. Til Aremark kom ny Smitte ved en svensk Familie.

Af **Barselfeber** opgives 30 Tilfælde med 4 Dødsfald (Aaret forud 21 Tilfælde og 2 Dødsfald).

Af **Børnekopper** opføres ialt 196 Tilfælde, hvoraf 17

	Hele Aaret.		Tiden er op- givet for.	Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.	Hele Aaret.		Fordeling paa Lægedistrikterne.											
	Behandlede.	Deraf Døde.														Ialt opgivne Tilfælde.	Ialt Døde.	Eidsberg.		Moss.		Sarpsborg.		Hvalerne.		Fredriks- hald.			
																		Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.		
Nervefeber	629	57	586	40	40	72	66	64	29	41	54	24	36	52	68	629	57	60	4	25	2	262	28	50	6	232	17		
Simpel Feber	345	-	339	25	40	43	35	36	19	21	14	22	19	34	31	345	-	26	-	11	-	106	-	26	-	176	-		
Barsel-feber	30	4	30	4	2	6	4	1	2	2	1	2	2	1	3	30	4	8	1	2	-	14	1	2	-	4	2		
Børnekopper	196	17	193	7	25	32	25	21	17	16	8	9	4	12	17	196	17	115	7	-	-	57	7	20	2	4	1		
Vandkopper	98	-	97	8	7	44	15	3	1	1	3	1	3	8	3	98	-	24	-	3	-	6	-	4	-	61	-		
Skarlagensfeber	501	73	500	44	60	42	37	82	42	24	21	40	21	41	46	504	76	16	-	276	39	109	16	32	10	71	11		
Mæslinger	31	1	30	1	4	7	2	-	-	6	6	-	-	4	-	31	1	1	-	-	-	9	1	4	-	17	-		
Rosen	106	-	103	12	10	16	4	8	5	9	6	7	6	9	11	106	-	19	-	8	-	41	-	-	-	38	-		
Kighoste	141	2	134	18	22	24	18	26	13	6	3	1	3	-	-	141	2	11	-	6	1	80	-	-	-	44	1		
Diphtherisk Svælg- betændelse	110	11	110	7	10	8	1	15	18	5	5	11	9	15	6	110	11	13	-	44	10	36	1	-	-	17	-		
Strubehoste	13	9	13	1	3	4	-	-	-	-	-	2	3	-	-	14	10	1	1	3	3	6	5	-	-	4	1		
Kusma	80	-	78	4	4	9	9	9	1	7	-	-	3	20	12	80	-	3	-	2	-	73	-	-	-	2	-		
Akut Bronchit og andre catarrh.																													
Tilfælde	1457	21	1389	134	146	150	121	118	81	77	32	66	100	133	231	1457	21	192	4	74	1	593	13	12	-	586	3		
Lungebetændelse	489	49	477	59	52	66	46	41	28	27	9	9	25	51	64	489	49	74	9	52	5	223	20	16	2	124	13		
Pleurit	82	1	75	11	10	16	7	4	5	2	2	-	4	8	6	82	1	40	1	8	-	11	-	4	-	19	-		
Gigtfeber	65	3	63	3	5	10	7	8	5	4	2	1	4	6	8	65	3	25	3	1	-	26	-	1	-	12	-		
Koldfeber	14	-	9	-	2	-	-	4	3	-	-	-	-	-	-	14	-	-	-	2	-	8	-	-	-	4	-		
Diarrhoe (akut) og Cholera nostras	771	21	747	59	54	49	34	43	50	114	84	84	65	66	45	772	22	118	4	15	-	238	7	5	-	396	11		
Blodgang	6	1	6	-	-	-	1	-	2	1	-	1	1	-	-	6	1	4	1	2	-	-	-	-	-	-	-		
Skjørbug	6	-	6	-	-	1	1	1	-	2	1	-	-	-	-	6	-	-	-	1	-	3	-	-	-	2	-		
Tilsammen	5170	270	4985	437	496	599	433	484	321	365	251	280	308	460	551	5175	275	750	35	535	61	1901	99	176	20	1813	60		

endte dødeligt. (I det foregaaende Aar 58 Tilfælde og 4 Dødsfald). I Eidsbergs Distrikt fortsatte Sygdommen sig fra det foregaaende Aar og vedvarede til August Maanedes Udgang. Her behandledes ialt 115 Personer, hvoraf 7 døde. I Sarpsborgs Distrikt viste Sygdommen sig i April i Sarpsborg og Omegn og vedvarede der til September Maaned, og i August Maaned i Tune Herred; paa begge Steder skrev Smitten sig fra indvandrede Svensker. I Fredrikshald viste sig kun 4 Tilfælde, i samtlige hvilke Smitte fra Sverige ogsaa kunde paavises. De 20 i Hvaløernes Distrikt anmeldte Tilfælde, hvoraf 2 endte dødeligt, forekom i Maanederne Marts, Juni, Juli, November og December paa Kirkeøen af Hvaløerne og i Id og Aremark. Smitten var ogsaa i disse Tilfælde indkommen ved syge Svensker.

Skarlagensfeber forekom hyppigere end i det foregaaende Aar. Der opgives ialt 504 Tilfælde og 76 Dødsfald (mod 380 Tilfælde og 57 Dødsfald i 1868 og 158 Tilfælde og 13 Dødsfald i 1867). I Moss Distrikt optraadte Sygdommen ved Aarets Begyndelse i Rygge, udbredte sig videre til Raade og Vaaler og kom ved Midtsommertid til Moss By. Ved Aarets Udgang var den overalt i betydeligt Aftagende. I Sarpsborgs Distrikt forekom de fleste Tilfælde i Fredrikstad og i Onsø, hvor Sygdommen var en Fortsættelse af Epidemien fra det foregaaende Aar. I Fre-

drikshald fortsatte Sygdommen sig ligeledes fra det foregaaende Aar, men var ved heromhandlede Aars Udgang fuldstændig ophørt. I Hvaløernes Distrikt vedvarede ogsaa Epidemien fra 1868, men ophørte her ved Udgangen af Oktober Maaned 1869. Fra det sidstnævnte Distrikt skildres Sygdommen som heftig med Halsaffektion, Betændelse og Suppuration af Halskjertlerne og ofte efterfulgt af Vatersot.

Mæslinger, der i det foregaaende Aar havde en betydelig Udbredning — der opførtes da 1385 behandlede Tilfælde og ialt 45 Dødsfald — forekom i heromhandlede Aar kun med ringe Udbredning; 31 Tilfælde, hvoraf 1 endte dødeligt, ere opgivne; 17 af disse indtraf i Fredrikshalds By.

Kighoste var ligeledes aftaget, saa kun 141 Tilfælde og 2 Dødsfald opgives, medens Antallet deraf det foregaaende Aar var 730 Tilfælde og 32 Dødsfald. I Eidsbergs Distrikt, Sarpsborg By og Fredrikshald vedvarede Sygdommen fra det foregaaende Aar, indtil den udover Vaaren og Sommeren ophørte.

Diphtherisk Svælgbetændelse optraadte fremdeles sjeldnere; 110 Tilfælde og 11 Dødsfald ere opgivne. (I det foregaaende Aar 183 Tilfælde og 8 Dødsfald). I Moss Distrikt var Sygdommen af mere ondartet Karakter i Rygge

og Raade Herreder, idet membranøse Afsætninger fandtes ikke alene i Svælget og Luftveiene men ogsaa i Spiserøret og i Tarmtractus (Nyegaard).

Strubehoste behandledes ialt hos 14, hvoraf 10 døde. Aaret forud 29 Tilfælde og 14 Dødsfald.

De **catarrhalske Tilfælde** vare i heromhandlede Aar mindre hyppige end tidligere. 1457 Tilfælde og 21 Dødsfald opgives mod 1980 Tilfælde og 17 Dødsfald i 1868. Af de opgivne Tilfælde kunne 760 med 19 Dødsfald sees at have været akut Bronchit; de 2 øvrige Dødsfald forårsagedes ved Influenza. Som døde af kronisk Bronchit opgives 7 Personer.

Lungebetændelsernes Antal var ogsaa mindre end i de nærmest foregaaende Aar. 489 Tilfælde og 49 Dødsfald opgives. (I 1868 var de opgivne Tilfældes Antal 456 og Dødsfaldene 52, i 1867 opgaves 1033 Tilfælde og 136 Dødsfald). Af en Læge i Fredrikstad er 21 Personer, 10 af Mand-, 11 af Kvindekjøn, 5 under og 16 over 15 Aar, behandlere for kronisk Lungebetændelse. I 28 Tilfælde af Lungebetændelse forekom Sygdommen 17 Gange i høire, 10 Gange i venstre og 1 Gang i begge Lunger. (E. C. Ebbesen).

Hjernebetændelse opføres som Dødsårsag hos 41, tuberkuløs Meningit hos 11, Kramper i Børnealderen hos 16, af hvilke tilsammen 68 Dødsfald 12 fald paa Eidsbergs, 13 paa Mosse, 20 paa Sarpsborgs, 1 paa Hvaløernes Distrikt og 22 paa Fredrikshald.

Gigtfeber kom mindre hyppig under Behandling end i det foregaaende Aar; der opgives 65 Tilfælde og 3 Dødsfald mod 145 med 3 Dødsfald i 1868.

For **kronisk Rheumatisme** sees i de forskellige Distrikter at være behandlet 257 Personer, af hvilke 147 vare af Mand-, 110 af Kvindekjøn, 1 under og 256 over 15 Aar.

Af de 14 for **Koldfeber** behandlede Syge kunne 6 sees at have været fremmede Sømænd.

Diarrhoe og Cholera nostras forekom i heromhandlede Aar meget sjældnere end i det foregaaende. Der er ialt opgivet 773 Tilfælde, hvoraf 23 endte dødeligt, mod 1497 Tilfælde og 34 Dødsfald Aaret forud.

Syphilis. Nedenstaaende Tabel giver en Oversigt over de paa Amtssygehuset, Mosse og Fredrikshalds Bys Sygehus behandlede Tilfælde:

Tilfælde af Syphilis behandlede paa	Tilbage- liggende fra forrige Aar.			Indkomne.			Af de indkomne Tilfælde vare:				Udgaaede.		Døde.	Tilbage- liggende ved Aarets Ud- gang.			Samlet Antal Forplejningsdage.	Middeltal af For- plejningsdage for hver Udskreven.
	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	primær Syphilis.	sekundær	tertiær	medfødt	helbredede	i Bedring.		Md.	Kv.	Tils.		
Smaalenenes Amtssygehus	-	3	3	31	37	68	5	57	4	2	60	1	1	5	4	9	4 275	68,9
Moss Bys Sygehus	-	-	-	5	-	5	1	4	-	-	3	-	-	2	-	2	111	27,0
Fredrikshalds Bys Sygehus	-	-	-	4	7	11	-	11	-	-	7	-	-	2	2	4	490	70,0
Tilsammen	-	3	3	40	44	84	6	72	4	2	70	1	1	9	6	15	4 876	67,5

I Fredrikstads Bys Sygehus indkom 11 Personer, 7 af Mand-, 4 af Kvindekjøn for Syphilis; af de Indkomne lede 2 af primær og 2 af tertiær Syphilis; 1 Kvinde laa tilbage ved Aarets Slutning. Nærmere Oplysning er ikke meddelt for dette Sygehuses Vedkommende. Som behandlede udenfor Sygehusene nævnes 98 Tilfælde med 1 Dødsfald, nemlig i Eidsbergs Distrikt 13, i Mosse 2, i Sarpsborgs 53, i Hvaløernes 2 med 1 Dødsfald og paa Fredrikshald 28. Af 96 Behandlede lede 15 af primære, 81 af sekundære Tilfælde. Af 96 vare 56 af Mand-, 40 af Kvindekjøn, 21 under og 75 over 15 Aar. Af Dødslisterne sees 2, begge Børn under 5 Aar, at være døde af Syphilis. Af **Gonorrhoe** og Urethrit opføres 147 behandlede Til-

fælde, hvoraf 12 paa Sygehusene (2 paa Amtssygehuset 7, Fredrikshalds Bys Sygehus 2 og Fredrikstens Garnisonssygehus 3), af de øvrige 135 Tilfælde vare 5 fra Eidsbergs, 7 fra Mosse, 69 fra Sarpsborgs, 4 fra Hvaløernes Distrikt og 50 fra Fredrikshald. Af de paa Sygehusene Behandlede vare 10 af Mand-, 2 af Kvindekjøn, alle Voxne. Af de øvrige 135 Behandlede vare 127 af Mand- og 8 af Kvindekjøn, samtlige over 15 Aar.

Nedenstaaende Liste giver Oplysning om endel af Lægerne behandlede, væsentlig **kroniske Sygdomme**:

	Hele Aaret.		Kjønn et op- givet for.	Deraf vare:			Deraf vare		Fordeling paa Lægedistrikterne.											
	Behandlede.	Deraf døde.		Mandkjøn.	Kvindekjøn.	Alder er op- givet for.	Børn (under 15 Aar.)	Voxne (over 15 Aar.)	Hele Aaret.		Eidsberg.		Moss.		Sarpsborg.		Fredriks- hald.		Hvaløerne.	
									Ialt op- givne Tilf.	Ialt Døde.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.		
Fnat	656	-	520	265	265	499	283	216	656	-	230	-	161	-	215	-	50	-	-	-
Skurv	7	-	7	4	3	5	4	1	7	-	-	-	-	-	2	-	3	-	2	-
Kjertelsyge	292	5	274	102	172	273	196	77	292	5	88	1	13	-	132	1	53	3	6	-
Rachit	32	1	32	18	14	32	32	-	32	1	6	1	-	-	18	-	8	-	-	-
Svindst	287	100	284	127	157	287	33	254	294	107	69	29	19	9	139	45	58	21	9	3
Kræft	49	22	49	23	26	49	-	49	53	26	12	6	1	-	29	17	11	3	-	-
Vatersot og Morbus Brighti	73	22	73	44	29	73	16	57	75	26	19	9	6	-	21	8	22	8	7	1
Blegsot	213	-	213	-	213	213	35	178	203	-	23	-	5	-	77	-	98	-	10	-
Menstruationsuordener	82	-	82	-	82	82	-	82	82	-	22	-	6	-	30	-	22	-	2	-
Kardialgi, kronisk Ga- strit og Dyspepsi	636	-	628	275	353	612	39	573	636	-	132	-	38	-	241	-	205	-	20	-
Ormesygdomme	138	-	138	63	75	138	129	9	138	-	16	-	18	-	62	-	40	-	2	-
Drankersygdomme	3	-	3	3	-	3	-	3	3	-	-	-	-	-	1	-	2	-	-	-

Fnat siges at være i Aftagende i Eidsbergs og Moss Distrikter; derimod angives den meget udbredt i Sarpsborgs Distrikt.

Kjertelsyge omtales som almindelig i Eidsbergs Distrikt, hvor den væsentlig optræder som serophuløs Øienlidelse. Blandt Arbeidsklassens Børn i Sarpsborg og Fredrikstad er Sygdommen ligeledes meget almindelig. (Johnsen, E. C. Ebbesen).

Svindst angives at være hyppig i alle Distrikter. Som mulig Grund til de mange Tilfælde af Tuberculosis pulmonum og af kronisk catarrhalsk Lungebetændelse blandt Arbejderbefolkningen i Fredrikstad omtales dennes fornemmelige Beskjæftigelse i Sagbrugene, hvis særegne, med Smaapartikler af Sagmug opfyldte Luft antages at have Indflydelse paa Udviklingen af ovennævnte Sygdom (Kiønig). Svindst opføres af Lægerne som Dødsårsag hos 107 Personer, hvilket er 15,6 pCt. af samtlige af dem opgivne Dødsårsager (683); i det foregaaende Aar var Forholdet 94 af 731 Dødsfald eller 12,9 pCt. og i 1867 91 af 614 eller 14,8 pCt. I de enkelte Lægedistrikter var i 1869 Antallet af opgivne Dødsfald af Svindst og deres Forhold til samtlige opgivne Dødsårsager følgende:

	Opgivne Dødsfald af Svindst.	Opgivne Dødsårsager ialt.	Forhold af Dødsfald af Svindst til samtlige op- givne Dødsårsager i pCt.
Eidsbergs Lægedistrikt	29	129	22,4
Moss	9	113	7,9
Sarpsborgs	45	248	18,1
Hvaløernes	3	30	10,0
Fredrikshalds	21	163	12,9
Tilsammen	107	683	15,6

Kræftens Sæde er anført for 24 af de for denne Syg-

dom opgivne 26 Dødsfald, deraf i Mavesækken hos 18, i Brystkjertelen, Spiserøret, Endetarmen og Livmoderen, i hvert Organ hos 1, Kræftsar paa Laaret og paa Underlivet, paa hvert Sted hos 1.

Blegsot og anæmiske Tilstande angives som almindelig forekommende i Sarpsborgs og Hvaløernes Distrikter. (Radich, Giebelhausen).

Cardialgi og kronisk Gastrit berettes at forekomme meget hyppig i alle Distrikter. Som Aarsag til samme angives megen Kaffedrik og slet Tilberedning af Næringsmidlerne i Forbindelse med tungt og anstrængende Arbejde. (Johnsen, Radich).

Ormesygdomme omtales som almindelig forekommende baade hos Voxne og Børn i Hvaløernes Distrikt, men kun Faa søge Lægehjælp.

Af **Sindssygdomme** opføres 27 nye Tilfælde, af disse behandledes 1 af Melancholi lidende Mand paa Fredrikshalds Garnisonssygehus. Af de øvrige udenfor Sygehusene behandledes Syge vare 12 af Mand- og 14 af Kvindekjøn, 20 over 15 Aar; Sygdommens Form er opgivet for 8, hvoraf 1 led af Mani, 5 af Melancholi, 2 af Idiologi; af de i Hjemmet behandlede Tilfælde kunne 2 sees at være helbredede, 4 bedrede. 3 Syge indsendtes til Gaustad Asyl. Af samtlige 27 Tilfælde komme 5 paa Eidsbergs, 12 paa Sarpsborgs, 2 paa Hvaløernes Distrikt og 8 paa Fredrikshald. Over Antallet af de for Amtskommunens Regning forpleiede Sindssyge meddeles følgende Opgave. Ved Udgangen af Aaret forpleiedes i Eidsbergs Distrikt 25 Sindssyge for Amtskommunens Regning, i Sarpsborgs Distrikt 18 for Amtskommunens, 32 for Fattigvæsenets eller privat Regning og i Fredrikshald 9 for offentlig Regning, hvoraf 5 paa Asyl, samt 3, der forpleiedes paa Landet som andre Fattige. Fra Mosse Distrikt haves ingen Oplysning om de

Sindssyge. Amtskommunens Udgifter til de med Bidrag af samme forpleiede Sindssyge udgjorde i 1869 5 600 Spd., og til Medicinalvæsenet i det Hele 9 780 Spd.

Af **chirurgiske Operationer** udførtes paa Amtssygehuset: 1 Exartikulation af Stortaaen, 1 forceret Bevægelse af Knæleddet; 1 lineær Extraktion af Cataract, 1 Iridektomi og 1 Udtømmen af Vandvædsken. Udenfor Sygehuse udførtes: 1 Amputation af Underarmen, 25 Amputationer eller Exartikulationer af Fingre og Tæer, 1 partiel Resektion af Overkæben, 4 Borttagelser af Brystkjertelen, tre Gange ved Kræft, en Gang ved Sarkom, 6 af Læbekræft, 1 af Kræft ved indre Øienvinkel, 1 af en Kræftknude paa Overarmen, 1 af Lipom, 1 af Sæksvulst, 1 af 3 ægstore Condylomer, 1 af en Svulst paa Næseryggen, 13 af en eller begge Tonsiller, 3 af Uvula, 1 af overtallig Lillefinger, 2 Paracenteser af Underlivet; 9 Punktioner af Hydrops ovarii, hvoraf otte Gange hos samme Individ. 3 Borttagelser af Livmoderpolyper, 1 af Fibroid i Livmoderen, 2 af Næsepolyper; 1 Operation for Teleangiæktasi, 2 for Hæmorrhoidalknuder. 2 Tenotomier, deraf en Gang af Akillessenen, 3 forcerede Bevægelser af Led (to Gange af Knæleddet, en af Haandleddet), 1 Laryngotomi ved fremmed Legeme i samme, 2 Tracheotomier, begge med heldigt Udfald, 4 Operationer for Vandbrok, tre Gange med paafølgende Iodinjektion, 3 Hysterotomier; 1 Operation for Phimosis, 1 for Paraphimosis, 1 for Sammenvoxning af Labia majora, 1 for Fistula ani, 4 Borttagelser af nekrotiske Benstykker. 5 Repositioner af luxeret Overarm. 3 Extraktioner, hvoraf 2 lineære, og 1 Discisio af Cataract, 11 Iridektomier; 1 Operation for Staphylom, 2 for Fistula sacci lacrymalis, 1 Borttagelse af fremmed Legeme i Øiet.

Følgende **obstetriciske Operationer** nævnes som udførte af Læger: 31 Tangforløsninger, for 23 af disse opgives Indikationerne saaledes: Vemangel eller Vesvækkelse hos 14, smertefulde, lidet drivende Veer hos 2, Bækkensnæverhed hos 5, Barselkrampe hos 1 og Blødning hos 1; Udfaldet angives for 28 af Konerne, hvoraf 24 forbleve ilive, 4 døde, en 2 Timer efter Fødselen af Barselkrampe, en af Emboli, en 24 Timer efter Fødselen af Kræfttab og en 8 Dage efter af Barselfeber. Af Børnene forbleve 18 ilive, 9 vare dødfødte, for 4 er Udfaldet ikke opgivet. 9 Vendinger. Indikationerne ere opgivne for 5, nemlig 1 Gang Tverleie, 2 Gange Tverleie med fremfalden Navlesnor og Arm, 1 Gang ved Hjernevatersot og 1 Gang ved forliggende central Moderkage. 6 af Konerne forbleve ilive, for 3 er Udfaldet ikke angivet; 4 Børn forbleve ilive, 4 vare dødfødte, for 1 mangler nærmere Oplysning. 1 Perforation ved Bækkenforsnevring efter forgjæves

forsøgt Vending og Tangforløsning. Konen døde 6 Uger efter Forløsningen af Barselfeber. (Giebelhausen.). 1 Løsning og Udtagelse af tilbageholdt Moderkage, der var saa fast adhæreret til Livmoderen, at den under Chloroformnarcose maatte udtages stykkevis og tildels ved Hjælp af skarpe Instrumenter. Et Stykke blev tilbage, da Livmoderen tilsidst trak sig saa stærkt sammen, at Haanden ikke mere kunde indføres. Konen kom sig. (Rasch.) Ialt 42 obstetriciske Operationer, hvoraf 6 i Eidsbergs, 11 i Moss, 11 i Sarpsborgs, 4 i Hvaløernes Distrikt og 10 i Fredrikshald.

Antallet af **Fødte** og **Døde** vil sees af følgende Tabel:

Lægedistrikt.	Fødte.	i Alt.	Døde.				Død- fødte.
			under 1 Aar. i 1ste Døgn.	over 1 Døgn gamle.	mel- lem 1- 15Aar.	paa Bar- sel- seng.	
Eidsberg	697	443	2	63	96	3	20
Moss	516	380	4	55	120	2	25
Sarpsborg	1 218	679	8	134	188	7	45
Hvaløerne	336	208	4	17	59	-	12
Fredrikshald	273	176	3	35	32	4	18
Smaalenenes Amt	3 040	1886	21	304	495	16	120

Omkomne paa voldsom Maade 65.

Ifølge de indsendte Anmeldelser over Dødfødte og inden 24 Timer efter Fødselen døde Børn var disse sidstes Antal 36; efter Opgave fra Presterne som anført 21. For det hele Amt bliver der saaledes et Overskud af 1 154 Fødte over Døde og Forholdet mellem hine og disse = 100 : 62,0. Antallet af Børn, døde i første Leveaar, udgjorde 10,7 pCt. af samtlige Fødte og 17,2 pCt. af samtlige Døde. Antallet af Døde mellem 1—15 Aar udgjorde 26,2 pCt. og Antallet af Døde under 15 Aar udgjorde 43,5 pCt. af samtlige Døde. Dødsårsagen er opgivet for 9 af de paa Barselseng Døde, nemlig hos 4 Barselfeber, hos 2 Emboli, hvoraf den ene var forløst ved Tang, hos 1 Blødning under Fødselen, hos 1 Børnekopper, og hos en Kræfttab, 24 Timer efter Tangforløsning.

Lægernes Dødslistes indeholde Opgave over 683 eller 37,5 pCt. af samtlige ved Sygdom forårsagede Dødsfald (1 821). De hyppigste Dødsårsager vare: Svindsot (107), Skarlagensfeber (76), Hjernebetændelse, tuberkuløs Meningit og Krampe i Børnealderen (tilsammen 68), Nervefeber (57), Lungebetændelse (49), medfødt Svaghed (43), Kræft (26), Vatersot og Morbus Brighti (tilsammen 26), Hjerneslag (20).

Veirliget. Vaaren var kold, og da Sommeren tillige var kold og fugtig og Høstkulden indfandt sig tidlig, var Aarsudbyttet under et Middelsaar; paa flere Steder inden Amtet frøs en stor Del af Kornet bort. Poteteshøsten var mislig.

Levemaade og hygiæniske Forholde. I Eidsberg Distrikt skildres den fattige Befolknings Boliger som usunde og daarlige. Levemaaden inden Distriktet er paa Grund af flere daarlige Aaringer slet; paa Grund af Mangel paa Melk bruges i mange Familier deraf forholdsvis kun lidet og erstattes af sort Kaffe og Vælling. (L. Jensen, Kliagenberg.) Fra Sarpsborg og Omegn klages over Drikfældighed inden Arbeidsstanden og over Urenlighed og slet Stel i Huset. Den økonomiske Forfatning er derfor, uagtet taalelig god Fortjeneste, ofte daarlig. (Johnsen.) Fra Fredrikstad meldes om utilstrækkelig Vandforsyning, tilmed da Vandet i Stedets Vandledning er daarligt. Bygningerne ere utætte, kolde og ved Bebyggelsen af Tomterne tages lidet Hensyn til disses sanitære Forhold. Megen Nattevaagen, som Arbeidsforholdene paa Saugbrugene giver Anledning til, i Forbindelse med udbredt Kaffedrik giver inden Arbeidsstanden megen Anledning til Sygelighed, hvorfor Svækkelsestilstande, Cardialgi og rheumatiske Lidelser er meget almindelige inden samme (Giebelhausen). Fra Sarpsborg og Fredrikshald Byer beklages Mangelen af et Isolationslokale for smitsomme Sygdomme.

Fattigsygepleien besørges dels af Embedslægerne, dels af private Læger. I Eidsbergs Distrikt behandledes for Fattigvæsenets Regning 258, hvoraf 84 af Embedslægen, de øvrige af to private Læger. I Sarpsborg 146. I Fredrikstad er 2 Fattiglæger ansatte, en paa hver Side af Elven, den ene af disse behandlede paa Vestsiden 170 fattige Syge og desuden i Glemminge Landsogn 24. I Hvaløernes Distrikt behandlede Embedslægen 26 fattige Syge. I Fredrikshald behandledes 607 fattige Syge foruden de paa Sygehuset indlagte.

I **Sundhedskommissionerne** opgives følgende Antal Møder at være afholdte: i Eidsbergs Distrikt 18, hvoraf i Rakkestad fem, i Trygstad fire, i Askim og Skibtvedt, i hvert tre, i Eidsberg to, i Rødenæs et; i Moss Distrikt afholdtes intet Møde; i Sarpsborgs Distrikt 14, hvoraf i Sarpsborg fem, i Fredrikstad et, i Skeberg og Borge, i

hvert to, i Tune, Onsø, Varteig og Glemminge, i hvert et; i Hvaløernes Distrikt 6, hvoraf paa Hvaløerne og i Aremark, i hvert Herred to, i Berg og Id, i hvert et; i Fredrikshald afholdtes 17 Møder i Sundhedskommissionen. Angaaende Sundhedskommissionernes Virksomhed meddeles forøvrigt følgende Oplysninger. I Eidsbergs Distrikt forhandlede om Børnekopper og Skarlagensfeber; i Sarpsborgs Distrikts samtlige Herreder om Smitsomheden af og Forholdsregler mod Børnekopper, Skarlagensfeber, Nervefeber og Skab; desuden undersøgtes de sanitære og hygiæniske Forholde i Sarpsborgs By ved en Visitationsrunde inden Stedet; i Fredrikshald vedtoges forskellige Foranstaltninger til Fremme af Sundhedsvæsenet; i Hvaløernes Distrikt omhandlede Hygiæne i Almindelighed.

De Vaccineredes Antal udgjorde:

i Eidsbergs Distrikt	704
i Moss —	232
i Sarpsborgs —	1 103
i Hvaløernes —	361
i Fredrikshalds —	270

tilsammen 2 670

I Mosse By og Landsogn og i Rygge Herred foretoges ingen Vaccination paa Grund af en udbredt Skarlagensfeberepidemi, i Spydeberg ingen paa Grund af udstrekt Vaccination og Revaccination i det foregaaende Aar. I Sarpsborgs By og i Fredrikstad besørgedes Vaccinationen af Læger. I Tune Herred udførtes 24 Revaccinationer.

Af **retsmedicinske Forretninger** udførtes 12, hvoraf 3 i Eidsbergs, 2 i Mosse, 5 i Sarpsborgs, 1 i Hvaløernes Distrikt og 1 i Fredrikshald, nemlig 6 Syns- og Obduktionsforretninger, hvoraf fire over angivelig i Dølgemaal fødte Fostre, en over en angivelig af Forgiftning død frugtsommelig Kone, og 6 Undersøgelser og Erklæringer, deraf en af en Kvinde, der var mistænkt for Barnefødsel i Dølgemaal, en af et paa Kirkegaard fundet ufuldbaaret Foster, en om en syg Person kunde transporteres til Arrest, tre i Anledning af legemlig Mishandling (Knivstik).

Af **Sygehuse** har Amtet 6. Nedenstaaende Tabel giver en Oversigt over de paa disse Sygehuse i Aarets Løb indkomne Sygdomstilfælde:

	Amtssyge- huset.	Moss Bys Sygehus.	Fredrik- stads Bys Sygehus.	Fredrik- stads Gar- nisons- sygehus.	Fredriks- halds Bys Sygehus.	Fredrik- stens Gar- nisons Sygehus.
Febre	21	1	40	15	147	19
Akute Sygdomme i Aandedræts- og Cirkulationsorganerne	4	3	5	7	25	22
Kroniske — — —	2	1	6	4	3	-
Sygdomme i Nervesystemet, Sindssygdomme	-	4	1	1	4	2
Akute Sygdomme i Fordøjelsesapparatet	-	-	-	2	6	7
Kroniske — — —	2	-	2	9	5	6
Uterinsygdomme, Menstruationsanomalier, Barselsygd.	1	1	-	-	2	-
Sygdom i Urinveiene, Vatersot	-	-	1	1	4	1
Blodsygdomme, Ernæringssyg., Gulsot, Alderdomssvaghed	-	-	2	1	2	3
Kronisk ellér afebril Rheumatisme	-	1	7	1	-	11
Læsioner	1	6	9	11	24	19
Phlegmone, Abscesser, Ulcera	3	3	8	26	2	3
Kræftagtige Sygdomme og Svulster overhovedet	2	-	2	2	-	-
Ben- og Ledsygdomme	3	-	3	3	1	-
Chirurgiske Sygdomme i Aaresystemet	1	-	-	-	-	1
Øiensygdomme	5	1	3	-	1	2
Chirurgiske Sygdomme i Urinveiene og Kjønsorganerne	1	1	2	3	-	-
Syphilis, Bubo	68	5	11	-	11	-
Gonorrhoe, Urethrit o. s. v.	11	3	1	5	5	3
Hudsygdomme	10	2	4	28	6	5
Forskjellige andre Sygdomme	-	-	1	12	1	2
Sygdomme, for hvilke Diagnoserne ikke ere opgivne	-	-	13	4	-	-
Tilsammen	135	32	121	135	249	106

Angaaende Forpleiningsdagens Antal, Behandlingens Udfald m. m. henvises til Sygehuslisten.

Badeindretninger. Ved Moss Badehus toges ialt 5 856 Bad, deraf 4 379 Strømbad, 864 Kar-, 353 Styrte- og 260 Douchbad. Ved Fredrikshalds Badehus toges ialt 1 583 Bad, hvoraf 442 Kar-, 768 Styrte-, 373 Douchbad.

Af Amtets 4 **Apotheker** visiteredes og fandtes i Orden 3. Personalet bestod, foruden Apothekerne, i Moss af en uexamineret Medhjælper og 1 Discipel, i Fredrikshald og Sarpsborg af 1 examineret Medhjælper og 1 Discipel. Fredrikstads Apothek, der i Slutningen af Aaret gik over til ny Eier, visiteres først i det næste Aar.

Medicinalpersonalet bestod af 25 Læger, 1 Tandlæge, 40 Jordemødre, 28 Hjelpevaccinatører, nemlig i:

1. Eidsbergs Distrikt: 4 Læger, hvoraf to bosatte i Eids-

berg, en i Trygstad og en i Rødenæs; 9 Jordemødre; 7 Hjelpevaccinatører.

2. Mosse Distrikt: 4 Læger, hvoraf tre i Moss og en i Haabøl; 8 Jordemødre; 7 Hjelpevaccinatører.

3. Sarpsborgs Distrikt: 9 Læger, hvoraf fem i Fredrikstad, tre i Sarpsborg, en i Skeberg; 12 Jordemødre, 9 Hjelpevaccinatører.

4. Hvaløernes Distrikt: 1 Læge (Distriktslægen) bosat i Fredrikshald; 4 Jordemødre; 5 Hjelpevaccinatører.

5. Fredrikshald: 7 Læger (foruden Distriktslægen i Hvaløernes Distrikt), af hvilke en ikke praktiserer; 1 Tandlæge; 5 Jordemødre, hvoraf 2 af Byen lønnede, den for Bergs Prestegjeld ansatte og 2 privat praktiserende Jordemødre.

IV. Buskeruds Amt.

Amtet, hvis Fladeindhold udgjør 114,87 norske Kvadratkilometer, havde den 31te December 1865 en Befolkning af 99 275 Indbyggere og er inddelt i 6 Lægedistrikter, nemlig:

1. Buskeruds Landfysikat (med et Fladeindhold af 4,7 norske Kvadratkilometer), indbefattende:

Kjøbstaden Drammen	med 13 032 Indb.
Herrederne: Lier	- 7 523 —
Røken	- 2 546 —
Holmsbo og Hurum	- 2 964 —

tilsammen 26 065 Indb.

2. Ringerikes Lægedistrikt (13,17 n. □ M.), indbefattende:

Kjøbstaden Hønefos	med 1 026 Indb.
Herrederne: Hole	- 4 009 —
Nordrehoug	- 6 846 —
Aadalen	- 2 382 —

tilsammen 14 263 Indb.

3. Modums Lægedistrikt (18,42 n. □ M.), indbefattende:

Herrederne: Eker	med 11 783 Indb.
----------------------------	------------------

Lateris 11 783 Indb.

Transport 11 783 Indb.

Modum	- 7 556 —
Sigdal	- 6 582 —

tilsammen 25 921 Indb.

4. Hallingdals Lægedistrikt (43,27 n. □ M.), indbefattende:

Herrederne: Næs	med 4 638 Indb.
Gol	- 4 162 —
Aal	- 5 929 —

tilsammen 14 729 Indb.

5. Sandsværs Lægedistrikt (10,01 n. □ M.), indbefattende:

Kjøbstaden Kongsberg	med 5 011 Indb.
Herrederne: Sandsvær	- 4 811 —
Flesberg	- 3 178 —

tilsammen 13 000 Indb.

6. Rollags Lægedistrikt (25,3 n. □ M.), indbefattende:

Herrederne: Rollag	med 1 869 Indb.
Nore	- 3 428 —

tilsammen 5 297 Indb.

Sundhedstilstanden betegnes som meget god undtagen i Landfysikater, hvor Skarlagensfeber og Kighoste optraadte epidemisk baade i Drammens By og Landdistriktet. Af andre akutte Sygdomme forekom Lungebetændelser og catarrhalske Tilfælde hyppigere i dette Aar end i det foregaaende.

Dødeligheden var ikke betydelig, og navnlig mindre end i de foregaaende Aar. De Dødes Antal udgjorde 1 720 eller 17,8 pro mille af den beregnede Folkemængde ved Aarets Midte (99 281). I det foregaaende Aar var de Dødes Antal 2 065 eller 20,7 pro mille og i 1867 2 132 eller 21,3 pro mille af den beregnede Befolkning i Aarets Midte. Det gennemsnitlige aarlige Antal Døde i Femaaret udgjorde 1 851 eller 19,0 pro mille af Middelbefolkningen i ovennævnte Tidsrum (97 092).

Til Oplysning om de **epidemiske Forholde** hidsættes følgende af Lægernes Opgaver sammendragne Tabel: (Se Tabellen næste Side.)

Til nærmere Oplysning om de vigtigste epidemiske Sygdommes Forekomst i Drammen hidsættes Fortegnelse

over de af Lægerne i denne By til Sundhedskommissionen anmeldte Sygdomstilfælde og Dødsfald: (Se Tab. næste Side.)

Nervefeber forekom i 1869 med langt færre Tilfælde end i de foregaaende Aar. 193 Tilfælde og 21 Dødsfald opgives for heromhandlede Aar medens 520 Tilfælde og 81 Dødsfald opgaves for 1868 og 1 070 Tilfælde og ialt 119 Dødsfald for 1867. I Landfysikater, hvor en i 1866 optraadt Epidemi vedvarede og standsede ved Udgangen af 1868, fortsatte Sygdommen sig med isolerede og spredte Tilfælde især blandt den ubemidlede Klasse i Drammens By, medens kun faa Tilfælde forekom i Fysikaterets Landdistrikter. I Ringerikes, Modums, Sandsværs og Rollags Distrikter forekom ligeledes spredte Tilfælde, i Hallingdals Distrikt kun 5 Tilfælde i en Familie, hvor Sygdom var opstaaet ved Smitte fra Numedal. Den abdominelle Form af Sygdommen omtales som den almindeligste.

Af **Barselfeber** opgives 32 Tilfælde, hvoraf 7 endte dødeligt. (Det foregaaende Aar 19 Tilfælde og 4 Dødsfald.)

Børnekopper, der i 1868 var epidemisk udbredt i alle Distrikter undtagen Hallingdals, og hvoraf der anmeldtes

	Hele Aaret.		Tiden er op- givet for	Fordeling paa Lægedistrikterne.												Hele Aaret													
	Behand- lede.	Deraf Døde.		Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.	Ialt opgivne Tilfælde.	Ialt Døde.	Buskeruds Landfy- sikat.		Ringierke.		Modum.		Hallingdal		Sandsvær.		Rollag.	
																		Tilf.	Dødt.	Tilf.	Dødt.	Tilf.	Dødt.	Tilf.	Dødt.	Tilf.	Dødt.	Tilf.	Dødt.
Nervefeber	184	18	183	20	19	7	9	9	16	20	13	14	20	13	23	193	21	122	11	15	-	28	4	5	-	21	5	2	1
Simpel Feber	395	-	391	30	27	35	47	35	31	28	25	26	37	31	39	395	-	328	-	31	-	4	-	-	-	32	-	-	-
Barsel-feber	32	7	32	3	2	1	2	6	5	2	4	1	3	-	3	32	7	7	2	8	3	3	-	2	-	12	2	-	-
Børnekopper	5	-	5	-	-	-	1	1	-	-	-	-	3	-	-	5	-	-	-	2	-	3	-	-	-	-	-	-	-
Vandkopper	68	-	68	11	7	9	3	5	8	5	2	4	2	10	2	68	-	58	-	4	-	-	-	-	-	6	-	-	-
Skarlagensfeber	439	72	439	40	23	46	6	4	13	23	11	74	72	63	64	443	76	337	57	60	9	44	10	-	-	2	-	-	-
Rødlinger	22	-	22	-	1	-	-	7	6	8	-	-	-	-	-	22	-	22	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mæslinger	5	1	5	1	1	-	-	1	-	-	-	1	-	1	-	5	1	-	-	1	-	2	1	-	-	2	-	-	-
Rosen	133	-	133	13	8	16	9	8	10	12	8	11	13	17	8	134	1	85	-	6	-	12	1	4	-	23	-	4	-
Kighoste	427	22	427	63	83	47	24	10	28	23	20	28	42	46	13	432	27	267	17	47	1	44	2	8	-	66	7	-	-
Diphtherisk Svælg- betændelse	110	5	110	8	6	10	4	16	13	9	2	9	11	12	10	112	7	54	3	3	-	1	1	25	-	22	3	7	-
Strubehoste	20	10	20	1	-	2	7	2	1	3	-	-	1	1	2	22	12	10	6	3	-	3	3	-	-	5	2	1	1
Kusma	44	-	44	5	-	1	6	1	1	1	-	1	14	7	7	44	-	15	-	-	-	-	-	-	-	28	-	1	-
Akut Bronchit og andre catarrh. Tilfælde	2376	19	2376	203	263	300	181	173	147	146	87	102	178	277	319	2382	25	1839	17	220	3	34	2	11	-	271	3	7	-
Lungebetændelse	553	85	551	36	43	73	87	89	34	15	13	22	30	56	53	561	93	214	25	110	16	96	25	14	-	118	25	9	2
Pleurit	49	2	49	4	3	4	4	6	6	7	1	2	4	2	6	49	2	21	-	9	-	6	1	6	1	6	-	1	-
Gigtfeber	86	5	86	9	9	9	7	6	7	3	7	7	5	9	8	86	5	35	3	16	-	12	2	8	-	15	-	-	-
Koldfeber	43	-	42	1	4	6	8	4	2	3	5	2	4	2	1	43	-	42	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
Diarrhoe (akut) og Cholera nostras	850	10	850	54	47	50	59	46	69	83	104	106	77	83	72	851	11	593	9	62	1	48	1	1	-	144	-	3	-
Blodgang	9	-	9	1	2	-	-	2	1	-	1	1	1	-	-	10	1	-	-	6	-	-	-	-	-	4	1	-	-
Skjorbug	2	-	2	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-
Tilsammen	5852	256	5844	503	548	617	465	431	398	391	303	411	517	630	630	5891	289	4049	150	603	33	343	53	84	-	1777	48	35	4

	Hele Aaret		Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.	De Syges Kjøn:		Af de Syge vare:	
	Behand- lede.	deraf døde.													Mandkjøn.	Kvinde- kjøn.	Under 15 Aar.	Over 15 Aar.
Nervefeber	106	7	8	10	2	4	7	11	9	6	11	14	8	16	54	52	32	74
Simpel Feber	311	-	25	24	29	38	26	25	14	22	21	32	23	32	140	171	195	116
Barselfeber	5	2	-	-	-	-	1	2	-	-	1	-	-	1	-	5	-	5
Vandkopper	57	-	10	7	4	3	5	8	4	1	4	2	8	1	30	27	55	2
Skarlagensfeber	218	37	1	1	3	-	-	9	20	10	30	42	53	49	108	110	212	6
Rødlinger	21	-	-	-	-	-	7	6	8	-	-	-	-	-	8	13	21	-
Rosen	71	-	9	3	8	4	6	3	7	4	5	11	9	2	19	52	14	57
Kighoste	238	13	35	78	37	17	3	11	8	9	12	13	10	5	115	123	235	3
Diphtherisk Svælgbetændelse	32	1	3	2	3	2	2	1	1	2	4	3	6	3	15	17	11	21
Strubehoste	8	5	1	-	1	1	-	1	2	-	-	-	1	1	8	-	8	-
Kusma	13	-	4	-	1	4	1	-	1	-	1	-	-	1	8	5	5	8
Akut Bronchit og andre catar- rhalske Tilfælde	1703	12	146	202	197	119	118	102	87	59	77	122	224	250	772	931	786	917
Lungebetændelse	151	17	7	12	18	24	30	6	5	3	6	7	19	14	81	70	54	97
Pleurit	11	-	2	1	-	1	2	1	-	-	1	2	-	1	6	5	5	6
Gigtfeber	33	3	3	5	5	3	3	3	1	-	1	2	3	4	16	17	4	29
Koldfeber	36	-	1	3	4	7	4	2	3	3	2	4	2	1	27	9	8	28
Diarrhoe (akut) og Cholera nostras	539	8	30	31	26	34	33	47	45	52	88	52	57	44	255	284	279	260
Tilsammen	3553	105	285	379	338	261	248	238	215	171	264	306	423	425	1662	1891	1924	1629

250 Tilfælde og 10 Dødsfald, optraadte med 2 Tilfælde i Maanederne April og Mai i Ringerikes Distrikt og 3 Tilfælde i Oktober i Modums Distrikt, ialt 5 Tilfælde. Af **Vandkopper** anmeldtes 68 Tilfælde; de fleste (57) forekom i Drammens By. (I 1868 anmeldtes 143 Tilfælde).

Af **Skarlagensfeber** opføres ialt 443 Tilfælde og 76 Dødsfald. (I det foregaaende Aar nævnes 391 behandlede Tilfælde og ialt 64 Dødsfald). Sygdommen optraadte i Byen Drammen epidemisk i Juli Maaned, efterat den tidligere siden 1868 der havde ytret sig med sporadisk optrædende Tilfælde. Her forekom ialt 218 Tilfælde, hvoraf 37 endte dødeligt. I Hurums Herred fortsatte Sygdommen sig fra forrige Aar. I Lier havde den epidemisk Udbredelse fra Januar til Mai og forekom senere i Aarets sidste Maaneder med spredte Tilfælde, ialt opgives 44 Tilfælde, hvoraf 9 endte dødeligt. I Røken optraadte Sygdommen epidemisk i August Maaned, indført ved Smitte fra Drammen, 48 Tilfælde og 10 Dødsfald opgives. Ved Siden af en hel Del lettere og mildt forløbende Tilfælde, viste Sygdommen sig oftere kompliceret med diphtherisk Svælgbetændelse, Betændelse og Suppuration af Halskjertlerne; Nyrebetændelse og Vatersot forekom ikke sjelden som Eftersygdomme. Som sekundær Dødsårsag opgives fra Landfysikatet: diphtherisk Svælgbetændelse i 27 Tilfælde, Vatersot i 9, Pyæmi i 8, Kramper i 3, Lungebetændelse, Noma og Ørebetændelse, hver i 1 Tilfælde. Af administrative Forholdsregler paa lagdes de i Fysikatets Landdistrikter ansatte Opsynsmænd at sørge for at hindre Smittens Udbredelse ved Isolation og Rensning, navnlig ved at Uvedkommende forbødes Adgang til de smittede Huse, at syge Børn og Rekonvalescenter holdtes fra Skolen, saalænge Afskallingsperioden varede. I Drammens By udsendtes Cirkulære til Byens Læger med Opfordring til at udhæve Nødvendigheden af Isolationen og Rensning og at afholde Børn i Familier, hvor Separation af de Syge ikke kunde iværksættes, fra Skolegang. I Ringerikes Distrikt vedblev Epidemien fra 1868 ogsaa i dette Aar indtil Juli Maaned, efter hvilken Tid intet Tilfælde forekom. I Modums Distrikt forekom især Sygdommen i Aarets første Halvdel. I Sandsværs Distrikt indtraf 2 Tilfælde i Slutningen af December Maaned i Kongsberg. Smitteforholdene kunde i disse 2 Tilfælde ikke paavises.

Af **Mæslinger**, der i 1868 forekom almindelig udbredt i alle Lægedistrikter, idet der opgives ialt 497 Angrebne med 39 Døde, omtales dette Aar kun 5 Tilfælde, hvoraf et endte dødeligt.

Kighoste optraadte i alle Distrikter undtagen Rollags. I Landfysikatet, Ringerikes, Modums og Sandsværs Distrikter forekom den epidemisk; i de to sidstnævnte Di-

strikter i Aarets sidste Halvdel, i de øvrige hele Aaret igjennem. I Hallingdals Distrikt var den almindelig udbredt i Forsommeren i Næs Herred, i Slutningen af Aaret i Aal og Hol; kun meget faa Tilfælde kom under Behandling. Ialt opgives 432 Angrebne, hvoraf 27 døde. (I det foregaaende Aar kjendtes i hele Amtet 168 Angrebne og 17 Døde).

Diphtherisk Svælgbetændelse forekom omtrent med samme Hyppighed som de to foregaaende Aar. Der opgives ialt 112 Angrebne og 7 Døde i heromhandlede Aar; i 1868 behandledes 126 Personer og kjendtes 11 Døde; i 1867 122 Tilfælde, hvoraf 10 endte dødeligt. Sygdommen forekom spredt. Det opgivne Antal **Strubehoste**, 22 Angrebne 12 Døde, svarer i Hyppighed til Sygdommens Forekomst i de to foregaaende Aar; saaledes i 1868 21 Behandlede og ialt 11 Døde, i 1867 23 Behandlede og ialt 13 Døde.

De **catarrhalske Tilfældes** Antal overstiger i heromhandlede Aar begge de foregaaende Aars. Der er ialt opgivet 2382 Angrebne og 25 Døde; i 1868 anmeldtes 1738 Behandlede og ialt 32 Dødsfald og i 1867 2035 behandlede Tilfælde og 32 Døde. Af samtlige Tilfælde kunne 109 Tilfælde med 5 Dødsfald sees at have været akut Bronchit, hvoraf efter Lægernes Dødsanmeldelser ialt opgives 25 Døde.

Lungebetændelsernes Antal, 561 Angrebne og 93 Døde, overstiger Antallet i 1868 (506 Angrebne og 84 Døde), men er mindre end Antallet i 1867, da der opgaves 651 Behandlede og ialt 112 Døde.

For **Pleurit** behandledes 49 Personer, hvoraf 2 døde, (i 1868 behandledes 51 og nævnes 5 Døde).

Hjernebetændelse opføres som Dødsårsag hos 40, tuberkuløs Meningit hos 5, Kramper i Børnealderen hos 26, tilsammen 71 Dødsfald; af disse Dødsfald komme 36 paa Landfysikatet, 18 paa Modums, 14 paa Sandsværs, 2 paa Ringerikes og 1 paa Hallingdals Distrikt.

Af **Gigtfeber** anmeldtes 86 Angrebne og 5 Døde, (I 1868 74 Angrebne og 4 Døde).

Kronisk Rheumatisme omtales som almindelig forekommende. Af 10 Læger anmeldtes 130 behandlede Tilfælde; af de Behandlede vare 73 af Mand-, 57 af Kvindeskøn, 5 vare under, 125 over 15 Aar.

Diarrhoe og Cholera nostras angives i de fleste Distrikter at være forekommet sjældnere end i det foregaaende Aar. Der opgives 851 Angrebne og 11 Døde (1546 Angrebne og 33 Døde i 1868 og 1015 Behandlede og ialt 17 Døde i 1867). Diarrhoe med Brækning omtales som almindelig forekommende i Maanederne Juli og August i Aal i Hallingdal (Langberg).

Foruden de af **Skjorbug** opgivne 2 behandlede Til-

fælde omtales et paa Sygdommens 3die Dag dødeligt endende Tilfælde af Purpura hæmorrhagica febrilis hos en 35aarig sindssyg Mand i Ringerikes Distrikt.

Syphilis. Over de paa Amtssygehuset og Drammens Bys Sygehus behandlede Tilfælde giver nedenstaaende Fortegnelse en Oversigt.

	Tilbageleggende fra forrige Aar.			Indkomne.			Af de indkomne Tilfælde vare:		Udgaaede.			Tilbageleggende ved Aarets Udgang.			Samlet Antal Forplejningsdage.	Middeltal af Forplejningsdage for hver Udskrevne.
	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	primær Syphilis.	sekundær	helbredede	bedrede.	Døde.	Md.	Kv.	Tils.		
Drammens kommunale Sygehus	3	1	4	16	21	37	7	30	35	-	-	5	1	6	1936*)	55,3
Buskeruds Amtssygehus	1	7	8	14	21	35	uop givet		30	1**)	1**)	3	8	11	2789	84
Tilsammen	4	8	12	30	42	72	7	30	65	1	1	8	9	17	4725	

*) Af de 35 Udskrevne vare 28 behandlede for sekundær Syphilis med en Behandlingstid af 1721 Dage eller 61 for hver.

**) Den i Bedring Udskrevne var et Pigebarn lidende af hereditær Syphilis. Den Døde var en 33 Aar gammel Kvinde, død af Meningit.

Som Behandlede udenfor Sygehusene opgives 91 Personer, af hvilke 2 døde, nemlig 82 med 1 Død i Landfysikatet, 1 i Ringerikes Distrikt, 2 med 1 Død i Modums, 3 i Sandsværs og 3 i Hallingdals Distrikt; af 90 vare 68 af Mand-, 22 af Kvindekjøn, 7 under, 83 over 15 Aar. Sygdommens Beskaffenhed er anført for 74, af hvilke 26 lede af primære, 47 af sekundære, 1 af hereditære Tilfælde. Af de 2 Døde var den ene et under 1 Aar gam-

melt Pigebarn, der døde af hereditær Syphilis; for den anden er det Nærmere ikke opgivet.

Som Behandlede for **Gonorrhoe** og **Urethrit** opføres 141 Personer, hvoraf 23 paa Drammens kommunale Sygehus og 2 paa Amtssygehuset, 100 i Landfysikatet, 10 i Ringerikes, 1 i Modums, 3 i Sandsværs og 2 i Hallingdals Distrikt, 118 vare af Mand-, 23 af Kvindekjøn, alle over 15 Aar gamle.

Nedenstaaende Liste giver Oplysning om endel af Lægerne behandlede, væsentlig **kroniske Sygdomme**:

	Hele Aaret.		Kjønnet er opgivet for	Deraf vare		Alder er opgivet for.	Deraf vare		Hele Aaret.		Fordeling paa Lægedistrikterne.											
	Behandlede.	Deraf Døde.		Mandkjøn.	Kvindekjøn.		Børn (under 15 Aar).	Voxne (over 15 Aar).	Ialt opgivne Tilfælde.	Ialt Døde.	Landfysikatet.		Ringerike.		Modum.		Hallingdal.		Sandsvær.		Rollag.	
	Tilf.	Dødf.		Tilf.	Dødf.		Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.
Fnat	244	-	170	90	80	165	93	72	244	-	87	-	36	-	117	-	-	-	4	-	-	-
Skurv	14	-	4	2	2	3	-	3	14	-	3	-	-	-	11	-	-	-	-	-	-	-
Kjertelsyge	133	8	118	50	68	127	100	27	136	11	67	4	25	-	28	7	10	-	2	-	4	-
Rachit	10	-	10	4	6	10	10	-	10	-	10	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Svindstot	241	101	239	116	123	235	15	220	300	160	150	69	29	14	73	50	20	7	27	19	1	1
Kræft	46	23	46	21	25	46	-	46	64	41	23	15	4	4	17	13	9	2	11	7	-	-
Vatersot og Morbus Brighti	76	27	69	36	33	70	12	58	90	41	29	11	14	6	24	14	8	3	14	6	1	1
Blegsot og anæmiske Tilstande	460	-	460	3	457	460	74	386	460	-	343	-	55	-	33	-	7	-	22	-	-	-
Menstruationsuordener	64	-	64	-	64	64	-	64	64	-	46	-	11	-	-	-	6	-	1	-	-	-
Cardialgi, kronisk Gastrit og Dyspepsi	821	-	752	326	426	690	41	649	828	7	432	6	91	-	117	1	58	-	121	-	9	-
Ormesygdomme	95	1	67	30	37	89	81	8	95	1	44	1	3	-	29	-	-	-	19	-	-	-
Drankersygdomme	4	-	4	4	-	4	-	4	4	-	2	-	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-

Fnat betegnes som aftaget i de senere Aar i Landfysikatet og Rollags Distrikt, derimod som meget almindelig udbredt i Hallingdals Distrikt. **Skurv** omtales som hyppig i Sigdal og Krødsherred af Modums Distrikt.

Kjertelsyge angives at være almindelig i Landfysikatet, Ringerikes Distrikt og Sigdal og Krødsherred af Modums Distrikt. 11 Dødsfald af Sygdommen opgives.

Svindstot er paa Lægernes Dødslistes opført som Døds-

aarsag i 160 Tilfælde, hvilket er 17,7 pCt. af samtlige ved Sygdom foraarsagede Dødsfald. I det foregaaende Aar var Forholdet 188 af 1080 eller 17,4 pCt., i 1867 125 af 1012 eller 12,4 pCt. I de enkelte Lægedistrikter var Forholdet i heromhandlede Aar følgende:

Lægedistrikt.	Opgivne Dødsfald af Svindsot.	Samtlige opgivne Dødsaaars.	Forhold i pCt.	Anmærkning.
Landfysikatet	69	379	18,2	deraf i Drammen 44 og 289 opgivne Dødsaaarsager eller = 15,2 pCt.
Ringerike . . .	14	94	14,9	deraf i Hønefos 1 af 16 opgivne Dødsaaarsager eller = 6,2 pCt.
Modum	50	258	19,3	
Hallingdal . . .	7	23	30,0	
Sandsvær . . .	19	138	13,8	deraf i Kongsberg 17 af 110 opgivne Dødsaaarsager eller = 15,4 pCt.
Rollag	1	8	12,5	
Buskeruds Amt	160	900	17,7	

Kræft opføres som Dødsaaarsag hos 41 Personer. Sædet er opgivet for 24 Døde, hvoraf for 18 i Byerne og 6 i Landdistrikterne. Af de i Byerne Døde var Dødsaaarsagen i 10 Tilfælde Mavekræft, i 2 Tilfælde Kræft i Læben, i 2 Tilfælde i Underlivet og 1 Gang i hvert af følgende Organer: Ansigtet, Spiserøret, Brystkjertelen og Æggestokkene. For de 6 i Landdistrikterne Døde opgives Sædet at have været 2 Gange i Maveposen og 1 Gang i hvert af følgende Organer: Læben, Leveren, Urinblæren og Livmoderen.

Vatersot. Af de 41 opførte Dødsfald foraarsagedes 27 ved Vatersot og 14 ved Morbus Brighti.

Blegsot angives som almindelig forekommende og stadig i Tilvæxt i Landfysikatet og Ringerikes Distrikt, og Menstruationsuordener som heller ikke ualmindelige. Aarsagen til samme tilskriver en Læge Mangelen paa tilstrækkelig Underklæder. (Løvig).

Cardialgi og kronisk Gastrit vare de Sygdomme, der hyppigst kom under Lægebehandling. Der opgives 7 Dødsfald af disse Sygdomme, hvoraf 6 i Landfysikatet, 1 i Modums Distrikt.

Ormesygdomme vare heller ikke ualmindelige, men kun de færreste Tilfælde komme under Behandling, da Almuen behandler Sygdommen selv. (Birch.)

Af de 4 for **Drankersygdом** opførte Personer lede 3 af Delirium tremens.

Af **Sindssygdomme** berettes om 27 nye Tilfælde; af 19 Syge vare 6 af Mand-, 13 af Kvindekjøn; af 16, for hvem Alderen er opgivet, vare 15 over og 1 under 15 Aar. 7

anmeldtes fra Landfysikatet, 9 fra Ringerikes, 3 fra Modums, 7 fra Sandsværs og 1 fra Hallingdals Distrikt. Foruden de omtalte 27 Tilfælde kunne 6 sees at være indlagte paa Gaustad Asyl, 3 paa Drammens Bys Sygehus og 3 fra Hallingdals Distrikt. I Drammens Bys kommunale Sygehus forpleiedes 6, hvoraf 3 udskreves helbredede og 3 oversendtes til Gaustad (se ovenfor). Af dem, der behandledes udenfor Sygehus eller Asyl, kunne ved Aarets Udgang 6 sees at være helbredede, 1 uhelbredet. Af 14, for hvem Sygdommens Art er opgivet, lede 6 af Mani, 7 af Melancholi og 1 af Idioli.

Om de fattige Sindssyge i Amtet og deres Forpleiningsmaade meddeles følgende Oplysninger. Ialt havde ved Aarets Slutning Opgave over 127, hvoraf 24 komme paa Byerne, deraf 22 paa Drammen og 2 paa Kongsberg, 103 paa Landdistrikterne, hvilke sidstnævnte forpleiedes med Bidrag af Amtskommunen. Over de paa Asyler for Drammens og Kongsbergs Regning forpleiede Sindssyge haves ingen Opgave; af Landdistrikternes Sindssyge forpleiedes 40 paa Asyler og 63 i privat Forpleining. Af samtlige 127 Sindssyge komme 44 paa Landfysikatet, 23 paa Ringerikes, 23 paa Modums, 24 paa Hallingdals, 10 paa Sandsværs og 3 paa Rollags Distrikt.

For **Epilepsi** behandledes i Hallingdals Distrikt 5 Personer, 4 af Mand-, 1 af Kvindekjøn, 1 under og 4 over 15 Aar.

Af **chirurgiske Operationer** udførtes paa Drammens kommunale Sygehus 1 Amputation af Forarmen paa Grund af Knusning af Haanden; af Lægerne forøvrigt: 1 Amputation af Læggen paa Grund af dilacereret Saar og Blotning af Benet, heldigt Udfald, 9 Amputationer eller Exartikulationer af Fingre og Tæer; 5 Gange Borttagelse af Læbekræft; 5 af Fedtsvulst, 2 af fibrøs Svulst, 1 af Submaxillarglandelen, 3 Paracenteser af Underlivet; 12 Gange Punktion ved hydrops ovarii (hvoraf 7 Gange hos et Individ), 3 Gange Punktion af Sæksvulst, 8 Polypoperationer (7 Gange i Næsen, 1 Gang i Livmoderen), 2 Gjenemskjæring af Fascier og Tendines, 2 Operationer for Haremund, 10 Punktioner af Vandbrok (hvoraf 1 Gang med paafølgende Jodindsprøitning), 1 Gang Spaltning af sammenvokset Urinrør, 1 Kauterisation med ferrum candens, 13 Repositioner af luxerede Led (9 Gange Skulderleddet, 2 Gange Albueleddet, 1 Gang af Kravebenet og 1 Gang af Tommelfingeren), 5 Gange Reposition af indeklemmt Brok.

Følgende **obstetriciske Forretninger** opgives at være udførte af Læger: 21 Tangforløsninger, af hvilke 9 indiceredes ved Vemangel eller Vesvækkelse, 4 ved langsom Fødsel uden Fremgang, ved Bækkensneverhed, Bar-

selkrampe og fremfalden Navlesnor, i hvert Tilfælde 1. For 5 er Indikationen ikke angivet. Af Konerne forbleve 17 ilive, 1 døde, for 3 er Udfaldet ikke angivet. Af Børnene forbleve 17 ilive, 1 var dødfødt, for 4 er Udfaldet ikke angivet. 11 Vendinger, indicerede 8 Gange ved Tverleie, 1 Gang ved Isseleie med fremfalden Navlesnor, 1 Gang Barselkrampe, hvor 2den Tvilling forløstes med Vending, for en er Indikationen uopgivet. Af Koneerne forbleve 9 ilive, for 2 er Udfaldet ikke angivet. Af Børnene forbleve 6 ilive, 5 vare dødfødte, for 1 Barn mangler nærmere Oplysning. 1 Mutilation ved forsømt Tverleie, med heldigt Udfald for Konen. (C. A. Borge). 1 Extraktion med stump Hage ved Sædefødsel paa Grund af Vemangel. Kone og Barn ilive. 1 kunstig Forløsning af Moderkagen, Konen forblev ilive. Ialt 35 obstetriciske Operationer, hvoraf i Landfysikatet 20, i Ringerikes Distrikt 4, i Modums 5, i Hallingdals 2, i Sandsværs 3, i Rollags 1.

Antallet af **Fødte** og **Døde** vil sees af følgende Tabel:

Lægedistrikt.	Fødte.	D ø d e					
		i Alt.	under 1 Aar.		mellem 1—15 Aar.	paa Barselseng.	Dødfødte.
			i 1ste Døgn.	over 1 Døgn gamle.			
Landfysikatet . . .	901	525	2	117	145	5	36
Ringerike	396	260	-	44	66	1	7
Modum	672	427	4	71	72	1	23
Hallingdal	427	177	3	33	13	-	11
Sandsvær	318	249	4	26	34	5	19
Rollag	148	82	1	10	11	1	6
Buskeruds Amt	2 862	1 720	14	301	341	13	102

Omkomne paa voldsom Maade 27.

Ifølge de indsendte Anmeldelser over Dødfødte og inden 24 Timer efter Fødselen døde Børn var disse sidstes Antal 32; efter Opgave fra Presterne som anført 14.

For det hele Amt bliver der saaledes et Overskud af 1 142 Fødte over Døde og Forholdet mellem hine og disse = 100 : 60,0. Antallet af Børn, døde i 1ste Leveaar, udgjorde 11,0 pCt. af samtlige Fødte og 12,5 pCt. af samtlige Døde; Antallet af Døde mellem 1 og 15 Aar udgjorde 19,8 pCt. og Antallet af Døde under 15 Aar 38,2 pCt. af samtlige Døde. Foruden de af Presterne opførte 13 paa Barselseng Døde kunne desuden af Lægernes Beretninger 2 Koner sees at være døde paa Barselseng, altsaa tilsammen 15. Dødsarsagen er kjendt for 10, hvoraf 7 døde af Barselfeber, 1 af Barselkrampe, 2 af Blødning og deraf en ved forliggende Moderkage, en af Efterbyrdsblødning.

Lægernes Beretninger indeholde ialt Opgave over 900 eller 53,2 pCt. af samtlige ved Sygdom foraarsagede

Dødsfald (1 693). De hyppigst opgivne Dødsarsager vare: Svindsot (160), Lungebetændelse (93), Skarlagensfeber (76), Hjernebetændelse, tuberkuløs Meningit og Kramper i Børnealderen (tilsammen 71), Alderdomssvaghed (55), Kræft (41), Vatersot og Morbus Brighti (tilsammen 41), kronisk Bronchit (36), medfødt Svaghed (33), Kighoste (27), akut Bronchit (25), Nervefeber (21).

Veirliget. Vinteren var ikke streng, Vaaren var kold, Sommeren tildels tør med skarp og kjølig Vind om Aftenen. Høstkulden kom tidligt, allerede i Midten af September, saa der paa enkelte Steder anrettedes Skade paa Korn og Poteter. Aarsudbyttet som Middelsaars.

Hygiæniske Forholde. I Drammen angives der fremdeles at være Mangel paa billige og sunde Husleiligheder for Arbeidsklassen samt klages der over Misbrug af berusende Drikke. I Ringerikes Distrikt siges Fattigdom at være i Tiltagende, Arbeidsfortjenesten liden, Husmandsklassens Stel daarligt og dens Boliger daarlige og lave. I Modums Distrikt berettes Forholdene at være ret gode Kaffe dog at bruges i Overmaal. I Hallingdal omtales Levemaaden og Forholdene som gunstige, men Sandsen for Renlighed baade i Husstel og for den enkelte Person som ringe. I Rollags Distrikt angives Forholdene som gode forsaavidt Gaardbrugernes Boliger og Kost angaar, men Husmændene at leve under yderst elendige økonomiske Forhold, samt Kaffe og Brændevin at misbruges.

Fattigsygepleien berettes fra de fleste Distrikter at være tilfredsstillende, idet Kommunerne have særskilt lønnede Fattiglæger, dels Privatlæger dels Embedslægerne. I Drammen behandledes af Kommunens ansatte Fattiglæge 996 fattige Syge foruden de, der indlagdes paa Sygehuset, i Fysikatets Landdistrikt nøde 193 Fattige Lægetilsyn, hvoraf i Lier 64, Røken 70, Hurum 59. I Ringerikes Distrikt behandledes af en Privatlæge 260 og af Embedslægen 171, tilsammen 431 fattige Syge. I Modums Distrikt behandledes af 2 Privatlæger i Eker 179, i Sigdal 250 Syge, tilsammen 429. I Hallingdals Distrikt tilsaaes 112 fattige Syge. I Sandsværs Distrikt behandledes paa Kongsberg af Berglægen sammesteds 250 fattige Syge med en Udgift til Medicin af 226 Spd. 64 Skill. I Rollags Distrikt behandledes 19 fattige Syge.

Af Møder i **Sundhedskommissionerne** afholdtes i Landfysikatet 11, hvoraf i Drammen otte, i Lier, Røken og Hurum, i hvert et; i Ringerikes Distrikt 5, hvoraf i Hønefos By et, i Hole og Aadalen i hver to; i Modums Distrikt 2, hvoraf i Modum og Eker, i hver et; i Hallingdals

Distrikt 2, i Gol og Næs i hver et; i Sandsværs Distrikt afholdtes intet Møde; i Rollags Distrikt 6, hvoraf i Rollag fire, i Opdal to. I Drammen, Fysikatets Landdistrikter og Ringerikes Distrikt omhandlede Sundhedstilstanden og Dødelighedsforholde inden Distriktet. I Drammens By fremlagdes i Møderne Lægerne maanedlige Indberetninger om akutte Sygdomme og de gennem Presterne indsendte Dødsanmeldelser; der anstilledes Undersøgelser i Anledning af forskellige Klager over sanitære Misligheder, der toges Foranstaltninger i Anledning af Børnekopper og en temmelig udbredt Skarlagensfeberepidemi; der afgaves Betænkning over Andragender om Indredning af Værelser mod Bygningslovens Bestemmelser, samt over Planen til de nye Bygninger for Bragernæs Hospital og Claus Thronsdens Stiftelse; Henvendelse gjordes til Kommunebestyrelsen om Tilveiebringelse af Midler til Optagelse af en ny Folketælling fremkaldt ved Udtalelse i en af Cand. med. Holst udgivet Afhandling: „Statistiske Undersøgelser om Typhusepidemien i Drammen og Omegn i 1866—1868.“ Undersøgelse af Emigrantskibene udførtes af Ordføreren. I Hallingdal omhandlede Blodcirkulationen og Maaden at standse Blødninger paa, samt Aareladning og dennes skadelige Følger. I Rollag taltes om Renlighed og Sundhedspleiens Betydning og om Børnepleie.

De Vaccineredes Antal udgjorde:

i Landfysikatet	579
i Ringerikes Distrikt	393
i Modums —	292
i Hallingdals —	253
i Sandsværs —	159
i Rollags —	145

tilsammen 1 821

I Drammen vaccineredes af Stadslægen, i Krødsherred og Sigdal af den der praktiserende Privatlæge. I Flesberg af Sandsvær Distrikt foretoges ingen Vaccination paa Grund af Hjælpevaccinatørens Bortreise. I Opdal af Rollags Distrikt blev ikke Vaccination foretaget paa Grund af det ringe Antal uvaccinerede Børn.

Af retsmedicinske Forretninger udførtes ialt 21, hvoraf syv i Amtsfysikatet, en i Ringerikes, en i Modums, fire i Hallingdals, sex i Sandsværs og to i Rollags Distrikt, nemlig 5 Syns- og Obduktionsforretninger, to overihjelligede Børn, en over et i Elven fundet Lig, en over en under mistænkelige Omstændigheder fundet død Kone, der viste sig at være død apoplektisk, en over en Mand, der havde skaaret Halsen over paa sig; 16 Undersøgelser og Erklæringer, hvoraf tre af Kvinder, mistænkte for Barnefødsel i Dølgemaal, fire angaaende Personers Sindstilstand, en om Svangerskabs Tilstedeværelse, en om en mishand-

let Piges legemlige og mentale Tilstand, en af et Saar paa Haanden hos en Indbrudstyv, en om Forbrydelse mod Criminallovens 18de Cap. § 19, to over hjemsendte syge Straffanger og tre angaaende Personers Evne til at udholde Vand- og Brøds-Straf.

2 Sygehuse findes inden Amtsdistriktet. Følgende Liste giver en Oversigt over de paa disse, nemlig Amtssygehuset paa Kongsberg og Drammens kommunale Sygehus, indkomne Tilfælde.

	Buskeruds Amtssyge- hus.	Drammens kommunale Sygehus.
Febre	5	26
Akutte Sygdomme i Aandedræts- og Cirkulationsorganerne	2	9
Kroniske — — — — —	—	5
Sygdomme i Nervesystemet, Sindssyg- domme	4	10
Akutte Sygdomme i Fordøjelsesapparatet	—	1
Kroniske — — — — —	—	5
Sygdom i Urinveiene, Vatersot	1	2
Ernæringssygdom	—	1
Kronisk eller afebril Rheumatisme	—	4
Læsioner	7	17
Phlegmone, Abscesser, Ulcera	3	14
Kræftagtige Sygdomme og Svulster overhovedet	1	1
Ben- og Ledsygdomme	3	2
Øiensygdomme	5	2
Chirurgiske Sygdomme i Urinveiene og Kjønnsorganerne	—	2
Syphilis, Bubo	35	37
Gonorrhoe, Urethrit	6	23
Epididymit	—	2
Verrucæ	—	1
Hudsygdomme	1	9
Forskjellige andre Sygdomme	—	2
Friske til Pleie for Syge og til Obser- vation Indlagte	5	1
Tilsammen	78	176

Angaaende Forpleiningsdagenes Antal m. m. henvises til den almindelige Sygehusliste.

Badeindretninger. St. Olafs Bad paa Modum var besøgt af 243 Syge. I Hallingdal og Rollag og i Krødsherred af Modums Distrikt findes flere private Styrtebade.

Amtets fire **Apotheker**, hvoraf 2 i Drammen, 1 i Hønefos og 1 i Kongsberg, visiteredes og fandtes i Orden. Personalet bestod, foruden af Apothekeren, paa Bragernæs Apothek af 2 examinerede Medhjælpere, paa

Strømsø Apothek (der bestyres af en Provisor) af 1 uexamineret Medhjælper; paa Hønefos Apothek af 1 Medhjælper; paa Kongsbergs Apothek af 1 Provisor og 1 Discipel. Af Landfysikus afholdtes en Medhjælperprøve.

Medicinalpersonalet bestod af 17 Læger, 2 Tandlæger, 37 Jordemødre og 22 Hjelpevaccinatorer, nemlig i:

1. Buskeruds Landfysikat: 6 Læger, alle i Drammen, (en i Svelvig boende Læge praktiserer desuden i Hurum og Røken); 2 Tandlæger, 13 Jordemødre, 2 Hjelpevaccinatorer.
2. Ringerikes Distrikt: 2 Læger (bosatte i Hønefos); 7 Jordemødre, 4 Hjelpevaccinatorer.

3. Modums Distrikt: 4 Læger (hvoraf 2 paa Modum, en i Krødsherred og en i Eker), 5 Jordemødre, hvoraf en privat praktiserende, 6 Hjelpevaccinatorer.

4. Hallingdals Distrikt: 1 Læge (bosat i Næs), 5 Jordemødre, 5 Hjelpevaccinatorer.

5. Sandsvørs Distrikt: 3 Læger (bosatte i Kongsberg), 4 Jordemødre, 1 Hjelpevaccinator.

6. Rollags Distrikt; 1 Læge (bosat i Nore), 3 Jordemødre, 4 Hjelpevaccinatorer.

V. Jarlsberg og Laurvigs Amt.

Amtet, hvis Fladeindhold udgjør 17,47 norske Kvadratmile, havde den 31te December 1865 85 432 Indbyggere; det er inddelt i 3 Lægedistrikter, nemlig:

1. Jarlsbergs Landfysikat (7,77 n. □ M.), indbefattende:

Kjøbstæderne Holmestrand.	med	2 084 Indb.
Tønsberg.	-	4 541 —
Ladestederne Svelvik	-	1 567 —
Horten	-	6 192 —
Aasgaardstrand	-	446 —
Herrederne Strømmen	-	1 226 —
Skouger	-	4 166 —
Sande	-	3 598 —
Botne	-	2 142 —
Vaale	-	2 493 —
Borre	-	2 999 —
Sem	-	5 169 —
Andebo	-	2 665 —
Stokke.	-	5 068 —
Nøtterø	-	4 757 —

tilsammen 49 113 Indb.

2. Hofs Lægedistrikt (4,18 n. □ M.), indbefattende:

Herrederne Hof	med	2 375 Indb.
Laurdal	-	2 431 —
Ramnæs	-	3 023 —

tilsammen 7 829 Indb.

3. Laurvigs Lægedistrikt (5,52 n. □ M.), indbefattende:

Kjøbstæderne Laurvig.	med	6 327 Indb.
Sandefjord.	-	1 797 —
Herrederne Sandeherred	-	5 423 —
Tjødling	-	3 012 —
Hedrum.	-	4 029 —
Brunlaugnæs	-	4 142 —
Fredriksværn.	-	1 014 —
Tjømø	-	2 746 —

tilsammen 28 490 Indb.

Sundhedstilstanden skildres som tilfredsstillende i Landfysikatet og god i Hofs Distrikt, medens den for Laurvigs Distrikts Vedkommende betegnes som mindre tilfredsstillende. Nervefeber og Kighoste iagttoges temmelig hyppigt om end sjeldnere end Aaret forud; Børnekopper, Skarlagensfeber, diphtherisk Svælgbetændelse og Lungebetændelse angives som meget udbredte.

Dødeligheden var temmelig betydelig. De Dødes Antal udgjorde 1 721 eller 19,6 pro mille af den beregnede Folkemængde i Aarets Midte (87,604). I det foregaaende Aar udgjorde de Dødes Antal 1 710 eller ligeledes 19,6 pro mille og i 1867 1 878 eller 21,6 pro mille af den beregnede Middelfolkemængde. I Femaaret 1861—65 udgjorde det aarlige gennemsnitlige Middeltal af Døde 1 456 eller 17,5 pro mille af Middelbefolkningen i ovennævnte Tidsrum (82 387).

Til Oplysning om de **epidemiske Forholde** hidsættes Følgende af Lægernes Opgaver sammendragne Tabel:

	Hele Aaret		Tiden er op- givet for	Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
	Behandlede.	derat døde.													
Nervefeber	105	17	103	26	8	9	11	3	2	7	8	5	10	7	7
Simpel Feber	402	-	370	32	46	43	33	25	26	20	31	25	17	30	42
Barsel-feber	44	6	38	1	6	5	5	2	-	2	2	5	3	6	1
Børnekopper	114	4	114	3	-	5	15	34	32	14	3	4	-	4	-
Vandkopper	33	-	30	7	1	4	2	4	1	1	5	1	3	-	1
Skarlagensfeber	200	13	200	11	31	34	36	6	5	4	3	2	9	27	32
Rødlinger	10	-	10	-	3	-	-	1	3	1	-	-	-	2	-
Mæslinger	7	-	6	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	3	2
Rosen	148	3	143	20	19	16	14	10	3	17	4	7	12	6	15
Kighoste	142	9	141	38	24	8	4	6	18	12	3	3	9	5	11
Diphtherisk Svælgbetæn- delse	145	19	117	14	17	15	7	12	5	11	10	11	3	5	7
Strubehoste	37	25	34	4	6	6	4	1	-	2	1	4	2	3	1
Kusma	45	-	34	-	-	5	1	-	10	4	4	4	1	1	4
Akut Bronchit og andre catarrhalske Tilfælde	2784	27	2654	360	338	316	220	156	139	144	103	114	173	275	316
Lungebetændelse	568	71	553	63	61	95	44	61	32	23	20	5	23	60	66
Pleurit	75	4	74	6	5	7	7	2	4	5	9	7	7	7	8
Gigtfeber	115	5	102	18	8	15	9	5	6	7	4	5	10	9	6
Koldfeber	48	-	45	2	2	12	8	6	4	1	5	2	1	2	-
Diarrhoe (akut) og Cho- lera nostras	832	7	791	83	71	74	67	70	50	87	83	81	43	36	46
Blodgang	2	1	2	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-
Skjørbug	3	-	3	1	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-
Tilsammen	5859	211	5564	689	646	669	488	404	341	363	299	286	326	488	565

	Hele Aaret		Fordeling paa Lægedistrikterne:						Fordeling paa Byerne i Amtet:													
	Ialt opgivne Tilfælde.	Ialt opgivne Døde.	Landfysik- katet.	Hof.		Laurvig.		Svelvig.		Holme- strand.		Horten.		Tønsberg.		Laurvig og Omegn.		Sandefjord og Omegn.				
				Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.			
Nervefeber	105	17	43	6	3	-	59	11	5	2	2	1	4	-	7	-	26	4	33	7		
Simpel Feber	402	-	353	-	2	-	47	-	-	-	32	-	53	-	109	-	19	-	24	-		
Barsel-feber	44	6	38	4	1	-	5	2	-	-	6	-	1	-	8	2	1	1	4	1		
Børnekopper	114	4	79	2	3	-	32	2	4	-	-	-	46	1	11	1	11	-	12	1		
Vandkopper	33	-	27	-	-	-	6	-	2	-	3	-	12	-	7	-	-	-	-	-		
Skarlagensfeber	206	19	94	12	-	-	112	7	14	1	-	-	-	-	21	1	88	3	13	1		
Rødlinger	10	-	1	-	-	-	9	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	4	-		
Mæslinger	7	-	7	-	-	-	-	-	-	-	1	-	6	-	-	-	-	-	-	-		
Rosen	148	3	103	3	5	-	40	-	2	-	5	-	29	-	29	1	26	-	3	-		
Kighoste	142	9	76	4	-	-	66	5	-	-	1	-	12	-	19	2	-	-	49	5		
Diphtherisk Svælgbetæn- delse	149	23	83	11	5	2	61	10	1	-	27	4	8	1	20	2	24	2	22	2		
Strubehoste	40	28	20	11	-	-	20	17	1	1	3	2	7	4	3	1	6	4	8	7		
Kusma	45	-	45	-	-	-	-	-	-	-	4	-	-	-	26	-	-	-	-	-		
Akut Bronchit og andre catarrhalske Tilfælde	2789	32	2387	25	36	-	366	7	60	1	130	3	724	9	562	6	184	2	80	3		
Lungebetændelse	585	88	334	44	60	13	191	31	11	2	15	2	30	5	60	8	114	19	29	8		
Pleurit	75	4	53	2	4	-	18	2	1	-	-	-	-	-	14	-	10	1	2	-		
Gigtfeber	115	5	74	4	8	-	33	1	1	-	13	-	8	-	17	3	20	-	11	1		
Koldfeber	48	-	40	-	-	-	8	-	6	-	3	-	7	-	5	-	-	-	-	-		
Diarrhoe (akut) og Cho- lera nostras	837	12	698	3	16	1	123	8	26	-	41	-	346	-	172	2	60	5	16	-		
Blodgang	2	1	1	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
Skjørbug	3	-	2	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
Tilsammen	5899	251	4558	131	144	17	1197	103	134	7	286	12	1293	20	1090	29	592	41	310	36		

Nervefeber forekom meget sjeldnere end de nærmest foregaaende Aar. Der opføres 105 Tilfælde og 17 Dødsfald deraf i dette Aar, mens Antallet i 1868 opgives at have været 267 Behandlede og ialt 57 Dødsfald og i 1867 500 behandlede Tilfælde og ialt 94 Dødsfald. I Landfysikateret optraadte Sygdommen sparsomt og med mere spredte Tilfælde; kun 2 smaa lokale Epidemier omtales, den ene i Februar og Marts i Kodals Annex til Andebo, hvor 5 Personer indsygnede og 2 døde, den anden i Ske Annex til Stokke Herred, hvor 4 angrebes. Til førstnævnte Sted indførtes Sygdommen fra Sandherred i Laurvigs Distrikt, til sidstnævnte ved en fra Udlandet hjemkommen syg Sømand. I Skouger og Sande Herreder forekom nogle spredte Tilfælde som Rester efter Epidemierne i de foregaaende to Aar. I Hofs Distrikt iagttoges kun 3 Tilfælde; Smitten omtales i et Tilfælde som indført fra Sandefjord. I Laurvigs Distrikt optraadte Sygdommen i samme Udstrækning som i det foregaaende Aar; den forekom især i Sandherred, enkeltvis ogsaa i Hedrums og Tjødlings Herreder.

Af **Barselfeber** anmeldtes 44 Tilfælde, hvoraf 6 endte dødeligt (i det foregaaende Aar 46 Tilfælde med 5 Dødsfald). Fra Horten omtales et Tilfælde af Phlegmasia alba dolens.

Af **Børnekopper** opgives ialt 114 Tilfælde, hvoraf 4 endte dødeligt. (I det foregaaende Aar 21 Angrebne, hvoraf et uvaccineret Barn døde.) Sygdommen indbragtes gjentagne Gange til forskjellige Steder i Amtet især ved koppesygge arbeidssøgende Svensker fra Bohuslen. Den største Udbredning opnaaede Sygdommen paa Horten og i sammes Omegn, hvor fra Marts til Juli angrebes ialt 55 Personer, af hvilke en døde. Fra Horten kan Smitten sees at have udbredt sig til andre Steder i Riget saaledes ogsaa til Christiania og til andre Egne af Landfysikateret, saaledes til Sande, Nøtterø og derfra videre til Svelvig og Stokke samt Hofs Lægedistrikt. Overalt, hvor Sygdommen viste sig, søgtes den standset ved Isolation af de Syge, Indlæggelser paa de almindelige Sygehuse og paa Horten ved Oprettelse af et midlertidigt Lazaret.

Skarlagensfeber havde omtrent samme Grad af Udbredning som i det foregaaende Aar. 206 Tilfælde og 19 Dødsfald opgives i heromhandlede Aar (207 Tilfælde og 48 Dødsfald i 1868). Sygdommen viste sig i Aarets første Maaneder epidemisk i Tønsberg og Omegn samt Laurvig og Omegn. Forøvrigt forekom Sygdommen spredt i Landfysikateret og Laurvigs Distrikt. I Aarets to sidste Maaneder optraadte den epidemisk i Skouger og Sande Herreder samt i Svelvig samtidig med dens epidemiske Optræden i Drammen. Diphtherisk Svælgbetændelse og

Albuminuri angives som en hyppig Komplikation ved de sidstomhandlede Tilfælde.

Af **Mæslinger**, der i det foregaaende Aar havde havt en betydelig Udbredning over hele Amtet, idet der havdes Oplysning om 1110 Tilfælde og 40 Døde, opgives dette Aar kun 7 Tilfælde, 6 paa Horten og 1 i Holmestrand.

Af **Kighoste** er anmeldt 142 Tilfælde og 9 Dødsfald mod 446 Tilfælde og 29 Dødsfald i det foregaaende Aar. Sygdommen viste sig temmelig almindelig i Fysikaterets nordre Del og som en begrændset Epidemi paa Jarlsbergsværk i Skouger i Maanederne Juni til Oktober. De fleste Tilfælde kom her ikke under Behandling. I Laurvigs Distrikt fortsatte Sygdommen sig fra det foregaaende Aar, naaede i Sandefjord sin Høide i Februar, hvorpaa den raskt aftog.

Af **diphtherisk Svælgbetændelse** anmeldtes 149 Tilfælde, hvoraf 23 endte dødeligt. (I det foregaaende Aar havdes Opgave over 198 Behandlede og 26 Dødsfald.) Sygdommen forekom med spredte Tilfælde i alle 3 Lægedistrikter.

Af **Strubehoste** opgives 40 Tilfælde, hvoraf 28 endte dødeligt. (I det foregaaende Aar 35 Tilfælde og ialt 24 Dødsfald.)

Catarrhalske Tilfælde forekom i omtrent samme Antal som i det foregaaende Aar. Der er for 1869 opgivet 2789 Tilfælde og 32 Dødsfald. Af Tilfældene kunne 750, hvoraf 30 medførte Døden, sees at have været akut Bronchit. Af de to øvrige Dødsfald forarsagedes det ene af Laryngit, det andet af Catarrhalfeber. (I det foregaaende Aar opførtes 2779 Tilfælde og 20 Dødsfald.)

Lungebetændelse iagttoges hyppigt. Der er anmeldt 585 Tilfælde og 88 Dødsfald i heromhandlede Aar mod 449 Tilfælde og 65 Dødsfald i det foregaaende. Sygdommens Sæde er angivet i 109 Tilfælde, nemlig i høire Lunge for 57, i venstre Lunge for 42 og i begge Lunger for 10.

Hjernebetændelse er opgivet som Dødsårsag hos 27, tuberkuløs Meningit hos 26, Kramper i Børnealderen hos 17, af hvilke tilsammen 70 Dødsfald 40 falde paa Landfysikateret (deraf i Svelvig 3, i Holmestrand 2, i Tønsberg 11 og Horten 11), 5 paa Hofs og 25 paa Laurvigs Distrikt (deraf 17 i Laurvigs By og 1 i Sandefjord.)

Rheumatiske Sygdomme: For Gigtfeber behandles 115 Personer, hvoraf 5 døde. For kronisk Rheumatisme behandlede 9 Læger 312 Personer, af hvilke 194 af Mand- 118 af Kvindekøn, 3 under og 309 over 15 Aar.

Diarrhoe og Cholera nostras forekom sjeldnere end i det foregaaende Aar, idet 837 Tilfælde, hvoraf 12 endte dødeligt (8 af Cholera nostras og 4 af Diarrhoe, anmeld-

tes i heromhandlede Aar mod 1540 Tilfælde og 25 Døde i 1868.

For **Purpura** behandledes 2 Personer paa Horten, 1

af Mandkjøn, 1 af Kvindekjøn, 1 under, 1 over 15 Aar.

Antallet af de for **Syphilis** paa Sygehusene behandlede Personer vil sees af følgende Opgaver:

	Tilbageliggende fra forrige Aar.			Indkomne.			Af de indkomne Tilfælde vare:				Udgaede helbrede.	Tilbageliggende ved Aarets Udgang.			Samlet Antal Forplejningsdage.	Middeltal af Forplejningsdage for hver Udskreven.
	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.	primære.	sekundære.	hereditære.	tertiære.		Tils.	Md.	Kv.		
Carljohansværns Sygehus	1	1	-	9	9	-	2	7	-	-	10	-	-	-	343	34,8
Tønsbergs Bys	-	-	-	4	2	2	-	4	-	-	4	-	-	-	293	73,2
Amtssygehuset	9	4	5	32	14	18	3	25	2	2	36	5	3	2	2 265	62,9
Tilsammen	10	5	5	45	25	20	5	36	2	2	50	5	3	2	2 901	

Fra Carljohansværns Sygehus oplyses, at Middelbehandlingstiden for de primære Tilfælde var 56 Dage, for de sekundære 25 Dage. Hertil maa dog bemærkes, at flere af de sekundære Tilfælde vare lette Recidiver hos tidligere behandlede Personer. Udenfor Sygehusene er fra Landfysikatet opgivet 46 og fra Laurvigs Distrikt 25, tilsammen 71 Tilfælde; af 70 vare 43 af Mand-, 27 af Kvindekjøn og af 71 vare 8 under, 63 over 15 Aar. 19 lede af primære, 52 af sekundære Former.

For **Gonorrhoe** indkom paa Carljohansværns Sygehus 4 Mænd; paa Amtssygehuset og Tønsbergs Bys Sygehus indkom paa hvert Sted 1 Kvinde for Urethrit; udenfor Sygehusene opgives som Behandlede for disse Sygdomme fra Landfysikatet 53, fra Laurvigs Distrikt 48, ialt 101 Personer, hvoraf 94 vare af Mand-, 7 af Kvindekjøn, alle over 15 Aar.

Nedenstaaende Liste giver Oplysning om endel af Lægerne behandlede, væsentlig **kroniske Sygdomme**.

	Hele Aaret.		Kjønn et op- givet for.	Deraf vare:			Deraf vare			Antal af anmel- dende Læger.	Ialt Opg.		Fordeling paa Lægedistrikterne.					
	Behandlede.	Deraf døde.		Mandkjøn.	Kvindekjøn.	Alder er op- givet for.	Børn (under 15 Aar.)	Voxne (over 15 Aar.)	Tilfælde.		Dødsfald.	Landfysik.		Hof.		Laurvig.		
												Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	
Fnat	228	-	158	79	79	158	79	79	15	228	-	160	-	6	-	62	-	
Skurv	3	-	3	3	-	3	1	2	2	3	-	3	-	-	-	-	-	
Kjertelsyge	275	2	275	123	152	275	205	70	14	279	6	217	5	-	-	62	1	
Rachit	8	-	8	6	2	8	8	-	4	8	-	8	-	-	-	-	-	
Svindst	190	73	190	101	89	167	15	152	16	223	106	143	61	4	1	76	44	
Kræft	39	16	32	11	21	35	-	35	10	51	28	33	19	7	3	11	6	
Vatersot og Morbus Brighti	79	10	79	42	37	70	7	63	13	87	18	57	7	3	3	27	8	
Blegsot og anæmiske Tilstande	404	-	404	27	377	404	67	337	15	404	-	336	-	9	-	59	-	
Menstruationsuordener	83	-	83	-	83	83	-	83	10	83	-	79	-	-	-	4	-	
Kardialgi, kronisk Ga- strit og Dyspepsi	990	1	990	459	531	876	44	832	16	993	4	692	1	44	3	257	-	
Ormesygdomme	125	-	125	60	65	125	98	27	11	125	-	110	-	-	-	15	-	
Drankersygdomme	4	1	4	4	-	4	-	4	3	4	1	3	-	-	-	1	1	

Fnat angives aftaget i Laurvigs Distrikt. Af Hudsygdomme forøvrigt behandledes 82 Personer for Eczem af 5 Læger; 44 vare af Mand- 38 af Kvindekjøn, 37 under, 45 over 15 Aar.

Kjertelsyge angives at forekomme almindelig i Laurvigs Distrikt og nævnes som en væsentlig Aarsag til forekommende Øienlidelser. (J. C. Gamborg).

Svindst. Forholdet mellem opgivne Dødsfald af denne Sygdom og samtlige af Lægerne opgivne ved Sygdom foraarsagede Dødsfald i de forskellige Dele af Amtet m. m. vil sees af følgende Tabel:

	Samtlige opgivne Dødsfald af Svind- sot.	Samtlige opgivne Dødsaar- sager ialt.	Forhold i pCt.
Jarlsberg-Laurvigs Amt i 1869	106	703	15,0
— — — i 1868	134	881	15,2
— — — i 1867	112	888	12,6
Landfysikatet i 1869	61	359	16,9
Hofs Distrikt —	1	89	1,1
Laurvigs — —	44	255	17,2
Amtets Byer —	59	356	16,5
— Landdistrikter —	47	347	13,5
Fysikatets Byer —	29	195	14,8
— Landdistrikt —	32	164	19,5
Laurvigs Distrikts Byer —	30	161	18,6
Sammes Landdistrikt —	14	94	14,8

Kræft anføres som Dødsårsag hos 28 Personer, deraf 10 i Landfysikatets Byer, 9 i sammes Landdistrikt, 4 i Laurvigs Distrikts Byer, 2 i sammes Landdistrikt og 3 i Hofs Lægedistrikt. Kræftens Sæde er opgivet for 18 af de Døde, nemlig hos 9 i Mavesækken, hos 3 i Brystkjertelen og hos 1 i hvert af efternævnte Organer: Øiet, Tungen, Spytkjertelen, Lungen, Leveren og Livmoderen.

Hos de anførte 18 Døde af **Vatersot** og Morbus Brighti var førstnævnte Sygdom 12 og sidstnævnte 6 Gange Dødsårsagen.

Det af **Drankersygd** indtrufne Dødsfald forårsagedes ved akut Alkoholforgiftning.

Sindssygdomme: Af 7 Læger i Landfysikatet opgives 48 nye Tilfælde af Sindssygdom at være komne under Behandling i Hjemmet; af 45 Syge vare 28 af Mand-, 17 af Kvindekjøn, 1 under, 44 over 15 Aar; af 10 behandlede Syge led 5 af Mani og 5 af Melancholi; foruden disse kunne 14 Sindssyge fra dette Amt sees at være indlagte paa Gaustad Sindssygeasyl, hvorfra 1 hjemkom helbredet. Ifølge Embedslægerens Indberetninger forpleiedes i Aarets Løb for Amtskommunens Regning i Landfysikatet 42, i Hofs Distrikt 8, i Laurvigs Distrikt 28 (af hvilke 9 paa Gaustad), tilsammen 78 Sindssyge.

Af **sjældnere Sygdomstilfælde** omtales to, forårsagede af Bid af Hugorm, begge i Foden. Hos den ene Person, en Pige paa 17 Aar, optraadte særdeles heftige lokale og universelle Phænomener, som tabte sig først efter en Maanedes Forløb; hos den anden, en 5aars Dreng, optraadte heftige lokale Phænomener, men Helbredelse indtraadte langt tidligere.

Af **chirurgiske Operationer** opgives at være udførte, samtlige udenfor Sygehusene: 7 Amputationer eller Exar-

tikulationer af Fingre. 1 Borttagelse af Kræft i Tandkjødet, 1 af Ranula, 1 af Sæksvulst; 1 Paracentese af Brystet, 3 af Underlivet; 1 Borttagelse af Polyp i Munden; 2 Herniotomier, begge med dødeligt Udfald; 2 Operationer ved fissura ani, 1 ved atresia ani; 1 Borttagelse af nekrotisk Benstykke; 10 Repositioner af luxerede Led, deraf 8 af Overarmen, 1 af Underarmen, 1 af Radius, 5 Repositioner af indeklemmt Brok; desuden angives af en Læge flere Repositioner af luxerede Led og indeklemmt Brok uden nærmere Opgave over Antallet.

Følgende **obstetriciske Operationer** angives at være udførte af Læger: 29 Tangforløsninger. Indikationerne vare i 19 Tilfælde Vemangel eller Vesvækkelse, i 2 Tilfælde lidet drivende smertefulde Veer, i 2 Tilfælde forliggende Moderkage, deraf en Gang tillige skjævt Isseleie, og Bækkensneverhed, Barselkrampe, hydrocephalisk Hoved, epileptisk Anfald og langsom Fødsel uden Fremgang, i hver 1 Tilfælde; for 1 Tilfælde er ingen Indikation opgivet. Af Konerne forbleve 24 ilive, 1 døde af Barselkrampe; for 4 er Udfaldet ikke angivet. Af Børnene forbleve 19 ilive, 7 vare dødfødte, for 3 mangler nærmere Opgave om Udfaldet. 2 Perforationer, en Gang med paafølgende Anvendelse af Kephilotrib, en Gang med skarp Hage, begge indicerede ved Bækkensneverhed, en Gang tillige Ansigtisleie. Begge Koner døde. (W. G. Winsnes, Hansteen). 1 Exvisceration med paafølgende Decapitation ved forsømt Tverleie og fremfalden Arm. Konen døde (Leegaard). — Af andre obstetriciske Forretninger omtales Reposition af en Svulst i Fossa Douglassi. Svulsten, der i et helt Døgn havde hindret Fødselen, lykkedes det efter Veernes Ophør at skyde op af det lille Bækken, hvorpaa Fødselen efterat Hovedet var traadt ned, foregik ved Naturens Hjælp. (I. C. Holst.)

Ialt 32 obstetriciske Operationer, hvoraf 13 i Landfysikatet og 19 i Laurvigs Distrikt.

Antallet af **Fødte** og **Døde** vil sees af følgende Tabel:

Lægedistrikt.	Fødte.	Døde.					Død- fødte.
		i Alt.	under 1 Aar.		mel- lem 1- 15Aar.	paa Bar- sel- seng.	
			i 1ste Døgn.	over 1 Døgn gamle.			
Jarlsbergs Land- fysikat	1 412	967	16	153	210	7	66
Hofs Lægedistrikt	193	132	1	16	20	-	3
Laurviks —	853	622	6	92	134	9	34
Jarlsberg - Laur- vigs Amt	2 458	1721	23	261	364	16	103

Omkomne paa voldsom Maade 110.

Ifølge de indsendte Anmeldelser over Dødfødte og inden 24 Timer efter Fødselen døde Børn var disse

sidstes Antal 30; efter Opgave fra Presterne som anført 23. For det hele Amt bliver der saaledes et Overskud af 737 Fødte over Døde og Forholdet mellem hine og disse = 100:70. Antallet af Børn, døde i første Leveaar, udgjorde 11,5 pCt. af samtlige Fødte og 16,5 pCt af samtlige Døde. Antallet af Døde mellem 1—15 Aar udgjorde 21,1 pCt. og Antallet af Døde under 15 Aar udgjorde 37,5 pCt. af samtlige Døde. For Døde paa Barselseng indeholder Lægernes Opgaver Dødsårsagen for 15, hvoraf 6 døde af Barselfeber, 2 af Lungebetændelse, 1 af Emboli i Hjernearterierne, 1 af Børnekopper, 1 af Cholera nostras, 1 af Barselkrampe, 3 efter kunstig Forløsning med Perforation, 4 Timer, 14 Dage og 3 Uger efter Fødselen. Af Presterne opgives ialt 16 Døde paa Barselseng.

Lægernes Dødslisters indeholde ialt Opgave over 703 eller 43,6 pCt. af samtlige ved Sygdom forårsagede Dødsfald (1611), for Landdistrikterne alene haves Opgaver over 347 eller 29,0 pCt. og for Byerne over 356 eller 85,6 pCt. af samtlige ved Sygdom forårsagede Dødsfald (henholdsvis 1195 og 416). De hyppigst opgivne Dødsårsager vare: Svindsot (106), Lungebetændelse (88), Hjernebetændelse, tuberkuløs Meningit og Kramper i Børnealderen (tilsammen 70), Alderdomssvaghed (47), medfødt Svaghed (34), akut Bronchit (30), Kræft (28), Strubehoste (28), diphtherisk Svælgbetændelse (23), Hjerneslag (21), Skarlagensfeber (19), Vatersot og Morbus Brighti (tilsammen 18), Nervefeber (17).

Veirliget. Vinteren var forholdsvis mild, paafulgt af en tidlig, kold og noget tør Vaar; Sommeren var kjølig og dens sidste Del tør. Høsten kom tidlig med indtrædende Kulde, hvorved Poteteshøsten for en Del tog Skade ved Frost. Høhøsten angives over, Korn- og Poteteshøsten lidt under Middelsaar. Aarets Middeltemperatur udgjorde paa Horten + 3,9 R., den højeste Temperatur udgjorde + 19 R., den laveste - 10 R. Regnmængden i Sandefjord udgjorde i de 3 Sommermaaneder 10,6 Pot pr. □ Fod. (Ebbesen).

Levemaade og hygiæniske Forhold omtales som upaa-klagelige i Landfysikatet; der spores aarliggen Forbedringer saavel med Hensyn til Boliger og Beklædning som Levemaade. Misbrug af Brændevin angives aftaget, hvilket især spores hos den opvoxende Slægt. Fra Hofs Distrikt og fra Sandefjord angives de trykkende økonomiske Forhold at være i Tiltagende, hvoraf en større Ar-

beidsløshed og deraf flydende større Trang har været Følgen.

Fattigsygepleien. Antallet af behandlede Syge for Fattiggassernes Regning opgives af 4 Privatlæger i Landfysikatet til 473; af Embedslægen i Hofs Distrikt til 52 (med en Medikamentudgift af 34 Spd. 56 Skill.) og af Embedslægen og 3 private Læger i Laurvigs Distrikt til 245. Fra andre Læger er Opgaver over de af dem behandlede fattige Syge ikke meddelt.

Af Møder i **Sundhedskommissionerne** berettes at være afholdte: i Landfysikatets Kjøb- og Ladesteder 30, deraf i Holmestrand ti, i Tønsberg otte, i Horten sex, i Aasgaardstrand og Svelvig, i hver tre; i Landfysikatets Herreder 12, hvoraf i Stokke og Borre, i hver tre, i Skouger Sande, Vaale, Sem, Andebo og Nøtterø, i hvert et; i Hofs Distrikt 7, deraf i Laurdal tre, i Ramnæs og Hof, i hvert to; i Laurvigs Distrikts Byer, flere i Laurvig uden nærmere Opgave over Antallet, 2 i Sandefjord; i Distriktets Herreder 8, deraf i Sandherred og Tjømmø, i hvert tre, i Tjødling og Hedrum, i hvert et. Om Sundhedskommissionernes Virksomhed meddeles følgende Oplysninger. I flere Herreder forhandlede om Foranstaltninger mod de herskende epidemiske Sygdomme, saaledes om Børnekopper i Horten, Holmestrand, Svelvig, Laurvig, Sandefjord, Sandherred, Stokke, Ramnæs, Tjømmø, om Skarlagensfeber i Skouger, Sande, Svelvig. Om Sundhedsforholdene og Sygdoms- og Dødsstatistik holdtes Foredrag i Holmestrand, Svelvig, Skouger, Sande og Herrederne i Hofs Distrikt. Undersøgelse i Anledning af Klager over sanitære Misligheder bleve foretagne i flere Byer. Af Foredrag forøvrigt nævnes om Sundhedsforholdene paa Arbeidsanstalten paa Grønmark ved Holmestrand, om Elektricitet og Galvanisme i Hofs Distrikts Herreder og Nedsættelse af en Komite til Udarbeidelse af Sundhedsforskrifter for Stokke Herred.

De **Vaccineredes** Antal udgjorde:

i Landfysikatet	1 628
i Hofs Distrikt	124
i Laurvigs —	775

tilsammen 2 527

Vaccinationen i alle Byer udførtes af Læger.

Følgende **retsmedicinske Forretninger** opgives at være udførte: 5 Syns- og Obduktionsforretninger, nemlig en over en uforløst Kvinde, en over en i Skoven fundet død Mand, en over en druknet Pige, en over en kvalt Pige, en over et under mistænkelige Omstændigheder strax efter Fødselen dødt Pigebarn; 5 Undersøgelser og Erklæringer, nemlig en over en i en Rus død Mand, en om legem-

lig Helbredstilstand, en om en for Tyveri Tiltalts mentale Tilstand og to om Vand- og Brøds-Strafs Anvendelighed.

Af almindelige **Sygehuse** havde Amtssygehuset i Tønsberg, Carljohansværns militære Sygehus og Tønsbergs kommunale Sygehus. I disse Sygehuse indkom i Aarets Løb følgende Sygdomstilfælde:

	Amtssygehuset.	Carljohansværns Sygehus.	Tønsbergs kommunale Sygehus.
Febre	7	41	10
Akute Sygdomme i Aandedræts- og Cirkulationsorganerne	2	22	1
Kroniske — — — Sygdomme i Nervesystemet, Sindssygdomme	3	6	2
Akute Sygdomme i Fordøjelsesapparatet	-	13	-
Kroniske — — — Barselsygdom	1	11	-
Sygdom i Urinveiene, Vatersot	1	2	2
Ernæringssygdomme	-	1	-
Kronisk eller afebril Rheumatisme	-	8	-
Læsioner	6	26	2
Phlegmone, Abscesser, Ulcera	9	10	5
Kræftagtige Sygdomme og Svulster overhovedet	2	-	-
Ben- og Ledsygdomme	1	3	-
Øiensygdomme	-	2	-
Syphilis, Bubo	32	9	4
Gonorrhoe, Urethrit	1	6	1
Excoriationes	-	3	-
Hudsygdomme	5	6	1
Forskjellige andre Sygdomme	-	3	-
Tilsammen	70	173	32

Forøvrigt henvises til Sygehuslisten.

Sandefjords **Badeanstalt** besøgte af 466 faste Badende, hvoraf 389 fra Norge, 74 fra Danmark, 3 fra Sverige. Badenes Antal udgjorde 17 300, hvoraf 1 200 Fri-bade. Der behandledes af Lægerne Ebbesen og Winsnes

tilsammen 372 Syge, (i det foregaaende Aar 513), af hvilke 335 eller 90 pCt. med og 38 eller 10,2 pCt. uden gunstigt Udfald. 2 Syge døde, en af Apoplexi og en af organisk Underlivssygdom. Med Hensyn til Badekurens Nytte i de hyppigst forekommende Sygdomme henvises til følgende efter Badelægerne Opgaver sammendragne Tabel:

	Ialt Behandlede.	Deraf med gunstigt Udfald i pCt.
Kronisk Rheumatisme	86	95,3
Nervøs Svækkelse	62	95,3
Neuralgier	46	95,6
Kjertelsygdom	32	93,7
Lamheder	23	69,5
Forstoppelse	12	91,6
Kroniske Hudsygdomme	11	100,0
Hæmorrhoider	9	88,8

Af andre Badeindretninger omtales Søbadeanstalter i Holmestrand, Aasgaardstrand, Laurvig og Tønsberg, et Søbadehus for Værftets faste Arbeidere og Familier og en Badeindretning ved Carljohansværns Sygehus, flere private Søbadehuse i Stokke Herred og paa Tjømø.

Amtets 6 **Apotheker** blev visiterede. Personalet bestod foruden Apothekerne, i Svelvig af 1 Discipel, i Holmestrand af 2 Medhjelpere, hvoraf en examineret og 1 Discipel, i Horten af 1 examineret og 1 uexamineret Medhjælper, i Tønsberg af 1 examineret Medhjælper og 1 Discipel, i Laurvig af 1 examineret Medhjælper og 1 Discipel og i Sandefjord af 1 examineret Medhjælper og 1 Discipel. Af Landfysikus afholdtes 1 Medhjælperprøve.

Medicinalpersonalet bestod af 19 Læger, 32 Jordemødre, 16 Hjelpevaccinatører:

1. Jarlsbergs Landfysikat: 12 Læger, en i Svelvig, to i Holmestrand, fire paa Horten, fire i Tønsberg, en i Stokke, desuden praktiserer en af de i Drammen bosatte Læger som Fattiglæge i Skouger og Sande Herreder; 17 Jordemødre; 10 Hjelpevaccinatører.
2. Hofs Lægedistrikt: 1 Læge, bosat i Hof; 3 Jordemødre; 3 Hjelpevaccinatører.
3. Laurvigs Distrikt: 6 Læger, to i Laurvig, to i Sandefjord, en i Fredriksværn og en paa Tjømø; 12 Jordemødre, hvoraf otte ere offentlig ansatte; 3 Hjelpevaccinatører.

VI. Hedemarkens Amt.

Amtet, der den 31te December 1865 paa et Fladeindhold af 203,70 norske Kvadratmile, havde 120 442 Indbyggere, er inddelt i 6 Lægedistrikter, nemlig:

1. Solør-Odalens Distrikt (26,48 n. □ M.), indbefattende:

Kjøbstaden Kongsvinger . . .	med	990	Indbyggere.
Herrederne Vinger	-	6 226	—
Eidskog	-	6 920	—
Søndre Odalen	-	7 118	—
Nordre —	-	4 310	—
Brandvold	-	3 946	—
Grue	-	6 464	—

tilsammen 35 974 Indbyggere.

2. Hedemarkens Amtsfysikat (20,38 n. □ M.), indbefattende:

Kjøbstaden Hamar	med	1 868	Indbyggere.
Herrederne Vang	-	8 443	—
Stange	-	6 763	—
Romedal	-	4 928	—
Løiten	-	4 537	—
Næs	-	4 448	—
Ringsaker	-	11 366	—

tilsammen 42 353 Indbyggere.

3. Søndre Østerdalens Distrikt (23,27 n. □ M.), indbefattende:

Herrederne Elverum med 6 536 Indbyggere.

Transport 6 536 Indbyggere.

Vaaler	med	4 119	—
Aasnæs	-	4 538	—
Hof	-	3 483	—

tilsammen 18 676 Indbyggere.

4. Trysils Distrikt (25,53 n. □ M.), indbefattende:

Herredet Trysil med 4 269 Indbyggere.
samt Drevsjø Kapelsogn af Rendalen.

5. Rendalens Distrikt (50,37 n. □ M.), indbefattende:

Herrederne Aamot	med	2 841	Indbyggere.
Storelvedalen	-	2 348	—
Rendalen	-	3 177	—
(med Undtagelse af Drevsjø Kapelsogn).			

tilsammen 8 366 Indbyggere.

6. Tønsets Distrikt (56,17 n. □ M.), indbefattende:

Herrederne Lillelvedalen	med	3 216	Indbyggere.
Tønset	-	2 975	—
Tolgen	-	3 269	—
Kvikne (fraregnet Indset Annex)	-	790	—

tilsammen 10 250 Indbyggere.

Indset Annex til Kvikne (1,50 n. □ M.) med 554 Indbyggere hører til Opdals Lægedistrikt i Søndre Trondhjems Amt.

Sundhedstilstanden betegnes som meget god undtagen i Tønsets Distrikt, hvor en udbredt Skarlagensfeberepidemi øgede Sygeligheden og Dødeligheden. Sygeligheden angives iøvrigt mindre end i det foregaaende Aar. Af epidemiske Sygdomme havde Skarlagensfeberen størst Udbredning. Lungebetændelse forekom hyppigere, medens Nervefebertilfældene vare betydeligt færre end i det foregaaende Aar.

Dødeligheden var nogenlunde liden og navnlig betydelig mindre end i de nærmest foregaaende Aar. De Dødes Antal beløb sig nemlig til 1 711, hvilket giver en Dødelighed af 14,2 p. m. af den beregnede Middelfolkemængde for Aaret (119 974). I det foregaaende Aar udgjorde de Dødes Antal 2 218 eller 18,4 og i det næst foregaaende Aar 2 051 eller 16,9 p. m. af den for disse Aar beregnede Middelfolkemængde. I Femaaret 1861—65 udgjorde det gennemsnitlige aarlige Middeltal af Døde 1 914 eller 16,7 p. m. af Middelfolkemængden i ovennævnte Tidsrum.

Til Oplysning om de **epidemiske Forholde** hidsættes følgende af Lægernes Opgaver sammendragne Tabel: (Se Tabellen paa næste Side.).

Nervefeber forekom i heromhandlede Aar sjældnere end i de nærmest foregaaende Aar. Der opføres ialt 198 Tilfælde, hvoraf 22 endte dødeligt. (I det foregaaende Aar opgaves 316 Tilfælde og 35 Dødsfald og i 1867 299 Tilfælde og 37 Dødsfald). I Solør-Odalens Distrikt viste Sygdommen sig spredt over Brandvold, Eidskogens og søndre Odalens Herreder uden nogetsteds at naa nogen større Udbredning. I Amtsfysikatet fortsatte Sygdommen sig efter en Epidemi i 1868 men i det Hele med faa og spredte Tilfælde. Det største Antal Tilfælde forekom i Vang, Løiten og Ringsaker. I sidstnævnte Herred holdt den i foregaaende Medicinalberetning omtalte Epidemi paa 2 Pladse i Ringsaker fremdeles ved i heromhandlede Aar, idet 8 nye Tilfælde optraadte; i Aarene 1868 og 1869 bleve paa disse Pladse af 21 Individuer 18 angrebne af

	Hele Aaret.		Tiden er op- givet for.	Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
	Behandlede.	Deraf Døde.													
Nervefeber	198	22	167	20	11	15	21	5	11	9	14	8	19	19	15
Simpel Feber	65	-	64	7	7	7	2	2	6	4	8	4	5	6	6
Barsel-feber	21	7	21	3	2	2	1	-	-	5	1	3	3	1	-
Børnekopper	5	-	5	-	-	-	-	-	-	-	5	-	-	-	-
Vandkopper	29	-	29	-	2	-	-	4	6	5	2	7	3	-	-
Skarlagensfeber	521	71	484	84	65	55	66	55	50	41	21	6	14	14	13
Rødlinger	5	-	5	1	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	2
Mæslinger	36	-	30	3	9	3	1	2	-	11	-	-	-	1	-
Rosen	63	1	62	4	6	6	9	8	1	5	6	5	5	4	3
Kighoste	14	2	14	2	3	7	1	1	-	-	-	-	-	-	-
Diphtherisk Svælgbetændelse ..	71	3	71	10	11	8	6	9	4	4	3	1	3	7	5
Strubehoste	9	3	7	-	1	3	-	-	1	-	-	-	-	2	-
Kusma	3	-	3	-	-	-	1	2	-	-	-	-	-	-	-
Akut Bronchit og andre catarrh.															
Tilfælde	757	30	757	155	63	95	71	73	46	47	36	34	38	42	57
Lungebetændelse	449	71	449	41	35	48	66	62	49	27	5	18	20	32	46
Pleurit	54	4	54	8	4	7	4	3	6	2	5	6	3	4	2
Gigtfeber	108	-	108	18	13	9	5	6	14	9	3	8	3	12	8
Koldfeber	4	-	4	-	-	-	-	1	-	2	1	-	-	-	-
Diarrhoe (akut) og Cholera no- stras	400	6	400	26	29	32	39	39	34	57	46	29	27	24	18
Blodgang	12	2	12	-	1	-	2	-	-	-	1	1	2	2	3
Skjørbug	4	-	4	-	1	1	-	-	1	-	-	-	-	1	-
Tilsammen	2828	222	2750	382	264	298	295	273	229	228	157	130	145	171	178

	Hele Aaret.		Fordeling paa Lægedistrikterne.											
	Ialt opgivne Tilfælde.	Ialt Døde.	Solør- Odalen.		Amtsfysi- katet.		Søndre Østerdalen.		Trysil.		Rendalen.		Tonsset.	
			Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.
Nervefeber	198	22	35	3	86	11	13	1	2	2	27	-	35	5
Simpel Feber	65	-	8	-	34	-	14	-	-	-	9	-	-	-
Barsel-feber	22	8	5	3	4	1	6	2	3	-	4	2	-	-
Børnekopper	5	-	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Vandkopper	29	-	5	-	20	-	-	-	2	-	2	-	-	-
Skarlagensfeber	529	79	172	34	86	12	29	7	-	-	80	7	162	19
Rødlinger	5	-	-	-	-	-	-	-	1	-	4	-	-	-
Mæslinger	36	-	-	-	21	-	2	-	13	-	-	-	-	-
Rosen	64	2	18	1	18	1	15	-	8	-	5	-	-	-
Kighoste	14	2	8	-	-	-	-	-	4	2	2	-	-	-
Diphtherisk Svælgbetændelse ..	73	5	6	-	25	1	5	-	22	2	2	-	13	2
Strubehoste	9	3	4	1	5	2	-	-	-	-	-	-	-	-
Kusma	3	-	-	-	1	-	2	-	-	-	-	-	-	-
Akut Bronchit og andre catarrh.														
Tilfælde	761	34	155	12	260	16	54	-	50	-	136	2	106	4
Lungebetændelse	451	73	132	27	137	17	79	13	28	3	42	6	33	7
Pleurit	54	4	19	1	14	-	2	1	5	1	12	1	2	-
Gigtfeber	108	-	34	-	42	-	8	-	3	-	17	-	4	-
Koldfeber	4	-	3	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
Diarrhoe (akut) og Cholera no- stras	400	6	85	2	161	1	39	1	34	1	76	-	5	1
Blodgang	12	2	7	2	3	-	-	-	-	-	2	-	-	-
Skjørbug	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	-	-	-
Tilsammen	2846	240	701	86	917	62	268	25	176	11	424	18	360	38

Sygdommen. (Bugge.) I Rendalens Distrikt optraadte Sygdommen i Aamots Herred epidemisk i Aarets 4 sidste Maaneder. Da Sygdommen her optraadte i et med smaa usunde Boliger tæt bebygget Strøg og viste sig meget smitsom, oprettedes efter Sundhedskommissionens Foranstaltning et Isolationslokale til Behandling af de Syge. (L. Müller.) I Tønsets Distrikt forekom Sygdommen i Os Annex til Tolgens Herred i Aarets første Halvdel. Som mulig Aarsag til dens Optraeden og Vedbliven i dette Strøg, hvor den angives at have hersket af og til mange Aar, henpeges paa nogle midt i Bygden langs Glommen liggende store Sumpe, om hvilke Sygdommen væsentligst holder sig. (H. Bull.)

For **Barselfeber** behandledes 21, hvoraf 7 døde. (I det foregaaende Aar behandledes 22 Tilfælde, hvoraf 8 endte dødeligt.)

Af **Børnekopper** forekom 5 Tilfælde i Solør-Odalens Distrikt. Sygdommen indbragtes i August Maaned ved en svensk Omstreiferfamilie til Vinger Herred og derfra ved samme Familie til Brandvolds Finskog. Paa førstnævnte Sted smittedes 2, paa sidstnævnte 3 og blandt disse et uvaccineret Barn. Ingen døde.

Skarlagensfeber optraadte hyppigere end i det foregaaende Aar og havde epidemisk Udbredning over hele Amtet undtagen Trysils Lægedistrikt. Der opgives ialt 529 Tilfælde, hvoraf 79 endte dødeligt. (I det foregaaende Aar behandledes 382 Tilfælde og indtraf ialt 67 Dødsfald). I Solør-Odalens, Rendalens og Tønsets Distrikter samt i Amtsfysikatet fortsatte Epidemien sig fra det foregaaende Aar; i søndre Østerdalen optraadte den i Mai Maaned i Elverum, udbredte sig videre inden Distriktet og vedvarede ved Aarets Udgang. I Solør-Odalens Distrikt og Amtsfysikatet aftog Epidemien betydelig ved Aarets Slutning, medens den allerede ved Mai Maanedes Udgang angives ophørt i Tønsets og ved August Maanedes Udgang i Rendalens Distrikt. I Tønsets Lægedistrikt, hvor Sygdommen ved forrige Aars Slutning og heromhandlede Aars Begyndelse havde en betydelig Udbredning, ansattes en Epidemilæge, der i Tidsrummet fra 5te Januar til 14de Marts ialt behandlede 75 Tilfælde, hvoraf 7 endte dødeligt. Fra Østerdalen og Tønsets Distrikter angives Sygdommen ofte ledsaget af diphtherisk Svælgbetændelse, Ørebetændelse, Svulst, og Suppuration af Halskjertlerne, samt efterfulgt af Vatersot. I Solør-Odalens Distrikt angives Sygdommen at have været almindelig udbredt, mens kun Lægehjælp søgtes for de alvorligere Tilfælde.

Af **Mæslinger**, der fra 1867 af havde hersket epidemisk i Solør-Odalen og i 1868 derfra havde udbredt sig over Amtsfysikatet, Rendalens og Tønsets Distrikter, fore-

kom i dette Aar kun faa og spredte Tilfælde. Ialt anmeldtes 36 Tilfælde uden Dødsfald (mod 572 Tilfælde og 27 Dødsfald i det foregaaende Aar). Fra Trysils Distrikt anføres, at Sygdommen der har været almindelig udbredt, men at der kun i faa Tilfælde i Maanederne Juni og Juli søgtes Lægehjælp for samme.

Af **Kighoste**, der ligeledes i det foregaaende Aar havde haft epidemisk Udbredning inden Amtet, idet 301 Tilfælde, hvoraf 21 endte dødeligt, anmeldtes i Aaret 1868, opgives i heromhandlede Aar ialt 14 Tilfælde og 2 Dødsfald. Sygdommen angives at have været almindelig udbredt i Solør Odalens Distrikt, men godartet, saa Lægehjælp ikke søgtes.

Diphtherisk Svælgbetændelse forekom, foruden hvor den komplicerede Skarlagensfeber, noget sjældnere end i de nærmest foregaaende Aar og optraadte mere spredt og mildere end tidligere (Schanche). Der opføres ialt 73 Tilfælde, hvoraf 5 endte dødeligt. (I 1868 indtraf 90 Tilfælde og 9 Dødsfald og i 1867 86 Tilfælde uden Dødsfald).

Catarrhalske Tilfælde anmeldes med omtrent det samme Antal Tilfælde, men med lidt flere Dødsfald end i det foregaaende Aar. 761 Tilfælde og 34 Dødsfald opgives for 1869 mod 785 Tilfælde og 22 Dødsfald i 1868. Af samtlige Tilfælde kunne 273, hvoraf 34 endte med Døden, sees at have været akut Bronchit.

Lungebetændelsernes Antal overstiger noget det foregaaende Aars, idet 451 Tilfælde og 73 Dødsfald iagttoges i dette Aar, 327 Tilfælde og 49 Dødsfald i det foregaaende. Af de 449 behandlede Tilfælde endte 71 eller 16,0 pCt. dødeligt (i 1868 14,2 pCt.).

Hjernebetændelse er paa Lægernes Dødslisters opført som Dødsårsag hos 15, tuberkuløs Meningit hos 1, Kramper i Børnealderen hos 2, tilsammen 18 Dødsfald, af hvilke 7 falde paa Amtsfysikatet og 3 paa hvert af Solør-Odalens, Rendalens og Tønsets Lægedistrikter.

For **Gigtfeber** behandledes 108 Personer; i det foregaaende Aar var Antallet 86, af hvilke 2 døde. For kronisk Rheumatisme behandlede 12 Læger 171 Personer; af 154 vare 82 af Mand-, 72 af Kvindekjøn, 5 under og 149 over 15 Aar.

Det opgivne Antal af 400 Tilfælde af **Diarrhoe** og **Cholera nostras** nærmer sig i Hyppighed det foregaaende Aars (434 Behandlede); Dødsfaldenes Antal i heromhandlede Aar (6) er derimod betydeligt mindre end det foregaaende Aar (13).

Syphilis. Antallet af de for Syphilis paa Amtssygehuset Behandlede vil sees af nedenstaaende Tabel:

	Tilbageliggende fra forrige Aar.			Indkomne.			Af de indkomne Tilfælde vare:			Udgaaede.		Tilbageliggende ved Aarets Udgang.			Samlet Antal Forplejningsdage.	Middeltal af Forplejningsdage for hver Udskreven.
	Ialt.	Md.	Kv.	Ialt.	Md.	Kv.	primær Syphilis.	sekundær	tertiær	helbredede	i Bedring.	Ialt.	Md.	Kv.		
Amtssygehuset.....	10	2	8	26	6	20	5	20	1	29	1	6	1	5	4 521	150,7

Som behandlede udenfor Sygehuset er opgivet 35 Tilfælde, nemlig 17 i Solør-Odalens Distrikt, 14 i Amtsfysikatet, 3 i søndre Østerdalens og 1 i Rendalens Distrikt; 23 vare af Mand-, 12 af Kvindekjøn, 1 under og 34 over 15 Aar; 11 lede af primære, 18 af sekundære og 6 af tertiære Tilfælde.

For **Gonorrhoe** og **Urethrit** behandledes 39 Personer,

33 af Mand-, 6 af Kvindekjøn, alle over 15 Aar; 18 opføres fra Solør-Odalens Distrikt, 15 fra Amtsfysikatet, 3 fra hver af søndre Østerdalens og Trysils Distrikter.

Af **Spedalske** kendtes ved Udgangen af foregaaende Aar 10, samtlige i søndre Østerdalens Distrikt, 2 afgik i Aarets Løb ved Døden, saa at det kjendte Antal Spedalske ved Aarets Udgang var 8, lige mange af hvert Kjø.

Nedenstaaende Liste giver Oplysning om endel af Lægerne behandlede, væsentlig **kroniske Sygdomme**:

	Hele Aaret.		Kjønnets er opgivet for	Deraf vare		Alder er opgivet for.	Deraf vare		Antal af anmeldende Læger.	Hele Aaret.		Fordeling paa Lægedistrikterne.													
	Behandlede.	Deraf Døde.		Mandkjøn.	Kvindekjøn.		Børn (under 15 Aar).	Voxne (over 15 Aar).		Ialt opgivne Tilfælde.	Ialt Døde.	Solør-Odalen.		Amtsfysikatet.		Søndre Østerdalens.		Trysil.		Rendalen.		Tønset.			
	Tilf.	Dødf.		Tilf.	Dødf.		Tilf.	Dødf.		Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.
Fnat.....	146	-	140	69	71	140	96	44	8	146	-	96	-	10	-	3	-	6	-	31	-	-	-	-	-
Skurv.....	9	-	9	6	3	9	8	1	5	9	-	5	-	2	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-
Kjertelsyge.....	121	-	108	45	63	108	85	23	13	121	-	49	-	45	-	12	-	4	-	10	-	1	-	-	-
Rachit.....	6	-	6	3	3	6	6	-	2	6	-	3	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-
Svindst.....	146	52	146	78	68	146	10	136	15	152	58	40	20	62	14	28	15	6	4	12	3	4	2	-	-
Kræft.....	37	22	37	20	17	37	-	37	13	42	27	14	7	15	11	4	4	3	2	5	2	1	1	-	-
Vatersot og Morbus Brighti.....	61	14	61	25	36	61	2	59	14	65	18	22	5	29	9	8	2	2	1	3	1	1	-	-	-
Blegsot og anæmiske Tilstande.....	164	-	164	5	159	164	7	157	13	164	-	24	-	85	-	12	-	-	-	43	-	-	-	-	-
Menstruationsuordener.....	44	-	44	-	44	44	-	44	10	44	-	12	-	5	-	13	-	1	-	13	-	-	-	-	-
Cardialgi, kronisk Gastrit og Dyspepsi.....	573	4	548	260	288	548	12	536	14	573	4	140	-	232	-	71	1	25	1	105	2	-	-	-	-
Ormesygdomme.....	144	-	134	60	74	135	113	22	11	144	-	68	-	13	-	5	-	9	-	49	-	-	-	-	-
Drankersygdomme.....	5	1	5	5	-	5	-	5	4	5	1	-	-	2	1	2	-	-	-	1	-	-	-	-	-

Fnat omtales som sjældnere i Amtsfysikatet og Trysils Distrikt, hvorimod den angives at være almindelig i søndre Østerdalens Distrikt. I Solør-Odalens Distrikt ere Skolelærerne anmodede om at afvise fnattede Børn fra Skolen, ligesom Embedslægen paa sine Reiser oftere visiterer Almuskolerne. Som Husraad mod Fnat anvendes Kviksølvister og Krudtsalve. (E. M. Heiberg.)

Kjertelsyge betegnes som almindelig i Amtsfysikatet og Solør-Odalens Distrikt; den kommer især under Lægebehandling som Øienlidelser, og ikke alene i de lavere Klasser men ogsaa hos den bedre stillede Samfundsklasse. I de sidstnævnte Klasser synes svag Helbred eller ogsaa

Brystsygdom hos Forældrene at begunstige dens Udvikling. (U. Bugge.)

Svindst er paa Lægernes Dødslistes opgivet som Dødsårsag hos 58, eller 11 pCt. af samtlige af Lægerne opgivne ved Sygdom forårsagede Dødsfald (523). I det foregaaende Aar var Forholdet 7,8 pCt, nemlig 42 af 536 Dødsårsager. Antallet af opgivne Dødsfald af Svindst og deres Forhold til samtlige af Lægerne opgivne Dødsårsager i de forskellige Lægedistrikter var i heromhandlede Aar følgende:

Lægedistrikt.	Opgivne Dødsfald af Svindsot.	Opgivne Dødsårsager ialt.	Forhold af Døde af Svindsot til samtlige Dødsårsager i pCt.
Solør-Odalens	20	137	14,6
Amtsfysikatet	14	174	8,0
Søndre Østerdalens	15	67	22,4
Rendalens	3	47	6,4
Trysil	4	33	12,1
Tønset	2	65	3,0
Hedemarkens Amt	58	523	11,0

Kraft. For 15 af de 22 af denne Sygdom Døde er Sygdommens Sæde angivet, nemlig 10 Gange i Mavesækken, 2 Gange i Underlivet, 1 Gang hver i Ansigtet, Brystkjertelen og Nyrerne.

Af de for **Vatersot** opførte, 18 Dødsfald falde 3 paa Morbus Brighti.

Cardialgi, kronisk Gastrit og Dyspepsi angives som de Sygdomme, der hyppigst kom under Lægebehandling. Som Aarsag hertil opgives den af det foregaaende Uaar betingede daarlige Levemaade, den ensformige salte Kost og Misbrug af Kaffe eller Surrogater for samme. (A. C. Bull, H. Juell.)

Ormesygdomme betegnes som meget almindelige baade hos Voxne og Børn i Solør-Odalens og Rendalens Distrikter. Hyppigst forekomme Spolorme, hvis Udvikling antages i høi Grad begunstiget af den overveiende Melføde og Poteter. Befolkningen synes forøvrigt ikke at lide syndeligt af Ormenes Tilstedeværelse, da alvorlige Tilfælde høre til Sjeldenhederne. (H. Juell.)

Af de 5 for **Drankersygdomme** Behandlede lede 3 af Delirium tremens, af hvilken Sygdom en døde.

Af **Sindssygdom** opføres 37 nye Tilfælde, hvoraf 5 i Solør-Odalens Distrikt, 17 i Amtsfysikatet, 6 i søndre Østerdalens, 1 i Trysils, 6 i Rendalens og 2 i Tønsets Distrikt; 18 vare af Mand-, 19 af Kvindekjøn, 2 vare under, 35 over 15 Aar; for 4 er Sygdomsformen (Melancholi) angivet; 2 kunne sees at være helbrede i Hjemmet.

Om Antallet af Sindssyge i Amtet og deres Forplejningsmaade meddeles følgende Oplysninger. Med Bidrag af Amtskommunen forpleiedes 154 Sindssyge, hvoraf 24 paa Asyler, 130 i Landdistrikterne, af hvilke 48 komme paa Solør-Odalens Distrikt, 48 paa Amtsfysikatet, 18 paa søndre Østerdalens, 7 paa Trysils, 13 paa Rendalens og 20 paa Tønsets Distrikt. Den samlede Udgift for de med Bidrag af Amtskommunen forpleiede Sindssyge udgjorde

7 943 Spd. Amtskommunens samlede Udgifter til Medicinalvæsenet forøvrigt udgjorde i samme Tid 3 626 Spd. 57 Sk ill.

Af **chirurgiske Operationer** opgives at være udførte: 1 Amputation af Overarmen som sekundær Operation efter tidligere udført Resektion i Albuledet, 10 Exartikulationer af Fingre eller Tæer; 1 Borttagelse af Brystkjertelen, 1 af Læbekraft, 16 Borttagelser af Svulster, hvoraf 7 Gange af Fedtsvulst; 1 Gang hver af Tuberculum dolorosum, Ranula, Epulis og en Cyste; for de øvrige mangler Opgave om Svulstens Natur; 4 Borttagelser af Tonsiller, 2 af indgroede Negle; 1 Paracentese af Brystet, 2 af Underlivet; 1 Punktion af hydrops ovarii; 1 Borttagelse af Uterinfibroid; 1 af Ørepolyp; 2 Operationer for Teleangiectasi; 1 Gjennemskjæring af Sener ved Pes varus; 1 Operation for spaltet Læbe; 3 Operationer for Vandbrok, hvoraf en Gang med paafølgende Iodinjektion; 1 Herniotomi med dødeligt Udfald; 1 Operation for Paraphimosis; 1 for hymen imperforatum, 2 Borttagelser af nekrotiske Benstykker. 2 Extraktioner af Cataract, 1 Operation for Ektropium, 1 for Svulst paa Øielaaget. 5 Repositioner af Luxationer, to Gange af Overarmen, to Gange af Underarmen, en Gang af Underkjaeben.

Følgende **obstetriciske Operationer** kunne sees at være udførte af Læger: 14 Tangforløsninger, af hvilke 10 indiceredes ved Forsinkelse af Fødselen formedelst Vemangel, Vesvækkelse og mindre eftergivelige udvendige Fødselsdele, 1 ved fremfalden Navlesnor og Bækkenskjevhed, 1 ved Bækkensneverhed, 1 ved Hydrocephalus, 1 ved Bristning af Livmoderen. Udfaldet er opgivet for 13 Koner, hvoraf 10 forbleve ilive og 3 døde. Af Børnene vare 9 levende, 4 dødfødte, for 1 mangler nærmere Oplysning. 2 Vendinger, indicerede 1 Gang ved Tverleie, og 1 Gang ved Bristning af Livmoderen, i sidste Tilfælde anvendtes tillige Tang paa sidstkommende Hoved; af Konerne forblev 1 ilive, 1 døde umiddelbart efter Fødselen, begge Børn vare dødfødte. 2 Perforationer, begge indicerede ved Bækkensneverhed (i det ene Tilfælde maalte Conjugata 3"). Den ene Kone døde, den anden forblev ilive. (O. Paus, L. Müller.) 1 kunstig Forløsning af Efterbyrden ved Timeglassammentrækning af Livmoderen 12 Timer efter Fødselen. Udfaldet for Konen var gunstigt. Ialt 19 obstetriciske Operationer, hvoraf 5 i Solør-Odalens Distrikt, 9 i Amtsfysikatet, 2 i søndre Østerdalens, 2 i Rendalens og 1 i Tønsets Distrikt.

Antallet af **Fødte** og **Døde** vil sees af følgende Tabel:

Lægedistrikt.	Fødte.	Døde					Død- fødte.
		i Alt.	under 1 Aar.		mellem 1—15 Aar.	paa Barsel- seng.	
			i 1ste Døgn.	over 1 Døgn gamle.			
Solør-Odalen ..	1 008	520	2	77	151	3	20
Amtsfysikatet ..	1 147	595	4	85	116	4	39
Søndre Øster- dalen	546	271	2	44	53	5	12
Trysil	165	71	-	12	15	-	5
Rendalen	218	80	1	6	24	3	9
Tønset	274	173	1	33	33	3	13
Indsets Annex ..	15	13	-	4	3	-	-
Hedemarkens Amt	3 373	1 723	10	261	395	18	98

Omkomne paa voldsom Maade 42.

Ifølge de indsendte Anmeldelser om Dødfødte og inden 24 Timer efter Fødselen døde Børn var disse sidstes Antal 23; efter Opgaver fra Presterne som anført 10.

Overskuddet af Fødte over Døde var altsaa 1 650 og Forholdet mellem hine og disse = 100 : 51,1. Antallet af Børn, døde i 1ste Leveaar, udgjorde 7,9 pCt. af samtlige Fødte og 15,5 pCt. af samtlige Døde; Antallet af Døde mellem 1 og 15 Aar udgjorde 22,9 pCt. og Antallet af Døde under 15 Aar 38,4 pCt. af samtlige Døde. For 10 af de paa Barselseng døde Koner er nærmere Oplysninger meddelte af Læger: 8 døde af Barselsfeber, 2 af Bristning af Livmoderen, i de to sidste Tilfælde var en Gang foretaget Tangforløsning og en Gang Vending med Anlæggelse af Tang paa sidstkommande Hoved.

Ialt haves fra Lægerne Opgave over 523 eller 31,1 pCt. af samtlige ved Sygdom forårsagede Dødsfald (1 681). De hyppigste Dødsårsager vare: Skarlagensfeber (79); Lungebetændelse (73); Svindsot (58); akut Bronchit (34); Kræft (27); Nervefeber (22); Vatersot og Morbus Brighti (tilsammen 18); Hjernebetændelse, tuberkuløs Meningit og Kramper i Børnealderen (tilsammen 18).

Veiriget. Vinteren var mild, Foraaret var koldt. Sommeren god og varm, men allerede i August Maaned indtraadte Kulde, hvorved Korn og Potetes toge Skade af Frosten, senere var Høsten igjen mild indtil Kulden indfandt sig i November med streng paafølgende Vinter.

Leveaaade og hygiæniske Forholde skildres fra Solør-Odalen fremdeles som daarlige og fornemmelig i Vinger og Eidskogens Herreder, hvor Fattigdommen og Nøden er størst og hvor der er mindst Sands for Renlighed og Orden. Almuens Kost bestaar væsentligt af Melspiser;

Kaffedrik er i Tiltagende, hvorimod Brug af Brændevin og Øl synes at være aftaget. Gaardbrugernes Huse ere taalelig godt indrettede og holdes renligere end før. Husmændenes Boliger bestaa blot af en Stue dels med dels uden Kjøkken med Kogeovn; begge Kjøen have saaledes fælles Soveværelse. (E. M. Heiberg). Usædeligheden siges at være stor, Natteløberi almindeligt; en Følge heraf er fortidlige Giftermaal, der bidrage til Fattigdoms Udbredelse. (A. C. Bull). De hygiæniske Forholde i Trysils Distrikt skildres som taalelig gode. De vigtigste Næringsveie i Distriktet ere Fædrift, Agerbrug, Skovdrift og Fiskeri. Boligerne ere sunde og med god Luftvexling, da Skorsten i Regelen benyttes. Næringsmidlerne ere i det Hele kraftige, bestaar for største Delen af animalske Spiser, Melk, Ost, Smør, Kjød og Fisk. (J. Schanche.)

Fattigsygepleien betegnes som god. I Solør-Odalens Distrikt behandlede Distriktslægen for Brandvolds, Vingers og Eidskogens Fattigvæsens Regning 266 fattige Syge med en Medikamentudgift af 241 Spd. 19 Skilling; af en privat Læge behandlede i Odalen 240 Syge med en Medikamentudgift af 253 Spd. 3 Skilling; i Grue behandlede en privat Læge 250 Syge med en Medikamentudgift af 201 Spd. 94 Skilling. I Amtsfysikatet behandlede Embedslægen og en privat Læge tilsammen 312 fattige Syge. I Søndre Østerdalen behandlede Distriktslægen 73, i Trysil Distriktslægen 51 og i Rendalen Distriktslægen og en privat Læge tilsammen 216 fattige Syge. I Tønset Distrikt behandlede Distriktslægen 27 fattige Syge.

Om Møder i **Sundhedskommissionerne** haves følgende Opgaver: i Solør-Odalens Distrikt afholdtes 8, hvoraf i hver af Eidskogens, søndre og nordre Odalens Herreder to, i Vinger og Grue, i hvert et; i Amtsfysikatet 13, hvoraf i Hamar By to, i Vang, Løiten, Stange, Ringsaker, Næs, i hvert Herred to, i Romedal et; i søndre Østerdalens Distrikt 4, et i hvert af Herrederne Aasnæs, Hof, Vaaler og Elverum; i Rendalens Distrikt 3, hvoraf i Aamot to, i Rendalen et; i Trysils Distrikt afholdtes intet Møde. I Tønsets Distrikt 1 Møde i Tolgen. I de fleste Sundhedskommissioner i Solør-Odalens Distrikt, i Rendalens Distrikt, i Amtsfysikatet og i Tolgens, Aasnæs og Hofs Sundhedskommissioner forhandlede der om Sundhedstilstanden, de herskende epidemiske Sygdomme, Skarlagensfeber og Nervefeber og om Forholdsregler mod samme. I søndre Østerdalens Distrikt omhandlede Sundhedsforholdene og Børnepleien; i Rendalen omtaltes Boligerne, Lægdslemmernes Stilling og Indkjøb af Mel paa Grund af det foregaaende Uaar; i Grue forevistis chemiske Experimenter og omtaltes Lungebetændelse og Tæring; i Hamar By

var Sundhedskommissionen samlet i Anledning indløbne Klager over sanitære Misligheder.

De **Vaccineredes** Antal udgjorde:

i Solør-Odalens Distrikt	880
i Amtsfysikatet	988
i Søndre Østerdalens Distrikt	490
i Rendalens	234
i Trysils	45
i Tønsets	155

Tilsammen 2 792

I Næs Herred udførtes Vaccinationen af en der bosat privat Læge.

Af **retsmedicinske Forretninger** udførtes 11, hvoraf fem i Solør-Odalens Distrikt, to i Amtsfysikatet, to i søndre Østerdalens og to i Tønsets Distrikt; nemlig 6 Syns- og Obduktionsforretninger, hvoraf tre over antagelig ihjelligede Børn, to over dødfødte Tvilling-Fostre, en over en ved Overskjæren af Laarpulsaaren ved Forblødning død Mand. 5 Undersøgelser og Erklæringer, hvoraf tre om tilføiet legemlig Beskadigelse, to over Straffangers Sindstilstand.

Paa Amtets **Sygehus** i Stange indkom 37 Personer, hvoraf for Syphilis 26, for Phlegmone 2, for Gonorrhoe og Leucorrhoe 2, for kronisk Diarrhoe, Rheumatisme, Blodbrækning, Vatersot, Hudsygdom, Contusion og Sæksvulst, hver 1. Angaaende Behandlingens Udfald, Behandlingsdagens Antal osv. henvises til Sygehuslisten.

Af **Badeindretninger** omtales et Damp-, Kar- og Styrtebadhus i Kongsvinger og flere private Styrtebade i Solør-Odalen og Amtsfysikatet.

Amtets 3 **Apotheker**, nemlig i Kongsvinger, Hamar og Tønset, visiteredes og fandtes i Orden. Personalet bestod, foruden Apothekerne, i Kongsvinger af 2 Disciple, i Hamar af 1 Medhjælper og 1 Discipel og i Tønset af 1 examineret Medhjælper og 1 Discipel.

Medicinalpersonalet bestod af 17 Læger, 1 Tandlæge, 29 Jordemødre og 37 Hjelpevaccinatorer, nemlig:

1. Solør-Odalens Distrikt: 5 Læger, hvoraf to i Kongsvinger, en i Vinger, en i Odalen, en i Grue; 6 Jordemødre; 7 Hjelpevaccinatorer.
2. Hedemarkens Amtsfysikat: 6 Læger, hvoraf en i Hamar, en i Stange, en i Vang, en i Romedal, en i Næs og en i Ringsaker; 1 Tandlæge i Hamar; 9 Jordemødre; 9 Hjelpevaccinatorer.
3. Søndre Østerdalens Distrikt: 2 Læger, en i Elverum, en i Aasnæs; 5 Jordemødre; 5 Hjelpevaccinatorer.
4. Trysils Distrikt: 1 Læge bosat i Trysil, ingen Jordemoder (Posten er ledig); 5 Hjelpevaccinatorer.
5. Rendalens Distrikt: 2 Læger, en i Storelvedalen, en i Aamot; 4 Jordemødre; 4 Hjelpevaccinatorer.
6. Tønsets Distrikt: 1 Læge, bosat i Tønset, 5 Jordemødre; 7 Hjelpevaccinatorer.

VII Christians Amt.

Amtet, der paa et Fladeindhold af 196,29 norske Kvadratmile den 31te December 1865 havde 124 980 Indbyggere, er inddelt i 8 Lægedistrikter, nemlig:

1. Hadeland og Lands Distrikt (22,46 n. □ M.), indbefattende:

Herrederne Jevnaker	med	5 930 Indb.
Gran	-	10 125 —
Søndre Land	-	5 284 —
Nordre —	-	4 945 —

tilsammen 26 284 Indb.

2. Søndre Valders Distrikt (19,12 n. □ M.), indbefattende:

Herrederne Søndre Aurdal	med	5 973 Indb.
Nordre —	-	6 074 —

tilsammen 12 047 Indb.

3. Nordre Valders Distrikt (22,52 n. □ M.), indbefattende:

Herrederne Østre Slidre	med	2 551 Indb.
Vestre Slidre	-	3 256 —
Vang	-	2 697 —

tilsammen 8 504 Indb.

4. Thotens Distrikt (11,10 n. □ M.), indbefattende: Kjøbstaden Gjøvik med 626 Indb.

		Transport 626 Indb.
Herrederne Østre Thoten	med	7 794 —
Vestre —	-	7 542 —
Vardal	-	4 114 —
Biri	-	5 465 —
		tilsammen 25 541 Indb.
5. Faabergs Distrikt (17,61 n. □ M.), indbefattende:		
Kjøbstaden Lillehammer	med	1 676 Indb.
Herrederne Faaberg	-	6 337 —
Gausdal	-	6 476 —
Øier	-	4 174 —
		tilsammen 18 663 Indb.
6. Ringeby Distrikt (27,50 n. □ M.), indbefattende:		
Herrederne Ringeby	med	5 010 Indb.
Solliden	-	386 —
		Lateris 5 396 Indb.

		Transport 5 396 Indb.
Søndre Fron	med	3 431 —
Nordre —	-	5 262 —
		tilsammen 14 089 Indb.

7. Loms Distrikt (47,64 n. □ M.), indbefattende:

Herrederne Lom	med	3 299 Indb.
Skiaker	-	2 691 —
Vaage (undt. Sels An-		
nexsogn)	-	5 544 —
		tilsammen 11 534 Indb.

8. Lesje Distrikt (28,34 n. □ M.), indbefattende:

Herrederne Lesje.	med	3 666 Indb.
Dovre	-	2 537 —
samt Sels Annex af Vaage	-	2 115 —
		tilsammen 8 318 Indb.

Sundhedstilstanden maa i det Hele ansees for at have været tilfredsstillende. Af vigtigere epidemiske Sygdomme fortjener at mærkes en temmelig udbredt Epidemi af Skarlagensfeber i Hadeland - Lands, Valdres, Thotens og Faabergs Distrikter; ingen af de øvrige epidemiske Sygdomme opnaaede nogen betydeligere Udbredning.

Dødeligheden var liden. De Dødes Antal udgjorde

1 648 eller 13,9 pro mille af den beregnede Middelbefolkning for Aaret (118 340). I det foregaaende Aar udgjorde de Dødes Antal 1 756 eller 14,6 pro mille og i 1867 1 901 eller 15,5 pro mille af den beregnede Middelbefolkning for hvert Aar. Det gennemsnitlige aarlige Middeltal af Døde i Femaaret 1861—65 udgjorde 2 002 eller 16,3 pro mille af Middelfolkemængden i ovennævnte Tidsrum (122 313.)

Til Oplysning om de **epidemiske Forholde** bidsættes følgende af Lægernes Opgaver sammendragne Tabel:

	Hele Aaret		Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
	Behand- lede.	deraf Døde.												
Nervefeber	120	6	22	13	13	3	6	10	7	13	6	10	8	9
Simpel Feber	115	-	14	10	13	8	6	12	12	14	9	8	3	6
Barselfeber	22	5	3	1	-	1	2	1	1	2	1	4	3	3
Børnekopper	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-
Vandkopper	10	1	-	-	-	-	3	-	-	-	1	-	5	1
Skarlagensfeber	621	55	58	30	46	94	91	51	19	40	44	38	68	42
Rødlinger	12	-	-	-	-	-	-	4	2	-	1	3	2	-
Mæslinger	146	4	25	23	26	33	23	15	1	-	-	-	-	-
Rosen	69	4	5	6	7	8	8	8	6	7	3	3	4	4
Kighoste	111	9	17	20	10	6	3	9	4	17	9	13	3	-
Diphtherisk Svælgbetændelse	135	2	11	8	13	11	9	14	17	11	13	9	11	8
Strubehoste	2	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-
Kusma	34	-	2	1	1	-	3	3	2	3	9	6	4	-
Akut Bronchit og andre catar-														
rhalske Tilfælde	876	6	96	81	79	92	86	81	50	40	67	66	73	65
Lungebetændelse	427	50	44	45	52	58	61	31	16	16	9	25	36	34
Pleurit	30	1	2	2	3	5	2	2	5	-	1	3	-	5
Gigtfeber	86	2	6	8	7	14	13	6	5	7	3	5	6	6
Diarrhoe (akut) og Cholera														
nostras	298	7	12	17	27	29	29	20	28	64	25	20	12	15
Blodgang	19	-	-	-	-	-	5	4	2	1	1	6	-	-
Skjørbug	10	1	1	1	1	1	1	1	-	2	1	-	1	-
Tilsammen	3144	153	318	266	299	363	351	272	177	238	203	220	239	198

	Hele Aaret		Fordeling paa Lægedistrikterne.															
	Ialt Angrebne.	Ialt Døde.	Hadeland-Land.		Søndre Valders.		Nordre Valders.		Thoten.		Faaberg.		Ringeby.		Lom.		Lesje.	
			Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.
Nervefeber	121	7	16	1	-	-	-	-	48	2	4	-	33	2	18	2	2	-
Simpel Feber	115	-	10	-	1	-	9	-	32	-	58	-	5	-	-	-	-	-
Barselfeber	22	5	3	1	5	1	4	-	3	1	5	1	1	-	1	1	-	-
Børnekopper	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Vandkopper	10	1	-	-	-	-	7	1	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-
Skarlagensfeber	626	60	64	10	357	24	94	12	80	7	30	7	1	-	-	-	-	-
Rødlinger	12	-	-	-	-	-	-	-	-	-	12	-	-	-	-	-	-	-
Mæslinger	146	4	-	-	-	-	7	-	26	-	113	4	-	-	-	-	-	-
Rosen	69	4	6	-	8	-	15	-	14	2	19	1	2	-	5	1	-	-
Kighoste	111	9	85	6	4	-	6	-	2	1	7	-	-	-	7	2	-	-
Diphtherisk Svælgbetændelse	135	2	2	-	-	-	38	1	13	-	82	1	-	-	-	-	-	-
Strubehoste	2	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-
Kusma	34	-	3	-	-	-	10	-	-	-	21	-	-	-	-	-	-	-
Akut Bronchit og andre catarrhalske Tilfælde	876	6	146	1	85	2	125	1	156	1	229	-	21	-	95	-	19	1
Lungebetændelse	427	50	109	13	19	2	13	1	118	13	77	6	30	5	43	7	18	3
Pleurit	31	2	10	1	5	-	6	-	5	1	-	-	5	-	-	-	-	-
Gigtfeber	86	2	7	-	9	-	16	2	25	-	15	-	5	-	9	-	-	-
Diarrhoe (akut) og Cholera nostras	298	7	92	1	39	1	27	1	38	-	77	-	7	-	13	1	5	3
Blodgang	19	-	-	-	-	-	-	-	19	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Skjørbug	10	1	-	-	-	-	-	-	3	-	7	1	-	-	-	-	-	-
Tilsammen	3151	160	553	34	532	30	377	19	584	28	760	21	110	7	191	14	44	7

Af **Nervefeber** opgives 121 Angrebne med 7 Dødsfald; (i det foregaaende Aar opførtes 161 behandlede Tilfælde med 15 Dødsfald). Sygdommen forekom dels spredt, dels i mindre, begrændsede Epidemier. I Torpen af Hadeland-Lands Distrikt og i Ringeby kunne Smitteforhold tydelig paavises. Den abdominelle Form var den almindeligst forekommende, kun fra Faaberg omtales Tilfældene som Cerebraltypus. (Baumann).

Foruden de af **Barselfeber** opførte 22 behandlede Tilfælde med 5 Dødsfald omtales fra Loms Distrikt 1 Tilfælde af Eclampi hos en 45aarig Kone, der døde 18 Timer efter Forløsning med Tvillinger. Af de af Barselfeber Døde var en forløst med Tang.

Af **Børnekopper** forekom i April Maaned 1 enkelt Tilfælde paa østre Thoten.

Af **Skarlagensfeber** opgives ialt 626 angrebne Personer, hvoraf 60 døde. I søndre Valders Distrikt optraadte Sygdommen ved Juletid 1868, indført til nedre Hedalen ved Smitte fra Ringerike, hvor Sygdommen herskede i foregaaende Aar, og vedligeholdte sig hele Aaret igennem. Fra dette Distrikt kan Sygdommen sees at have udbredt sig til Hadeland-Lands Distrikt, hvor den var mest udbredt i Maanederne Mai til August, til nordre Valders, hvor de fleste Tilfælde indtraf i April og Mai, og til Thoten, hvor den i Aarets sidste Halvdel vandt mest Udbredning. Til Faabergs Distrikt kom Sygdommen ved

Smitte fra Ringsaker i Hedemarkens Amt. Sygdommen angives at have været meget almindelig udbredt i Valders. I Thotens Distrikt iagttoges diphtherisk Svælgbetændelse, Glandelsuppurationer og Cellevævsdestruktioner paa Halsen samt Vatersot som Complicationer og Eftersygdomme.

Af **Mæslinger** anmeldtes 146 Angrebne, hvoraf 4 døde. (I det foregaaende Aar opgaves 137 behandlede Tilfælde med 6 Dødsfald). Sygdommen kom til Faabergs Distrikt ved Smitte fra Ringsaker i Hedemarkens Amt og udbredte sig i og omkring Lillehammer i Aarets første Halvdel; til Thoten kom Sygdommen i Januar Maaned ved Smitte fra Helgøen. Fra begge Distrikter skildres Epidemien som mild. Som sekundær Dødsårsag anføres i 3 Tilfælde catarrhalsk Lungebetændelse.

Af **Rosen** opgives 69 behandlede Tilfælde med 4 Dødsfald; (i det foregaaende Aar 41 Tilfælde med 2 Dødsfald).

For **Kighoste** behandledes 111 Personer, hvoraf 9 døde; (i det foregaaende Aar 142 med 3 Døde). I Hadeland-Lands Distrikt, hvor Sygdommen var temmelig udbredt, fortsatte den sig fra det foregaaende Aar; i de øvrige Distrikter forekom kun enkelte spredte Tilfælde.

For **diphtherisk Svælgbetændelse** behandledes 135 Personer, hvoraf 2 døde. Sygdommen forekom ligesom i

1867 og 68 epidemisk kun i Faabergs Distrikt; i nordre Valders og Thoten optraadte Tilfældene enkeltvis og spredte.

Catarrhalske Sygdomme kom hyppigere under Behandling end i det foregaaende Aar; der anmeldtes 876 behandlede Tilfælde, hvoraf 170 Tilfælde med de opførte 6 Dødsfald vare akut Bronchit. (I det foregaaende Aar opgaves 593 behandlede Tilfælde og 3 Dødsfald). 3 Læger i Hadeland-Land, søndre Valders og Faabergs Distrikter behandlede for kronisk Bronchit tilsammen 76 Tilfælde, af hvilke 2 endte dødeligt; ialt opgives 3 Dødsfald af kronisk Bronchit.

Lungebetændelse var noget hyppigere i dette end i det foregaaende Aar. Af 16 Læger opføres ialt 427 behandlede Tilfælde med 50 Dødsfald. (I det foregaaende Aar behandlede 15 Læger 397 Tilfælde, af hvilke 45 medførte Døden). Af 28 Tilfælde forekom Sygdommen 18 Gange i højre, 10 Gange i venstre Lunge. (J. Buchholz.)

Af **Hjernebetændelse** anmeldtes 17 behandlede Tilfælde med 10 Dødsfald, af tuberkuløs Meningit 4 Tilfælde, der alle endte dødeligt. Foruden disse Dødsfald er paa Lægernes Dødslistor opført 14 Døde af Kramper i Børnealderen, af hvilke tilsammen 28 Dødsfald 5 falde paa Hadeland-Land, 3 paa søndre, 1 paa nordre Valders, 1 paa Thotens, 4 paa Faabergs, 3 paa Ringeby og 11 paa Loms Distrikt.

Af **epidemisk Cerebrospinalmeningit** opgives 13 behandlede Tilfælde med 5 Dødsfald, desuden opgives et dødeligt endende Tilfælde fra Ringeby Distrikt, saaledes ialt 6 Dødsfald. Sygdommen forekom i søndre Valders, Faaberg og Ringeby Distrikt.

Gigtfeber behandledes hos 86 Personer, hvoraf 2 døde (i det foregaaende Aar 60 Personer, hvoraf 1 døde). En Læge i Faaberg opgiver desuden 50 behandlede Tilfælde af akut Rheumatisme uden nærmere Betegnelse af Arten; af disse vare 30 af Mand-, 20 af Kvindekjøn, 15 vare under og 35 over 15 Aar.

Kronisk Rheumatisme angives fra de fleste Distrikter som almindelig; af 10 Læger opgives 226 behandlede Tilfælde, af hvilke 2 endte dødeligt. 115 vare af Mand-, 111 af Kvindekjøn, 2 under, 224 over 15 Aar.

Af **gastriske Sygdomme** forekom Diarrhoe og Cholera nostras hyppig i Sommermaanederne i Hadeland-Lands og Faabergs Distrikter. Udtømmelserne angives ofte at have været blodige og forbundne med Tenesmer. For det hele Amt opgives 298 behandlede Tilfælde med 7 Dødsfald (i det foregaaende Aar 359 behandlede Tilfælde med 4 Dødsfald). En liden Blodgangsepidemi optraadte i Sommermaanederne paa Thoten. 19 Personer behandledes; Ingen døde.

Syphilis. Over de paa Amtssygehuset behandlede Tilfælde giver nedenstaaende Tabel en Oversigt.

	Tilbageliggende fra forrige Aar.			Indkomne.			Af de indkomne Tilfælde vare:			Udgaade helbredede.	Tilbageliggende ved Aarets Udgang.			Samlet Antal Forplejningsdage.	Middellal af Forplejningsdage for hver Udskreven.
	Ialt.	Md.	Kv.	Ialt.	Md.	Kv.	primære.	sekundære.	tertiære.		Ialt.	Md.	Kv.		
Amtssygehuset.....	8	2	6	13	6	7	1	8	4	17	4	3	1	1 813	106,6

Af de Udskrevne vare 14 behandlede for sekundær, 3 for tertiær og 1 for primær Syphilis. Som behandlede udenfor Sygehuset opføres 21 Personer, af hvilke 1 Kvinde med tertiære Fænomener, mellem 50—60 Aar, døde. 1 Tilfælde behandledes i Hadeland-Lands, 7 med 1 Dødsfald i søndre, 4 i nordre Valders, 3 i Thotens, 4 i Faabergs og 2 i Lesje Distrikt. Af de Opgivne lede 3 af primære, 12 af sekundære, 6 af tertiære Fænomener. Af 19 Syge vare 11 af Mand-, 8 af Kvindekjøn og af 14 Syge var 1 under, 13 over 15 Aar. For **Gonorrhoe** og **Urethrit** behandledes ialt 19 Personer, hvoraf 18 Mænd, 1 Kvinde; 1

i Hadeland-Lands, 9 i hvert af Thotens og Faabergs Distrikter.

Antallet af **Spedalske** udgjorde ifølge Overlægens Beretning ved Udgangen af det foregaaende Aar 9, 7 Mænd og 2 Kvinder. Tilgangen i heromhandlede Aar var 4, hvoraf 1 var overseet ved tidligere Tællinger, 3 hjemkomne fra Stiftelser. 1 indlagdes i Stiftelse Ved Aarets Udgang var saaledes det kjendte Antal Spedalske inden Amtet 12, 8 Mænd, 4 Kvinder, hvoraf 3 i Hadeland-Lands, 6 i Lesje, 1 i Loms og 2 i nordre Valders Distrikt.

Nedenstaaende Liste giver Oplysning om endel af Lægerne behandlede, væsentlig **kroniske Sygdomme**.

	Hele Aaret. Af de Behandlede vare:							Hele Aaret.		Fordeling paa Lægedistrikterne.																	
	Behandlede.	Deraf døde.	Mandkøn.	Kvindekøn.	Børn (under 15 Aar.)	Voxne (over 15 Aar.)	Antal af anmeldende Læger.			Ialt opg. Tilfælde.	Ialt døde.	Hadeland-Land.		Søndre Valders.		Nordre Valders.		Thoten.		Faaberg.		Ringebu.		Lom.		Lesje.	
												Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.
Fnat	137	-	63	54	93	24	10	137	-	26	-	11	-	9	-	29	-	62	-	-	-	-	-	-	-	-	
Skurv	16	-	10	6	6	10	4	16	-	-	-	5	-	3	-	-	-	8	-	-	-	-	-	-	-	-	
Kjertelsyge	92	-	38	54	74	18	7	92	-	39	-	28	-	7	-	17	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	
Rachit	18	-	9	9	18	-	5	18	-	3	-	7	-	-	-	1	-	7	-	-	-	-	-	-	-	-	
Svindst	97	46	52	45	5	92	12	100	49	25	13	13	5	6	2	12	7	26	9	4	1	12	10	2	2		
Kræft	57	25	26	31	1	56	10	60	28	15	8	15	4	2	1	4	2	17	8	3	2	2	1	2	2		
Vatersot og Morbus Brighti	80	23	40	40	7	73	10	81	24	30	6	9	-	10	4	16	7	10	6	5	-	1	1	-	-		
Blegsot og anæmiske Tilstande	238	-	9	229	35	103	11	238	-	30	-	8	-	3	-	32	-	155	-	-	-	-	-	10	-		
Menstruationsuordener	96	-	-	96	-	96	10	96	-	4	-	9	-	9	-	44	-	30	-	-	-	-	-	-	-		
Kardialgi, kronisk Gastrit og Dyspepsi	762	8	356	406	39	723	12	764	9	139	-	204	1	86	1	123	6	168	1	21	-	-	-	23	-		
Ormesygdomme	97	-	41	56	69	28	8	97	-	9	-	27	-	11	-	23	-	27	-	-	-	-	-	-	-		
Drankersygdomme	7	-	5	2	-	7	3	8	1	3	-	3	-	-	-	-	-	1	1	1	-	-	-	-	-		

Fnat omtales fremdeles at være i Aftagende i Hadeland-Land og Faabergs Distrikter, men hyppig i Loms Distrikt.

Kjertelsyge angives hyppig forekommende, dels som skrophuløse Øienbetændelser, dels som Hududslet fra Hadeland-Land og søndre Valders, Faaberg og Lesje Distrikter.

Struma iagttoges ikke sjelden i Hadeland-Lands og Faabergs Distrikter. Af 3 Læger opgives 27 Behandlede, af hvilke 22 Kvinder, hvoraf 20 vare over, 2 under 15 Aar.

Antallet af Døde af **Svindst** udgjør 11,0 pCt. af samtlige af Lægerne opgivne ved Sygdom forårsagede Dødsfald (444). I det foregaaende Aar var Forholdet 41 af 393 opgivne Dødsaaarsager eller 10,4 pCt., i 1867 44 af 427 eller 10,3 pCt. I de enkelte Lægedistrikter var Forholdet mellem opgivne Dødsfald af Svindst og samtlige opgivne Dødsaaarsager i heromhandlede Aar følgende:

Lægedistrikt.	Opgivne Dødsfald af Svindst.	Opgivne Dødsaaars. ialt.	Forhold i pCt.
Hadeland-Land	13	88	14,7
Søndre Valders	5	63	7,9
Nordre Valders	2	40	5,0
Thoten	7	52	13,4
Faaberg	9	72	12,5
Ringebu	1	23	4,6
Lom	10	90	11,1
Lesje	2	16	12,5
Christians Amt	49	444	11,0

Kræft. Sygdommens Sæde er opgivet for 27 af de Behandlede, nemlig i 14 Tilfælde i Ansigtet eller Læben, i 3 Brystkjertelen, i 3 Mavesækken, i 2 Livmoderen, i 2 Endetarmen, 1 i hvert af efternævnte Legemsdele, Tungen, Knæet, Kjønsorganerne. Sygdommens Sæde er opgivet for 7 af de Døde, 2 lede af Kræft i Læben, 3 i Mavesækken, 1 i hvert af følgende Organer, Øiet og Brystkjertelen; 1 døde af melanotisk Kræft.

Af de af **Vatersot** og **Brights** Sygdom opførte 24 Dødsfald faldt 21 paa førstnævnte, 3 paa sidstnævnte Sygdom.

Blegsot angives som almindelig fra de fleste Distrikter. **Menstruationsuordener** forekomme hyppigt i Thotens Distrikt og tilskrives især den uheldige Beklædning. (Raabe).

Cardialgi og **kronisk Gastrit** var fremdeles af de hyppigst forekommende Sygdomme; som Aarsag opgives fra de fleste Distrikter altfor ensformig Kost, især salte og sure Spiser.

For 6 af de for **Drankersygdomme** behandlede Personer er Sygdommens Art opgiven, 3 lede (og 1 døde) af Drankergalskab, 3 af kronisk Alkoholforgiftning.

Af nye Tilfælde af **Sindssygdom** opføres 33, 6 i Hadeland-Lands, 2 i søndre Valders, 14 i Thotens, 9 i Faabergs og 2 i Ringebu Distrikt; 16 vare af Mand-, 17 af Kvindekøn; af 29 vare 1 under, 28 over 15 Aar; af de Behandlede kunne 8 sees at være helbredede. Af 15 af disse Sindssyge lede 6 af Mani, 8 af Melancholi, 1 af Stupiditas. 5 Sindssyge fra Faabergs Distrikt indlagdes paa Asyl.

Antallet af de Sindssyge, der i 1869 forpleiedes med

Bidrag af Amtskommunen, udgjorde 175 Personer, af hvilke 39 forpleiedes i Sindssygeasyler. Af det hele Antal kommer 35 paa Hadeland-Lands Distrikt, 17 paa søndre, 10 paa nordre Valders, 29 paa Thotens, 30 paa Faabergs, 19 paa Ringebu, 25 paa Loms og 10 paa Lesje Distrikt. Amtskommunekassens Udgifter til Sindssyges Forpleining i 1869 udgjorde 7 677 Spd. 46 Skill.; dens Udgifter til Medicinalvæsenet forøvrigt 3 955 Spd. 13½ Skill.

Øiensygdomme. 3 Læger behandlede tilsammen 105 Tilfælde af Conjunctivit; af 43 Behandlede vare 20 af Mand-, 23 af Kvindekjøn; 3 vare under, 40 over 15 Aar.

Af **chirurgiske Operationer** udførtes 1 Amputation af Overarmen paa Grund af Knusning i Maskine, med heldigt Resultat; 8 Amputationer eller Exartikulationer af Fingre eller Tæer; 3 Operationer for Læbekræft, 1 for Haremund, 1 for ranula, 1 for parulis, 1 for phimosis; 3 Borttagelser af Lipom, 13 af Næsepolyper, 3 af nekrotiske Benstykker, 12 Paracenteser af Underlivet, 6 Punktioner ved Vandbrok, hvoraf 3 med paafølgende Iodindsprøitning, 2 ved Hygroma patellæ, 1 Radikaloperation for Vandbrok, 1 Underbinding af Arteria radialis, 1 Overskjæring af tendo Achilles, 3 Repositioner af luxatio femoris, 9 af humeri, 3 af antebrachii, 2 af manus, 2 af digiti, 1 af cruris; 1 Reposition af Paraphimose.

Følgende **obstetriciske Operationer** opgives at være udførte af Læger: 25 Tangforløsninger, hvoraf 17 indiceredes ved Vemangel eller Vesvækkelse, 3 ved Bækkensevenhed, 1 ved Barselkrampe, 1 ved Ansigtspædsel, 1 ved langsom Fødsel uden Fremgang; for 2 er Indikationen ikke opgivet. 19 Koner forbleve ilive, 2 døde, en af Barselfeber og en 24 Timer efterat begge Tvillinger vare forløste med Tang, af ubekjendt Dødsarsag, for 3 savnes Oplysning. Af Børnene forbleve 20 ilive, 2 (Tvillinger) vare dødfødte, for 3 mangler Oplysning. 2 Vendinger, indicerede ved Tverleie; begge Konerne forbleve ilive, det ene Barn var levende, det andet dødfødt. 1 Embryotomi af 2den Tvilling paa Grund af forsmøt Tverleie, 3 Døgn efter første Tvillings Fødsel; Konen forblev ilive. (M. Müller.) Ialt 28 obstetriciske Operationer, hvoraf 4 i Hadeland-Lands, 2 i søndre Valders, 6 i nordre Valders, 9 i Thotens, 3 i Faabergs, 1 i Ringebu og 3 i Loms Distrikt.

Antallet af **Fødte** og **Døde** vil sees af følgende Tabel:

Lægedistrikt.	Fødte.	Døde.					Død- fødte.
		i Alt.	under 1 Aar.		mel- lem 1- 15Aar.	paa Bar- sel- seng.	
			i 1ste Døgn.	over 1 Døgn gamle.			
Hadeland-Land . .	753	327	4	63	59	2	16
Søndre Valders . .	346	149	1	36	35	2	10
Nordre —	220	150	1	31	35	1	8
Thoten	654	323	3	46	69	1	14
Faaberg	436	248	7	22	28	2	8
Ringebu	378	190	1	44	16	-	10
Lom	274	153	2	22	20	2	11
Lesje	212	108	1	17	14	-	3
Christians Amt . .	3 273	1648	20	281	276	10	80

Omkomne paa voldsom Maade 39.

Ifølge de indsendte Anmeldelser om Dødfødte og inden 24 Timer efter Fødselen døde Børn var disse sidstes Antal 31; efter Opgave fra Presterne som anført 20. For det hele Amt bliver der saaledes et Overskud af 1625 Fødte over Døde og Forholdet mellem hine og disse bliver = 100:50. Antallet af Børn, døde i første Leveaar, udgjorde 9,2 pCt. af samtlige Fødte og 18,2 pCt. af samtlige Døde; Antallet af Døde mellem 1—15 Aar udgjorde 16,7 pCt. og Antallet af Døde under 15 Aar 35,0 pCt. af samtlige Døde. Foruden de af Presterne opgivne 10 Døde paa Barselseng sees desuden af Lægernes Beretninger 1 at være død paa Barselseng, saa det samlede Antal bliver 11; for 8 af disse er Dødsarsagen opgivet; fem døde af Barselfeber, en af Eclampsia (se under Barselfeber), en af Pleurit og en af Tæring.

Lægernes Beretninger indeholde ialt Opgave over 444 eller 27,5 pCt. af samtlige ved Sygdom foraarsagede Dødsfald. De hyppigste Dødsarsager vare: Skarlagensfeber (60), Alderdomssvaghed (53), Lungebetændelse (50), Svindsot (49), Kramper i Børnealderen, Hjernebetændelse, tuberkuløs og epidemisk Meningit (tilsammen 34), Kræft (28), Vatersot og Morbus Brighti (tilsammen 24).

Veirliget. Vinteren var ikke synderlig kold, men det blev sent Vaar; Sommeren var kjølig, Høsten kom tidligt med Frost, saaledes at Aarsudbyttet i det Hele blev ringe og enkelte Steder frøs baade Korn og Poteter.

Distriktslæge Printz meddeler følgende Oversigt over meteorologiske Iagttagelser, anstillede paa hans Bopæl i Nærheden af vestre Slidre Kirke i nordre Valders Distrikt i en Høide af omtrent 1 200 Fod over Havet.

	Morgen Kl. 7.	Middag Kl. 1.	Middel- temperat.	Høieste Temperat.	Laveste Temperat.	Klare Dage.	Skyede Dage.	Stille Dage.	Vinddage.	Snedage.	Regndage.
Januar ...	— 6,5°R.	— 5,9°R.	— 6,2°R.	+ 3° R.	— 21° R.	6	25	25	6	8	-
Februar ...	— 4,8	— 3,2	— 4	+ 6	— 13	10	18	17	11	9	2
Marts	— 8	— 3	— 5,5	+ 6	— 21	19	12	23	8	4	-
April	+ 0,85	+ 4,75	+ 2,8	+ 12	— 8	11	19	18	12	4	6
Mai	+ 3,5	+ 6,5	+ 5	+ 11	— 0	11	20	17	14	1	9
Juni	+ 8,8	+ 11,8	+ 10,3	+ 20	+ 2	14	16	10	20	-	7
Juli	+ 11,4	+ 14,4	+ 12,9	+ 20	+ 9	11	20	12	19	-	7
August ...	+ 9,6	+ 12,8	+ 11,2	+ 17	+ 5	11	20	17	14	-	11
September.	+ 5,8	+ 9	+ 7,4	+ 16	— 1	15	15	15	15	-	10
Oktober ...	+ 1,2	+ 3,4	+ 2,3	+ 12	— 8	11	20	15	16	3	1
November.	— 5	— 3,7	— 4,35	+ 5	— 13	12	18	19	11	7	-
December.	— 8,7	— 8,1	— 8,4	+ 3	— 21	12	19	26	5	6	2
i Aaret 1869	+ 0,68	+ 3,23	+ 1,95	+ 20	— 21	143	222	214	151	42	55

97

I **Levemaade og hygiæniske Forholde** er der ikke foregaaet synderlig Forandring. Boligerne i Hadeland-Lands Distrikt indrettes bedre og gjøres rummeligere. Fra Thotens Distrikt klages over den uhensigtsmæssige Klæde- dragt hos Kvinderne, navnlig manglende Underklædning. Fra alle Distrikter angives Kosten som kraftig men ensformig og sjelden Brug af animalske Fødemidler i fersk Tilstand. Brug af Brændevin er ikke videre overdreven og stadig aftagende; i nordre Valders bruges almindelig hjemmebrygget kraftigt Øl. Kaffe omtales som misbrugt i Hadeland-Lands og Faabergs Distrikter.

Fattigsygepleien. Følgende Antal Syge opgives at være behandlede paa Fattigkommunernes Regning:

I Hadeland-Lands Distrikt af en Privatlæge	276
i søndre Valders — - - - -	91
i nordre — - - Distriktslægen	26
i Thotens — - en Privatlæge	41
i Faabergs — - Distriktslægen	90
- en Privatlæge	97
i Ringeby — - Distriktslægen	90
i Loms — - - - -	180
i Lesje — - - - -	29

tilsammen 920.

Fra søndre Valders betegnes Fattigsygepleien som mindre tilfredsstillende, fra de øvrige Distrikter som god.

I **Sundhedskommissionerne** afholdtes følgende Antal Møder: i Hadeland-Lands Distrikt 5, hvoraf tre i nordre Land, et i Gran og et i søndre Land; i Jevnaker afholdtes intet Møde; i søndre Valders 6, tre i hvert Herred; i nordre Valders 6, hvoraf tre i Vang, to i vestre, et i østre

Slidre; i Thotens Distrikt 9, hvoraf i Biri tre, i Vardal og Gjøvik, i hvert to, i østre og vestre Thoten, i hvert et; i Faabergs Distrikt 5, hvoraf i Faaberg to, i Lillehammer, Øier og Gausdal, i hvert et; i Ringeby 3, et i hvert Herred; i Loms Distrikt 3, hvoraf i Vaage to, i Lom et, i Skiaker afholdtes ikke Møde; i Lesje Distrikt 3, hvoraf i Lesje to, i Dovre et. I de forskjellige Sundhedskommissioner forhandlede der om de herskende epidemiske og smitsomme Sygdomme samt om Forholdsregler mod samme, saaledes om Skarlagensfeber i alle Herreder af Hadeland-Lands, søndre og nordre Valders og Faabergs Distrikter og desuden i østre og vestre Thoten; om Nervefeber i nordre Land og nordre Fron; om Mæslinger i Faaberg, Lillehammer og Gausdal. I Gjøvik, Vardal og Biri og Herrederne i Loms Distrikt holdtes Foredrag om smitsomme Sygdomme og Forholdsregler mod samme. I søndre Valders og Ringeby Distrikt omtaltes Ernæringen og den almindelige Hygiæne. I Lillehammer forhandlede om sanitære Misligheder i Byen; i Lesje Distrikt bleve Listerne over de Spedalske gennemgaaede, og den herskende Sygdomskonstitution omtalt. I alle Herreder i Faabergs Distrikt er den samlede Kommunebestyrelse indtraadt som Medlemmer i Sundhedskommissionerne.

De **Vaccineredes** Antal udgjorde:

i Hadeland-Lands Distrikt	532
i søndre Valders —	419
i nordre — —	154
i Thotens —	528
i Faabergs —	384

Lateris 2017

Transport	2 017
i Ringebu Distrikt.....	185
i Loms —	199
i Lesje —	173
tilsammen	2 574

I en Kreds i Vaage og Skiaker blev ingen Vaccination foretaget paa Grund af det ringe Antal Børn.

Af **retsmedicinske Forretninger** berettes at være udført 19, nemlig 2 i hvert af Hadeland-Lands, søndre og nordre Valders, Ringebu og Loms Distrikter, 4 i Faabergs og 5 i Lesje Distrikt, hvoraf 5 Syns- og Obduktionsforretninger, to til Erhvervelse af Oplysning om Dødsaarsag, (den ene var død af Hjernebetændelse, den anden af Hjertefeil), en i Anledning af en druknet Mand, en over et i Dølgemaal født Barn, en over et Barnelig, hvor den uexaminerede Fødselshjelperske havde underbundet Navlesnoeren ved Bækkenendefødsel, før Hovedet var født, og 14 Undersøgelser og Erklæringer, hvoraf to angaaende tilføjet Legemsbeskadigelse, sex i Anledning af Personer, idømte Vand- og Brøds-Straf, fire angaaende mentale Tilstande, en om en Epileptiker tiltrængte egen Behandling og Forpleining og en om en tidligere Sindssyg kunde udstaa Fængselsstraf paa almindelig Fangekost.

Paa Amtets eneste **Sygehus**, Amtssygehuset i Lillehammer, indkom i Aarets Løb 29 Syge, af hvilke 13 lede af Syphilis, 3 af Hudsygdomme, 2 af Nervesygdomme, 2 af Kræft og andre Svulster, af Febre, akute Fordøielssygdomme, Hjertesygdom, Vatersot, kronisk Rheumatisme og

Gonorrhoe, af hver 1; af forskellige andre Sygdomme 3. Med Hensyn til Behandlingens Udfald, Behandlingsdagens Antal o. s. v. henvises til Sygehuslisten.

Af **Badeindretninger** omtales flere private Styrtebad-indretninger i Hadeland-Lands, søndre og nordre Valders, Faabergs, Ringebu og Lesje Distrikter.

Amtets 2 **Apotheker**, i Lillehammer og Gjøvik, visiteredes og fandtes i Orden. Personalet bestod, foruden af Apothekerne, i Lillehammer af 2 Disciple, i Gjøvik af 1 examineret Medhjælper og 1 Discipel.

Medicinalpersonalet bestod af 17 Læger, 39 Jordemødre og 35 Hjelpevaccinatører, nemlig i:

1. Hadeland-Lands Distrikt: 3 Læger, hvoraf to i Gran og en i søndre Land; 5 Jordemødre; 4 Hjelpevaccinatører.
2. Søndre Valders Distrikt: 2 Læger, begge i nordre Aurdal; 5 Jordemødre; 5 Hjelpevaccinatører.
3. Nordre Valders Distrikt: 1 Læge, bosat i vestre Slidre; 4 Jordemødre; 5 Hjelpevaccinatører.
4. Thotens Distrikt: 3 Læger, hvoraf to i østre Thoten, en i Gjøvik; 6 Jordemødre; 4 Hjelpevaccinatører.
5. Faabergs Distrikt: 4 Læger, hvoraf tre i Lillehammer, en i Gausdal; 6 Jordemødre; 4 Hjelpevaccinatører.
6. Ringebu Distrikt: 1 Læge, bosat i søndre Fron; 4 Jordemødre; 4 Hjelpevaccinatører.
7. Loms Distrikt: 2 Læger, hvoraf en i Lom, en i Vaage; 4 Jordemødre; 5 Hjelpevaccinatører.
8. Lesje Distrikt: 1 Læge, bosat i Lesje; 5 Jordemødre; 4 Hjelpevaccinatører.

VIII. Bratsbergs Amt.

Amtet, hvis Fladeindhold udgjør 115,83 norske Kvadratmile, havde den 31te December 1865 82 037 Indbyggere. Det er inddelt i følgende 7 Lægedistrikter, nemlig:

1. Landfysikatet (8,25 n. □ M.), indbefattende:

Kjøbstæderne Skien . . . med	4 776	Indbyggere.
Porsgrund . . .	2 774	—
Brevik . . .	2 162	—
og Herrederne Eidanger . . .	2 729	—
Solum . . .	4 867	—

Lateris 17 308 Indbyggere.

Transport	17 308	Indbyggere.
Gjerpen . . .	4 772	—
Slemdal . . .	1 088	—

tilsammen 23 168 Indbyggere.

2. Kragerø Lægedistrikt (12,85 n. □ M.), indbefattende:

Kjøbstaden Kragerø . . . med	4 089	Indbyggere.
Ladestederne Langesund . . .	916	—
Stathelle . . .	501	—
og Herrederne Bamle . . .	4 383	—

Lateris 9 889 Indbyggere.

	Transport	9 889	Indbyggere.
	Sandøkedal . . . med	5 260	—
	Drangedal . . . -	3 191	—
	tilsammen	18 340	Indbyggere.
3.	Holdens Lægedistrikt (8,18 n. □ M.), indbefattende:		
	Herrederne Holden . . . med	3 300	Indbyggere.
	Lunde . . . -	2 257	—
	Bø . . . -	2 633	—
	Saude . . . -	3 939	—
	tilsammen	12 129	Indbyggere.
4.	Saulands Lægedistrikt (15,54 n. □ M.), indbefattende:		
	Herrederne Hiterdal . . . med	3 126	Indbyggere.
	Hjærtdal . . . -	2 869	—
	Gransherred (Hovinds Sogn undtaget) med	1 398	—
	tilsammen	7 393	Indbyggere.
6.	Hvideseids Lægedistrikt (17,57 n. □ M.), indbefattende:		
	Herrederne Silægjord . . . med	3 855	Indbyggere.
	Hvideseid . . . -	3 421	—
	Lateris	7 276	Indbyggere.

	Transport	7 276	Indbyggere.
	Nissedal . . . -	1 801	—
	tilsammen	9 077	Indbyggere.
6.	Laurdals Lægedistrikt (36,22 n. □ M.), indbefattende:		
	Herrederne Laurdal . . . med	1 464	Indbyggere.
	Moland . . . -	2 120	—
	Mo . . . -	1 903	—
	Vinje . . . -	1 888	—
	Rauland (Mjøsstrandens Sogn undtaget) . . . -	906	—
	tilsammen	8 281	Indbyggere.
7.	Tins Lægedistrikt (17,22 n. □ M.), indbefattende:		
	Herredet Tin med	2 632	Indbyggere.
	samt Hovinds Sogn (af Gransherred) . . . -	846	—
	og Mjøsstrandens Sogn (af Rauland) . . . -	171	—
	tilsammen	3 649	Indbyggere.

Sundhedstilstanden betegnes i det Hele som god. De almindelige epidemiske Sygdomme havde kun ringe Udbredning; hyppigst forekom Diarrhoe, Lungebetændelse og Nervefeber.

Dødeligheden var mindre end i de nærmest foregaaende Aar. De Dødes Antal udgjorde 1 367 eller 17,0 pro mille af den beregnede Middelbefolkning i Aaret (80 218). I det foregaaende Aar udgjorde de Dødes Antal 1 676 eller 20,8 og i 1867 2 095 eller 25,8 pro mille af den beregnede Middelfolkemængde for disse Aar. Det gennemsnitlige Antal Døde i Femaaret udgjorde 1 519 eller 18,8 pro mille af den beregnede Middelfolkemængde i ovennævnte Tidsrum (80 664).

Til Oplysning om de **epidemiske Forholde** hidsættes følgende af Lægernes Opgaver sammendragne Tabel: (Se Tabellen paa næste Side.)

Af **Nervefeber** opgives 139 Angrebne, hvoraf 13 døde (i det foregaaende Aar behandledes 159 Tilfælde og døde 23). Sygdommen havde epidemisk Udbredning i Landfysikatet og i Kragerø Lægedistrikt. I Landfysikatet optraadte den dels i flere smaa begrænsede Epidemier i Gjerpens og Solums Herreder i Juli og August Maaneder, dels forekom den spredt. I Fysikatets Byer forekom ialt 24 Tilfælde, hvoraf 20 i Porsgrund, 2 i Skien og 2 i Brevik. I Kragerø Distrikt var Epidemien en Fortsættelse fra det foregaaende Aar. Fra Kragerø By, hvor ialt 14

Tilfælde forekom, spredtes Sygdommen til 15 forskellige Steder i Sandøkedal. Sygdommen var i dette Distrikt Abdominaltyphus, der ofte trak sig i Langdrag, saa Tilfældene paa hvert Sted angreb med lange Mellemrum og i enkelte Familier næsten samtlige Individer; saaledes bleve i en Husstand 9 af 13 og i en anden 5 af 6 Personer syge. For at hindre Sygdommens Udbredelse iværksattes med megen Nytte Isolation af de Syge. (Homann.) I 11 Tilfælde kan Sygdommen sees at være indført ved syge Sømænd, hvoraf 5 Gange til Porsgrund, 5 til Skien og 1 Gang til Kragerø.

Af **Barselfeber** angrebes 28 Kvinder, af hvilke 10 døde, (i det foregaaende Aar behandledes 22 og døde ialt 5).

Af **Børnekopper** opgives 21 Angrebne, hvoraf 1 døde. (I det foregaaende Aar 418 Tilfælde med 16 Dødsfald.) Til Landfysikatet kom 3 Gange i Maanederne Mai, Juni og November koppesygge Personer, hvoraf den ene var smittet i Laurvig, den anden i Thelemarken og den tredje, en Skippers Kone, fra Udlandet. Fra denne sidste smittedes hendes uvaccinerede Barn, der døde, og 7 andre Personer. Smitten hindredes siden i sin Udbredning ved streng Isolation. I Byen Kragerø iagttoges 2 Tilfælde af Sygdommen, nemlig hos en Omstreifer og hos en fra et Orlogsfartøj ilandbragt Syg, hvilke begge behandledes paa Lazareth. I Bamle Herred indtraf 5 Tilfælde, i det ene

	Hele Aaret.		Tiden er op- givet for	Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
	Behand- lede.	Deraf Døde.													
Nervefeber	139	13	134	8	7	6	5	3	9	30	21	24	11	6	4
Simpel Feber	86	-	85	10	14	8	4	3	5	8	7	9	4	6	7
Barselfeber	20	2	19	6	1	3	-	1	3	1	2	-	-	1	1
Børnekopper	21	1	21	-	3	-	2	1	6	-	-	-	-	1	8
Vandkopper	47	-	46	13	7	1	2	2	-	1	1	-	1	4	14
Skarlagensfeber	47	5	45	14	7	8	5	2	3	2	-	-	1	2	1
Mæslinger	6	-	6	2	3	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Rosen	50	-	50	2	2	6	3	2	10	3	9	4	1	1	7
Kighoste	17	-	17	6	5	1	-	-	-	-	5	-	-	-	-
Diphtherisk Svælgbetændelse ..	30	6	30	7	5	1	1	-	-	1	4	-	4	3	4
Strubehoste	15	6	15	2	3	3	1	2	-	1	1	-	-	1	1
Akut Bronchit og andre catarrh. Tilfælde	1029	20	1022	147	159	172	94	63	59	61	37	51	56	61	62
Lungebetændelse	295	45	286	29	40	76	36	23	15	7	2	22	9	14	13
Pleurit	35	1	35	6	8	5	6	-	2	3	1	-	1	2	1
Gigtfeber	67	2	66	11	6	8	11	6	7	5	2	3	1	3	3
Koldfeber	5	-	5	-	-	2	1	1	-	1	-	-	-	-	-
Diarrhoe (akut) og Cholera no- stras	373	4	373	26	30	34	19	32	34	56	49	47	19	11	16
Blodgang	1	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Skjørbug	29	2	29	7	4	2	2	2	2	2	2	3	-	1	2
Tilsammen	2312	107	2285	296	305	337	192	143	155	182	143	163	108	117	144

	Hele Aaret		Fordeling paa Lægedistrikterne.													
	Ialt opgivne Angrebne.	Ialt opgivne Døde.	Landfy- sikket.	Kragør.		Holden.		Sauland.		Hvidsø.		Laurdal.		Tin.		
				Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	
Nervefeber	139	13	68	6	54	5	5	2	-	-	12	-	-	-	-	
Simpel Feber	86	-	31	-	49	-	-	-	-	-	4	-	-	-	2	
Barselfeber	28	10	8	4	5	-	-	-	1	-	12	6	2	-	-	
Børnekopper	21	1	11	1	7	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	
Vandkopper	47	-	24	-	23	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Skarlagensfeber	49	7	34	7	7	-	8	-	-	-	-	-	-	-	-	
Mæslinger	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6	-	-	
Rosen	53	3	27	2	20	-	-	-	-	-	1	-	5	1	-	
Kighoste	19	2	2	2	7	-	-	-	-	-	-	-	10	-	-	
Diphtherisk Svælgbetændelse	32	8	13	2	9	5	-	-	1	-	-	-	9	1	-	
Strubehoste	16	7	2	2	11	2	1	1	-	-	2	2	-	-	-	
Akut Bronchit og andre catarrh. Tilfælde	1042	30	423	11	545	16	-	-	23	-	53	1	8	2	-	
Lungebetændelse	338	87	119	53	96	17	10	4	6	-	26	1	56	10	25	
Pleurit	35	1	16	-	11	1	-	-	-	-	5	-	3	-	-	
Gigtfeber	71	6	26	5	23	-	-	-	4	-	6	-	11	1	1	
Koldfeber	5	-	1	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Diarrhoe (akut) og Cholera no- stras	378	9	105	6	219	3	-	-	4	-	17	-	22	-	11	
Blodgang	2	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1	1	-	
Skjørbug	29	2	-	-	19	-	1	1	2	-	-	-	7	1	-	
Tilsammen	2396	187	910	101	1099	49	25	8	45	-	138	10	140	17	39	

kunde Smitten paavises fra den senere paa Lazarethet i Kragerø indlagte Omstreifer, de øvrige Syge antages ligeledes smittede ved Omstreifere, hvoraf der i Bamle fær-

des en stor Mængde (S. Paus); streng Isolation af de Angrebne og Revaccination iværksættes.

Skarlagensfeber iagttoges sjelden, nemlig hos 49 Per-

soner, af hvilke 7 døde. (I det foregaaende Aar opgives 65 Behandlede og 16 Døde.) I Landfysik特et fortsatte Sygdommen sig fra forrige Aar, men var mildere i sit Forløb. I Kragerø Distrikt optraadte Sygdommen først paa en Gaard i Sandøkedal, hvor der var stærkt Indryk af Omstreifere. Ved Isolation hindredes dens videre Udbredning. (Homann.)

Af **Mæslinger** anmeldtes blot 6 Tilfælde fra Laurdals Distrikt; i det foregaaende Aar havde Sygdommen havt betydelig Udbredning over Amtet, saa der anmeldtes 401 behandlede Tilfælde og 48 Dødsfald.

Kighoste, der ligeledes i forrige Aars første Halvdel var betydelig udbredt i Distrikterne (126 Tilfælde og 35 Dødsfald anmeldtes) forekom i heromhandlede Aar sjældent; af 19 Tilfælde endte 2 dødeligt.

Diphtherisk Svælgbetændelse kom ligeledes i færre Tilfælde til Observation end i det foregaaende Aar, da 46 opgaves behandlede og 11 døde.

Strubehoste iagttoges derimod hyppigere end Aaret forud, da der opgaves 7 behandlede Tilfælde og 4 Dødsfald.

Catarrhalske Sygdomme forekom temmelig almindeligt; der iagttoges 1 042 Tilfælde og 30 Dødsfald. (Aaret forud 718 Tilfælde og 14 Dødsfald.) 400 Tilfælde med 23 Dødsfald sees at have været akut Bronchit, 1 Dødsfald tilskrives Influenza. For kronisk Bronchit behandlede 3 Læger i 3 Lægedistrikter 71 Tilfælde med 4 Dødsfald; ialt opgives 25 Dødsfald af kronisk Bronchit.

Lungebetændelsernes Antal var omtrent som i det foregaaende Aar; der opgives 338 Tilfælde med 87 Dødsfald (i det foregaaende Aar 311 Tilfælde og 98 Dødsfald). I Laurdals Distrikt herskede Sygdommen epidemisk i Aarets første Maaneder, men kun en mindre Del af Tilfældene kom under Lægens Behandling.

Af **Hjernebetændelse** er paa Lægernes Dødslistor opført 26, af tuberkuløs Meningit 4, af Kramper i Børnealderen 23, tilsammen 53 Dødsfald, hvoraf 31 i Landfysik特et, 18 i Kragerø, 2 i Holdens og 1 i hvert af Saulands og Tins Distrikter.

Af **Gigtfeber** opgives 71 Angrebne med 6 Dødsfald mod 57 Tilfælde og 3 Dødsfald i det foregaaende Aar. Af 9 Læger er i de forskellige Distrikter behandlet 186 Tilfælde af kronisk Rheumatisme, 115 vare af Mand-, 71 af Kvindekjøn, 6 under, 180 over 15 Aar.

De for **Koldfeber** behandlede Personer havde alle erhvervet Sygdommen i Udlandet.

Diarrhoe og **Cholera nostras** vare mindre hyppige end i det foregaaende Aar, da der behandledes 568 Tilfælde og ialt kjendtes 13 Døde. Blodige Udtømmelser angives ikke at have været sjældne i Landfysik特et i Sommermaa-

nederne og i Kragerø Distrikt i Aarets første Maaneder.

Blandt de for **Skjørbug** behandlede 29 Tilfælde er medregnet 12 Tilfælde af Erythema nodosum hos Børn, hvor dette var ledsaget af blodige Udtømmelser, stor Svækkelse og langsom Reconvalescents. En antiscorbutisk Behandling viste sig i disse Tilfælde meget nyttig. (Homann).

Syphilis. Paa Bratsbergs Amtssygehus laa 3 Personer, 1 Mand og 2 Kvinder tilbage fra foregaaende Aar; 15 indkom, 10 Mænd og 5 Kvinder, 8 med primære, 5 med sekundære og 2 med tertiære Tilfælde; 13 udskreves helbredede, 43 Mænd og 1 Kvinde laa tilbage ved Aarets Udgang og 1 maanedsgammelt Barn døde. Forpleiningsdagens Antal udgjorde i det Hele 1 897 eller 125 for hver Udskreven og for de for sekundær Syphilis Behandlede alene 819 eller 102 for hver Udskreven. Som behandlede udenfor Sygehuset opgives 34 Personer, nemlig 15 i Landfysik特et og 19 i Kragerø Distrikt; af de Opgivne vare 26 af Mand-, 8 af Kvindekjøn, 3 under og 31 over 15 Aar; 11 lede af primære, 22 af sekundære, 1 af tertiære Tilfælde.

For **Gonorrhoe** behandledes 34 Mænd, nemlig 20 i Landfysik特et og 14 i Kragerø Distrikt.

Om endel **kroniske Sygdomme** (Se Tabellen næste Side.)

Fnat angives at være i Aftagende i Landfysik特et, Saulands, Hvideseids og Laurdals Distrikter. I Hvideseids og Laurdals Distrikter uddeles Fnatsalve paa Amtskommunens Regning. I Tins Distrikt angives Fnat at være meget udbredt.

Skurv. I Tins Distrikt er Sygdommen hyppig. Navnlig forekommer den ikke sjelden hos Børn, men bliver hos disse ikke behandlet, da Almuen har den Tro, at det voxer af dem, naar de bliver ældre. (N. A. Nyquist.)

Kjertelsyge angives at være aftaget i Landfysik特et og i Hvideseids Distrikt, er derimod almindelig udbredt i Holdens og Saulands Distrikter.

Rachitis nævnes som hyppig forekommende i Hvideseid.

Svindstot er opgivet som Dødsårsag hos 162 Personer eller 19,5 pCt. af samtlige af Lægerne opgivne Dødsårsager (832); paa Byerne falde 46 Dødsfald af Svindstot eller 17,3 af de af Læger i Byerne opgivne Dødsårsager (265), paa Landdistrikterne 120 eller 21,2 pCt. af de af Læger i Landdistrikterne opgivne Dødsårsager (567). I det foregaaende Aar var Forholdet for hele Amtet 147 af 803 opgivne Dødsårsager eller 18,3 pCt., i 1867 134 af 1016 opgivne Dødsårsager eller 13,2 pCt. I de enkelte Lægedistrikter stiller Forholdet sig i heromhandlede Aar saaledes:

Nedenstaaende Liste giver Oplysning om endel af Lægerne behandlede, væsentlig **kroniske Sygdomme**:

	Hele Aaret		Kjønnet er opgivet for	Deraf vare:			Deraf vare			Hele Aaret	Fordeling paa Lægedistrikterne.															
	Behandlede.	deraf Døde.		Mandkjøn.	Kvindekjøn.	Alder er op- givet for.	Børn (under 15 Aar.)	Voxne (over 15 Aar.	Antal af anmel- dende Læger.		Ialt opgivne Tilfælde.	Ialt opgivne Dødsfald.	Landfysi- katet.		Kragerø.		Holden.		Sauland.		Hvideseid.		Laurdal.		Tin.	
													Tilf.	Dodf.	Tilf.	Dodf.	Tilf.	Dodf.	Tilf.	Dodf.	Tilf.	Dodf.	Tilf.	Dodf.	Tilf.	Dodf.
Fnat.	102	-	94	32	62	102	58	44	6	102	-	43	-	43	-	-	-	16	-	-	-	-	-	-	-	-
Skurv	20	-	20	11	9	20	14	6	7	20	-	7	-	-	-	-	-	8	-	3	-	-	-	-	2	-
Kjertelsyge	77	2	77	34	43	77	55	22	7	82	7	31	3	41	2	-	-	5	-	4	1	1	1	-	-	-
Rachit	12	2	12	7	5	12	12	-	5	12	2	2	1	4	1	-	-	2	-	4	-	-	-	-	-	-
Svindstot	182	81	182	81	101	182	13	169	11	263	162	124	71	57	36	16	6	10	4	29	27	25	17	2	1	
Kræft	43	7	43	19	24	43	-	43	8	63	27	30	11	10	9	-	-	2	-	5	3	15	3	1	1	
Vatersot og Morbus Brighti	68	16	68	39	29	68	10	58	9	73	21	21	9	28	4	8	5	5	1	7	-	-	-	4	2	
Blegsot	199	-	199	-	199	199	16	183	7	199	-	134	-	62	-	-	-	-	-	1	-	-	-	2	-	
Menstruationsuordener Kardialgi, kronisk Ga- strit og Dyspepsi	75	-	75	-	75	75	-	75	5	75	-	44	-	22	-	-	-	-	-	9	-	-	-	-	-	-
Ormesygdomme	631	6	576	222	354	576	50	526	9	637	12	193	1	212	-	-	-	34	-	89	4	58	3	51	4	
Drankersygdomme	38	-	38	16	22	38	32	6	6	38	-	11	-	4	-	-	-	15	-	8	-	-	-	-	-	-
	3	1	2	2	-	2	-	2	2	4	2	-	-	3	1	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-

Lægedistrikt.	Opgivne Dødsfald af Svindstot.	Opgivne Dødsarsager ialt.	Forhold i pCt.
Landfysikatet.....	71	395	17,9
Kragerø.....	36	197	18,2
Holden.....	6	57	10,5
Sauland.....	4	12	33,3
Hvideseid.....	27	60	45,0
Laurdal.....	17	84	20,4
Tin.....	1	27	38,4
Bratsbergs Amt	162	832	19,5

Sygdommen opgives som tiltagende enkelte Steder i Landfysikatet (Munk); fra Laurdals Distrikt omtales den som Distriktets alvorligste og mest ødelæggende Sygdom (Bakke.)

Af **Kræft** forekom ialt 27 Dødsfald. Kræftens Sæde er opgivet for 12 af de Døde, 9 Gange i Mavesækken 2 Gange i Livmoderen og 1 Gang i Ansigtet. Af de opgivne Dødsfald falde 6 paa Byerne; de øvrige paa Landdistrikterne.

Blegsot omtales som hyppig i Landfysikatet og Kragerø Distrikt. Den er almindelig udbredt i alle Samfundsklasser (Munk.)

Cardialgi og **kronisk Gastrit** betegnes som de almindeligst forekommende Sygdomme i alle Distrikter. 12 Dødsfald tilskrives kronisk Gastrit.

Ormesygdomme siges at være ikke sjældne i Landfysikatet, Holdens og Saulands Distrikter.

Af de af **Drankersygdomme** indtrufne Dødsfald var 1 bevirket ved Delirium tremens, 1 ved kronisk Alkoholisisme.

Af **Sindssygdom** omtales 38 nye Tilfælde, 21 fra Landfysikatet, 5 fra Kragerø, 1 fra Sauland, 2 fra Hvideseid, 6 fra Laurdal og 3 fra Tins Distrikt. Af 35 Syge vare 17 Mænd, 18 Kvinder, alle over 15 Aar; af 23 lede 3 af Mani, 15 af Melancholi og 5 af Dements. 2 indsendtes til Gaustad; 4 kunne sees at være helbredede i Hjemmet. Sindssygdom opføres som Dødsarsag i 3 Tilfælde, 1 i Landfysikatet, 2 i Tins Distrikt. Med Bidrag af Amtskommunen blev i Regnskabsaaret fra 1ste Juni 1868 til 31te Mai 1869 forpleiet 169 Sindssyge, hvoraf 22 paa Sindssygeasyler. 32 tilhørte Landfysikatet, 32 Kragerø, 33 Holden, 14 Sauland, 34 Hvideseid, 20 Laurdal og 4 Tins Distrikt. Fra Byerne meddeles Oplysning om 12 Sindssyge, hvoraf 2 i Brevik, 9 i Kragerø og 1 i Porsgrund.

Følgende **chirurgiske Operationer** opgives at være udførte paa Amtssygehuset: 4 Operationer for Læbekræft, 1 for Kræft i Brystkjertelen, 2 for Sæksvulst, 1 for Uterinpolyp og 1 for Sarcocoele; og af Lægerne forøvrigt: 1 Amputation af Overarmen, 1 af Underarmen paa Grund af Knusning af Haanden ved Dynamitexplosion, 1 af Læggen, alle Operationer med heldigt Resultat. 8 Amputationer eller Exartikulationer af Fingre, 1 Ovariectomi (Munk.) Konen døde 12 Uger efter Operationen af Kræft i Omentet. 2 Borttagelser af Brystkjertelen ved Kræft, 8 Operationer af Læbekræft, 2 af Lipom, 1 af Epulis, 2 af ikke nærmere betegnede Svulster, 1 Borttagelse af Tonsiller. 2 Radikaloperationer for Vandbrok og flere Paracenteser for Vandbrok uden nærmere Betegnelse af Maaden eller Tallet. 1 Underbinding af Arteria femoralis paa Grund af Læsion af Arteria tibialis antica. 4 Operationer for Stær, hvoraf 2 Reclinationer, 1 Discision og 1 Extraction ved Lappesnit.

Følgende **obstetriciske Operationer** angives at være udførte af Læger: 22 Tangforløsninger, hvoraf 17 vare indicerede ved Vemangel eller Vesvækkelse, 3 ved Bækkensnæverhed, 2 ved Fare for Føstrets Liv paa Grund af langsom Fødsel. Alle Konerne forbleve ilive. Af Børnene forbleve 18 ilive, 4 vare dødfødte. 3 Vendinger, deraf 2 formedelst Tverleie, for 1 er Indikationen ikke opgivet. Af Konerne døde 2, den ene strax efter Fødselen, den anden 2 Dage efter. I begge Tilfælde havde Fødselen varet meget længe. 2 af Børnene vare dødfødte, 1 forblev ilive. 1 Perforation ved Bækkenforsnevring efter forgjæves Forsøg med Tang og efter 4½ Døgns Fødselsarbeide, Konen døde et Døgn efter Forløsningen. (N. A. Nyquist). 1 Udtrækning ved Fødsel med heldigt Udfald for Moder og Barn. 2 kunstige Forløsninger af Efterbyrden paa Grund af timeglasformig Sammentrækning af Livmoderen. Konerne forbleve ilive. Ialt 29 obstetriciske Operationer, hvoraf 16 i Landfysikatet, 4 i Kragerø Distrikt, 1 i Holdens, 2 i Hvideseids, 4 i Laurdals og 2 i Tins.

Antallet af **Fødte** og **Døde** vil sees af følgende Tabel.

Lægedistrikt.	Fødte.	Døde					Død- fødte.
		i Alt.	under 1 Aar.		mellem 1—15 Aar.	paa Barsel- seng.	
			i 1ste Døgn.	over 1 Døgn gamle.			
Landfysikatet . .	691	439	5	74	76	2	31
Kragerø	619	287	4	58	54	1	15
Holden	289	183	2	24	28	1	6
Sauland	163	86	1	16	15	-	4
Hvideseid	256	152	3	22	22	7	8
Laurdal	257	156	2	31	24	3	5
Tin	78	64	1	7	5	1	5
Bratsbergs Amt	2 353	1 367	18	252	224	15	74

Omkomne paa voldsom Maade 65.

Ifølge de indsendte Anmeldelser om Dødfødte og inden 24 Timer efter Fødselen døde Børn var disse sidstes Antal 28; efter de indsendte Opgaver fra Presterne som anført 18.

For det hele Amt bliver der saaledes et Overskud af 986 Fødte over Døde og Forholdet mellem hine og disse = 100 : 68,9. Antallet af Børn, døde i første Leveaar, udgjorde 10,6 pCt. af samtlige Fødte og 18,3 pCt. af samtlige Døde. Antallet af Døde mellem 1 og 15 Aar udgjorde 16,2 pCt. og Antallet af Døde under 15 Aar 34,7 pCt. af samtlige Døde. Foruden de paa Prestelisterne opførte 15 Døde paa Barselseng, kan af Lægernes Beretninger endnu en Kone sees at være død paa Barselseng, saa det samlede Antal bliver 16. Medicinalberetningerne indeholde Opgave over Dødsaaarsagen hos 11 Barsel-

kvinder, hvoraf 10 døde af Barselseber, — en 1½ Døgn efter foretaget Perforation.

Ialt haves fra Lægerne Opgave over 832 eller 63,9 pCt. af samtlige ved Sygdom forårsagede Dødsfald (1 302). De hyppigste Dødsaaarsager vare: Svindsot (162); Alderdomssvaghed (155); Lungebetændelse (87); Hjernebetændelse og Kramper i Børnealderen (tilsammen 53); medfødt Svaghed (34); Kræft (27); kronisk Bronchit (25); Hjerneslag (24); akut Bronchit (23); Vatersot (18).

Veirliget skildres i det Hele som nogenlunde godt. I Hvideseids og Tins Distrikter kom Høsten tidligt med Frost, saa baade Korn og Poteter frøs i de høiere beliggende Egne.

De **hygiæniske Forholde** skildres fra Landfysikatet som nogenlunde tilfredsstillende. Fra Laurdals Distrikt omtales Brændevinsbrug at være i Aftagende, hvorimod Kaffe misbruges, i Saulands Distrikt er Fattigdommen stor og Drikfældighed ikke ualmindelig; ogsaa i de øvrige Distrikter lægger mislige økonomiske Forhold Hindringer i Veien for raskere Fremskridt.

Fattigsygepleien. Over Antallet af Syge, forpleiede for Kommunernes Regning, haves følgende Opgaver:

i Skien ved Landfysikus og en Privatlæge	95
i Solum do. do.	20
i Gjerpen do. do.	12
i en Del af Eidanger do. do.	5
i Porsgrund ved Privatlægen sammesteds	80
i Brevik, Stathelle, Langesund, den største Del af Bamle og en Del af Eidanger ved en Privatlæge	87
i Saulands Distrikt ved Embedslægen	110
i Hvideseids do. do.	74
i Laurdals do. do.	62
i Tins do. do.	57

tilsammen 602.

Af Møder i Sundhedskommissionerne afholdtes: i Landfysikatets Byer 11, hvoraf i Skien tre, i Porsgrund og Brevik i hver fire, i Landdistriktets Herreder 3, hvoraf i Slemdal to, i Eidanger et; i Kragerø Distrikt foruden flere i Kragerø By uden nærmere Angivelse af Tallet, to Møder i Stathelle og fire i Langesund, og i Landdistriktets Herreder 8, hvoraf i Bamle og Sandøkedal, i hver tre, i Drangedal to. I Holdens Distrikt 4, et i hvert Herred. I Hvideseids Distrikt 6, hvoraf i Hvideseid tre, i Silgjord to, i Nissedal et, i Laurdals Di-

strikt 6, hvoraf i Laurdal to, i hvert af de øvrige Herreder et. I Tins Distrikt 2, i Tin og Hovinds Sogn af Gransherred i hvert et. I Skien forhandlede om Forholdsregler mod Børnekopper; i Porsgrund og Brevik foranstaltedes forskellige sanitære Misligheder afhjulpne. I Kragerø, Stathelle og Langesund rettedes ligeledes paa sanitære Misligheder i Byen, hvorhos Sundhedskommissionens Medlemmer foretog Visitationer af Husene i Langesund. I Slemdal og Bamle forhandlede om Forholdsregler mod Børnekopper; i Bamle og Sandøkedal om Skarlagensfeber, og paa førstnævnte Sted tillige om Nervefeber; i Drangedal afholdtes Møder i Anledning af udbredt Diarrhoe inden Bygden. I Holdens Distrikt omtaltes Hygiæne i Almindelighed; i Hvideseids Distrikt omtaltes de herskende Sygdomme, Renligheden og dens Nytte, det menneskelige Legemes Bygning. I Laurdals Distrikt forhandlede om de epidemiske og smitsomme Sygdomme, om Renlighed, Børnepleie, Nerverne og Nervevirksomheden og om Elektrisitet. I Tins Distrikt omhandlede Lungebetændelse.

De Vaccineredes Antal udgjorde:

i Landfysikatet	407
i Kragerø Distrikt	514
i Holdens —	171
i Hvideseids —	108
i Laurdals —	194
i Tins —	16
tilsammen	1410.

I Saulands Distrikt udførtes ikke Vaccination paa Grund af gennemført Vaccination og Revaccination i det foregaaende Aar; i Herre Vaccinations-Kreds af Bamle, i Lunde, Flaa og Næs af Holdens Distrikt og Gransherred af Tins Distrikt vaccineredes heller ikke dette Aar, alle Steder paa Grund af de faa Uvaccinerede. I Skien, Porsgrund, Brevik og Kragerø udførtes Vaccinationen af Læger. I Skien revaccineredes 40 Personer.

Af **retsmedicinske Forretninger** opgives at være udførte 13, hvoraf i Landfysikatet 6, i Kragerø Distrikt 4, i Sauland 2 og i Hvideseids 1, nemlig: 4 Syns- og Obduktionsforretninger, en over et Barn, der antoges født i Dølgemaal, en over et Barn, der pludselig var dødt asphyktisk uden foregaaende Sygdom, en over en Mand, død af Bughindebetændelse efter Bristning af Blæren ved tilføiet Mishandling, en over en Mand, der var død af Brud af Hjerneskillen og Blodudtrædelse i Hjernen efter et Fald. 9 Undersøgelser og Erklæringer, hvoraf to af paa Marken fundne Ben, tre angaaende Personers Sindstilstand, en til Afgjørelse af om en sindssyg Pige var svanger og en om en Kvinde havde født, en om en Per-

son kunde udholde den ham idømte Straf af Vand og Brød, og en angaaende under Overfald tilføiet Legemsbeskadigelse.

Paa Amtets eneste almindelige **Sygehus**, Amtssygehuset ved Skien, behandlede følgende Sygdomstilfælde:

Febre	7
Akute Sygdomme i Aandedræts- og Cirkulationsorganerne	6
Kroniske — — — — —	1
Sygdomme i Nervesystemet, Sindssygdomme	2
Kroniske Sygdomme i Fordøjelsesapparatet	1
Vatersot	1
Blodsygdomme, Ernæringssygdomme, Gulsot, Alderdomssvaghed	5
Kronisk eller afebril Rheumatisme	1
Læsioner og Luxationer	8
Phlegmone, Abscesser, Ulcera	33
Kræftagtige Sygdomme og Svulster overhovedet	10
Ben- og Ledsygdomme	22
Øiensygdomme	4
Chirurgiske Sygdomme i Urinveiene og Kjønsorganerne	4
Syphilis	15
Gonorrhoe	2
Epididymit, Orchit.	3
Hudsygdomme	15
Forskjellige andre Sygdomme	5
Friske til Pleie for Syge	1
Tilsammen	146

Angaaende Behandlingens Udfald, Behandlingsdagens Antal m. m. henvises til Sygehuslisten. I Kragerø havde et midlertidigt Lazaret for Nervefebersyge og Børnekopper; der behandlede i Aarets Løb 8 Patienter med Nervefeber og 2 med Børnekopper.

Af **Badeindretninger** fandtes, foruden Amtssygehusets Damp- og Karbad, i Skien et Badelokale for Damp-, Kar- og Styrtebad, ved Brevik et Badehus til Kar-, Styrte- og Strømbad og i Kragerø flere Strømbadeindretninger.

Amtets 4 **Apotheker**, i Skien, Porsgrund, Brevik og Kragerø, fandtes ved Visitationen i Orden. Personalet bestod, foruden Apothekerne, i Skien af 1 examineret og 1 uexamineret Medhjælper samt 1 Discipel, i Porsgrund af 2 og i Brevik af 1 Discipel og i Kragerø af 1 examineret Medhjælper og 1 Discipel. 2 Medhjælperprøver afholdtes af Landfysikus.

Medicinalpersonalet bestod af 14 Læger, 1 Tandlæge, 31 Jordemødre og 37 Hjelpevaccinatorer, nemlig:

1. Bratsbergs Landfysikat: 6 Læger, hvoraf tre i Skien, to i Brevik, en i Porsgrund; 1 Tandlæge bosat i Skien; 9 Jordemødre; 6 Hjelpevaccinatorer.

2. Kragerø Distrikt: 3 Læger, boende i Kragerø; 6 Jordemødre, hvoraf fem ansatte; 6 Hjelpevaccinatorer.
3. Holdens Distrikt: 1 Læge, boende i Holden; 4 Jordemødre; 6 Hjelpevaccinatorer.
4. Saulands Distrikt: 1 Læge, boende i Hjørdal; 3 Jordemødre; 5 Hjelpevaccinatorer.

5. Hvideseids Distrikt: 1 Læge, boende i Silgjord; 3 Jordemødre; 6 Hjelpevaccinatorer.
6. Laurdals Distrikt: 1 Læge, boende i Laurdal; 4 Jordemødre; 4 Hjelpevaccinatorer.
7. Tins Distrikt: 1 Læge, boende i Tin, 2 Jordemødre; 4 Hjelpevaccinatorer.

IX. Nedenæs Amt.

Amtet, hvis Fladeindhold udgjør 78,24 norske Kvadratomile, og som den 31te December 1865 havde en Folkemængde af 68 081 Indbyggere, er inddelt i følgende Lægedistrikter:

1. Østre Nedenæs Lægedistrikt (6,80 n. □ M.), indbefattende:

Kjøbstaden Østerrisør . . .	med	2 335	Indbyggere.
Ladestedet Tvedestrand . . .	-	1 069	—
Herrederne Gjerestad . . .	-	2 650	—
Sønedeled . . .	-	3 474	—
Dybvaag . . .	-	3 902	—
Holt . . .	-	4 177	—
Østre Moland . . .	-	8 033	—

tilsammen 25 640 Indbyggere.

2. Arendals Stadsfysikat, bestaaende af

Kjøbstaden Arendal . . .	med	3 452	Indbyggere.
--------------------------	-----	-------	-------------
3. Vestre Nedenæs Lægedistrikt (8,50 n. □ M.), indbefattende:

Kjøbstaden Grimstad . . .	med	1 501	Indbyggere.
Ladestedet Lillesand . . .	-	1 231	—
Herrederne Froland . . .	-	2 008	—
Øiestad . . .	-	6 163	—
Fjære . . .	-	4 108	—

Lateris 15 011 Indbyggere.

Transport 15 011 Indbyggere.

Landvik . . .	med	2 230	—
Eide . . .	-	736	—
Vestre Moland . . .	-	2 167	—
Birkenæs . . .	-	1 666	—
Høivaag . . .	-	2 069	—

tilsammen 23 879 Indbyggere.

4. Aamlids Lægedistrikt (15,27 n. □ M.), indbefattende:

Herrederne Aamlid . . .	med	2 725	Indbyggere.
Vegarsheien . . .	-	1 842	—
Heigrefos . . .	-	553	—

tilsammen 5 120 Indbyggere.

5. Evjes Lægedistrikt (15,46 n. □ M.), indbefattende:

Herrederne Evje og Vegusdal med	1 676	Indbyggere.
Hordnæs og Iveland . . .	2 257	—
Aaseral . . .	1 392	—

tilsammen 5 325 Indbyggere.

6. Sætersdalens Lægedistrikt (32,21 n. □ M.), indbefattende:

Herrederne Bygland . . .	med	2 227	Indbyggere.
Valle . . .	-	2 438	—

tilsammen 4 665 Indbyggere.

Sundhedstilstanden skildres i Evjes og Sætersdalens Lægedistrikter som ganske god og i de øvrige som ualmindelig god, navnlig i andet Halvaar. Af epidemiske Sygdomme havde Catarrher en noget større Udbredning end i det foregaaende Aar, medens derimod Kighoste og Diarrhoer var i det Hele taget mindre hyppige og Børnekopper samt Mæslinger, der i 1868 vare epidemisk udbredte, i indeværende Aar kun forekom enkeltvis.

Dødeligheden var betydeligt mindre end det foregaaende Aar. De Dødes Antal udgjorde 1 360 eller 19,4 pro mille af den beregnede Befolkning ved Aarets Midte (70 005 Mennesker). I det foregaaende Aar udgjorde de Dødes Antal 1 679 og Dødeligheden 24,1 pro mille, i 1867 henholdsvis 1 544 og 22,3 p. m., i Femaaret 1861—65 udgjorde de Dødes Antal i Gjennemsnit 1 336 eller 20,2 p. m. af den beregnede Middelbefolkning (65 817).

Til Oplysning om de **epidemiske Forholde** hidsættes følgende af Lægernes Opgaver sammendragne Tabel:

	Hele Aaret		Tiden er op- givet for	Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
	Behandlede.	deraf Døde.													
Nervefeber	198	27	190	60	23	31	7	2	5	10	3	15	12	10	12
Simpel Feber	94	-	86	10	10	5	11	6	6	2	4	7	4	11	10
Barselfeber	21	7	21	2	5	3	4	1	-	-	1	-	1	2	2
Børnekopper	3	1	3	-	-	2	-	-	1	-	-	-	-	-	-
Vandkopper	95	-	95	32	5	5	-	2	7	15	4	1	6	8	10
Skarlagensfeber	66	13	66	4	-	3	7	2	3	-	3	3	17	6	18
Rødlinger	67	-	67	-	-	-	1	2	2	9	11	3	-	18	21
Mæslinger	4	-	4	-	-	-	-	1	1	-	-	-	1	1	-
Rosen	95	3	94	10	14	10	9	5	5	6	7	7	7	4	10
Kighoste	45	5	45	4	11	19	5	3	2	-	-	-	-	1	-
Diphtherisk Svælgbetændelse	42	5	41	4	4	5	4	-	-	4	7	2	3	4	4
Strubehoste	3	2	3	1	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
Kusma	19	-	19	-	1	1	1	4	2	-	2	-	5	1	2
Akut Bronchit og andre catarr. Tilfælde	1551	22	1544	152	217	258	204	145	99	57	63	53	88	114	94
Lungebetændelse	295	52	293	22	31	61	55	33	25	14	6	5	2	20	19
Pleurit	85	6	82	6	7	7	6	10	7	6	9	5	8	5	6
Gigtfeber	58	2	58	8	9	5	10	8	1	1	2	4	4	2	4
Koldfeber	31	-	29	1	1	3	7	2	3	-	1	4	3	3	1
Diarrhoe (akut) og Cholera nostras	433	5	433	30	30	33	34	29	50	40	35	37	46	37	32
Blodgang	3	-	3	-	-	-	-	-	1	2	-	-	-	-	-
Skjørbug	13	-	12	-	-	1	1	2	1	-	2	1	2	1	1
Tilsammen	3221	150	3188	346	369	452	366	257	222	166	160	147	209	248	246

	Ialt opg.		Fordeling paa Lægedistrikterne.											
	Tilfælde.	Dødsfald.	Østre Nedenæs.		Arendal med Omegn.		Vestre Nedenæs.		Aamlid.		Evje.		Sætersdalen.	
			Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.
Nervefeber	198	27	64	8	34	5	98	14	2	-	-	-	-	-
Simpel Feber	94	-	26	-	45	-	11	-	3	-	-	-	9	-
Barselfeber	21	7	10	4	1	1	8	2	-	-	1	-	1	-
Børnekopper	3	1	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	2	-
Vandkopper	95	-	16	-	27	-	23	-	-	-	3	-	26	-
Skarlagensfeber	69	16	51	12	15	4	2	-	-	-	1	-	-	-
Rødlinger	67	-	12	-	49	-	6	-	-	-	-	-	-	-
Mæslinger	4	-	1	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Rosen	95	3	21	1	35	-	37	2	1	-	1	-	-	-
Kighoste	49	9	1	-	10	-	16	6	-	-	19	2	3	1
Diphtherisk Svælgbetændelse	42	5	18	3	5	1	19	1	-	-	-	-	-	-
Strubehoste	3	2	2	1	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-
Kusma	19	-	3	-	16	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Akut Bronchit og andre catarrh. Tilfælde	1555	26	459	17	364	4	683	5	12	-	14	-	23	-
Lungebetændelse	301	58	104	25	49	6	108	17	5	1	15	4	20	5
Pleurit	85	6	35	5	23	-	23	1	1	-	2	-	1	-
Gigtfeber	59	3	14	-	37	-	6	2	-	-	2	1	-	-
Koldfeber	31	-	11	-	9	-	11	-	-	-	-	-	-	-
Diarrhoe (akut) og Cholera no- stras	434	6	121	1	115	1	172	4	3	-	6	-	17	-
Blodgang	3	-	-	-	1	-	2	-	-	-	-	-	-	-
Skjørbug	13	-	-	-	4	-	8	-	-	-	-	-	1	-
Tilsammen	3240	169	969	77	843	23	1234	55	27	1	64	7	103	6

Nervefeber var noget mindre udbredt end i 1868; der opgives 198 Tilfælde og 27 Dødsfald (i det foregaaende Aar 227 Tilfælde med 40 Dødsfald). I østre Nedenæs forekom i Slutningen af 1868 Sygdommen i Gjerestads og Dybvaags Herreder og udbredte sig i de første 4 Maaneder af 1869 gennem Smitte fra Dybvaag til Holt og derfra til Fjærekleven ved Tvedestrand; paa samme Tid forekom Sygdommen, ligeledes fortsat fra det foregaaende Aar, epidemisk i Arendals Omegn; senere optraadte Nervefeber kun sporadisk. Isolation viste sig meget hensigtsmæssig, derimod syntes de anvendte Desinfektionsmidler (Karbolsyre og Chlorrøgninger) at være af tvivlsom Nytte, idet trods den omhyggeligste Anvendelse jevnligt flere Personer successivt angrebes i samme Hus. (P. Blich.) I vestre Nedenæs opstod ved Grimstad flere Tilfælde i de første Maaneder af Aaret ved Smitte fra en nyankommen syg Sømand. I Lillesand begyndte Sygdommen epidemisk i November 1868 i en Leiegaard, hvor der 2 Aar forud havde hersket Nervefeber, og fortsatte sig i indeværende Aar; fra denne Gaard blev Sygdommen ved Smitte bragt ud i Landdistriktet. Samtidig indsygnede 3 Matroser strax efter Hjemkomsten fra Antwerpen; de vare sandsynligvis smittede af en Rekonvalescent, som var Passager med Skibet, og bleve syge 18 Dage efterat denne var kommen ombord, 1 Person smittedes fra dem. (Uchermann.) De 2de i Lillesand praktiserende Læger behandlede tilsammen 87 Tilfælde (med 8 Dødsfald), hvoraf 57 indtraf i 1ste Kvartal. Paa nogle Gaarde i Valle i Sætersdalen herskede i November og December en liden Epidemi af Feber med adynamisk Karakter, der hovedsagelig angreb Børn; Sygdommen var mild og varede omtrent 8 Dage; ifølge Opgave fra Opsynsmændene angrebes ialt 36 Personer, af hvilke 2 døde.

Foruden de af **Barselfeber** opgivne 21 Tilfælde med 7 Dødsfald nævnes 1 Tilfælde af Barselmani og 2 af Barselkrampe, der samtlige endte dødeligt. I et Tilfælde af Barselfeber med dødelig Udgang var Konen forløst med Tang.

Af **Børnekopper** iagttoges kun 3 Tilfælde, det ene i Arendal hos en reisende Haandværkssvend, der var smittet paa Vandrigen fra Christiansand, de 2de andre i Sætersdalen, hvor en Mand i Midten af Marts kom hjem fra en Reise til Christiansand og blev syg 8 Dage efter Hjemkomsten; 14 Dage efter Sygdommens Udbrud hos Faderen brød Koppeexanthem ud hos hans 3aarige Datter, hvorimod hans frugtsommelige Kone og deres 3 andre vaccinerede Børn, hvoraf den ældste var omtrent 10 Aar gammel, gik fri; hos Datteren var 2de Gange i 1868 Vaccination forsøgt, men uden Resultat. (J. C. Lund.)

Vandkopper siges at have været almindelige omkring Arendal, men kom sjelden under Behandling.

Skarlagensfeber blev i April bragt til en Gaard i Holt fra Tvedestrand, hvor et af Børnene gik i Skole, og ved hvis Hjemkomst hele Familien paa Faderen nær smittedes, af 7 Angrebne døde Konen og 2 Børn. For hele Amtet opgives 69 Angrebne og 16 Døde (i det foregaaende Aar 10 Angrebne og 2 Døde).

Af **Mæslinger** kjendes dette Aar kun nogle faa Tilfælde fra Arendal og Omegn.

Af **Kighoste** opførtes i det foregaaende Aar 601 Tilfælde og 77 Dødsfald fra alle Distrikter undtagen fra Evje og Sætersdalen, hvorfra intet Tilfælde var opgivet. I heromhandlede Aar var Forholdet omvendt, idet Sygdommen især var udbredt i disse 2 Lægedistrikter; i Evje herskede den epidemisk i de første 4 Maaneder; hos en 9aarig Pige ledsagedes den af blodig Opspytning og efterlod langvarig Svækkelse, hos 1 var Sygdommen kompliceret med Skarlagensfeber, hos 3 med Vandkopper. I Sætersdalen begyndte Sygdommen epidemisk i Juni, udbredte sig hurtigt og varede til November. Smittestoffet syntes medbragt ved friske Folk fra Christiansand eller Omegn. (J. C. Lund.)

Af **diphtherisk Svælgbetændelse** opgives 42 Angrebne, 5 Døde, desuden døde en Dreng af et diphtherisk Ulcus.

Catarrhalske Febre ledsagede af gastriske Symptomer optraadte i Marts paa et Par Gaarde i Evjes Distrikt; catarrhalske Tilfælde siges i Marts og April at have været meget almindelige i Sætersdalen og tildels at have haft Karakteren af Influenza. Ialt opføres fra hele Amtet 1555 Tilfælde og 26 Dødsfald (i det foregaaende Aar 1190 Tilfælde med 24 Dødsfald). 348 af de Syge kunne med Bestemthed sees at have lidt af akut Bronchit, af disse døde 16.

Af **Lungebetændelske** er anmeldt 301 Angrebne og 58 Døde (i foregaaende Aar 280 Angrebne og 56 Døde). I Vaarmaanederne vare Lungebetændelser temmelig udbredte i Sætersdalen og havde en udtalt adynamisk Karakter, idet de oftere ledsagedes af Næseblødning, musciterende Delirier og hurtig Forfald af Kræfterne; Sygdommens Dødelighed var større end tidligere. (J. C. Lund). I 7 Tilfælde af Lungebetændelse forekom Sygdommen 4 Gange i højre, 3 Gange i venstre Lunge.]

Af **Hjernebetændelse** er anmeldt ialt 55 behandlede Tilfælde med 42 Dødsfald. Paa Lægernes Dødslistes sees Hjernebetændelse at være opført som Dødsårsag hos 27, tuberkuløs Meningit hos 23 og Kramper i Børnealderen hos 10, af hvilke tilsammen 60 Dødsfald 31 komme paa østre Nedenæs, 8 paa Arendal, 18 paa vestre Nedenæs,

1 paa Aamlid, 1 paa Evje og 1 paa Sætersdalens Distrikt.

For **kronisk Rheumatisme** behandlede 15 Læger tilsammen 194 Personer, 102 af Mand-, 92 af Kvindekjøn, af 165 Syge vare 5 under, Resten over 15 Aar.

Blandt de af **Koldfeber** opførte 31 Tilfælde sees 9 at have forekommet hos Personer, der vare hjemkomne fra Udlandet.

Af **Diarrhoe** og **Cholera nostras** opgives tilsammen 434 Angrebne og 6 Døde, af hvilke 25 Tilfælde uden Døde vare Cholera nostras. I Marts og April syntes Diarrhoer tildels forbundne med blodige Udtømmelser at have forekommet temmelig hyppigt i en Del af Sætersdalens Distrikt, men kom sjældent under Behandling. (I 1868 kjendtes 711 Tilfælde og 11 Døde.)

Veneriske Sygdomme. For Syphilis indkom paa Arendals Sygehus 15 Personer, 5 Mænd og 10 Kvinder; 5 Personer, 3 Mænd og 2 Kvinder, vare tilbageiggende fra foregaaende Aar; af de tilsammen 20 Behandlede lede 2 af primære, 18 af sekundære Tilfælde, 17 udskreves helbredede, 3 vare tilbageiggende ved Aarets Udgang, 1 af Mand-, 2 af Kvindekjøn. Det samlede Antal Forpleiningsdage udgjorde 1205 og Middeltallet af Forpleiningsdage for hver Udskreven var 70,9. Paa Østerrisørs Sygehus behandlede ingen Syphilitisk.

Udenfor Sygehus kom 85 nye Tilfælde under Lægebehandling, 27 i østre Nedenæs, 36 i Arendal med Omegn og 22 i vestre Nedenæs. Af 80, for hvem Kjønn og Alder er opgivet, vare 54 af Mand-, 26 af Kvindekjøn, 5 under og 75 over 15 Aar. Af 39, for hvem Sygdommens Beskaffenhed er opgivet, lede 8 af primære, 29 af constitutionelle og 2 af hereditære Tilfælde. Fra østre Nedenæs sendtes desuden 6 med constitutionel Syphilis til Righospitalet. For Gonorrhoe og Urethrit behandlede af 9 Læger tilsammen 120 Personer, 25 i østre, 73 i vestre Nedenæs og 22 i Arendal, 110 af Mand-, 10 af Kvindekjøn; Alder er opgivet for 113, alle over 15 Aar. En ikke liden Del af Tilfældene, saavel Syphilis som Gonorrhoe, vare erhvervede i Udlandet af Sømænd. De veneriske Sygdomme siges i den senere Tid i Arendal at have vundet større Udbredning gennem den større Mængde løse Arbeidere. (A. Kittel).

Nedenstaaende Liste giver Oplysning om endel af Lægerne behandlede, væsentlig **kroniske Sygdomme**:

	Hele Aaret.		Der af Aaret.		Der af vare		Der af vare		Ialt opg.		Fordeling paa Lægedistrikterne.																
	Behandlede.	Der af Døde.	Kjønn er op- givet for	Mandkjøn.		Kvindekjøn.		Alder er op- givet for.	Børn (under 15 Aar).		Voxne (over 15 Aar).	Antal af anmeldende Læger.	Tilfælde.	Dødsfald.	Østre Nedenæs.		Arendal med Omegn.		Vestre Nedenæs.		Aamlid.		Evje.		Sætersdal.		
				Tilf.	Dødt.	Tilf.	Dødt.		Tilf.	Dødt.					Tilf.	Dødt.	Tilf.	Dødt.	Tilf.	Dødt.	Tilf.	Dødt.	Tilf.	Dødt.	Tilf.	Dødt.	Tilf.
Fnat.....	72	-	61	31	30	62	37	25	11	72	-	33	-	15	-	24	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Skurv.....	4	-	4	1	3	3	1	2	2	4	-	-	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kjertelsyge.....	216	1	216	103	113	205	172	33	14	216	1	86	-	28	-	86	1	4	5	7	-	-	-	-	-	-	-
Rachit.....	30	1	30	20	10	30	30	-	7	30	1	8	-	5	-	16	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Svindot.....	276	131	276	149	127	271	22	249	16	298	153	96	49	65	25	112	63	9	6	8	1	-	-	-	-	-	-
Kræft.....	30	13	30	16	14	28	2	26	12	35	18	14	5	11	7	9	5	1	1	2	-	-	-	-	-	-	-
Vatersot.....	75	22	75	40	35	71	5	66	13	82	29	35	15	14	3	29	11	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Blegsot.....	437	-	437	7	430	424	35	389	15	437	-	128	-	145	-	161	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Menstruationsuordener	108	-	108	-	108	108	-	108	13	108	-	31	-	41	-	26	-	2	-	3	-	-	-	-	-	-	-
Cardialgi, kronisk Gastrit og Dyspepsi ..	743	2	743	279	464	707	63	644	16	743	2	166	-	164	2	371	-	3	-	4	-	-	-	-	-	-	-
Ormesygdomme.....	216	-	215	91	124	196	136	60	11	216	-	59	-	101	-	56	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Drankersygdomme ..	21	1	21	18	3	18	-	18	8	23	3	4	1	13	1	5	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-

Af **Svindot** opføres ialt 153 Dødsfald eller 26,4 pCt. af samtlige af Lægerne opgivne ved Sygdom forårsagede Dødsfald (580). I det foregaaende Aar var Forholdet 145 af 701 opgivne Dødsårsager eller 20,7 pCt., i 1867 127 af 613 eller 20,7 pCt. I de enkelte Lægedistrikter var Forholdet mellem opgivne Dødsfald af Svindot og samtlige opgivne Dødsårsager i heromhandlede Aar følgende:

Lægedistrikt.	Opgivne Dødsfald af Svindst.	Opgivne Dødsårsager ialt.	Forhold i pCt.
Østre Nedenæs.	49	238	20,6
Arendal.	17	70	24,3
Vestre Nedenæs.	71	220	32,3
Aamlid	6	16	37,5
Evje.	6	21	28,6
Sætersdalen.	4	15	26,7
Nedenæs Amt	153	580	26,4

Med Hensyn til denne Sygdoms Aarsagsforholde og hyppige Forekomst i vestre Nedenæs Distrikt bemærker en Læge, at han med hvert Aar er bleven mere overbevist om, at Sygdommen hos de Færreste fra Begyndelsen af er beroende paa en tuberkuløs Dyskrasi, men hos det overveiende Antal Syge en ligefrem Følge af Catarrher og kroniske Lungebetændelser, og at den hyppige Forekomst er en Følge af Folkets Levevei Skibsfarten, hvor Anledningen til Forkjølelser forholdsvis er større end ved andre Leveveie. Af de i 1869 under hans Behandling komne 26 Phthisikere vare 20 Mænd og 6 Kvinder, af Mændene vare 14 Sømænd og 6 i andre Stillinger; for Kvindernes Vedkommende var det om 5 bekjendt, at Svindst havde været mere eller mindre almindelig i Familien; af de 6 Mænd i forskellige Stillinger kjendtes for de 4 et lignende Forhold, medens af de 14 Sømænd kun de 2 vitterlig vare af phthisisk Familie. (Fr. Thaulow.)

Kræft. For 14 Dødes Vedkommende er Sygdommens Sæde opgivet, nemlig hos 11 i Mavesækken, hos 2 i Spiserøret, hos 1 i Brystkjertelen.

Af **Vatersot** og Brights Nyresygdom ere anmeldte ialt 29 Dødsfald, nemlig 23 af Vatersot og 6 af Brights Sygdom.

For **Hysteri** behandlede 4 Læger tilsammen 20 Syge.

Af de for **Ormesygdomme** behandlede 216 Personer sees 2 at have lidt af Bændelorm. (*Taenia solium*).

For forskellige **Øiensygdomme** behandledes af en Læge i Arendal 123 Personer. Af Conjunctivit opføre 4 Læger ialt 48 behandlede Tilfælde.

Sindssygdomme. Af nye Tilfælde behandledes udenfor Asyl 48, nemlig 22 i østre Nedenæs, 9 i Arendal, 12 i vestre Nedenæs, 2 i Aamlids og 3 i Evjes Distrikt. Kjønnnet er opgivet for 43, 15 af Mand-, 28 af Kvindekjøen, Alder for 42, alle, paa een nær, over 15 Aar. For 33 er Formen opgivet, 25 lede af Melancholi, 8 af Mani; for 18 Udfaldet: 16 helbrededes, 1 var uhelbredet ved Aarets Udgang og 1 gammel Mand døde paa Veien til Gaustad Asyl. Desuden indsendtes 12 til det nævnte Asyl og 1 til Privatforpleining i den i Christiansand eksisterende Sindssygekoloni, 6 vendte tilbage helbredede og 1 uhelbredet. Ialt sees 5 Sindssyge at være døde i Aarets Løb.

For Amtskommunens og Fattigvæsenernes fælles Regning forpleiedes 38 Mænd, 62 Kvinder, tilsammen 100 Sindssyge, af hvilke 72 hos Private, 28 i Asyl (17 paa Gaustad Asyl, 7 i Oslo Asyl, 2 i Christiansands, 2 i Asyl i Bergen) med en samlet Udgift for Regnskabsaaret 1868/69 af omtrent 7 000 Spd., Amtskommunens Andel deraf var 5 614 Spd. og dens samlede Udgifter til Medicinalvæsenet 8 133 Spd. For Byernes Vedkommende haves kun Oplysning fra Arendal, hvor 2 Mænd, 9 Kvinder, tilsammen 11 Sindssyge forpleiedes for Kommunens Regning, nemlig 5 udsatte hos Private, 6 paa Asyl (4 paa Gaustads, 1 i Oslo, 1 paa Rosenbergs Asyl). Følgende Liste giver for Aarene 1862—1869 en Opgave over Sindssyge, som have været forsørgede for Amtskommunens og vedkommende Fattigvæsens fælles Regning samt de ved de Sindssyges Forpleining af disse Kommuner tilsammen udrede Udgifter (Se Nedenæs Amtsformandskabsforhandlinger 1869 Side 66—79).

Lægedistrikt.	1862	1863	1864	1865	1866	1867	1868	April 1869
Østre Nedenæs	16	21	27	27	28	27	26	23
Vestre Nedenæs	27	30	33	37	41	47	46	45
Aamlid	1	2	3	4	7	4	3	3
Evje	8	10	14	16	16	17	25	25
Sætersdalen	4	4	4	4	2	4	5	4
Nedenæs Amt	56	67	81	88	94	99	105	100
Udgifter til disse Sindssyges Forpleining	3 892 Spd.	4 561 Spd.	5 062 Spd.	5 457 Spd.	6 215 Spd.	6 319 Spd.	6 425 Spd.	6 875 Spd.

Af **Epilepsi** behandlede en Læge i Lillesand 4 Tilfælde med Bromkalium i stigende Doser til Tegn paa Forgiftning, hvorpaa den Syge gik nedover igjen. Kuren varede omtrent i 5 Maaneder; i 3 Tilfælde anvendtes samtidig Snor i Nakken. Den ene Syge havde intet Anfald fra Februar til Aarets Udgang; de 2 andre, to Sødskende, have i 5 Maaneder ikke havt noget Anfald, medens de før havde et hver 6te Uge; den 4de, en Idiot, var fri i 3 Maaneder efter Kurens Ophør, hvorpaa Anfaldene atter indfandt sig (Uchermann).

For **Broktilfælde** behandlede 6 Læger tilsammen 40 Syge, hvoraf 3 Døde; 23 vare af Mand-, 17 af Kvindeskøn. Alder er opgivet for 34, af hvilke 6 vare under, 28 over 15 Aar gamle. Ialt sees 5 Personer at være døde af Brok.

Blandt **sjældne Tilfælde** omtales et af stærkt Ødem i Perinæum, Scrotum og Penis med paafølgende 1 Døgn varende Urinretention hos et lidet Barn, hvor det indboerede Hoved af Midden Ixodes (Kinflot) var blevet igjen efter Udrykningen (F. Vogt). Den samme Læge har enkelte Gange tidligere iagttaget lignende Tilfælde.

Af **chirurgiske Operationer** udførtes af Lægerne udenfor Sygehus, foruden nogle Operationer for Læbekræft, Borttagelse af mindre Svulster, Punktioner for Ascites og for Vandbrok, Operationer for Paraphimose, Repositioner af Brok og af Luxationer uden nærmere Opgave om disse Operationers Antal, følgende: 2 Amputationer af Fingre, 1 af et overtalligt Fingerled, 1 Borttagelse af Kræft i Underlæben, 3 af Fedtsvulster, 2 af fibrøse Svulster (hvoraf en i Labium majus, en i Munden), 1 af en Sæksvulst, 1 af en brusket Svulst, 1 af en Bælgsvulst, 1 af et Adenoid paa Brystet, 3 Operationer for indgroet Negl; Paracentese af Underlivet blev foretaget 52 Gange hos samme Syg med Svulst i Leveren.*) 1 Borttagelse af Polyp i Livmoderen, 3 af Næsepolyper, 2 Operationer for Teleangiæktasi, 1 Tenotomi af M.biceps femoris, 2 Operationer for Hæremund, 1 Tracheotomi hos en 3 Aar gammel Dreng paa Grund af Oedema glottidis opstaaet efter Nydelsen af koghed Kaffe, Drengen døde Dagen efter Operationen; 5 Operationer for Vandbrok, hvoraf 1 med Jodindsprøjtning, 2 Herniotomier, en ved indeklemmt Tarmbrok, 1 ved Omentaltbrok, begge med dødelig Udgang, 2 Operationer for Phimose, 4 Repositioner af luxeret Overarm, 1 af luxeret Forarm, 3 Extractioner af Stær ved Graefes lineære Snit, 6 Iridektomier, 1 Operation for Staphylom, 5 for Blennorrhoea sacculi lacrymalis, 1 Borttagelse af en Sæksvulst paa Øienlaaget.

*) I 1870 blev han tappet 32 Gange og døde omsider af Peritonit efterat være tappet over 100 Gange. (Uchermann).

Følgende **obstetriske Operationer** opgives at være udførte af Læger: 18 Tangforløsninger, Indikationerne opgives saaledes: Vemangel eller Vesvækkelse hos 11, Svækkelse eller medtagne Kræfter hos 2, Kramper hos 2, Bækkensneverhed hos 2, skjævt Isseleie hos 1. Udfaldet er opgivet for 16 af Konerne, af hvilke 14 forbleve ilive, 2 døde, en af Barselfeber, en af Lungebetændelse. Af Børnene kom 14 levende til Verden, 3 vare dødfødte, for 1 er Udfaldet ikke opgivet. 4 Vendinger, alle ved Tverleie, med heldigt Udfald for Konerne, af Børnene kom 2 levende til Verden, 2 vare dødfødte. 1 Utrækning paa Sædet med Anlæggelse af Tang paa sidstkommende Hoved hos en Førstefødende, der led af Barselkrampe; Føret var dødt og Konen, hos hvem Krampen en Tid efter Forløsningen ophørte, døde 4de Dag efter Nedkomsten sandsynligvis af Uræmi. 1 Perforation paa Grund af Bækkensneverhed hos en Kone, der før ved besværlig Tangforløsning var bleven forløst med dødfødt Barn, Konen kom sig (Frisak). 1 Exvisceration af 2den Tvilling i Tverleie efter forgjæves Vendingsforsøg med heldigt Udfald for Konen (Uchermann, Ager Hansen). 3 kunstige Forløsninger af Moderkagen, to paa Grund af timeglasformet Sammentrækning af Livmoderen og Blødning, en ved „Sammenvoxning“ mellem Moderkagen og Livmoderen; Udfaldet er opgivet for 2 af Konerne, der begge kom sig. Tilsammen 28 obstetriske Operationer, af hvilke 15 i østre, 12 i vestre Nedenæs og 1 i Aamlids Distrikt.

Antallet af **Fødte og Døde** vil sees af følgende Tabel:

Lægedistrikt.	Fødte.	Døde.					Død- fødte.
		i Alt.	under 1 Aar.		mel- lem 1- 15Aar.	paa Bar- sel- seng.	
			i 1ste Døgn.	over 1 Døgn gamle.			
Østre Nedenæs . .	745	476	2	73	108	4	20
Arendal	157	91	2	18	12	1	4
Vestre Nedenæs .	737	477	1	62	96	10	31
Aamlid	164	93	1	16	18	1	4
Evje	164	117	-	26	14	1	9
Sætersdalen . . .	159	106	-	26	19	-	2
Nedenæs Amt . . .	2 126	1360	6*	221	267	17	70

Omkomne paa voldsom Maade 59.

For det hele Amt bliver der saaledes et Overskud af 766 Fødte over Døde, og Forholdet mellem hine og disse = 100 : 64,0. Antallet af Børn, døde i 1ste Leveaar, udgjorde 10,7 pCt. af de Fødte og 16,7 pCt. af samtlige Døde; Antallet af Børn, døde i Alderen mellem 1 og 15 Aar, udgjorde 19,6 pCt. og Antallet af Børn, døde un-

*) ifølge Dødfødteanmeldelserne 13.

der 15 Aar, 36,3 pCt af samtlige Døde. Paa Presternes Lister findes opførte 17 døde Barselkoner; Lægerne meddele Oplysning om Dødsaaarsagen hos 12 paa Barselseng Døde, nemlig af Barselfeber 7, af Barselkrampe 2, af Puerperalmani 1 og af Lungebetændelse 2. Desuden døde 1 Kvinde med Mola carnosus af Livmoderblødning.

Lægernes Dødslisters indeholde Opgave over 580 eller 44,6 pCt. af samtlige ved Sygdom forårsagede Dødsfald (1301). De hyppigste Dødsaaarsager vare: Svindsot (153), Hjernebetændelse og Kramper i Børnealderen (tilsammen 60), Lungebetændelse (58); Vatersot og Brights Nyresygdom (tilsammen 29) Nervefeber (27), akut Bronchit (25), Alderdomssvaghed (19), Kræft (18), Skarlagensfeber (16), medfødt Svaghed og Hjerneslag (hver 15).

Veirliget. Vinteren var mild, Vaaren kom tidlig, Sommeren var tør; i de sidste Maaneder af Aaret var Veiret mildt. I østre Nedenæs og i Evjes Distrikt siges Aarsudbyttet at have været som i Middelsaar, i Sætersdalen derimod mindre end sædvanligt. I østre Nedenæs gav Høhøsten et særdeles godt Udbytte, ligesom Poteteshøsten i det hele var tilfredsstillende, medens derimod Kornet led noget af Tørken.

Levemaade og hygieeniske Forholde skildres i østre Nedenæs som ret gode, Drikfældigheden er ikke stor, Kaffe nydes dog til Overmaal. Fra Arendal klages over Misbrug af berusende Drikke, derimod er større Opmærksomhed end før henvendt paa de hygieeniske Forholde og paa en nøiagtigere Iagttagelse af Sundhedsforskrifterne. (A. Kittel.) Byen har nu en fuldstændig Vandledning, der giver rent og godt Vand, medens Byens Vandforsyning forhen skede fra Brønde. Som en Omstændighed, der rimeligvis staar i Forbindelse hermed anfører en Læge, at medens træg Afføring før var overmaade almindelig blandt de Personer, som søgte ham, synes dette nu at være betydelig aftaget. (C. Eger.)

Af fattige Syge behandledes:

Ved 4 Læger i østre Nedenæs	298
- Stadsfysikus i Arendal .	246 *)
- 2 Læger i vestre Nedenæs	310
- Distriktslægen i Aamlid .	11
- — i Evje . .	26
- — i Sætersdalen	16
tilsammen	907 Syge.

*) Med en Udgift til Medicin af 287 Spd. 36 Skill.

Af Møder i **Sundhedskommissionerne** afholdtes i østre Nedenæs 9, nemlig i Sønedeled et, i Dybvaag, Holt, Gjerestad og østre Moland, i hvert to; i Arendal 1 Møde; i vestre Nedenæs 8, nemlig i Birkenæs tre, i Grimstad og Høivaag, i hvert to, i Øiestad et; i Aamlid 5, nemlig i Aamlids Herred tre, i Vegarsheien to, i Evje 5, nemlig i Evje-Vegusdal to, i Aaseral to, i Hordnæs-Iveland et; i Sætersdalen 5, nemlig i Valle tre, i Bygland to. Epidemiske Sygdomme bleve gjorte til Gjenstand for Forhandlingerne i flere Møder, saaledes Nervefeber i Holt og østre Moland, en epidemisk udbredt Febersygdom i Valle, Kighoste i Evje og Bygland, Skarlagensfeber i østre Moland, hvor det i denne Anledning blev paalagt Skolelærerne: 1) at holde Børn fra smittede Huse borte fra Skolen, 2) at opspore og for Sundhedskommissionen anmelde nye Tilfælde, 3) at have Opsyn med at smittede Huse holdtes isolerede, 4) at anmelde for Sundhedskommissionen saafremt der vistes nogen Forsømmelse fra Vedkommendes Side; for enkelte Kredse ansattes senere flere Tilsynsmænd. (P. Blich.) Som andre Gjenstande for Foredrag eller Forhandlinger nævnes Jordemodervæsenet i Sønedeleds og Dybvaags Herreder og i Aamlids Distrikt, Oplivningsmidler for skindøde Nyfødte i Gjerestad, Luft og Vand i Aamlid, Ernæringen i østre Nedenæs, spirituøse Drikke og spiselige Soppe i Evje, om Skadeligheden af overdreven Aareladning i Høivaag, Reguleringsvæsenet i Arendal. I Grimstad omhandlede forskellige sanitære Misligheder; i Sætersdalen blev det i Anledning af Forsømmelighed i Iagttagelse af Sundhedsforskrifterne overdraget Ordføreren paa Sundhedskommissionens Vegne at indgaa med Klage til Fogden for ved Lovens Hjelp at faa Forskrifterne overalt gennemførte. Forslag til Sundhedsforskrifter bleve forkastede i Øiestad. De for Birkenæs og Høivaag vedtagne Sundhedsforskrifter erholdt under 10de April d. A. kongelig Approbation.

Efter modtagen Melding undersøgt i Tvedestrand et Parti Flesk, der fandtes til Forhandling ombord i et dansk Fartøi og da Flesket viste sig i utrolig Mængde at indeholde Tinter (*Cysticercus cellulosus*), blev Salget forbudt. I samme Bys Havn visiteredes et Emigrantskib.

De Vaccineredes Antal udgjorde:

i østre Nedenæs Distrikt	673
i Arendal	50
i vestre Nedenæs Distrikt	593
i Aamlids	— 95
i Evjes	— 71
i Sætersdalens	— 134

tilsammen 1 616

I Østerrisør vaccinerer Distriktslægen, i Tromø Sogn en privat Læge, i Arendal Stadsfysikus. I Heigrefos foretoges ingen Vaccination, dels paa Grund af Hjelpevaccinatørens Bortreise, dels paa Grund af den udstrakte Vaccination i det foregaaende Aar. I Aaseral vaccine-redes ikke formedelst udbredt Sygelighed blandt Børnene.

Af **retsmedicinske Forretninger** udførtes foruden nogle Undersøgelser af Helbredstilstand i Anledning af Vand- og Brøds-Straf 2 i østre Nedenæs, 1 i Arendal, 2 i vestre Nedenæs, 3 i Evjes og 2 i Sætersdalens Distrikt, tilsammen 10, nemlig: 4 Syns- og Obduktionsforretninger, hvoraf en over en paa Grund af Skud gennem Tindingen død Dreng, tre over ihjelligede Børn, 1 Besigtigelse af Liget af en paa grundt Vand i beruset Tilstand druknet Mand. 5 Undersøgelser og Erklæringer, nemlig 2 angaaende nogle bibragte Knivstik, 1 over nogle en Mand tilføiede Legemsbeskadigelser, 2 af Kvinder i Anledning Barnefødsel i Dølgemaal.

Følgende Liste giver en Oversigt over de paa **Sygehusene** indkomne Tilfælde:

	Østerrisørs Sygehus.	Arendals Sygehus.
Febre	3	18
Akute Sygdomme i Aandedrætssorga- nerne	2	7
Kroniske — — — — —	1	3
Sygdomme i Nervesystemet.	2	3
Akute Sygdomme i Fordøielsesapparatet	-	2
Menostasi	-	1
Vatersot	-	3
Blodsygdomme, Ernæringssygdomme .	-	4
Kronisk Rheumatisme	-	1
Læsioner	-	8
Phlegmone, Ulcera	1	6
Chirurgisk Sygdom i Aaresystemet. .	1	-
Lateris	10	56

Transport	10	56
Øiensygdomme	-	9
Syphilis	-	15
Brøk	2	-
Hudsygdomme	-	2
Anden Sygdom	-	1

Tilsammen 12 83.

Af **Badeindretninger** findes en Søbadeanstalt i hver af Byerne Østerrisør, Grimstad og Arendal; i Østerrisør er der ogsaa Anledning til varme Bade.

Amtet har 5 **Apotheker**, der samtlige ved Visitationen bleve fundne i Orden. Personalet bestod, foruden af Apothekerne, i Østerrisør af 2 Disciple, i Tvedestrand af 1 uexamineret Medhjælper, i Arendal af en examineret og 1 uexamineret Medhjælper, i Grimstad af 2 Disciple, hvoraf en i Aarets Løb bestod Medhjælperprøven, og i Lillesand af 1 Discipel.

Medicinalpersonalet bestod af 16 Læger, 1 Tandlæge, 18 Jordemødre og 26 Hjelpevaccinatører, nemlig i:

1. Østre Nedenæs Distrikt: 3 Læger, hvoraf to i Østerrisør, en i Tvedestrand; desuden boede Distriktslægen i Aamlid inden dette Distrikt; 7 Jordemødre, hvoraf 3 i Østerrisør, foruden en ansat for Tromø, der boede i Arendal; 9 Hjelpevaccinatører.
2. Arendals Stadsfysikat: 5 Læger; 1 Tandlæge; 2 Jordemødre.
3. Vestre Nedenæs Distrikt: 5 Læger, hvoraf to i Grimstad, to i Lillesand, en i Øiestad, der ikke praktiserer; 5 Jordemødre; 8 Hjelpevaccinatører.
4. Aamlids Distrikt: 1 Læge, boende paa Næs Jernværk i Holt; (en ledig Jordemoderpost); 3 Hjelpevaccinatører.
5. Evjes Distrikt: 1 Læge, boende i Evje; 2 Jordemødre; 4 Hjelpevaccinatører.
6. Sætersdalens Distrikt: 1 Læge, boende i Bygland; 2 Jordemødre; 2 Hjelpevaccinatører.

X. Lister og Mandals Amt.

Amtet, hvis Fladeindhold udgjør 49,17 norske Kvadratmile, havde den 31te December 1865 73 785 Indbyggere. Det er inddelt i følgende Lægedistrikter:

1. Christiansands Stadsfysikat (0,13 n. □ M.), indbefattende:
Kjøbstaden Christiansand med 10 876 Indbyggere.

2. Oddernæs Lægedistrikt (8,97 n. □ M.), indbefattende:			
Herrederne Oddernæs . . .	med	3 473	Indbyggere.
Tveit	-	1 471	—
Vennesland	-	1 103	—
Øvrebø og Hæg-			
land	-	1 829	—
Søgne	-	3 386	—
Holme	-	1 561	—
Halsaa og Hart-			
mark	-	3 015	—
samt Ladestedet			
Mandal	-	3 842	—
tilsammen		19 680	Indbyggere.
3. Undals Lægedistrikt (8,41 n. □ M.), indbefattende:			
Herrederne Søndre Undal . . .	med	4 672	Indbyggere.
Nordre —	-	2 072	—
Øslebø og Løvdal	-	2 074	—
Finsland	-	888	—
Bjelland og Grin-			
dem	-	1 961	—
tilsammen		11 667	Indbyggere.

4. Lyngdals Lægedistrikt (8,51 n. □ M.), indbefattende:			
Ladestedet Farsund	med	1 416	Indbyggere.
Herrederne Vanse	-	5 754	—
Herod	-	2 437	—
Lyngdal	-	5 046	—
Hægebostad	-	2 107	—
tilsammen		16 760	Indbyggere.
5. Flekkefjords Lægedistrikt (12,06 n. □ M.), indbefattende:			
Kjøbstaden Flekkefjord . . .	med	1 622	Indbyggere.
Herrederne Næs og Hiterø . . .	-	3 799	—
Kvinesdal	-	3 927	—
Fjotland	-	1 079	—
Bakke	-	2 561	—
tilsammen		12 988	Indbyggere.

Siredalens Herred, (11,09 n. □ M.) med 1 814 Indbyggere, er midlertidigen henlagt til Soggendals Lægedistrikt i Stavanger Amt.

Sundhedstilstanden omtales i det Hele som god; i Oddernæs og Flekkefjords Distrikter forekom faa Tilfælde af Børnekopper; paa sidstnævnte Sted samt i Lyngdals Distrikt optraadte i enkelte Herreder Nervefeber og Lungebetændelse epidemisk; i Christiansand vare Tilfælde af epidemiske Sygdomme meget faa og Dødeligheden paa-faldende liden.

Dødeligheden var temmelig stor. Ialt døde 1 556 eller 20,7 pro mille af den beregnede Folkemængde ved Aarets Midte (75 001). I 1868 var de Dødes Antal 1 580 eller 21,2 pro mille og i 1867 1 556 eller 20,9 pro mille. I Femaaret 1861—65 udgjorde det gennemsnitlige aarlige Antal Døde 1 405 eller 19,5 pro mille af den beregnede Folkemængde ved Femaarets Midte (72 181).

Til Oplysning om de **epidemiske Forholde** hidsættes følgende af Lægernes Opgaver sammendragne Tabel: (Se Tabellen paa næste Side.).

Nervefeber, hvoraf er anmeldt 222 Tilfælde med 25 Dødsfald (i foregaaende Aar 185 og 27 Dødsfald) forekom som Epidemi i Lyngdals Prestegjeld, hvorhen Smitten om Vaaren var bragt ved hjemvendende Fiskere, og vedvarede næsten lige til Aarets Slutning; i Flekkefjords Distrikt forekom flere smaa spredte Epidemier; ellers i Amtet vare Tilfældene ganske sporadiske. Angaaende Formen er intet meddelt.

Foruden de af **Barselfeber** anmeldte 17 Tilfælde med 6 Dødsfald omtales fra Christiansand et dødeligt en-

dende og fra Landdistriktet et heldigt forløbende Tilfælde af Barselkrampe.

Børnekopper, der i det foregaaende Aar optraadte spredt i samtlige Distrikter, (ialt 79 Tilfælde med 4 Dødsfald), vedbleve i Begyndelsen af heromhandlede Aar i Oddernæs Sogn. Noget senere bragte en Mand, der kom fra en Reise, Smitten hjem med til Bakke Sogn af Flekkefjords Distrikt, hvorefter der her opstod en liden Epidemi. Hvorfra han havde Smitten kunde ikke oplyses. Ialt er af Børnekopper opført 34 Tilfælde med 1 Dødsfald. Blandt de Angrebne vare 2 uvaccinerede Børn.

Af **Vandkopper** er opgivet 56 Tilfælde, hovedsagelig fra Christiansand.

Skarlagensfeber, Rødlinger og Mæslinger iagttoges kun ganske enkeltvis; i det foregaaende Aar herskede sidstnævnte Sygdom epidemisk, (der kjendtes da 352 Tilfælde og 10 Dødsfald).

Kighoste optraadte i Christiansand og i Oddernæs Distrikt, var fornemlig udbredt i Venneslands og Tveits Sogne; anmeldt er ialt 94 Tilfælde med 7 Dødsfald. (I det foregaaende Aar 221 Angrebne og 9 Døde).

Af **akut Bronchit** og andre catarrhalske Tilfælde er opgivet 1 455 Tilfælde med 23 Dødsfald; de 21 af disse skyldtes akut Bronchit, hvoraf 444 Tilfælde kunne sees at være forekomne, de 2 øvrige Dødsfald skyldtes Laryngit. I Christiansand forekom en liden Epidemi af Influenza (35 opgivne Tilfælde).

	Hele Aaret.		Tiden er op- givet for.	Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.	Hele Aaret.		Fordeling paa Lægedistrikterne.											
	Behandlede.	Deraf Døde.														Ialt An- grebne.	Ialt Døde.	Christian- sands Stadsfysi- kat.		Oddernes Lægedis- trikt.		Undals		Lyngdals		Flekk- fjords			
																		Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.		
Nervefeber	219	22	216	26	30	4	12	14	18	20	13	22	20	19	18	222	25	38	6	31	2	1	1	88	9	64	7		
Simpel Feber	164	-	147	18	9	19	13	10	11	6	9	14	10	15	13	164	-	93	-	56	-	-	-	15	-	-	-		
Barselseber	17	6	16	3	1	2	2	-	3	-	1	-	1	-	3	17	6	8	2	7	3	-	-	1	1	1	-		
Børnekopper	34	1	34	18	6	-	-	-	-	5	4	1	-	-	-	34	1	-	-	24	-	-	-	-	-	10	1		
Vandkopper	56	-	56	4	1	6	4	6	4	5	7	5	3	4	7	56	-	43	-	7	-	3	-	3	-	-	-		
Skarlagensfeber	7	-	7	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	7	-	-	-	7	-	-	-	-	-	-	-		
Rødlinger	5	-	5	-	-	-	-	-	-	-	-	1	3	1	-	5	-	-	-	5	-	-	-	-	-	-	-		
Mæslinger	5	-	5	1	2	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	5	-	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
Rosen	64	1	62	3	5	6	8	3	5	2	7	3	12	3	5	64	1	31	1	23	-	-	-	10	-	-	-		
Kighoste	92	5	92	33	33	7	15	-	2	-	-	-	-	2	-	94	7	34	4	59	2	-	-	1	1	-	-		
DiphtheriskSvælg- betændelse	30	1	30	1	5	1	9	-	3	2	-	5	1	1	2	30	1	9	-	17	1	-	-	4	-	-	-		
Strubehoste	7	4	7	1	2	-	1	-	-	-	-	-	1	2	-	7	4	3	2	3	1	1	1	-	-	-	-		
Akut Bronchit og andre catarrh. Tilfælde	1445	13	1434	213	139	146	130	113	85	50	65	91	83	174	145	1455	23	962	17	371	2	24	-	96	2	2	2		
Lungebetændelse	480	59	468	41	34	84	97	62	19	11	12	11	20	40	37	480	59	240	26	128	6	5	2	44	5	63	20		
Pleurit	25	2	18	4	2	1	1	-	1	4	1	1	2	-	1	25	2	-	-	19	2	4	-	2	-	-	-		
Gigtfeber	75	2	67	12	8	5	11	3	1	9	1	3	6	4	4	75	2	40	1	12	1	-	-	17	-	6	-		
Koldfeber	14	-	12	-	-	-	1	-	2	3	-	1	1	2	2	14	-	5	-	5	-	-	-	3	-	1	-		
Diarrhoe (akut) og Cholera nostras	354	7	347	28	34	28	22	20	20	42	41	31	28	28	25	354	7	228	-	99	7	11	-	16	-	-	-		
Blodgang	7	1	7	-	-	1	-	2	-	2	1	-	-	-	1	7	1	5	-	1	1	-	-	1	-	-	-		
Skjørbug	12	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	12	-	-	-	-	-	-	-	-	-	12	-		
Tilsammen	3112	124	3030	413	311	310	327	234	174	161	162	189	191	295	263	3127	139	1744	59	874	28	49	4	301	18	159	30		

Lungebetændelse iagttoges i dette Aar hyppigere end sædvanligt. Sygdommen optraadte epidemisk i Størstedelen af Lyngdals og Flekkefjords Distrikter og skildres fra sidst-nævnte Sted som temmelig ondartet og dødelig. Ialt anmeldtes 480 Tilfælde og 59 Dødsfald; (i det foregaaende Aar 257 og 35).

Af **Hjernebetændelse** er opgivet 48 Tilfælde, hvoraf 44 medførte Døden. Af Kramper i Børnealderen er opført 19 Dødsfald, hvilke tilsammen 63 Dødsfald vare saaledes fordelte paa Distrikterne: i Christiansand 41, i Oddernes 9, i Undal 3, i Lyngdal 3 og i Flekkefjord 7.

Gigtfeber var ikke ualmindelig (af 75 Tilfælde medførte 2 Døden); og kronisk Rheumatisme nævnes som en meget almindelig Sygdom, ialt er opført 301 Tilfælde, hvoraf 168 hos Mænd, 133 hos Kvinder, 13 hos Børn og 288 hos Voxne.

Af **Diarrhoe** og **Cholera nostras** er opgivet ialt 354 Tilfælde og 7 Dødsfald, (Aaret forud 732 og 23).

Veneriske Sygdomme. Følgende Tabel angiver Antallet af de paa Sygehusene behandlede Tilfælde af Syphilis:

	Tilbage- liggende fra forrige Aar.			Indkomne.			Af de indkomne lede af:				Udgaaede.		Tilbage- liggende ved Aarets Ud- gang.			Det samlede Antal Forplejningsdage.	Det gennemsnit- lige Antal Forplej- ningsdage for hver Udskreven.
	Ialt.	Md.	Kv.	Ialt.	Md.	Kv.	primære Tilfælde.	sekundære	tertiære	hereditære	helbredede	døde.	Ialt.	Md.	Kv.		
Christiansands Bys Sygehus	7	4	3	47	14	33	-	41	-	6	41	2	11	5	6	2 802	65,2
Christiansands Garnisonssygehus	-	-	-	1*)	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	80	80
Amtssygehuset i Flekkefjord	1	-	1	10	3	7	2	5	2	1	8	-	3	1	2	1 569	196
Tilsammen	8	4	4	58	18	40	2	46	2	7	50	2	14	6	8	4 451	85,6

*) Formen uopgivet.

Udenfor Sygehus behandledes 60 Tilfælde af Syphilis, 30 primære og 30 sekundære, 58 hos Mænd, 2 hos Kvinder, alle Voxne; 32 kom under Behandling i Christiansand, 20 i Oddernæs, 5 i Lyngdals og 3 i Flekkefjords Distrikt. 92 Tilfælde ere opførte af Gonorrhoe og Urethrit, hvoraf 15 behandledes i Sygehus; af de Syge vare 73 af Mand-, 19 af Kvindekjøn, alle over 15 Aar; 51 behandledes i Christiansand, 22 i Oddernæs, 13 i Lyngdals og 6 i Flekkefjords Distrikt. En stor Del af Tilfældene saavel af Syphilis som af Gonorrhoe forekom hos Sømænd enten fremmede eller fra Udlandet hjemkomne. Stadsfysikus i Christiansand gjør opmærksom paa, at i Aarene 1867—69 har de veneriske Tilfælde været i sta-

digst Stigende, ligesom han antager, at Smittestoffet maa ske er bleven mere ondartet, forsaavidt kan dømmes efter de paa Christiansands Sygehus behandlede Tilfælde; saaledes vare disse i 1867 og første Halvdel af 1868 forholdsvis lette, medens de i anden Halvpart af 1868 og i 1869 vare meget slemmere, udfordrede mere indgribende Behandling, længere Behandlingstid og fulgtes flere Gange af endog gjentagne Recidiver.

3 **Spedalske** kjendtes ifølge Overlægens Beretning i Amtet, nemlig 2 Mænd og 1 Kvinde; Tilgangen i Aaret var 1 Mand, der var overseet ved tidligere Tællinger, og Afgangen 1 Kvinde, der indlagdes i Stiftelse.

Nedenstaaende Liste giver Oplysning om endel af Lægerne behandlede, væsentlig **kroniske Sygdomme**.

	Hele Aaret.		Kjønn et opgivet for.	Deraf vare		Alder er op- givet for.	Deraf vare		Antal af an- mel- dende Læger.	Hele Aaret.		Fordeling paa Lægedistrikterne.											
	Behandlede.	Deraf døde.		Mandkøn.	Kvindelkøn.		Børn (under 15 Aar.)	Voxne (over 15 Aar.)		Ialt An- grebne.	Ialt døde.	Christian- sands Stadsfy- sikat.		Oddernæs.		Undals.		Lyngdals.		Flekke- fjords.			
												Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.		
Fnat.....	64	-	49	29	20	49	33	16	8	64	-	22	-	19	-	9	-	8	-	6	-		
Skurv.....	7	-	6	3	3	5	5	-	3	7	-	-	-	5	-	-	-	-	-	2	-		
Kjertelsyge.....	288	2	288	146	142	288	250	38	12	288	2	187	1	62	1	13	-	26	-	-	-		
Rachit.....	18	1	18	9	9	18	18	-	6	18	2	-	-	8	-	6	1	4	1	-	-		
Svindstot.....	284	89	217	93	124	217	28	189	15	294	99	61	61	150	20	27	4	48	6	8	8		
Kræft.....	29	8	29	13	16	29	-	29	10	35	14	14	7	10	5	5	1	5	1	1	-		
Vatersot og Brights Sygdom.....	36	3	32	11	21	32	5	27	12	36	3	8	-	12	1	3	-	9	-	4	2		
Blegsot og Anæmi ..	230	-	230	12	218	230	7	223	12	230	-	101	-	109	-	5	-	15	-	-	-		
Menstruationsuordener	18	-	18	-	18	18	1	17	6	18	-	-	-	8	-	4	-	6	-	-	-		
Kardialgi, kronisk Ga- strit og Dyspepsi ..	670	-	670	261	409	670	41	629	13	670	-	305	-	219	-	79	-	67	-	-	-		
Ormesygdomme.....	58	-	58	28	30	58	44	14	8	58	-	-	-	26	-	7	-	25	-	-	-		
Drankersygdomme ..	12	2	12	12	-	12	-	12	4	12	2	3	1	7	-	-	-	-	-	2	1		

Hudsygdomme. Foruden de opførte 64 Tilfælde af Fnat og 7 af Skurv er fra Christiansand opgivet 157 Tilfælde af forskellige Hudsygdomme.

Kjertelsygdom var fremdeles hyppig, der anmeldtes 288 Tilfælde med 2 Dødsfald, (Aaret forud 317 og 9).

Af **Rachit** kjendtes 18 Tilfælde og 2 Dødsfald.

Forholdet mellem opgivne Dødsfald af **Svindstot** og samtlige opgivne Dødsårsager var i dette Aar for de enkelte Lægedistrikter følgende:

Lægedistrikt.	Opgivne Dødsfald af Svindstot.	Opgivne Dødsårs. ialt.	Forhold i pCt.
Christiansand.....	61	269	22,7
Oddernæs.....	20	82	24,4
Undal.....	4	16	25,0
Lyngdal.....	6	38	15,8
Flekkefjord.....	8	60	13,3
Lister-Mandals Amt ..	99	465	21,3

I det foregaaende Aar opgaves 91 Dødsfald af Svindstot eller 19 pCt. af samtlige af Lægerne opgivne Dødsårsager (477); i 1867 var Forholdet 99 af 461 eller 21,5 pCt.

Kræft. For 13 af de 14 opgivne Dødsfald af denne Sygdom er dens Sæde angivet, nemlig 9 Gange Mavesækken, 3 Gange Brystkjertelen og 1 Gang Ansigtet.

Af de 3 opgivne Dødsfald af **Vatersot** og **Brights Sygdom** skyldtes det ene den sidstnævnte.

Blegsot, Cardialgi m. v. hørte til de almindeligst forekommende Affektioner.

Ormesygdomme omtales fra Christiansand og Flekkefjord som meget hyppige.

Af de 2 Dødsfald af **Drankersygdom** kan det ene sees at være foranlediget af Delirium tremens.

Af **sjældnere Tilfælde** omtales fra Oddernæs et Tilfælde af Amblyopi hos en 53 Aar gammel Sømmand, som bedredes i betydelig Grad ved Indskrænkning i Brugen af Tobak. Fra Christiansand nævnes 6 Tilfælde af Diabetes

melitus. For Bid af Hugorm behandledes 1 Mand i Flekkefjord.

Af **Sindssygdomme** opføres 31 nye Tilfælde; Formen er opgivet for 5, nemlig Mani et, Melancholi og Demens hver to; Udfaldet er opgivet for det første af disse, hvilket helbrededes. Kjøen er opgivet for 29, nemlig 16 Mænd og 13 Kvinder, Alder for 27, alle Voxne. Af Tilfældene traf 12 i Christiansand, 17 i Oddernæs og 2 i Lyngdals Distrikt. For Amtskommunens Regning forpleiedes ialt 129 Sindssyge, hvoraf i Asyler 13, i Sindssygekolonier i Christiansand 7 og i Hjembygderne 109. Af disse vare 11 nye Tilkomne, Afgangen i Aarets Løb var 6, idet 2 hjemkom helbredede fra Gaustad Asyl, 1 gik over fra Amtskommunens til Fattigkommunens Forsørgelse og 3 døde. Amtskommunekassens Udgifter til de Sindssyge beløb sig til 4 800 Spd. og til Medicinalvæsenet i det Hele til 6 104 Spd.

Af **chirurgiske Operationer** udførtes udenfor Sygehuse: 1 Amputation og 1 Exarticulation af Fingre, 1 Borttagelse af Scirrhus ani med heldigt Udfald, 1 do. af Læbekræft, 1 do. af Brystkjertelen, 2 do. af Lipom, 1 do. af Atherom, 6 do. af Næsepolyp, 2 do. af Teleangiectasi med Causticum, 1 Operation for imperforeret Anus hos et nyfødt Barn, (dødeligt Udfald 14 Dage efter). 4 Paracnteser af Underlivet, 2 Radikaloperationer for Vandbrok, 6 Punktioner for samme Sygdom, hvoraf de 2 med paafølgende Jodindsprøitning. 7 Gange Reposition af luxeret Overarm, 2 Gange af Forarm, 1 Gang af Haand og 6 Gange Reposition af indeklemt Brok.

Af **obstetriciske Operationer** opgives at være udførte af Læger: 16 Tangforløsninger. Indikationerne vare i 12 Tilfælde Vemangel eller langsom Fødsel uden Fremgang, i 2 Tilfælde Bækkensneverhed, i 1 Tilfælde Blødning og i 1 Tilfælde Fosterets formodede Død; for 13 er Udfaldet opgivet: 12 af Barselkonerne overstode Barselsengen, 1 døde, 7 af Børnene fødtes levende, 6 vare dødfødte. 4 Vendinger, 1 paa Grund af Tverleie, 2 paa Grund af Blødning og 1 paa Grund af Bækkensneverhed; 2 af Konerne forbleve ilive, 2 døde, 1 af Børnene kom levende til Verden, 3 vare dødfødte. 1 kunstig Forløsning af Moderkagen paa Grund af Atoni, Konen kom sig. Ialt altsaa 21 obstetriciske Forretninger, hvoraf i Christiansand 5, i Oddernæs Distrikt 7, i Undals 1 og i Flekkefjords 5.

Antallet af **Fødte og Døde** vil sees af følgende Tabel:

Lægedistrikt.	Fødte.	i Alt.	Døde.				Dødfødte.
			under 1 Aar. i 1ste Døgn.	over 1 Døgn gamle.	mellem 1 og 15 Aar.	paa Barselseng.	
Christiansands Stadsfysikat . . .	368	289	2	55	42	6	15
OddernæsLægedistrikt	608	407	-	71	74	7	18
Undals —	304	196	-	44	27	2	15
Lyngdals —	508	321	5	49	49	6	10
Flekkefjords —	376	292	2	58	36	3	16
Siredalens Herred af Soggendals Lægedistrikt . . .	64	51	-	7	10	-	-
Lister Mandals Amt	2 228	1 556	9*	284	238	24	74

Omkomne paa voldsom Maade 74.

Overskuddet af Fødte over Døde bliver saaledes 672 og Forholdet mellem hine og disse = 100 : 69,8. Antallet af Børn, døde i første Leveaar, udgjorde 13,1 pCt. af samtlige Fødte og 18,8 pCt. af samtlige Døde; Antallet af Børn, døde mellem 1 og 15 Aar, udgjorde 15,3 pCt. og Antallet af Børn, døde under 15 Aar, 34,1 pCt. af samtlige Døde. Af de ifølge Presternes Opgivende døde 24 Barselkoner er af Læger opgivet Dødsarsag for 10, nemlig 6 Gange Barselfeber, hvoraf en efter Vending, 1 Gang Blødning efter Vending, 1 Gang Barselmani 8 Dage efter Forløsningen, 1 Gang Barselkrampe og 1 Gang Emboli.

Lægernes Dødslisters indeholder Opgave over 465 eller 31,4 pCt. af samtlige ved Sygdom foraarsagede Dødsfald (1 482). De hyppigste Dødsarsager vare: Lungesvind-sot (99), Hjernebetændelse og Kramper i Børnealderen, (tilsammen (63), Lungebetændelse (59), Alderdomssvaghed (45), Nervefeber (21), akut Bronchit (21) og Kræft (14).

Veiriget. Vaaren omtales som skarp og kold, Sommeren var varm og smuk, Høsten storm- og regnfuld. Aarsvæksten var god, i Lyngdals Distrikt endog usædvanlig god, medens derimod Udbyttet af Makrel- og Vaarsildefisket var meget ubetydeligt.

Fattigsygepleien. I Christiansand behandledes udenfor Sygehus af den ansatte Fattiglæge 631 fattige Syge, i Oddernæs Distrikt 32, i Undals 25 og i Lyngdals 75. I Siredalen behandledes ingen fattige Syge, Lægen anfører, at Lægehjælp der aldrig benyttes uden til Barselkoner, der ikke kunne blive forløste ved Naturens egen Hjælp.

*) Antallet af Børn, døde i 1ste Døgn, udgjorde ifølge Dødfødteanmeldelserne 24.

Af **Sundhedskommissionsmøder** afholdtes: i Christiansand 18, tolv i den almindelige, sex i Kvarantænekommissionerne, i Oddernæs Distrikt 7, to i Øvrebø og Hæglan, et i hvert af Vennesland, søndre og nordre Undal, Holme og Halsaa-Hartmark, i Undals Distrikt efter dette Distrikts Oprettelse 2 Møder, et i søndre Undal og et i Øslebø og Løvdal, i Lyngdals Distrikt 5, to i Farsund, et i hvert af Vanse, Lyngdal og Hægebostad, i Flekkefjords Distrikt 8 Møder, hvoraf to i Byen, tre i hvert af Bakke og Kvinesdals Herreder. I Siredalen afholdtes intet Møde paa Grund af, at Ordføreren var hindret fra at fremmøde. I Flekkefjord blev 2 Skibe kwarantænemæssigt undersøgte. Som de væsentligste Forhandlingsgjenstande nævnes: i Christiansand om de epidemiske Sygdomme, i Oddernæs om de spiselige Soparter, i Undal om Sundhedstilstanden ialmindelighed, om Misbrug af Kaffe, i Lyngdal om de Gjenstande, Tilsynsmændene i hvert Herred fornemlig skulde have sin Opmærksomhed henvendt paa, om Jordemødres Ansættelse, om Renlighed, om Skadeligheden af utidige Aareladninger, Blodet og Ernæringen, i Flekkefjord om Børnekoppeepidemien samt Sundhedsforholdene i det Hele. Fra Undals Distrikt oplyses, at hele Kommunerepræsentationen er indtraadt i Sundhedskommissionerne.

Antallet af **Vaccinerede** udgjorde:

i Christiansand	109
i Oddernæs Distrikt.	505 (Revaccinerede 135).
i Undals —	252
i Lyngdals —	412
i Flekkefjords —	435
i Siredalens Herred	11

tilsammen 1 724.

Af Stadsfysikus i Christiansand forsendtes til 33 Vaccinatorer 107 fyldte Vaccinerør.

Af **retsmedicinske Forretninger** udførtes 3 Obduktionsforetagender, en i Christiansand over en Mand dræbt ved Knivstik, en i Oddernæs af et Barn, antaget for at være født i Dølgmaal, en i Flekkefjord af et i Dølgmaal født ulevedygtigt Foster; 2 Synsforretninger, en i Christiansand over et Barn, der var ihjelliget, en i Lyngdals Distrikt af Distriktslægen i Undal over en 12 Aar gammel Dræng, funden død med overskaaren Hals; 1 Undersøgelse i Lyngdals Distrikt af en Kvinde mistænkt for at have født i Dølgmaal, og 2 Erklæringer over 2 Tiltaltes mentale Tilstand, den ene i Lyngdals, den anden i Flekkefjords Distrikt. Ialt altsaa 8 retsmedicinske Forretninger.

Paa de inden Amtsdistriktet beliggende 3 Sygehuse indkom følgende Sygdomstilfælde.

	Christian- sands Bys Sygehus.	Christian- sands Gar- nisons- Sygehus.	Amtssyge- huset i Flekke- fjord.
Febre.	33	16	1
Akute Sygdomme i Aandedræts- og Cirkulationsorganerne	17	51	-
Kroniske — —	1	1	1
Sygdomme i Nervesystemet, Sinds- sygdomme	3	14	1
Akute Sygdomme i Fordøjelses- apparatet	3	17	2
Kroniske — —	7	7	-
Sygdom i Urinveiene, Vatersot Blodsygdomme, Ernæringssygdom, Gulsot, Alderdomssvaghed	2	-	-
Kronisk eller afebril Rheumatisme	3	2	6
Læsioner	3	9	1
Phlegmone, Abscesser, Ulcera	10	13	2
Phlegmone, Abscesser, Ulcera	6	42	10
Kræftagtig Sygdom	1	-	-
Ben- og Ledsygdomme	1	1	2
Øiensygdomme	1	1	1
Chirurgiske Sygdomme i Urin- veiene og Kjønsorganerne	5	1	1
Syphilis, Bubo	1	-	5
Gonorrhoe, Urethrit o. s. v.	47	1	10
Hudsygdomme	10	4	1
Forskjellige andre Sygdomme	20	42	3
Tilsammen	2	7	1
	175	228	47.

Angaaende Behandlingens Udfald m. m. henvises til Sygehuslisten. I Sygestuerne i Christiansands Tugthus, paa hvilket der ialt hensad 210 Fanger, behandledes 47 Syge, 40 Mænd og 7 Kvinder, det samlede Antal Forplejningsdage var 1 837 gennemsnitlig for hver 39 Dage, det daglige Middelbelæg 5. Medikamentudgiften beløb sig til omtrent 104 Spd.

Af **Badeindretninger** fandtes i Christiansand en Damp- og en Karbadindretning ved de i Byen liggende Sygehuse, et offentligt og flere private Strømbadeindretninger; i Mandal, Farsund og Flekkefjord Strømbade, paa sidstnævnte Sted ogsaa en Badeindretning for varme Bade ved Amtssygehuset.

De inden Amtet værende 5 **Apotheker**, nemlig 2 i Christiansand og 1 i hver af Byerne Mandal, Farsund og Flekkefjord, visiteredes og fandtes i Orden. Personalet bestod foruden af Apothekerne, ved hvert af Christiansands Apotheker af en examineret Medhjælper og en Discipel og ved hvert af de øvrige af en Discipel.

Medicinalpersonalet bestod af 15 Læger, 1 Tandlæge, 11 Jordemødre, 27 Hjelpevaccinatører, nemlig i:

1. Christiansands Stadsfysikat: 7 Læger foruden Distriktslægen i Oddernæs Distrikt; 1 Tandlæge; 5 Jordemødre.
2. Oddernæs Distrikt: 4 Læger, hvoraf den ene, Distriktslægen, bosat i Christiansand, de øvrige tre i Mandal; 3 Jordemødre; 9 Hjelpevaccinatører.

3. Undals Distrikt: 1 Læge bosat i nordre Undal; 5 Hjelpevaccinatører.

4. Lyngdals Distrikt: 2 Læger, bosatte i Farsund; 2 Jordemødre; 8 Hjelpevaccinatører.

5. Flekkefjords Distrikt: 1 Læge bosat i Flekkefjord; 1 Jordemoder; 4 Hjelpevaccinatører.

I Siredalens Herred af Soggendals Distrikt 1 Hjelpevaccinatør.

XI. Stavanger Amt.

Amtet, hvis Fladeindhold udgjør 69,44 norske Kvadratmile, havde den 31te December 1865 104 868 Indbyggere. Amtet er inddelt i 8 Lægedistrikter, nemlig:

1. Soggendals Distrikt (6,1 n. □ M.), indbefattende:

Ladestedet Soggendal . . .	med	507	Indbyggere.
Herrederne Soggendal . . .	-	2 936	—
Lunde . . .	-	1 472	—
Heskestad . . .	-	1 037	—

tilsammen 5 952 Indbyggere.

Til dette Distrikt er derhos midlertidig henlagt Herredet Siredalen af Lister-Mandals Amt (11,09 n. □ M.) med 1 814 Indbyggere.*)

2. Ekersunds Distrikt (9,87 n. □ M.), indbefattende:

Ladestedet Ekersund . . .	med	2 145	Indbyggere.
Herrederne Ekersund . . .	-	2 500	—
Ougne . . .	-	954	—
Helleland . . .	-	1 364	—
Birkrem . . .	-	1 991	—
Haa . . .	-	3 006	—

tilsammen 11 960 Indbyggere.

3. Sandnæs Distrikt (14,80 n. □ M.), indbefattende:

Ladestedet Sandnæs . . .	med	1 000	Indbyggere.
Herrederne Høiland . . .	-	3 215	—
Klep . . .	-	2 205	—
Time . . .	-	2 376	—
Gjæsdal . . .	-	997	—

Lateris 9 793 Indbyggere.

Transport 9 793 Indbyggere.

Høle med 3 203 —

tilsammen 12 996 Indbyggere.

4. Stavangers Distrikt (1,57 n. □ M.), indbefattende:

Kjøbstaden Stavanger . . .	med	16 647	Indbyggere.
Herrederne Hetland . . .	-	5 076	—
Haaland . . .	-	2 822	—

tilsammen 24 545 Indbyggere.

5. Finnø Distrikt (11,78 n. □ M.), indbefattende:

Herrederne Rennisø . . .	med	2 452	Indbyggere.
Finnø . . .	-	1 715	—
Strand . . .	-	2 228	—
Aardal . . .	-	1 315	—
Hjelmeland og			
Fister . . .	-	3 084	—
Nærstrand . . .	-	2 602	—

tilsammen 13 396 Indbyggere.

6. Sands Distrikt (18,92 n. □ M.), indbefattende:

Herrederne Jælse	med	2 606	Indbyggere.
Sand	-	1 600	—
Suledal	-	2 125	—
Søvde	-	1 899	—
Vikedal	-	2 702	—

tilsammen 10 932 Indbyggere.

7. Karmøens Distrikt (3,38 n. □ M.), indbefattende:

Ladestederne Skudesnæshavn

med 1 209 Indbyggere.

og Kopervik 737 —

Herrederne Skudesnæs 4 757 —

Lateris 6 703 Indbyggere.

*) Naar i nærværende Beretning Soggendals Lægedistrikt omtales, menes altid dette fraregnet Siredalen, hvis Sygdomsforholdene omhandlede under Lister-Mandals Amt.

Transport	6 703	Indbyggere.
Avaldsnæs . . . med	4 735	—
Bukn -	1 062	—
Tysvær -	2 168	—
tilsammen	14 668	Indbyggere.

8. Haugesunds Distrikt (3,02 n. □ M.), indbefattende:
Kjøbstaden Haugesund . . med 3 221 Indbyggere.

Transport	3 221	Indbyggere.
Herrederne Torvestad . . . med	3 674	—
. Skjold -	3 524	—
tilsammen	10 419	Indbyggere.

Til Haugesunds Lægedistrikt henhører derhos Svedens Herred (1,84 n. □ M. med 3 289 Indb.) af søndre Bergenhus Amt, hvor dets Sygdomsforhold m. v. findes afhandlet.

Sundhedstilstanden betegnes i det Hele som ret god. Af de almindelige epidemiske Sygdomme havde kun Nervefeber nogen større Udbredning; Lungebetændelse og catarrhalske Sygdomme vare ligeledes hyppige. Blandt den Vaarsildfisket søgende Almue var Sygeligheden noget større end almindelig.

Dødeligheden var af Middelsstørrelse; de Dødes Antal var 1 833 eller 16,7 p. m. af den beregnede Befolkning ved Aarets Midte (109 510). I det foregaaende Aar døde 1 731 eller 16,0 p. m. og i 1867 1 800 eller 16,9 p. m. I Femaaret 1861—65 udgjorde det gennemsnitlige aarlige Antal Døde 1 694 eller 16,7 p. m. af den beregnede Befolkning ved Femaarets Midte (101 535).

Til Oplysning om de **epidemiske Forholde** hidsættes følgende af Lægerne Opgaver sammendragne Tabel: (Se Tabellen paa næste Side.)

Af **Nervefeber** er i dette Aar opgivet 569 Tilfælde med 81 Dødsfald (i det foregaaende Aar behandledes 744 og døde 65). Sygdommen optraadte mere og mindre udbredt i næsten alle Distrikter. Den skildres i Regelen som Abdominaltyphus, kun fra Sandnæs omtales Tilfælde af Cerebralt typhus. De for det meste spredte og ikke meget udbredte Epidemier antages i flere Tilfælde at være opstaaede ved Smitte fra hjemkomne syge Fiskere, i enkelte ogsaa fra omstreifende Taterfølger, saaledes i Aardals Sogn af Finnø og i Sand og Jælse Herreder af Sands Distrikt. Det viste sig nemlig, at hvor et saadant Følge havde overnattet, der opstod Sygdommen, dog ikke hvor man havde iagttaget den Forsigtighed at udlufte vel de benyttede Sengklæder, inden de benyttedes af Andre. (Thesen.) I Ullendalen, en Sidedal til Suldal, med yderst besværlig Adkomst, opstod Sygdommen efter Nedrivelsen af et gammelt Hus, hvor der gennem umindelige Tider havde hersket den største Urenlighed; alle, som havde været beskjeftigede med Nedrivelsen, bleve syge. (Thesen.)

Af **Barselfeber** er ialt opgivet 26 Tilfælde og 6 Dødsfald. Af andre Barselssygdomme er fra Stavanger nævnt 2 Tilfælde af Cellulitis pelvis med heldigt Udfald og 2 af

Barselkrampe, hvoraf det ene endte dødeligt. I Finnø døde 1 Barselkone af Lungebetændelse.

Af **Børnekopper**, hvoraf i foregaaende Aar var opført 31 Tilfælde med 3 Dødsfald, iagttoges kun 8 Tilfælde i Stavanger.

Vandkopper forekom jevnlig; der er opgivet 91 Tilfælde deraf med 1 Dødsfald.

Skarlagensfeber, Rødlinger og Mæslinger forekom kun ganske enkeltvis; af sidstnævnte Sygdom opgives 46 Tilfælde, medens i det foregaaende Aar anmeldtes 793 med 13 Dødsfald deraf.

Af **Rosen** er opført 85 Tilfælde, hvoraf 2 endte dødeligt.

Kighoste havde nogen Udbredelse i Stavanger, Ekersund, Sandnæs og Haugesund, 144 Tilfælde med 6 Dødsfald ere anmeldte; (det forrige Aar 179 og 13).

Af **diphtherisk Svælgbetændelse** anmeldtes 35 Tilfælde med 6 Dødsfald, (Aaret forud 52 og 3), af **Strubehoste** 15 Angrebne og 2 Døde (i 1868: 18 og 5).

Akut Bronchit og andre **catarrhalske Tilfælde** vare hyppigere end sædvanligt, der opføres 2 131 Tilfælde med 19 Dødsfald (i det foregaaende Aar 1 489 og 10 og i det næstforegaaende 1 445 og 18). 727 Tilfælde kunne sees at have været akut Bronchit, og samtlige 19 Dødsfald skyldtes denne Sygdom. Af kronisk Bronchit opgives 5 Døde, alle over 50 Aar gamle.

Lungebetændelse havde ogsaa mere end almindelig Udbredelse; 520 Tilfælde med 82 Dødsfald ere opførte, (i det foregaaende Aar 350 med 36). I 49 Tilfælde er Sygdommens Sæde opgivet, nemlig: 30 Gange i høire, 13 i venstre og 6 i begge Lunger.

Af **Hjernebetændelse** er opgivet at være kommet under Behandling 42 Tilfælde, hvoraf 34 endte dødeligt; 11 ere opførte som Meningitis simplex, 27 som Meningitis tuberculosa og 1 som Meningitis cerebro-spinalis, for 3 er Arten ikke opgivet. Af Kramper i Børnealderen er opført 10 Dødsfald. Disse tilsammen 44 Dødsfald vare saaledes fordelte paa Lægedistrikterne: Soggendal 1, Eker-

	Hele Aaret.		Tiden er op- givet for	Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
	Behand- lede.	Deraf Døde.													
Nervefeber	568	80	480	58	48	70	73	26	21	34	33	26	11	27	53
Simpel Feber	538	-	493	83	81	50	40	40	29	25	27	24	32	27	35
Barselfeber	26	6	26	2	3	1	1	1	4	1	2	4	2	-	5
Børnekopper	8	-	8	6	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Vandkopper	91	1	90	16	14	4	7	2	9	3	11	2	3	3	16
Skarlagensfeber	6	-	6	3	-	-	-	1	-	-	-	1	-	1	-
Rødlinger	11	-	11	2	3	1	-	-	1	4	-	-	-	-	-
Mæslinger	46	-	43	23	11	7	-	-	2	-	-	-	-	-	-
Rosen	85	2	76	9	3	9	6	9	2	2	10	7	8	7	4
Kighoste	144	6	143	6	4	9	16	23	9	14	32	15	3	10	2
Diphtherisk Svælgbetændelse ..	35	6	35	3	3	5	5	2	-	2	1	2	6	2	4
Strubehoste	15	2	15	2	1	1	3	-	3	-	1	1	-	1	2
Kusma	33	-	33	4	5	4	5	1	-	-	2	-	6	2	4
Akut Bronchit og andre catarrh. Tilfælde	2131	19	1837	236	238	241	197	114	113	89	103	133	82	126	165
Lungebetændelse	515	77	450	58	77	59	55	44	55	20	14	13	11	18	26
Pleurit	39	3	37	4	3	3	2	3	3	3	7	2	1	3	3
Gigtfeber	204	5	197	18	17	16	22	21	11	13	10	6	10	27	26
Koldfeber	20	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Diarrhoe (akut) og Cholera no- stras	562	6	506	47	41	35	29	27	24	43	63	58	52	34	53
Blodgang	4	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Skjørbug	9	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tilsammen	5090	213	4487	580	554	516	461	314	286	253	316	294	227	288	398

	Hele Aaret		Fordeling paa Lægedistrikterne.																	
	Ialt opgivne Tilfælde.	Ialt opgivne Dødfald.	Soggendal.		Ekersund.		Sandnæs.		Stavanger.		Finnø.		Sand.		Karmøen.		Hauge- sund.		Fiskefon- dets Sygeh- i Hauge- sund samt Fiskelæ- gerne.	
			Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.
Nervefeber	569	81	-	-	64	8	101	10	76	11	91	14	48	8	13	2	135	20	41	8
Simpel Feber	538	-	-	-	50	-	30	-	237	-	21	-	19	-	4	-	144	-	33	-
Barselfeber	26	6	-	-	4	-	5	1	10	4	3	1	-	-	-	-	4	-	-	-
Børnekopper	8	-	-	-	-	-	-	-	8	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Vandkopper	91	1	-	-	6	-	-	-	48	-	8	-	6	-	6	1	16	-	1	-
Skarlagensfeber	6	-	-	-	5	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Rødlinger	11	-	-	-	4	-	-	-	5	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-
Mæslinger	46	-	-	-	32	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	11	-	3	-
Rosen	85	2	-	-	3	-	-	-	54	2	1	-	2	-	4	-	14	-	7	-
Kighoste	144	6	-	-	4	-	24	2	96	4	-	-	-	-	-	-	19	-	1	-
Diphtherisk Svælgbetæn- delse	35	6	-	-	3	2	-	-	29	2	-	-	-	-	-	-	3	2	-	-
Strubehoste	15	2	-	-	1	1	-	-	8	-	-	-	-	-	1	-	5	1	-	-
Kusma	33	-	-	-	-	-	-	-	27	-	-	-	-	-	-	-	6	-	-	-
Akut Bronchit og andre catarrhalske Tilfælde	2131	19	15	-	208	3	21	2	857	10	58	1	12	-	44	1	627	1	289	1
Lungebetændelse	520	82	12	7	37	7	16	3	239	30	24	6	14	3	13	4	111	17	54	5
Pleurit	39	3	1	-	3	-	-	-	18	1	6	-	2	1	-	-	8	-	1	1
Gigtfeber	205	6	-	-	2	-	13	-	58	2	10	1	-	-	1	1	119	2	2	-
Koldfeber	20	-	1	-	-	-	-	-	11	-	-	-	-	-	3	-	5	-	-	-
Diarrhoe (akut) og Cho- lera nostras	564	8	5	-	29	-	14	1	251	7	10	-	-	-	6	-	193	-	56	-
Blodgang	4	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-
Skjørbug	9	-	-	-	-	-	-	-	9	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tilsammen	5099	222	34	7	455	21	224	19	2045	73	232	23	103	12	95	9	1423	43	488	15

sund 10, Sandnæs 1, Stavanger 24, Finnø 3, Sand 1 og Haugesund 4.

Af **Gigtfeber** er anmeldt 205 Tilfælde med 6 Dødsfald, af hvilke tre skyldes Hjertesygdom; (i foregaaende Aar 115 med 4); af kronisk Rheumatisme er opført 290 Tilfælde, 183 hos Mænd, 107 hos Kvinder; Alder er opgivet for 287, nemlig 20 under, 267 over 15 Aar.

Af **Koldfeber** kjendtes 20 Tilfælde, hvoraf de 18 hos Mænd, 2 hos Kvinder, alle paa 1 nær over 15 Aar; de 3 i Karmøens Distrikt og 7 af de i Stavanger Behandlede vare hjemkomne Matroser.

Diarrhoe og **Cholera nostras**, af hvilke Sygdomme i foregaaende Aar anmeldtes 932 Tilfælde med 20 Døds-

fald, synes i dette Aar at have været noget sjeldnere; der anmeldtes 564 Tilfælde, hvoraf 8 medførte Døden. Som sædvanligt forekom de fleste Tilfælde i Maanederne August og September. Af **Blodgang** er som i det foregaaende Aar anmeldt 4 Tilfælde.

De 9 af **Skjørbug** opførte Tilfælde iagttoges alle i Stavanger.

Øiensygdomme iagttoges oftere hos Almuen ved Vaarsildfisket; af 36 opgivne Tilfælde vare de 28 Corpus alienum oculi (Sildeflos), Resten Conjunctiviter.

Syphilis. Over de paa Sygehusene behandlede Tilfælde giver nedenstaaende Tabel en Oversigt.

	Tilbageiggende fra foreg. Aar.			Indkomne.			Af de indkomne Tilfælde vare:		Udgaaede.			Tilbageiggende ved Aarets Udgang.			Samlet Antal Forplejningsdage.	Middeltal af Forplejningsdage for hver Udskreven.
	Ialt.	Md.	Kv.	Ialt.	Md.	Kv.	sekundære.	tertiære.	helbredede	i Bedring.	uhelbred.	Ialt.	Md.	Kv.		
Stavanger Amtssygehus.....	10	3	7	21	9	12	*)		23	1	1	6	2	4	2 276	91,0
— Bys Sygehus.....	7	3	4	14	3	11	12	2	18	1	-	2	1	1	1 886	99,3
Tilsammen	17	6	11	35	12	23			41	2	1	8	3	5	4 162	

Udenfor Sygehusene opgives at være behandlede 47 Tilfælde, hvoraf 12 vare primære og 34 sekundære, for 1 er Formen ikke anført; 29 vare Mænd, 18 Kvinder, 13 Børn og 34 Voxne.

For **Gonorrhoe** og **Urethrit** behandledes i Sygehus 2, udenfor 72, hvoraf 65 Mænd og 9 Kvinder, 1 under, Resten over 15 Aar. Sygdommen forekom mest hos Søfolk, hvoraf de fleste vare smittede i Udlandet.

Af **Spedalske** kjendtes ifølge Overlægens Beretning 157 ved Udgangen af 1868; i heromhandlede Aar tilkom 10, af hvilke 8 vare overseede ved tidligere Tællinger og 1 hjemkommen fra Stiftelse. Afgangen var 18, nemlig 14 Døde, 2 Udflyttede og 2 Indlagte i Stiftelser. Det kjendte Antal Spedalske ved Udgangen af Aaret 1869 var altsaa 149, 79 Mænd og 70 Kvinder, fordelte saaledes paa de forskjellige Lægedistrikter:

Soggendals.....	4
Ekersund.....	8
Sandnæs.....	7
Stavanger.....	29
Finnø.....	27
Sand.....	17
Karmøen.....	38
Haugesund.....	17

For 2 var Opholdsstedet ikke kjendt.

Nedenstaaende Liste giver Oplysning om endel af Lægerne behandlede, væsentlig **kroniske Sygdomme**. (Se Tabellen paa næste Side.)

Skab er omtalt fra Sandnæs som noget sjeldnere end før, om den end fremdeles er temmelig almindelig, og fra Sands Distrikt som betydelig mindre udbredt end før. Af de 8 for **Skurv** Behandlede opgives 3 fra Sygehusene.

Kjertelsyge omtales ogsaa i dette Aar fra flere navnlig nordligere Distrikter som en hyppig forekommende Sygdom.

Svindst er af 14 Læger opgivet i 178 Tilfælde og med 68 Dødsfald eller 13,6 pCt. af samtlige af Lægerne opgivne ved Sygdom foraarsagede Dødsfald (499); i det foregaaende Aar var Forholdet 76 Døde af 465 eller 16,3 pCt. Forholdet mellem opgivne Dødsfald af Svindst og samtlige opgivne Dødsarsager var for de enkelte Lægedistrikter i 1869 følgende:

*) De indkomne Tilfældes Art er ikke opgivet.

i Soggendals Lægedistrikt	6	i Finnø Lægedistrikt	14
i Ekersunds	— 7	i Sands	— 14
i Sandnæs	— 11	i Karmøens	— 11
i Stavangers	— 9	i Haugesunds	— 5

Under **sjældne Tilfælde** omtales fra Finnø en Bløderfamilie, i hvilken 4 Drengbørn vare Blødere; 2 af disse, 2 og 5 Aar gamle, døde i Aarets Løb af Forblødning, den ene ved Næseblødning, den anden paa Grund af „et lidet contunderet Saar i Overkjæven“. Ved Fødselen havde de været friske og velnærede, først ved $\frac{1}{2}$ Aars Alderen var der bleven mærket Tegn til dette sygelige Anlæg, idet der ved det mindste Stød eller Tryk viste sig store Echy-moser og den mindste Beskadigelse fremkaldte voldsom Blødning. Af de Gjenlevende holdt en sidste Sommer paa at forbløde sig efter et ubetydeligt Stik i en Finger. Et 5te Barn, en 14 Aar gammel Pige, der ikke er Bløder, antages at lide af begyndende Svindsot. En Broder af Børnenes Moder skal være død af Næseblødning (J. R. Lossius). I Karmøens Distrikt døde et 9 Dage gammelt Barn af Blødning, samtidig fra Navle, Næse, Mund og Øren (Tornøe). — Fra Stavanger omtales et Tilfælde af Hydrops ovarii, hvor der 3 Gange var foretaget Paracentese; kort Tid forinden denne skulde gjentages for 4de Gang faldt den Syge nedover en 3 Alen høj Trappe; der udstrømmede derefter en Mængde Vædske gennem Vagina, og der indfandt sig stærke Smerter i Underlivet, som vedvarede i 2 Dage, senere kunde Konen forrette sin Gjærning, og henvend et Aar efter var der endnu ikke kommen nogen ny Ansamling. (H. Zimmer.)

Af chirurgiske Operationer udførtes:

- 3 Borttagelser af Atherom.
- 1 Do. - Lipom.
- 1 Do. - fibrøs Svulst paa Næsen.
- 1 Do. - Do. - Haanden.
- 1 Udrivnig af Næsepolyp.
- 3 Operationer for Læbekræft.
- 2 Do. - Haremund.
- 3 Borttagelser af Teleangiæktasi.
- 1 Herniotomi med heldigt Udfald.
- 6 Repositioner af luxeret Overarm.
- 1 Do. - — Haand.
- 10 Do. - indeklemt Brok.
- 3 Gange Paracentese af Underlivet hos samme Individ.
- 2 Extraktioner for Cataract.

Følgende **obstetriciske Operationer** berettes udførte af Læger: 30 Tangforløsninger; Indikationerne vare i 25 Tilfælde Vemangel og langsom Fødsel, (i 7 tillige Fare for Fosterets Liv), i 1 Tilfælde Bækkensneverhed, i 2 Barselkrampe, i 1 fremfalden Navlesnor, for 1 Tilfælde er

ingen Indikation opgivet; samtlige Koner forbleve ilive, af Børnene vare 5 dødfødte. 5 Vendinger, hvoraf 2 paa Grund af Tverleie, 1 paa Grund af Blødning ved Placenta prævia, 1 paa Grund af skjæv Stilling af Hovedet med en Arm ved Siden, for 1 er ingen Indikation opgivet; Konerne forbleve ilive, 4 af Børnene vare dødfødte. 3 Udtrækninger, hvoraf 2 ved Sædefødsel, 1 ved Fødsel; Mødrene forbleve ilive, 1 af Børnene vare dødfødte. 5 kunstige Forløsninger af Efterbyrden; Aarsagen uopgivet; alle Koner forblev ilive. Ialt 43 obstetriciske Operationer, hvoraf 2 i Soggendals, 3 i Sandnæs, 24 i Stavangers, 5 i Finnø, 2 i Karmøens og 7 i Haugesunds Lægedistrikt. 2 Koner, en førstefødende og en 3die Gang svanger, døde uforløste. Den første efterat Vending og Tang forgjæves var forsøgt, Perforation negtedes. Den anden ved Tverleie og fremfalden Arm, Vending blev forgjæves forsøgt; under en kraftig Ve indtraf Livmoderbristning og $\frac{1}{2}$ Time senere Døden.

Antallet af **Fødte** og **Døde** vil sees af følgende Tabel:

Lægedistrikt.	Fødte.	D ø d e					Død- fødte.
		i Alt.	under 1 Aar.		mellem 1—15 Aar.	paa Barsel- seng.	
			i 1ste Døgn.	over 1 Døgn gamle.			
Soggendal	156	94	-	11	11	2	13
Ekersund	376	233	-	41	52	2	13
Sandnæs	435	228	1	36	39	3	13
Stavanger	920	528	1	113	97	11	44
Finnø	348	180	-	30	18	1	12
Sand	335	167	1	21	23	1	18
Karmøen	441	219	1	32	26	3	19
Haugesund	384	184	1	47	25	-	23
Stavanger Amt	3 395	1 833	5*	331	291	23	155

Omkomne paa voldsom Maade..... 87.

For det hele Amt bliver der saaledes et Overskud af 1 562 Fødte over Døde og Forholdet mellem hine og disse = 100 : 53,9. Antallet af Børn, døde i 1ste Leveaar, udgjorde 9,3 pCt. af samtlige Fødte og 17,8 pCt. af samtlige Døde. Antallet af Børn, døde mellem 1 og 15 Aar udgjorde 15,9 pCt. og Antallet af Døde under 15 Aar 33,7 pCt. af samtlige Døde. Ifølge Presternes Opgaver døde 23 Koner paa Barselseng, Lægernes Dødslistes opgive Dødsarsagen for 8, foruden 1 Barselkone, der døde af Lungebetændelse, nemlig 6 Gange Barselfeber, 1 Gang Barselkrampe og 1 Gang Livmoderbristning. Desuden opgives af Læger 2 Koner at være døde uforløste og 2 Dødsfald af Blødning efter Abort.

De fra Lægerne indsendte Dødslistes indeholde Op-gave over 499 Døde eller 28,7 pCt. af samtlige ved Syg-

*) ifølge Dødfødteanmeldelserne 34.

dom foraarsagede Dødsfald (1736). De hyppigste Døds-
aarsager vare: Lungebetændelse (82), Nervefeber (81),
Svindstot (68), Hjernebetændelse og Kramper i Børnealde-
ren (44), medfødt Svaghed (34), Vatersot og Brights
Sygdom (21) og akut Bronchit (19).

Veirliget. Sommeren skildres som kold, regnfuld og
stormende, Vinteren som mild. Udbyttet af Jordbruget
blev ialmindelighed som et Middelsaars; fra Haugesund
anføres det som mindre godt.

Levemaade og hygiæniske Forholde antages i flere Di-
strikter at være noget forbedrede, navnlig bygges og ind-
rettes Husene bedre end tidligere. Af Fiskelægerne frem-
hæves ogsaa, at Almuen har faaet mere Sands for Orden
og Renlighed. Fra Soggendal klages over at Brænde-
vinsdrik er i Tiltagende, fra Ekersund heder det, at Ny-
delsen af Brændevin i Hjemmet er sjelden, men paa By-
reiser er Misbrugen stor.

Fattigsygepleien. For Fattigvæsenets Regning be-
handledes:

i Soggendals Lægedistrikt	1
i Ekersunds	— 143, deraf 119 i Ladestedet.
i Sandnæs	— 40
i Finnø	— 51
i Sands	— 12
i Karmøens	— 9, Medicinudgift 4 Spd.
i Haugesunds	— 90, deraf 81 i Byen.

I Stavanger By besørges Fattigsygepleien af 3 By-
og Fattiglæger.

Under Vaarsildfisket behandledes af 2 Fiskelæger
tilsammen 1137 Syge, hvoraf 123 i Fiskesygehusene i
Haugesund og Espevær; (Aaret forud kom ialt 927 syge
Fiskere under Behandling). De hyppigst forekommende
Sygdomme vare catarrhalske og rheumatiske Tilfælde, der
iagttoges hyppigere end almindelig, samt Lungebetændel-
ser (55) og Nervefeber (43); af ydre Tilfælde: Panaritier,
Abscesser og Furunkler (143).

Af Møder i **Sundhedskommissionerne** afholdtes: i Sog-
gendals Distrikt 2, et i Lunde og et i Soggendal; i Eker-
sunds Distrikt 13, to i hvert af Helleland, Ougne og Birk-
rems Herreder og 7 i Ladestedet; i Sandnæs Distrikt 5,
uopgivet hvor; i Stavanger By 13 Møder; i Finnø Distrikt
7, to i Rennisø, et i hvert af Herrederne Nærstrand,
Sjærnerø, Strand, Finnø og Hjelmeland; i Sands Distrikt
6, to i Jælsø, et i hvert af Søvde, Sand, Vikedal og Sul-

dals Herreder; i Karmøens Distrikt 1 Møde i Kopervik; i
Haugesunds Distrikt 1 Møde i Skjold foruden „flere“ i
Haugesunds By. Fra Soggendal, Ekersund og Finnø op-
gives, at alle Repræsentanter ere Medlemmer af Sund-
hedskommissionen. De vigtigste Forhandlingsgjenstande
vare: om Sundhedstilstanden inden Distrikterne og om
Hygiæne under Epidemier, om Skolelokalers Størrelse, om
Afløb af Vand fra Kjældere, om Istandbringelse af Sund-
hedsforskrifter, om Ordningen af Jordemodervæsenet.
Om Spedalskheden og dens Smitsomhed. (Iversen.)

De **Vaccineredes** Antal udgjorde:

i Soggendals Distrikt	...	60
i Ekersunds	—	246
i Sandnæs	—	440
i Stavangers	—	618 deraf 341 i Byen.
i Finnø	—	308
i Sands	—	304
i Karmøens	—	284
i Haugesunds	—	360

tilsammen 2620.

I Aardals Sogn af Finnø og Søvde af Sand foretoges
ingen Vaccination paa Grund af de Uvaccineredes ringe
Antal. Fra Lunde og Hæsekestads Herreder af Soggen-
dals samt Utsire af Haugesunds Distrikt var ingen An-
meldelse om Vaccination indløben.

Af **retsmedicinske Forretninger** udførtes 10, deraf 2 i
Ekersunds, 6 i Stavangers, 1 i Karmøens og 1 i Hauge-
sunds Distrikt. 7 vare Syns- og Obduktionsforretninger,
nemlig over et Barn, fundet død i Sengen hos Moderen,
over en Mand, der var død af Hjerneslag efter et Fald,
over et Foster, født i Dølgemaal og kvalt af Moderen,
over et 11 Uger gammelt, sandsynligen kvalt Barn, over
3 druknede Mænd, hvoraf den ene forinden havde faaet
en Del ydre Læsioner; 2 Synsforretninger, nemlig over
et forraadnet Fosterlig og over en Mand, død ved Hæng-
ning; 1 Erklæring om tilføiet Legemsbeskadigelse.

Sygehuse. Foruden Sindssygeassylet i Stavanger fin-
des i Amtet 3 Sygehuse, nemlig Amtssygehuset i Stavan-
ger, Stavanger Bys Sygehus og Vaarsildfiske-Afgiftsfon-
dets Sygehus i Haugesund.

Følgende Liste giver en Oversigt over de paa Syge-
husene indkomne Tilfælde.

	Stavangers Amtssyge- hus.	Stavanger Byes Syge- hus.	Fiskefon- dets Syge- hus i Hau- gesund.
Febre	42	28	64
Akute Sygdomme i Aandedræts- og Cirkulationsorganerne.	11	6	38
Kroniske — — —	—	13	1
Sygdomme i Nervesystemet, Sindssygdomme	5	4	2
Akute Sygdomme i Fordøielses- apparatet	4	3	1
Kroniske — — —	—	11	—
Uterinsygdomme, Menstruations- anomalier, Barselsygdome .	3	2	—
Sygdom i Urinveiene, Vatersot	2	3	—
Blodsygdomme, Ernæringssyg- domme, Gulsot, Alderdoms- svaghed	1	—	1
Kronisk eller afebril Rheuma- tisme	4	3	—
Læsioner	16	20	5
Phlegmone Abscesser, Ulcera .	6	11	—
Kræftagtige Sygdomme og Svul- ster overhovedet	5	—	—
Spedalskhed	1	1	—
Ben- og Ledsygdomme	3	3	1
Øiensygdomme	3	1	—
Chirurgiske Sygdomme i Urin- veiene og Kjønorganerne	2	2	—
Syphilis, Bubo	21	14	—
Gonorrhoe, Urethrit o. s. v. .	1	1	—
Epididymit, Orchit	1	2	—
Hudsygdomme	5	8	—
Forskjellige andre Sygdomme	2	—	—
Friske til Pleie for Syge . . .	5	6	—
Tilsammen	143	142	113.

Badeindretninger. Foruden ved Sygehusene havde en Badeindretning i Stavanger og et Søbadehus i Ekersund.

Apotheker. Foruden de 4 tidligere Apotheker i Ekersund, Stavanger (2), og Haugesund, aabnedes i dette Aar i Ladestedet Kopervik en Filialafdeling af Haugesunds Apothek under Bestyrelse af en examineret Medhjælper. Samtlige visiteredes og fandtes i Orden. Personalet bestod foruden Apothekerne af en Medhjælper i Ekersund, en examineret Medhjælper og 2 Disciple samt 2 examinerede Medhjælpere og 1 Discipel i Stavanger, en examineret Medhjælper og 2 Disciple i Haugesund.

Medicinalpersonalet bestod af 16 Læger, 1 Tandlæge, 20 Jordemødre og 35 Hjelpevaccinatorer, nemlig i:

1. Soggendals Lægedistrikt: 1 Læge, bosat i Ladestedet Soggendal; ingen Jordemoder; 3 Hjelpevaccinatorer.
2. Ekersunds Lægedistrikt: 2 Læger, bosatte i Ekersund; 1 Jordemoder; 2 Hjelpevaccinatorer.
3. Sandnæs Lægedistrikt: 1 Læge, bosat i Sandnæs; 1 Jordemoder; 6 Hjelpevaccinatorer.
4. Stavanger Lægedistrikt: 6 Læger, alle bosatte i Stavanger; 1 Tandlæge; 8 Jordemødre; 3 Hjelpevaccinatorer.
5. Finnø Lægedistrikt: 1 Læge, bosat i Finnø; 1 Jordemoder; 6 Hjelpevaccinatorer.
6. Sands Lægedistrikt: 1 Læge, boende i Strandstedet Sand; 2 Jordemødre; 4 Hjelpevaccinatorer.
7. Karmøens Lægedistrikt: 2 Læger, bosatte en i Kopervik og en i Skudsnæshavn; 3 Jordemødre; 5 Hjelpevaccinatorer.
8. Haugesunds Lægedistrikt: 2 Læger, bosatte i Haugesund; 4 Jordemødre; 6 Hjelpevaccinatorer.

XII. Søndre Bergenhus Amt.

Amtet, der den 31te December 1865 paa et Fladeindhold af 118,82 norske Kvadratmile, havde 113 403 Indbyggere, er inddelt i følgende Lægedistrikter, nemlig:

1. Indre Søndhordlands Distrikt (8,45 n. □ M.), indbefattende:

Herrederne Skonevig	med 3 255 Indb.
Etne	— 2 614 —
Fjelberg	— 3 992 —
	tilsammen 9 861 Indb.

2. Ytre Søndhordlands Distrikt (6,44 n. □ M.), indbefattende:
Herrederne Stordøen	med 1 734 Indb.
Valestrand	- 900 —
Findaas	- 4 580 —
Fitje	- 2 313 —
Tysnæs	- 4 275 —
tilsammen	13 802 Indb.
3. Indre Hardangers Distrikt (42,24 n. □ M.), indbefattende:
Herrederne Kinservik	med 5 778 Indb.
Ulvik	- 3 891 —
Røldal	- 928 —
tilsammen	10 597 Indb.
4. Ytre Hardangers Distrikt (12,39 n. □ M.), indbefattende:
Herrederne Kvindherred	med 4 543 Indb.
Strandebarm og Varraldsø	- 2 200 —
Jondalen	- 1 663 —
Vikør	- 2 853 —
tilsammen	11 259 Indb.
5. Vos Distrikt (15,87 n. □ M.), indbefattende:
Herredet Vos	med 9 629 Indb.
6. Søndre Midthordlands Distrikt (7,29 n. □ M.), indbefattende:
Herrederne Os	med 3 750 Indb.

Transport	3 750 Indb.
Fuse	med 3 173 —
Sund	- 4 209 —
tilsammen	11 132 Indb.

7. Nordre Midthordlands Distrikt (3,65 n. □ M.), indbefattende:
Herrederne Fane	med 3 635 Indb.
Fjeld	- 2 557 —
Askøen	- 3 966 —
Aarstad	- 1 398 —
Bergens Dom-og Korskirkesognes Landdistrikt	- 2 699 —
tilsammen	14 255 Indb.
8. Indre Nordhordlands Distrikt (12,67 n. □ M.), indbefattende:
Herrederne Haus	med 6 291 Indb.
Hammer	- 5 246 —
Hosanger	- 4 092 —
tilsammen	15 629 Indb.
9. Ytre Nordhordlands Distrikt (7,98 n. □ M.), indbefattende:
Herrederne Manger	med 6 848 Indb.
Lindaas	- 7 102 —
Tilsammen	13 950 Indb.
- Svedens Herred (1,84 n. □ M. med 3 289 Indb.) udgjør en Del af det iøvrigt i Stavanger Amt beliggende Haugesunds Lægedistrikt.

Sundhedstilstanden var i de fleste Distrikter ret god, i enkelte, som indre Hardanger og ytre Nordhordland, endog særdeles god, hvorimod den i ytre Hardanger og indre Nordhordland var mindre god. De fortrinsvis herskende Sygdomme var Nervefeber, Mæslinger og Kighoste; Lungebetændelse havde ogsaa en ualmindelig Udbredelse i flere Lægedistrikter, ligesaa Skarlagensfeber og diphtherisk Svælgbetændelse i indre Nordhordland.

Dødeligheden var ikke stor; de Dødes Antal var 1 717 eller 14,9 pro mille af den beregnede Befolkning ved Aarets Midte (115 459). I Aarene 1868 og 1867 var de Dødes Antal henholdsvis 1 671 eller 14,6 pro mille og 1867 eller 16,4 p. m. af Middelbefolkningen i hvert af disse Aar. I Femaaret 1861—65 udgjorde det gennemsnitlige aarlige Antal Døde 1 868 eller 16,8 p. m. af den beregnede Befolkning ved Femaarets Midte (111 243).

Til Oplysning om de **epidemiske Forholde** hidrættes følgende af Lægernes Opgaver sammendragne Tabel: (Se Tabellen paa næste Side.)

Nervefeber, hvoraf i dette Aar er opgivet 410 An-

grebne med 39 Dødsfald, forekom omtrent lige hyppigt som i det foregaaende Aar, da der kom 397 Tilfælde under Behandling, af hvilke 35 endte dødeligt. Sygdommen, der iagttoges i samtlige Lægedistrikter, stod enten i umiddelbar Forbindelse med Epidemier fra foregaaende Aar, eller viste sig efter syge Fiskeres Hjemkomst fra Vaarsildfisket eller Bergensture. I Forstaden Sandvigen ved Bergen udviklede sig i Høstmaanederne en Epidemi af Abdominaltyphus, som antoges at skrive sig fra mislige hygiæniske Forholde: gennem Strøget løb nemlig en ofte næsten udtørret Bæk, der tjente som Kloak for de Omboende og derfor var i høi Grad stinkende. — Flere Læger bemærke, at hvor Isoleringen af de Syge lod sig iværksætte, lykkedes det næsten altid at hindre Sygdommens videre Udbredelse, samt at Almuen nu i Regelen føler sig overbevist om Overførelsen ved Smitte, saa den villig efterkommer Lægernes Forskrifter derimod. Med Hensyn til Sygdommens Karakter, opgives den fra indre Søndhordland som Cerebraltypus, fra en Del af søndre Midthordland som exanthematisk Typhus, fra ytre Hardanger

	Hele Aaret		Tiden er op- givet for	Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
	Behandlede.	deraf Døde.													
Nervefeber	407	36	393	53	18	33	71	46	30	14	17	25	36	22	28
Simpel Feber	56	-	50	4	3	10	7	9	3	5	3	2	2	-	2
Barselfeber	8	3	8	-	-	-	-	1	2	-	1	1	3	-	-
Skarlagensfeber	26	2	26	-	-	4	1	-	1	-	3	3	14	-	-
Rødlinger	5	-	5	-	-	-	-	-	-	-	-	5	-	-	-
Mæslinger	52	2	50	11	6	9	6	3	2	7	5	1	-	-	-
Rosen	6	-	6	-	-	-	-	1	2	-	-	-	1	1	1
Kighoste	184	10	184	14	10	5	4	5	11	25	12	17	36	24	21
Diphtherisk Svælgbetændelse	21	-	21	-	-	2	6	1	4	1	1	1	-	2	3
Strubehoste	3	3	3	1	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-
Akut Bronchit og andre catarrh. Tilfælde	167	4	166	24	19	18	37	13	14	8	5	3	6	15	4
Lungebetændelse	185	35	181	14	13	16	24	37	36	16	4	2	2	6	11
Pleurit	22	2	21	-	2	4	2	4	-	1	-	1	4	1	2
Gigtfeber	40	1	40	3	4	3	7	3	4	2	4	2	3	2	3
Diarrhoe (akut) og Cholera nostras	176	4	169	6	6	4	9	7	11	16	25	38	20	18	9
Blodgang	23	1	23	-	-	-	-	-	-	-	23	-	-	-	-
Skjørbug	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tilsammen	1382	103	1346	130	81	109	174	130	120	96	103	101	127	91	84

	Hele Aaret		Fordeling paa Lægedistrikterne m. v.																			
	Ialt opgivne Angrebne.	Ialt opgivne Dødsfald.	Indre Søndhordl.		Ytre Søndhordl.		Indre Hardanger.		Ytre Hardanger.		Vos.		Søndre Midthordl.		Nordre Midthordl.		Indre Nordhordl.		Ytre Nordhordl.		Svedens Herred.	
			Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.
Nervefeber	410	39	52	5	57	5	2	-	58	6	22	1	47	4	68	8	40	4	49	3	15	3
Simpel Feber	56	-	20	-	4	-	15	-	-	-	-	-	4	-	11	-	-	-	2	-	-	-
Barselfeber	14	9	2	2	3	3	-	-	-	-	2	-	1	1	3	1	-	-	3	2	-	-
Skarlagensfeber	27	3	-	-	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	14	1	7	1	-	-
Rødlinger	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5	-	-	-
Mæslinger	58	8	8	-	10	2	-	-	9	2	-	-	-	-	8	2	-	-	23	2	-	-
Rosen	6	-	2	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1	-	2	-	-	-	-	-	-	-
Kighoste	195	21	12	2	7	-	19	1	20	4	-	-	1	1	11	2	107	6	18	5	-	-
Diphtherisk Svælgbetændelse	21	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	18	-	1	-	-	-
Strubehoste	3	3	2	2	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Akut Bronchit og andre catarrh.																						
Tilfælde	169	6	30	2	1	-	17	-	32	1	-	-	17	-	7	1	55	1	10	1	-	-
Lungebetændelse	192	42	46	13	32	8	14	3	31	11	20	-	7	4	12	1	18	1	12	4	-	-
Pleurit	23	3	9	-	5	-	2	2	2	-	-	-	2	-	1	1	-	-	2	-	-	-
Gigtfeber	41	2	4	-	-	-	-	-	6	-	11	-	4	1	3	1	8	-	5	-	-	-
Diarrhoe (akut) og Cholera no-																						
stras	180	8	21	-	-	-	11	-	31	2	-	-	14	1	14	3	64	2	25	-	-	-
Blodgang	23	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	7	-	16	1	-	-	-	-	-	-
Skjørbug	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tilsammen	1424	145	209	26	124	18	80	6	191	27	55	1	105	12	159	22	324	15	162	15	15	3

ytre Nordhordland samt Sandvigen ved Bergen som Abdominaltyphus.

Af **Barselfeber** kunne ialt 14 sees at have været angrebne, hvoraf 9 døde, en Gang 5 Dage efter forudgaaende Tangforløsning.

Vandkopper var temmelig udbredt i indre Nordhordland, men kom ikke under Lægebehandling.

Af **Skarlagensfeber** anmeldtes i dette Aar 27 Tilfælde og 3 Dødsfald (i foregaaende Aar 72 Behandlede og 6 Døde), de fleste i indre Nordhordland.

Af **Mæslinger**, der sees at være optraadt som udbredt Epidemi i Findaas Prestegjeld af ytre Søndhordland, i ytre Hardanger, Vos og ytre Nordhordland, er kun anmeldt 58 Tilfælde og 8 Dødsfald. (Aaret forud 81 Behandlede med

3 Dødsfald.) Fra ytre Hardanger omtales, at Mæslinger og Kighoste oftere optraadte samtidigt hos de samme Inddivider, og at da i Regelen Sygdommen var temmelig ondartet.

Af **Kighoste** er opgivet 195 Angrebne og 21 Dødsfald; (i foregaaende Aar behandledes 52 og døde 11). Sygdommen herskede epidemisk i de hardangerske og nordhordlandske Distrikter.

Af **diphtherisk Svælgbetændelse** er anmeldt 21 Angrebne og ingen Døde, (Aaret forud 55 og 4). Fra indre Nordhordland anføres, at adskillige Flere vare angrebne, end der behandledes, fremdeles at Sygdommen gjentagne Gange havde vist sig paa de samme Gaarde, paa enkelte næsten hvert Aar. De 3 anmeldte Tilfælde af **Strubehoste** endte alle dødeligt.

Af **catarrhalske Tilfælde**, hvori er indbefattet akut Bronchit, Catarrhalfeber, Laryngit og simpel Angina, er opgivet 169 Angrebne og 6 Døde, disse sidste alle af akut Bronchit, af hvilken Sygdom 54 sees at være opgivne. (I foregaaende Aar 115 behandledes Tilfælde med 1 Dødsfald).

Lungebetændelse var i heromhandlede Aar mere end almindelig udbredt; deraf er opgivet 192 Tilfælde og 42 Dødsfald; (i det foregaaende Aar 101 Behandlede og 14

Døde). Sygdommens Sæde er opgivet for 3 Tilfælde, nemlig 1 Gang dobbeltsidig og 2 Gange i venstre Lunge.

Af **Hjernebetændelse** er opført 20 behandlede Tilfælde med 15 Dødsfald. Af Tilfældene betegnes 17 som simpel Meningit og 3 som tuberkuløs; de sidste endte alle dødeligt. Af de Syge vare 12 Mænd, 8 Kvinder; 13 vare Børn, 7 Voxne. 4 af Tilfældene forekom i ytre Søndhordland, 2 i indre og 2 i ytre Hardanger, 8 i Vos, samt 1 i hvert af indre Søndhordlands, nordre Midthordlands samt indre og ytre Nordhordlands Lægedistrikter.

Af **kronisk Rheumatisme**, der fra flere Distrikter omtales som en meget hyppig Sygdom, opføres 37 Tilfælde, 19 hos Mænd, 18 hos Kvinder, samtlige Voxne.

Diarrhoe og Cholera nostras, hvoraf er anmeldt 180 Angrebne og 8 Dødsfald (i foregaaende Aar 196 Behandlede og 5 Døde), optraadte som Epidemi i Juli—September i en Del af ytre Hardanger, indre og ytre Nordhordland. En stor Del af Tilfældene vare lette, saa Lægehjelp ikke søgtes, en Del temmelig slemme med Brækninger og tildels blodige Udtømmelser.

Syphilis. Nedenstaaende Tabel giver en Oversigt over de paa Lungegaardshospitalet behandlede Tilfælde, hvoraf antageligt de fleste vare indlagte fra nordre Bergenhus Amt.

Tilbageliggende fra foreg. Aar.			Indkomne.			Af de indkomne Tilfælde vare:			Udgaade helbredede.	Tilbageliggende ved Aarets Udgang.			Det samlede Antal Forplejningsdage.	Middeltallet af Forplejningsdage for hver Udskeven.
Ialt.	Md.	Kv.	Ialt.	Md.	Kv.	primær.	sekundær.	tertiær.		Ialt.	Md.	Kv.		
1	-	1	7	1	6	1	5	1	7	1	-	1	965	137,9

Tages alene Hensyn til de sekundære Tilfælde bliver Forplejningsdagenes Antal 193. Til Sygehus i Bergen indsendtes 2 Mænd fra indre Nordhordlands Distrikt. I Hjemmet behandledes 4 Personer, hvoraf 1, der led af hereditær Syphilis, døde; af de øvrige led 1 af primær, 1 af sekundær og 1 af tertiær Form; 2 vare Mænd og 2 Kvinder, 1 Barn, 3 Voxne. 1 var hjemmehørende i ytre Hardanger, 2 i søndre og 1 i nordre Midthordland.

For **Gonorrhoe** og **Urethrit** opgives 1 Mand og 1 Kvinde, begge Voxne, den ene i søndre Midthordland, den anden i indre Nordhordland.

Af **Spedalske** kjendtes ved Udgangen af det foregaaende Aar ifølge Overlægens Beretning udenfor Stiftelserne 247. Tilgangen i 1869 var 36, af hvilke 18 vare overseede ved tidligere Tællinger, 1 indflyttet, 3 hjemkomne fra Stiftelser og 14 nye Tilfælde. Afgangen var

35, af hvilke 16 døde, 17 indlagdes i Stiftelser og 2 vare feilagtigt opførte. Antallet ude i Distrikterne ved Aarets Udgang var altsaa 248, hvoraf 126 Mænd og 122 Kvinder. For 1 er Opholdsstedet ikke angivet, de øvrige vare saaledes fordelte paa de forskjellige Lægedistrikter:

Svedens Herred	12	Vos	14
indre Søndhordland	24	søndre Midthordland	25
ytre —	53	nordre —	23
indre Hardanger	22	indre Nordhordland	21
ytre —	17	ytre —	36

Paa Pleiestiftelsen for Spedalske No. 1 forpleiedes ved Udgangen af 1868, 277 Syge; i 1869 indkom 50, døde 43, hvoraf 1 ikke spedalsk Barn af Pneumoni, og hjemsendtes 13. Ved Aarets Udgang var saaledes Belægget 271, hvoraf 128 Mænd og 143 Kvinder. Paa Lungegaardshospitalet vare paa Helbredelsesafdelingen ved Udgangen

[illegible]

Lægedistrikt.	Opgivne Dødsfald af Svind-sot.	Opgivne Dødsaa-sager ialt.	Forhold i pCt.
Svedens Herred	-	4	-
Indre Søndhordland	6	58	10,3
Ytre —	2	38	5,3
Indre Hardanger	3	42	7,1
Ytre —	3	52	5,8
Vos	2	13	15,4
Søndre Midthordland	-	23	-
Nordre —	5	76	6,6
Indre Nordhordland	4	39	10,3
Ytre —	4	40	10,0
Søndre Bergenhus Amt	29	385	7,6

For de af **Kræft** Døde er Sygdommens Sæde opgivet saaledes: Mavesækken hos 3, Overkjæven hos 2, Brystkjertelen, Endetarmen, Ansigtet, Øiet og Foden, hver hos 1.

Af de 5 Dødsfald af **Vatersot** og **Brights Sygdom** skyldtes de 2 sidstnævnte Sygdom.

Cardialgi og **kronisk Gastrit** var som tidligere af de hyppigst forekommende Tilfælde; de opførte 12 Dødsfald skyldtes alle kronisk Gastrit.

Sindssygdomme. I Sindssygeasyler i Bergen forpleiedes ved Udgangen af Aaret 1869 for Amtskommunens Regning 26 Syge, i Hjemmedistrikterne 96, nemlig 43 Mænd og 53 Kvinder, med en samlet Udgift af 4 672 Spd. 102 Skill. Til Medicinalvæsenet i det Hele udgjorde Amtskommunekassens Udgifter 7 853 Spd. For Fattiggassernes Regning forpleiedes i indre Nordhordland 7 og i ytre Nordhordland 3 Sindssyge; i sidstnævnte Distrikt forpleiedes ogsaa 3 for privat Regning. For de øvrige Distrikters Vedkommende mangler Opgave i denne Henseende. 12 nye Tilfælde af Sindssygdom opgives at være komne under Behandling; 5 af de Syge indsendtes til Asyl i Bergen, 2 helbrededes og 1 bedredes i Hjemmet. Formen var 9 Gange Melancholi, 2 Gange Mani og 1 Gang Epilepsi; 2 vare Mænd, 10 Kvinder, alle Voxne. 2 Syge vare fra indre Søndhordland, 2 fra ytre Hardanger, 3 fra Vos, 2 fra indre og 3 fra ytre Nordhordland.

Følgende **chirurgiske Operationer** opgives udførte: 1 Amputation af en Finger, 1 Exartikulation af en Taa, 2 Borttagelser af Fedtsvulst, 2 af Sæksvulst, 2 af fibrøs Svulst, 1 af Epithelialkræft paa en Taa og 1 af indgroet Negl; 4 Gange Paracentese af Underlivet hos 3 Individuer, 6 Punktioner af Hydrocele, hvoraf de 3 med paafølgende Iodindsprøitning, 2 Punktioner af Hydarthrus genu med Iodindsprøitning, 1 Operation for Teleangiectasi, 1 for Hare-

mund og 1 for Paraphimose; 4 Tilbagebringelser af indeklemmt Brok, 2 af luxeret Overarm; 1 Punktion af Cornea ved Hypopyon.

Af **obstetriciske Operationer** udførtes af Læger 20 Tangforløsninger. Indikationerne vare Vemangel eller langsom Fødsel uden Fremgang hos 18, Bækkensneverhed hos 1 og Ansigtsfødsel hos 1. 19 af Konerne forbleve ilive, 1 døde 5 Dage efter Forløsningen af Uræmi. Af Børnene forbleve 11 ilive, 9 døde. 5 Vendinger, 4 paa Grund af Tverleie, for 1 er Indikationen ikke opgivet. En af Vendingerne foretoges med 1ste Tvilling (2den Tvilling forløstes med Tang). Af Konerne forbleve 4 ilive, 1 døde 5 Dage efter Forløsningen; af Børnene fødtes 1 levende, de øvrige vare dødfødte. 1 Udtrækning af det sidstkommende Hoved; Konen kom sig, Fosteret var dødt. Ialt 26 obstetriciske Operationer, hvoraf forefaldt i indre Søndhordland 9, i ytre Søndhordland 1, i indre Hardanger 2, i ytre Hardanger 5, i Vos 2, i søndre Midthordland 4, i nordre Midthordland 2, og i indre Nordhordland 1.

Antallet af **Fødte** og **Døde** vil sees af følgende Tabel:

Lægedistrikt.	Fødte.	Døde.					Dødfødte.
		i Alt.	under 1ste Døgn.	1 Aar. over 1 Døgn gamle.	mellem 1-15 Aar.	paa Barselseng.	
Svedens Herred	96	60	-	10	7	-	-
Indre Søndhordl.	280	145	2	18	24	4	15
Ytre —	427	224	2	40	29	4	19
Indre Hardanger	220	128	3	12	22	1	12
Ytre —	306	183	-	32	34	3	12
Vos	233	137	1	27	18	-	8
Søndre Midthordl.	283	153	3	27	14	2	19
Nordre —	504	249	1	74	48	4	29
Indre Nordhordl.	459	251	3	65	32	5	18
Ytre —	451	247	4	67	44	2	22
Søndre Bergenhus Amt	3 259	1777	19*	372	272	25	154

Omkomne paa voldsom Maade 90.

For det hele Amt bliver der saaledes et Overskud af 1 482 flere Fødte end Døde, og Forholdet mellem hine og disse = 100 : 54,6. Antallet af Børn, døde i 1ste Leveaar, udgjorde 12 pCt. af Antallet af Fødte og 22,0 pCt. af Antallet af samtlige Døde. Antallet af Børn, døde i Alderen mellem 1 og 15 Aar, 15,3 pCt. og Antallet af Børn, døde under 15 Aar, 37,3 pCt. af samtlige Døde. Foruden de af Presterne opgivne 25 Døde paa Barselseng omtales i Lægeberetningen fra Vos et Dødsfald af Metrorrhagi hos en frugtsommelig Kone nogle Uger før den forventede Nedkomst. Dødsarsagen opgives iøvrigt for 11, nemlig Barselfeber 9 Gange og Livmoderbristning 2 Gange. 3 Kvin-

*) ifølge Dødfødteanmeldelserne 27.

der sees at være døde uforløste, en i hvert af indre og ytre Søndhordlands samt indre Nordhordlands Distrikter; i det ene Tilfælde var der Livmoderbristning, i de to andre Bækkenforsnevring, hos en af Konerne blev Vending forgjæves forsøgt, den anden var døende ved Lægens Ankomst.

Lægernes Dødsfortegnelser indeholde, naar de paa Stiftelserne for Spedalske omhandlede 49 Døde medregnes, Opgave over 385 eller 22,9 pCt. af samtlige ved Sygdom forårsagede Dødsfald (1687). De hyppigste Døds-
aarsager vare: Spedalskhed (52), Lungebetændelse (42), Nervefeber (39), Svindsot (29), medfødt Svaghed (27), Kighoste (21), Alderdomssvaghed (18) og Hjernebetændelse (15).

Veirliget. Vaar, Sommer og Høst vare kolde og regnfulde, Vinteren stormfuld med vedholdende Nordenvind og lav Temperatur. Udbyttet af Aarsvæxten var derfor ogsaa i det Hele mindre tilfredsstillende. I ytre Nordhordland forefaldt ligesom i det foregaaende Aar et rigt Sommersildfiske.

Levemaade og hygieeniske Forholde. Fra indre Søndhordland omtales, at de sidste Aars gode Fiskerier har betydelig forbedret de økonomiske Forholde, og som Følge deraf er ogsaa Levemaaden bleven bedre. Sandsen for Renlighed og ordentligt Husstel er vaagnet, Jordbrug og Husflid i Fremgang. Det samme gjælder ogsaa om ytre Hardanger. Fra indre Nordhordland anføres, at de hygieeniske Forholde vel endnu lade meget tilbage at ønske, men at dog lidt Bedring spores, og at Fremgangen nok vilde gaa raskere, om Kaarene vare bedre. Fra ytre Nordhordland heder det, at de Par sidste Aars rige Fiske har frembragt nogen Velstand, der har ytret sig ved Opførelse af nye, større og sundere Boliger. Forøvrigt klages der herfra over, at den yderst ved Havet boende Befolkning endnu er aldeles uimodtagelig for hygieenisk Paa-virkning, paa samme Tid som ogsaa Husrummet for de ofte mange Beboere er aldeles utilstrækkeligt, for lidet for Friske, end sige, naar der indtræffer smitsomme Sygdomme.

Fattigsygepleien. For Fattigvæsenets Regning vides behandlet:

i Svedens Herred	2
i indre Søndhordland	18, Udgift til Medicin og Diæt for Lægen 36 Spd.
i ytre —	23, Udgift til Medicin 10 Spd. 80 Sk.

i indre Hardanger	33, Udgift til Medicin 29 Spd. 38 Sk.
i ytre —	31, deraf 12 af en Privatlæge.
i Vos	56, Udgift til Medicin og Diæt for Lægen 132 Spd. 64 Sk.

i søndre Midthordland	21
i nordre —	31
i indre Nordhordland	8 med Udgift til Medicin 8 Spd. 58 Sk.
i ytre —	48.

Jordemoderhjelp. I indre Søndhordland bevilgedes i dette Aar Løn til 2 Jordemødre i Fjelberg, der før var uden Jordemoder. I Skonevik bistod Jordemoder ved 18 Fødsler, i Etne ved 17, i ytre Nordhordland ved 31.

Af Møder i **Sundhedskommissionerne** afholdtes: i indre Søndhordland 4, hvoraf to i Etne og et i Fjelberg og i Skonevig; i ytre Søndhordland 3, et i Stordøen, i Findaas og i Tysnæs; i indre Hardanger 3, et i hvert Herred; i ytre Hardanger 5, to i Vikør, et i Strandebar, Kvinherred og Jondal; i søndre Midthordland 3, et i hvert Herred; i nordre Midthordland 4, to i Aarstad, et i Fjeld og i Fanø; i indre Nordhordland 7, tre i Hammer og Hosanger og et i Haus; og i ytre Nordhordland 3, to i Lindaas og et i Manger. I indre og ytre Hardanger samt ytre Nordhordland var hele Kommunerepresentationen indtraadt i Sundhedskommissionen; paa sidstnævnte Sted overvares Møderne ogsaa tildels af Udenforstaaende. Blandt Forhandlingsgjenstandene nævnes: om smitsomme Sygdomme, Spedalske, Sindssyge, Kvaksalveri, Fødselshjelp, spæde Børns Pleie, Blodet og Aareladninger, frisk Luft.

De **Vaccineredes** Antal udgjorde:

i Svedens Herred	60
i indre Søndhordland	148
i ytre —	342
i indre Hardanger	94
i ytre —	325
i Vos	157
i søndre Midthordland	93
i nordre —	323
i indre Nordhordland	287
i ytre —	260
tilsammen	2089.

I Skonevig i indre Søndhordland vaccineredes ikke, fordi Vaccination ansaaes mindre nødvendig dette Aar; i Vos vaccineredes ikke i en Kreds paa Grund af Hjelpvaccinatørens Sygelighed; i Strandvik og Fuse af søndre Midthordland vaccineredes ikke, fordi den forsøgte Materie viste sig uvirksom, fra Sand var ingen Opgave indkommen; i indre Nordhordland vaccineredes ikke i tre Kredse dels paa Grund af de ugunstige Veirforholde, dels paa

Grund af en Hjelpevaccinatørs Sygelighed om Sommeren; i ytre Nordhordland vaccineredes ikke i 4 Sogne paa Grund af de Uvaccineredes ringe Antal.

Af **retsmedicinske Forretninger** udførtes 3 Syns- og Obduktionsforretninger; en over en Mand, død paa Grund af et Fald, en over et Fosterlig, hvor Døden var indtraadt som Følge af Kvælning, og en over Liget af et Barn, der antoges omkommet ved Drukning; 2 Undersøgelser og Erklæringer, en af en Pige der havde aborteret, og en om en Mands Helbredstilstand efter en ham ved voldeligt Overfald tilføiet Skade. Ialt altsaa 5 retsmedicinske Forretninger.

Af **Badeindretninger** findes i indre Hardanger 1 Damp- og Karbadindretning, hvor der toges 205 Dampbade, flere private Badehuse i indre Søndhordland samt et saadant i indre Nordhordland foruden et Styrtebad ved Arne Fabrik.

Af **Sygehuse** findes i Aarstad Herred ved Bergen Møllendals private Sindssygeasyl samt Lungegaardshospitalet og Pleiestiftelsen for Spedalske No. 1. Om Sindsygeasylets Belæg henvises til Sygehuslisten, de to Sygehuse for Spedalske ere ovenfor omhandlede. I Vaarsild-fiskefondets, inden ytre Søndhordlands Lægedistrikt beliggende Sygehus paa Espevær, der benyttedes fra 13de Februar til 9de Marts, behandledes 14 Syge, hvoraf 9 for Febre, 3 for akute Sygdomme i Aandedrætsorganerne, 1 for Sygdom i Urinveiene og 1 for Læsion. 2 af de Syge

døde og 2 Rekonvalescenter overflyttedes til Haugesunds Sygehus, de øvrige udgik helbredede. Medicinudgiften beløb sig til 3 Spd. 84 Skill.

Medicinalpersonalet i Amtet bestod af 11 Læger, 27 Jordemødre og 56 Hjelpevaccinatører, nemlig i:

1. Svedens Herred: 1 Jordemoder; 2 Hjelpevaccinatører. Distriktslægen bor i Haugesund.
2. Indre Søndhordlands Lægedistrikt: 1 Læge, boende i Fjelberg; 2 Jordemødre; 4 Hjelpevaccinatører.
3. Ytre Søndhordlands Lægedistrikt: 1 Læge, boende paa Stordøen; 4 Jordemødre; 8 Hjelpevaccinatører.
4. Ytre Hardangers Lægedistrikt: 2 Læger, hvoraf en boende i Strandebarm, en i Kvindherred; 4 Jordemødre; 5 Hjelpevaccinatører.
5. Indre Hardangers Lægedistrikt: 1 Læge, boende i Kinservik; 4 Jordemødre; 7 Hjelpevaccinatører.
6. Vos Lægedistrikt: 1 Læge, boende paa Vossevangen; 2 Jordemødre; 4 Hjelpevaccinatører.
7. Søndre Midthordlands Lægedistrikt: 1 Læge, boende i Os; 4 Jordemødre; 6 Hjelpevaccinatører.
8. Nordre Midthordlands Lægedistrikt: Distriktslægen boende i Bergen; 3 Jordemødre; 3 Hjelpevaccinatører.
9. Indre Nordhordlands Lægedistrikt: 1 Læge, boende i Haus; 2 Jordemødre; 8 Hjelpevaccinatører.
10. Ytre Nordhordlands Lægedistrikt: 1 Læge, boende i Lindaas; 1 Jordemoder; 9 Hjelpevaccinatører.

XIII. Bergens By.

Byen, der har et Fladeindhold af 0,01 Kvadratmil, og hvis Folkemængde den 31te December 1865 var 27 703, udgjør et Lægedistrikt, Bergens Stadsfysikat.

Sundhedstilstanden var ogsaa i dette Aar kun nogenlunde god; af epidemiske Sygdomme forekom Nervefeber ganske hyppigt, derimod vare Skarlagensfeber, Mæslinger og Kighoste sjeldnere end de nærmest foregaaende Aar. Lungebetændelse og catarrhalske Sygdomme overhovedet vare fremherskende især i den første Del og mod Slutningen af Aaret.

Dødeligheden var ikke liden; de Dødes Antal var 641 eller 21,8 pro mille af den beregnede Befolkning ved Aarets Midte (29 339). I det foregaaende Aar 609 eller

21,1 pro mille af Folkemængden og i 1867 644 eller 22,6 pro mille. I Femaaret 1861—65 udgjorde det gennemsnitlige aarlige Antal Døde 676 eller 25,1 pro mille af den beregnede Befolkning ved Femaarets Midte (26 905).

Til Oplysning om de **epidemiske Forholde** hidsættes følgende af Lægernes Opgaver sammendragne Tabel: (Se Tabellen paa næste Side.).

Nervefeber var meget udbredt, 292 Tilfælde behandles, af hvilke 29 endte dødeligt, (i 1868 behandledes 167 Tilfælde med 17 Dødsfald og i 1867 58 Tilfælde med

	Hele Aaret.		Tiden er op- givet for	Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.	Hele Aaret.	
	Behand- lede.	Der af Døde.														Ialt opgivne Angrebne.	Ialt op- givne Dødsfald.
Nervefeber	292	29	292	36	42	35	28	23	17	17	16	7	17	27	27	292	29
Simpel Feber	570	-	570	52	41	79	68	46	37	36	26	31	33	63	58	570	-
Barselfeber	27	4	27	11	7	3	1	-	-	-	-	-	2	2	1	27	4
Vandkopper	136	-	136	14	16	8	6	6	9	24	13	11	12	7	10	136	-
Skarlagensfeber	48	3	48	2	2	9	3	4	3	1	2	1	3	14	4	48	3
Mæslinger	214	2	214	26	29	31	51	23	24	6	7	5	3	9	-	214	2
Rosen	66	5	66	7	4	9	9	4	6	5	4	5	5	2	6	66	5
Kighoste	222	22	222	18	16	7	2	5	8	22	51	40	37	13	3	224	24
Diphtherisk Svælgbetændelse	55	4	55	6	11	5	-	4	3	2	3	8	1	4	8	60	9
Strubehoste	4	1	4	1	-	-	-	-	-	1	-	-	1	1	-	4	1
Kusma	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	2	-
Akut Bronchit	747	18	727	78	106	92	84	47	39	41	13	28	52	76	71	747	18
Andre catarrhalske Tilfælde	1 622	-	1 296	163	220	176	101	62	51	36	47	49	90	171	130	1 622	-
Lungebetændelse	339	50	339	38	27	38	25	34	33	27	18	10	15	38	36	339	50
Pleurit	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	3
Gigtfeber	94	-	94	16	18	9	9	2	2	5	9	6	5	6	7	95	1
Koldfeber	7	-	7	-	-	-	-	-	2	3	1	-	1	-	-	7	-
Diarrhoe (akut)	831	4	831	87	57	85	79	42	68	57	82	65	59	98	52	854	27
Cholera nostras	224	7	224	12	1	5	2	9	4	44	84	35	12	7	9	224	7
Blodgang	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1	-
Tilsammen	5 501	149	5 155	567	597	591	468	311	306	327	376	304	348	538	422	5 535	183

7 Dødsfald). Paa Byens Sygehus indlagdes 75, 9 laa tilbage fra foregaaende Aar; af 75 derfra Udskrevne vare 16 Døde. Af de for simpel Feber anmeldte 570 Tilfælde behandledes 27 paa Sygehuset og 1 paa Tugthusets Sygestue.

Af **Barselfeber** anmeldtes 27 behandlede Tilfælde med 4 Dødsfald; 1 af Tilfældene, der endte dødeligt, var Barselmani, 5 af Tilfældene, alle med heldigt Udfald, forekom blandt 73 Barselkoner paa Fødselsstiftelsen.

Skarlagensfeber, hvoraf er opgivet 48 behandlede Tilfælde med 3 Dødsfald forekom enkeltvis det hele Aar igjennem. (I foregaaende Aar anmeldtes 147 Tilfælde med ialt 10 Dødsfald og i 1867 427 behandlede Tilfælde med 26 Dødsfald).

Mæslingeepidemien fra 1868 (da der forekom 751 behandlede foruden en Mængde ubehandlede Tilfælde med 23 Dødsfald) vedblev ogsaa i heromhandlede Aar, fornemmelig i 1ste Halvaar; der anmeldtes 214 behandlede Tilfælde, hvoraf 2 endte dødeligt. I December iagttoges intet nyt Tilfælde.

Kighoste, der optraadte som udbredt Epidemi i 1867 og vedvarede hele 1868, forekom ogsaa i dette Aar temmelig jevnt, dog aftagende mod Aarets Slutning. Ialt er anmeldt 224 Angrebne og 24 Døde. (Aaret forud anmeldtes 278 behandlede Tilfælde med 18 Dødsfald og i 1867 394 med 20).

Af **diphtherisk Svælgbetændelse** er opgivet 60 Angrebne og 9 Døde. (I det foregaaende Aar 55 behandlede

Tilfælde med 3 Dødsfald). Af de 4 for **Strubehoste** Behandlede døde 1.

Catarrhalske Tilfælde. Af 747 for akut Bronchit Behandlede døde 18. For Forkjølelsesfeber, Laryngit og simpel Svælgbetændelse behandledes tilsammen 1 622 Syge, altsaa haves i det Hele Opgave over 2 258 catarrhalske Tilfælde med 18 Dødsfald; (i det foregaaende Aar 1 539 Behandlede og 19 Døde).

Lungebetændelse forekom i dette Aar meget hyppigt, idet der ialt er anmeldt 339 derfor Behandlede med 50 Dødsfald (Aaret forud 209 og 51). Af de Syge behandles paa Byens Sygehus 30, af hvilke 8 døde.

Af **Hjernebetændelse** og tuberkuløs Meningit er af 5 Læger anmeldt tilsammen 15 behandlede Tilfælde med 6 Dødsfald, 9 af Tilfældene vare hos Mænd, 3 hos Kvinder, Alder er opgivet for 10, alle Børn. Paa Dødslisten er Meningit og Encephalit opført som Dødsårsag 30 Gange, tuberkuløs Meningit 3 Gange og Kramper i Børnealderen 28 Gange, altsaa tilsammen 61 Dødsfald af disse Sygdomme.

Rheumatiske Sygdomme. Af Gigtfeber er anmeldt 95 Tilfælde, hvoraf 1 endte dødeligt. Af kronisk Rheumatisme er af 4 Læger opgivet 61 behandlede Tilfælde, Kjønnet er oplyst for 36, nemlig 21 Mænd og 15 Kvinder, Alderen for 20, alle Voxne.

De for **Koldfeber** Behandlede havde alle paadraget sig Sygdommen i Udlandet.

Af **akut Diarrhoe** er anmeldt 854 Tilfælde og 27 Døds-

fald, af **Cholera nostras** 224 med 7 Døde; tilsammen af begge Sygdomme 1 078 Tilfælde og 34 Dødsfald. (Aaret forud 1 280 Behandlede og 35 Døde).

Veneriske Sygdomme. Over de paa Byens Sygehus behandlede Tilfælde af Syphilis giver nedenstande Tabel en Oversigt:

	Tilbageliggende fra foreg. Aar.			Indkomne.			Af de indkomne lede af:			Udgaaede.			Tilbageliggende ved Aarets Udgang.			Samlet Antal Forplejningsdage.	Det gennemsnitlige Antal Forplejningsdage for hver Udskreven.
	Ialt.	Md.	Kv.	Ialt.	Md.	Kv.	primær.	sekundær.	tertiær.	helbredede	i Bedring.	Døde.	Ialt.	Md.	Kv.		
Byens Sygehus	10	6	4	38	16	22	7	25	6	39	2	1	6	2	4	2 834	67,5

27 for sekundær Syphilis Udskrevne forpleiedes i 1829 Dage eller 67,7 Dage hver. Ifølge de af Byens Læger til Sundhedskommissionen indsendte Lister udgjorde Antallet af de for Syphilis Behandlede (de paa Sygehuset Indlagte iberegnete), 172; paa Dødslisten findes opført 5 Dødsfald af denne Sygdom. Af samtlige Tilfælde ere 45 opgivne som primære, 96 som sekundære og 31 som tertiære; af 167, for hvem Alder er opgivet, vare 5 under og 162 over 15 Aar, Kjønnet er ikke opgivet for de privat Behandlede. For **Gonorrhoe** og **Urethrit** opgives 133 Behandlede, hvoraf 36 paa Byens Sygehus; Kjønn er kun opgivet for disse sidste, nemlig 6 Mænd og 30 Kvinder, Alder for 121, alle Voxne. Visitationen af de offentlige Fruentimmer udførtes 2 Gange ugentlig af 2 Bylæger.

Af **Spedalske** forpleiedes ved Udgangen af 1868 paa St. Jørgens Hospital 64, 6 indkom og 6 døde, altsaa var Belægget ved Udgangen af 1869 ligeledes 64, deraf 26 Mænd og 38 Kvinder. I Bergens By kjendtes ved Udgangen af 1868 udenfor St. Jørgens Hospital 13 Spedalske, i Aaret 1869 tilkom 3, som vare overseede ved tidligere Tællinger, 2 indlagdes i Stiftelser, Antallet ved Udgangen af 1869 var altsaa 14, 9 Mænd og 5 Kvinder.

Nedenstaaende Liste giver Oplysning om endel af Lægerne behandlede, væsentlig **kroniske Sygdomme**: (Se Tabellen paa modstaaende Spalte.)

Af de 102 anmeldte Tilfælde af **Fnat** behandledes 67 paa Byens Sygehus, 45 Mænd og 22 Kvinder. **Skurv** kan ikke sees at være behandlet i heromhandlede Aar.

De opførte 69 Dødsfald af **Svindst** udgjør 12,0 pCt. af samtlige af Lægerne opgivne ved Sygdom foraarsagede Dødsfald (551), i 1868 kjendtes 65 Dødsfald af Svindst eller 11,5 pCt. af de opgivne ved Sygdom foraarsagede Dødsfald (565).

Af de af **Kræft** anmeldte 12 Dødsfald vides 5 bevirket ved Kræft i Mavesækken og 3 i Livmoderen.

Vatersot. Af 22 dødeligt endende Tilfælde af denne

	Hele Aaret		Deraf vare		Deraf vare:		Kjønnet er op-		Hele Aaret		Deraf Døde.	
	Behandlede.	Ialt opgivne	Angrebne.	Ialt opgivne	Antal af anmeldte Læger.	Børn (under 15 Aar.)	Voxne (over 15 Aar.)	Alder er opgivet for.	Mandskøn.	Kvindskøn.	Kjønnet er opgivet for.	deraf Døde.
Fnat	102	102	47	102	2	42	60	102	47	23	70	-
Kjertelsyge og Rachit	46	47	101	47	2	33	12	46	26	20	46	1
Svindst	52	101	16	101	5	8	33	52	23	29	52	17
Kræft	8	16	42	16	5	-	7	8	4	4	8	4
Vatersot og Brights Sygdom	26	42	5	42	5	3	11	21	14	7	6	6
Blegsot	79	79	10	79	6	6	73	79	-	10	79	-
Menstruationsuordener	10	10	97	10	2	-	10	10	-	10	10	-
Cardialgi, kronisk Gastrit og Dyspepsi	167	171	5	171	5	9	97	106	52	59	111	-
Ormesygdomme	30	30	15	30	2	25	5	30	15	15	30	-
Drankersygdomme	4	4	4	4	2	-	1	4	4	-	4	2

og Brights Sygdom bevirkedes Døden 13 Gange ved sidstnævnte og 9 Gange ved førstnævnte.

De af **Cardialgi**, **kronisk Gastrit** og **Dyspepsi** anmeldte 4 Dødsfald falde alle paa kronisk Gastrit.

Drankersygdomme. De 2 opførte Dødsfald vare begge bevirkede af Delirium tremens.

Af **Forgiftninger** omtales 1 Tilfælde bevirket ved Sodalud, 2 ved Gammelost, samtlige med heldigt Udfald.

For **Sindssygdom** indkom paa Byens almindelige Sygehus 11 Individder, nemlig 4 Mænd og 7 Kvinder. 9 lede af Melancholi, 1 af Mani og 1 af Dements. 2 udgik helbredede, 4 i Bedring og 5 uhelbredede. Paa Bergens

Tugthus forekom 1 Tilfælde af Mani hos en Mand, som helbrededes, og 1 Tilfælde af Dements. 1 Læge i Byen behandlede 1 Tilfælde af Mani hos en Mand, som bedredes, og 1 Tilfælde af Dements ogsaa hos en Mand, hvor Tilstanden blev uforandret. 5 Personer ere opførte som døde af Sindssygdom. De inden Byen beliggende to Sindssygeasylers Belæg m. v. vil sees af Listen over de paa Rigets Sindssygeasylers behandlede Syge.

Af 59 opgivne Tilfælde af **Øiensygdomme** vare 27 serophuløse. 16 behandlede paa Byens Sygehus.

Over udførte **chirurgiske Operationer** giver følgende Tabel en Oversigt:

	Paa Sygehuset.	Udenfor Sygehuset.
Amputation af Læggen	2	-
— - en Finger	1	-
Borttagelse af forskellige Svulster	7	-
— - Lipom	-	1
— - en kavernøs Svulst paa Halsen	-	1
— - en Talgsvulst	-	5
— - Brystkjertelen	1	-
— - en Del af Penis	1	-
— - Ørepolyp	-	1
Ovariometri	-	1*)
Borttagelse af Polyp i Rectum	-	1
Operation for Fistula ani	-	1
— - Hæremund	1	-
— - Læbekræft	-	1
— - Phimosis	2	1
— - Vandbrok	2	-
— - vandsirende Ar	-	1
Paracentese af Underlivet	1	1
Punktion af Blæren	1	-
Reposition af luxeret Overarm	-	2
Tenotomi, Gjennemskjæren af Muskler eller Fascier	6	-
Forceret Bevægelse af Led	1	-
Øienoperationer.		
Borttagelse af Øieæblet	1	-
Extractio cataractæ	4	-
Iridektomi	3	-

Af **obstetriciske Operationer** sees følgende at være udførte: Paa Fødselsstiftelsen 4 Tangforløsninger; Indikationerne vare langsom Fødsel uden Fremgang, samtlige Koner og 3 af Børnene forbleve ilive, 1 af Børnene var dødfødt. Af Lægerne i Byen: 30 Tangforløsninger, 15 Gange formedelst Vemangel, Vesvækkelse eller

*) udført med heldigt Udfald af Professor Nicolaysen.

langsom Fødsel uden Fremgang, 11 Gange ved Bækken-sneverhed, 2 Gange ved fremfalden Navlesnor, 1 Gang for Placenta prævia og 1 Gang indiceret ved Fremfald af Moderskeden. Samtlige Koner forbleve ilive, af Børnene fødtes 25 levende, 2 vare dødfødte. 3 Vendinger, 2 Gange paa Grund af Tverleie, 1 Gang formedelst fremfalden Navlesnor, Udfaldet heldigt for baade Koner og Børn. 3 Perforationer, hos en 4de Gang Fødende, hvor Bækkenet var noget forsnevret og Tegn paa Livmoderbristning gjorde hastig Forløsning nødvendig, døde 30 Timer efter (W. Stabell); 1 hos en 11te Gang Fødende, Indikationen Pandeie, og 1 hos en Førstefødende, med Bækkensneverhed, begge Koner kom sig (Mohn). Ialt altsaa 40 obstetriciske Operationer, udførte af 8 Læger.

Paa Fødselsstiftelsen, hvor der i Aarets Løb indkom 73 Barselkvinder, forefaldt ligesaa mange Fødsler; samtlige Koner forbleve ilive, 1 Barn var dødfødt og 1 døde 1½ Døgn efter Fødselen.

Antallet af **Fødte** og **Døde** vil sees af følgende Opgave fra Stiftsprovsten:

Lægedistrikt.	Fødte.	Døde					Død- fødte.
		i Alt.	under 1 Aar.		mellem 1—15 Aar.	paa Barsel- seng.	
			i 1ste Døgn.	over 1 Døgn gamle.			
Bergens Stads- fysikat	953	641	3*)	148	105	5	32

Omkomne paa voldsom Maade 12.

Overskuddet af Fødte over Døde bliver altsaa 312 og Forholdet mellem begge = 100 : 65,2. Antallet af Børn, døde i 1ste Leveaar, udgjorde 15,8 pCt. af samtlige Fødte og 23,5 pCt. af samtlige Døde, Antallet af Børn, døde i Alderen mellem 1 og 15 Aar, 16,4 pCt. og Antallet af Børn, døde under 15 Aar, 39,9 pCt. af samtlige Døde. Af 5 Kvinder, der ifølge Prestelisterne døde paa Barselseng, kunne de 4 af Lægernes Dødslistes sees at være døde af Barselfeber.

Fra Lægerne have Opgave over 551 eller 87,6 pCt. af samtlige ved Sygdom foraarsagede Dødsfald (629). De hyppigste Dødsarsager vare: Svindsot (66), Hjernebetændelse, akut Hjernevatersot og Kramper i Børnealderen (tilsammen 61), Lungebetændelse (50), Diarrhoe og Cholera nostras (tilsammen 34), Alderdomssvaghed (34), Nervefeber (29), Kighoste (24), kronisk Bronchit (23), Vatersot og Brights Sygdom (22), Hjerneslag (21), Atrofi (20).

Til Oplysning om Dødsarsagerne hidsættes følgende af Stadsfysikus efter Lægernes Dødsanmeldelser sammenstillede Liste.

*) Efter Dødfødteanmeldelserne 5.

Liste over de af Lægerne opgivne Dødsårsager i Bergen i 1869 med Angivelse
af de Dødes Alder og Kjøen.

Dødsårsag.	Sum af begge Kjøn.	Deraf ere:		I 1ste Maa- ned.		i 2 og 3 Maa- ned.		i 4, 5 og 6 Maa- ned.		i 2det Halv- aar.		i 2det og 3die Aar.		i 4 og 5 Aar.		imel- lem 5-10 Aar.	imel- lem 10-15 Aar.	imel- lem 15-20 Aar.	imel- lem 20-30 Aar.	imel- lem 30-40 Aar.	imel- lem 40-50 Aar.	imel- lem 50-60 Aar.	imel- lem 60-70 Aar.	imel- lem 70-80 Aar.	imel- lem 80-90 Aar.	imel- lem 90-100 Aar.
		M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.
Abscessus	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
Angina diphtherit — membra- nacea ...	9	3	6	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	1	1	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Apoplexia cerebri	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Arthritis	21	12	9	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	2	1	5	3	2
Asphyxia	2	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
Atelectasis pulmo- num	2	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Atrophia	1	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Bronchitis acuta .	20	12	8	6	4	2	1	2	1	-	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
— chronica	18	11	7	-	-	1	-	1	2	3	1	3	-	-	-	1	-	-	-	1	-	1	2	-	1	1
Cancer*)	23	9	14	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	1	1	-	-	3	2	1	1	9
Carbunculus	12	6	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	2	4	2	2	1	-
Cholera nostras .	2	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	1	-
Convulsiones	7	3	4	-	-	-	-	1	2	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-
Cystitis	28	17	11	3	5	3	-	2	2	7	1	2	1	-	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
Debilitas congenit. — senilis ..	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
Delirium tremens	4	3	1	3	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	3	6	
Diarrhoea	34	12	22	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	3	6	5	12
Enteritis	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
Encephalitis & Me- ningitis	27	15	12	-	-	2	2	5	1	4	1	1	3	1	-	1	1	-	-	1	1	1	-	-	1	-
Embolia	12	9	3	-	-	3	2	1	-	3	-	1	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
Empyæma	30	21	9	-	-	-	-	1	1	4	2	6	1	4	1	2	2	2	-	1	-	-	1	1	1	-
Epilepsia	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Erysipelas	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Febris puerpera- lis **)	5	4	1	1	1	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
— rheumatica	4	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	2	-	-	-	-
— typhoidea .	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Gangræna senilis	29	19	10	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	1	-	1	2	-	7	3	5	2	2	-	1	-
Gastritis chron...	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-
Gonarthrocace ...	4	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-
Hernia	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
Hepatitis chron...	2	1	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-
Hydrops	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Hæmatemesis ...	9	4	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	1	-	2	2	-
Hæmoptysis	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Icterus	2	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-
Insania	2	2	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ileus	5	2	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	1	-	-	1	-	-	-	-
Inversio uteri ...	3	1	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	1	-
Leucæmia	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Lithiasis renalis .	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
Meningitis tuber- culosa	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Morbilli	3	-	3	-	-	1	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Morbus Brighti ..	2	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	13	8	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	2	-	2	-	1	1	3

*) Cancer uteri 3, cancer ventriculi 9; 3 Kvindekjøn, 6 Mandkjøn.

**) Af disse døde 1 af mania, puerperalis.

Dødsaaarsag.	Sum af begge Kjøn.	Deraf ere:		i 1ste Maa- ned.		i 2 og 3 Maa- ned.		i 4, 5 og 6 Maa- ned.		i 2det Halv- aar.		i 2det og 3dieAar.		i 4 og 5 Aar.		imel- lem 5-10 Aar.		imel- lem 10-15 Aar.		imel- lem 15-20 Aar.		imel- lem 20-30 Aar.		imel- lem 30-40 Aar.		imel- lem 40-50 Aar.		imel- lem 50-60 Aar.		imel- lem 60-70 Aar.		imel- lem 70-80 Aar.		imel- lem 80-90 Aar.		imel- lem 90-100 Aar.		
		M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	
Morbus ovariorum	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Obstructio alvi completa	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Paralysis	4	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	
Pericarditis	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Periostitis	1	-	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Peritonæitis	12	8	4	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	3	-	1	-	-	1	1	1	-	1	-	-	-	-	-	
Pleuritis	3	1	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Phthisis laryngea	3	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Pneumonia	50	26	24	-	-	2	-	2	4	3	1	4	4	-	-	-	-	-	1	-	3	2	1	1	2	4	3	5	2	1	2	1	4	-	1	-	-	
Pyæmia	2	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Scarlatina	3	1	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Scrophulosis	2	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Spasmus laryngis	1	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Spondylarthrocace	3	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Syphilis	5	2	3	-	-	1	2	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	
Strictura oesoph.	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Trismus neonator.	3	1	2	1	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Tuberculos. pulm.	66	31	35	-	-	-	-	-	-	2	-	-	1	2	-	1	1	2	1	2	2	9	10	7	10	7	3	3	-	3	-	-	-	-	-	-	-	
Tussis convulsiva	24	7	17	-	-	-	1	2	1	-	-	4	10	1	3	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Ulcus perforans coeci	1	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Vitia org. abdom.	7	4	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	3	-	2	-	-	-	-	-	-	-	
— cordis	3	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-		
— hepatis	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-		
— lienis .	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Tilsammen	551	293	258	19	14	15	9	19	14	28	11	31	26	11	7	5	15	4	7	7	5	20	17	26	20	31	22	26	17	24	24	18	32	9	16	-	2	

Veirliget var gennem den største Del af Aaret ubehageligt, især var Sommeren kold og trist.

Hygiæniske Forholde. Der fortsattes ogsaa i dette Aar med Anlæggelse saavel af offentlige som private Kloaker og Afløbsrender. Det fra Sundhedskommissionen tidligere indgivne Forslag om Reform i Byens Renovationsvæsen var fremdeles hvilende.

Fattigsygepleien besørgetes af 4 By- og Fattiglæger, hvoraf en tillige er Læge ved Arbeidsanstaltens Sygelokale. For Fattigvæsenets Regning behandledes i Hjemmet 140 Syge i 1ste Fattiglæge-Distrikt, 441 i 2det, 120 i 3die og 480 i 4de, tilsammen 1 181, med en Medicinudgift af 373 Spd. 30 Skill. (Aaret forud behandledes ialt 616 fattige Syge i Hjemmet.) Paa Byens Sygehus indlagdes for Fattigvæsenets Regning 339 Syge med en Udgift af 4 481 Spd. 34 Skill.; paa Arbeidsanstaltens Sygelokale indlagdes 115 Syge for Fattigvæsenets Regning med en Udgift af 645 Spd.; paa Fødselsstiftelsen indlagdes 7 Fødsende med en Udgift af 35 Spd.; paa Byens Sindssygeasyl behandledes 43, paa Rosenbergs Asyl og paa Møl-

lendals 1. Kurudgiften udgjorde tilsammen 5 406 Spd. 49 Skill.

Sundhedskommissionen afholdt 30 Møder, desuden undersøgte Kommissionen oftere paa selve Aastederne paa klagede Misligheder i sanitær Henseende. 2 af By- og Fattiglægerne udførte Visitation af Emigrantskibe.

De **Vaccineredes** Antal udgjorde 291, hvoraf 266 vaccineredes af den offentlige Vaccinator, Stadsfysikus, de øvrige i 2 Lægers Privatpraxis. At saa faa vaccineredes privat antages for en Del begrundet i den usædvanlig kolde Sommer. I foregaaende Aar udgjorde de Vaccineredes Antal 1 623. Eleverne ved Jordemoderskolen bleve underviste i at vaccinere og opsamle Vaccinelymfe. Til Distriktslæger og Hjelpevaccinatorer fersendtes 318 Rør med Vaccinelymfe.

1 **Syns- og Obduktionsforretning** udførtes over Liget af en Mand, som antagelig havde ligget i Søen i 16 Døgn, og hvis Død syntes forbundet med mistænkelige Omstændigheder. Sandsynligheden talte for, at han var død ved

Drukning. Derhos afgaves 1 Erklæring over en Tiltalts Sindstilstand.

Af **Sygehuse** fandtes foruden Fødselssiftelsen: Kommunens Sygehus og dens Sindssygeasyl, Rosenbergs private Sindssygeasyl samt St. Jørgens Hospital for Spedalske.

Følgende er en Oversigt over de paa Bergens kommunale Sygehus indkomne Tilfælde:

Febre	128
Akute Sygdomme i Aandedræts- og Cirkulationsorganerne	60
Kroniske — — — — —	13
Sygdomme i Nervesystemet, Sindssygdomme	36
Akute Sygdomme i Fordøjelsesapparatet	6
Kroniske — — — — —	16
Uterinsygdomme, Menstruationsanomalier, Barselsygdom	6
Sygdom i Urinveiene, Vatersot	5
Blodsygdomme, Ernæringssygdomme, Gulsot, Alderdomssvaghed	15
Kronisk eller afebril Rheumatisme	16
Læsioner	77
Phlegmone, Abscesser, Ulcera	26
Kræftagtige Sygdomme og Svulster overhovedet	10
Dannelsesfeil og Deformiteter	3
Ben- og Ledsygdomme	27
Øiensygdomme	23
Chirurgiske Sygdomme i Urinveiene og Kjønsorganerne	11
Syphilis, Bubo	38
Gonorrhoe, Urethrit o. s. v.	36

Lateris 552

Transport 552

Epididymit, Orchit	5
Excoriationes, Verrucae	10
Hudsygdomme	77
Forskjellige andre Sygdomme	20

Tilsammen 664

Angaaende Behandlingens Udfald, Behandlingsdagens Antal m. m. henvises til Sygehuslisten.

Paa Tugthusets Sygestuer behandledes 35 syge Fanger, af hvilke 5 vare tilbageliggende fra det foregaaende Aar; af 30 Udskrevne døde 4. Forpleiningsdagens Antal udgjorde 1421 eller 47,4 for hver Udskreven. Medikamentudgiften 40 Spd. Paa Arbeidsanstaltens Sygestuer behandledes 115 Syge (57 tilbageliggende fra det foregaaende Aar). Forpleiningsdagens Antal var 20 440 eller gennemsnitlig for hver Patient 177,7 Dage. Medikamentudgiften 90 Spd.

Badeindretninger. Ved Byen findes 1 Søbadeindretning og paa Sygehuset 1 Damp- og Karbadeindretning, paa hvilken sidste af de Syge toges 6 400 Bad og af Folk fra Byen 6 786.

Byens 3 **Apotheker** fandtes ved Visitationen i Orden. Personalet bestod, foruden Apothekerne, ved Svaneapotheket af 2 examinerede Medhjelpere og 2 Disciple, ved Løveapotheket af 1 examineret Medhjælper og 2 Disciple og ved Elefantapotheket af 2 examinerede Medhjelpere. Paa Løveapotheket afholdtes en Medhjælperprøve.

Medicinalpersonalet bestod af 18 Læger, af hvilke en ikke praktiserede (desuden var Distriktslægen i nordre Midthordland bosat i Bergen), 2 Tandlæger, 1 Dyr læge og 16 Jordemødre, hvoraf 1 ikke praktiserede.

XIV. Nordre Bergenhus Amt.

Amtet, hvis Fladeindhold udgjør 142,93 norske Kvadratkilometer, havde ved Folketællingen den 31te December 1865 86 803 Indbyggere. Det er inddelt i 10 Lægedistrikter, nemlig:

1. Lærdals Distrikt (28,96 n. □ M.), indbefattende:

Herrederne Lærdal og Borgund

med 3 740 Indbyggere.

Transport 3 740 Indbyggere.

Aardal . . . med	1 791	—
Aurland . . . -	2 497	—
og en Del af Fresvik Annex til Le-		
kanger . . . -	47	—

tilsammen 8 075 Indbyggere.

2. Indre Sogns Distrikt (21,48 n. □ M.), indbefattende:	
Herrederne Lyster . . . med	4 057 Indbyggere.
Justedal . . . -	885 —
Hafslo . . . -	3 265 —
Sogndal . . . -	3 872 —
tilsammen	12 079 Indbyggere.
3. Midtre Sogns Distrikt (14,84 n. □ M.), indbefattende:	
Herrederne Lekanger (med Undtagelse af en Del af	
Fresvik) . . . med	2 360 Indbyggere.
Balestrand . . . -	2 204 —
Vik -	3 217 —
tilsammen	7 781 Indbyggere.
4. Ytre Sogns Distrikt (12,56 n. □ M.), indbefattende:	
Herrederne Evindvik . . . med	3 018 Indbyggere.
Utvær . . . -	1 384 —
Ladvik og Brække -	2 042 —
Klævold . . . -	1 555 —
Bø Annex til Hyl-	
lestad . . . -	594 —
tilsammen	8 593 Indbyggere.
5. Ytre Søndfjords Distrikt (6,12 n. □ M.), indbefattende:	
Herrederne Hyllestad (Bø Annex undtaget)	
med	1 881 Indbyggere.
Askevold . . . -	3 065 —
Ytre Holmedal -	3 779 —
tilsammen	8 725 Indbyggere.
6. Indre Søndfjords Distrikt (18,66 n. □ M.), indbefattende:	
Herrederne Indre Holmedal med	3 450 Indbyggere.

Transport	3 450 Indbyggere.
Jølster . . . -	2 580 —
Førde . . . -	5 477 —

tilsammen 11 507 Indbyggere.

7. Kins Distrikt (7,42 n. □ M.), indbefattende:	
Ladestedet Florøen . . . med	346 Indbyggere.
Herrederne Kin -	4 679 —
Bremanger . . . -	1 852 —
Vefring . . . -	1 407 —
tilsammen	8 284 Indbyggere.
8. Ytre Nordfjords Distrikt (4,71 n. □ M.), indbefattende:	
Herredet Selø med	4 018 Indbyggere.
Rugsunds Annex af Daviken -	1 575 —
tilsammen	5 593 Indbyggere.
9. Nordfjordeidets Distrikt (5,29 n. □ M.), indbefattende:	
Herrederne Eid med	2 918 Indbyggere.
Daviken (med	
Undtagelse af	
Rugsunds Annex) -	1 481 —
tilsammen	4 399 Indbyggere.
10. Indre Nordfjords Distrikt (22,89 n. □ M.), indbefattende:	
Herrederne Horningdalen . med	1 612 Indbyggere
Gloppen . . . -	4 705 —
Indviken . . . -	3 017 —
Stryn -	2 433 —
tilsammen	11 767 Indbyggere

Sundhedstilstanden betegnes fra de fleste Lægedistrikter som god; fra indre og ytre Sogn samt Nordfjordeidets Distrikter angives den som mindre god paa Grund af Nervefeber, Mæslinger og Kighoste. Naar undtages Kighoste, var de epidemiske Sygdomme ikke meget udbredte.

Dødeligheden var ikke stor, idet de Dødes Antal udgjorde 1 356 eller 15,7 p. m. af den beregnede Befolkning ved Aarets Midte (86 505). I det foregaaende Aar døde 1 242 eller 14,4 p. m. og i 1867 1 347 eller 15,7 p. m. I Femaaret 1861—65 udgjorde det gennemsnitlige aarlige Antal Døde 1 394 eller 16,3 p. m. af den beregnede Befolkning ved Femaarets Midte (85 476).

Til Oplysning om de **epidemiske Forholde** hidsættes følgende af Lægernes Opgaver sammendragne Tabel: (Se Tabellen paa næste Side.)

Nervefeber, hvoraf er anmeldt 150 Tilfælde med 20 Dødsfald, havde intetsteds betydelig Udbredning. Fra ytre Sogn, hvor Sygdommen var mest udbredt, betegnes den som Ileotyrhus. Til de fleste Distrikter antages Smitte hjembragt fra Vaarsildfisket eller Bergen. I Lærdals Distrikt ophørte en fra det foregaaende Aar vedvarende Epidemi ved Udgangen af dette Aars Februar Maaned. (I det foregaaende Aar behandledes 173 og døde 21 af Nervefeber.)

Foruden de af **Barselfeber** opgivne 14 Tilfælde med 5 Dødsfald omtales fra indre Nordfjords Distrikt 1 Tilfælde af Barselmani, der helbrededes.

Skarlagensfeber, hvoraf anmeldtes 17 Tilfælde, forekom kun ganske sporadisk. (Aaret forud behandledes 23, hvoraf 1 døde.)

Af **Mæslinger** er anmeldt 35 Tilfælde med 1 Dødsfald

	Hele Aaret.		Tiden er op- givet for	Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
	Behand- lede.	Deraf Døde.													
Nervefeber	147	17	127	10	15	13	15	14	22	12	7	6	5	6	2
Simpel Feber	60	-	44	3	1	4	6	9	4	7	2	1	5	-	2
Barsel-feber	13	4	13	2	-	4	-	-	1	-	2	2	-	1	1
Vandkopper	4	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4
Skarlagensfeber	17	-	17	4	3	1	-	-	3	3	-	-	-	-	3
Mæslinger	35	1	24	3	2	1	1	-	4	1	1	5	1	3	2
Rosen	21	-	19	2	-	1	5	1	1	2	2	1	2	1	1
Kighoste	255	8	255	-	18	9	14	33	8	9	37	67	33	17	10
Diphtherisk Svælgbetændelse ..	10	1	10	-	-	2	1	1	1	-	2	3	-	-	-
Strubehoste	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kusma	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
Akut Bronchit og andre catarrh. Tilfælde	439	10	305	37	29	30	36	32	20	21	22	25	15	13	25
Lungebetændelse	87	14	75	9	6	12	6	14	1	7	5	3	2	7	3
Pleurit	26	1	23	3	4	4	2	4	1	2	-	-	1	1	1
Gigtfeber	40	1	35	3	-	4	1	8	2	4	2	4	2	1	4
Koldfeber	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Diarrhoe (akut) og Cholera no- stras	194	5	163	9	7	13	12	21	16	24	11	15	11	13	11
Blodgang	23	1	23	-	-	2	-	4	8	2	3	2	-	1	1
Skjørbug	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tilsammen	1378	64	1138	85	85	100	99	141	92	94	96	134	77	65	70

	Hele Aaret		Fordeling paa Lægedistrikterne.																			
	Ialt opgivne Angrebne.	Ialt opgivne Døde.	Lærdal.		Indre Sogn.		Midtre		Ytre		Ytre Søndfjord.		Indre Søndfjord.		Kin.		Ytre Nordfjord.		Nordfjord- eidet.		Indre Nordfjord.	
			Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.
Nervefeber	150	20	6	1	21	4	6	1	45	7	-	-	9	3	22	1	5	1	18	-	18	2
Simpel Feber	60	-	-	-	6	-	-	-	21	-	-	-	-	-	8	-	21	-	2	-	2	-
Barsel-feber	14	5	-	-	3	-	2	1	-	-	-	-	1	1	1	-	3	2	3	1	-	-
Vandkopper	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	-	-	-
Skarlagensfeber	17	-	4	-	3	-	-	-	5	-	1	-	-	-	4	-	-	-	-	-	-	-
Mæslinger	35	1	-	-	17	-	-	-	7	1	-	-	-	-	10	-	1	-	-	-	-	-
Rosen	21	-	-	-	-	-	1	-	6	-	-	-	-	-	8	-	1	-	3	-	2	-
Kighoste	264	17	-	-	106	3	3	-	46	4	1	1	9	-	4	-	-	-	54	7	41	2
Diphtherisk Svælgbetæn- delse	10	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	9	1	-	-	-	-
Strubehoste	2	2	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-
Kusma	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
Akut Bronchit og andre catarrhalske Tilfælde	444	15	1	1	21	1	10	-	12	-	3	1	13	1	42	3	228	1	17	-	97	7
Lungebetændelse	97	24	-	-	8	3	13	1	8	2	10	9	5	2	18	3	14	1	11	1	10	2
Pleurit	27	2	-	-	3	-	2	-	2	-	-	-	1	-	3	1	11	1	-	-	5	-
Gigtfeber	40	1	-	-	7	-	-	-	1	-	2	1	-	-	5	-	18	-	5	-	2	-
Koldfeber	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-
Diarrhoe (akut) og Cho- lera nostras	198	9	-	-	23	1	4	-	25	3	4	1	3	1	27	2	83	1	12	-	17	-
Blodgang	23	1	-	-	2	1	-	-	-	-	13	-	1	-	-	-	4	-	3	-	-	-
Skjørbug	3	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tilsammen	1412	98	12	3	224	13	41	3	178	17	34	13	42	8	152	10	401	8	133	10	195	13

(i det foregaaende Aar 131 Behandlede og 2 Døde). I Lærdals, indre Sogns og Nordfjordeidets Distrikter skal Sygdommen have været meget udbredt, men ganske faa

Tilfælde kom under Lægebehandling. Blandt Fiskere paa Vaarsildfisket forekom ogsaa en Del Tilfælde.

Af Kighoste opføres 264 behandlede Tilfælde med 17

Dødsfald. (I 1868 anmeldtes 118 behandlede Tilfælde og 40 Dødsfald.) Næsten i samtlige Lægedistrikter siges Sygdommen at have været meget udbredt. I Nordfjordeidet og indre Nordfjord observeredes, at saavel Kighoste som Mæslingeepidemien gik fra Vest mod Øst.

Af **diphtherisk Svælgbetændelse** anmeldtes 10 Tilfælde med 1 Dødsfald; af **Strubehoste** 2 Tilfælde, der endte dødeligt. (I det foregaaende Aar henholdsvis 23 Behandlede med 3 Døde og 3 Tilfælde, hvoraf 2 endte dødeligt).

Af **catarrhalske Sygdomme** er opgivet 444 Tilfælde og 15 Dødsfald, af hvilke 210 og 13 falde paa akut Bronchit. (For 1868 opgaves 334 Behandlede og 8 Døde af catarrhalske Tilfælde).

Af **Hjernebetændelse** er anmeldt 14 behandlede Tilfælde med 10 Dødsfald; paa Fortegnelserne over Døde findes opført 15 Dødsfald, fordelte paa Lægedistrikterne saaledes: Lærdal 2, indre Sogn 4, ytre Sogn 2, ytre Søndfjord 5, Kin og indre Nordfjord hver 1. Fra ytre Søndfjord opgives 4 af Tilfældene som Meningitis cerebrospinalis epidemica, hvoraf 2 endte dødeligt.

Kronisk Rheumatisme omtales fra Lærdals Distrikt som meget hyppig; de pludselige Afvexlinger mellem mildt Havklima, Kulde og Fjeldsno antages at have Indflydelse i denne Henseende (N. Heiberg). Fra hele Amtet er anmeldt 158 behandlede Tilfælde.

De opførte 2 Tilfælde af **Koldfeber** forekom hos Fiskere under Vaarsildfisket.

Af **akut Diarrhoe** og **Cholera nostras** er opgivet 198 Tilfælde og 9 Dødsfald (Aaret forud 213 og 5).

Af **Skjørbug** forekom enkelte lette Tilfælde hos fattige Børn i Aardals Prestegjeld; de 3 opførte Tilfælde iagttoges i indre Sogn.

Af **Syphilis** opgives 6 Tilfælde at være komne under Behandling i Hjemmet, deraf 2 i hvert af indre Sogns og Nordfjordeidets Distrikter samt 2 paa Vaarsildfisket. Sygdomsform, Køn og Alder er opgivet for 4, nemlig 1 Gang primær, 1 Gang sekundær og 2 Gange tertiær Form, 3 vare Mænd og 1 Kvinde, alle Voxne. Om Indsendelser af Syphilitiske til Sygehus i Bergen er kun fra Lærdals Distrikt meddelt Oplysning, nemlig for 1 Kvinde med sekundær Syphilis. Gonorrhoe er opgivet behandlet hos 35 voxne Mænd, hvoraf 22 i ytre Nordfjord, 1 i Nordfjordeidet og 12 paa Fisket.

Antallet af **Spedalske** udgjorde ifølge Overlægens Beretning ved Udgangen af det foregaaende Aar 322. I 1869 tilkom 57, hvoraf 18 overseede ved tidligere Tællinger, 9 hjemkom fra Stiftelser, og 30 vare nye Tilfælde. Afgangen i dette Aar var 81, af hvilke 1 var helbredet, 1 udflyttet, 52 indlagte i Stiftelser, 3 feilagtig opførte og

24 døde. Det kjendte Antal Spedalske i Distrikterne var saaledes ved 1869 Aars Udgang 298, 152 Mænd, 146 Kvinder, fordelte paa de forskellige Lægedistrikter saaledes:

Lærdal	15	Indre Søndfjord . . .	65
Indre Sogn	29	Kin	49
Midtre —	27	Ytre Nordfjord . . .	18
Ytre —	30	Nordfjordeidet . . .	19
— Søndfjord	26	Indre Nordfjord . .	20

Nedenstaaende Liste giver Oplysning om endel af Lægerne behandlede, væsentlig **kroniske Sygdomme**. (Se Tabellen paa næste Side.)

Fnat omtales fra Lærdal og Sogn som meget udbredt, derimod fra Nordfjord som sjelden. Fra indre Nordfjord anføres 2 Tilfælde af Oestrus-Larve hos 2 Børn, der havde leget meget sammen i Nærheden af et Fjøs (Grimsgaard). Af forskellige Hudsygdomme, væsentlig Eczem, er af 5 Læger opgivet tilsammen 36 behandlede Tilfælde.

Kjertelsyge anføres at være hyppig i Lærdal.

Svindstot. Forholdet mellem opgivne Dødsfald af Svindstot og samtlige opgivne Dødsaaarsager i de enkelte Lægedistrikter var i heromhandlede Aar følgende:

Lægedistrikt.	Opgivne Dødsfald af Svindstot.	Opgivne Dødsaaarsager ialt.	Forhold i pCt.
Lærdal	2	18	11,1
Indre Sogn	11	45	24,4
Midtre —	1	20	5
Ytre —	4	51	7,8
— Søndfjord	10	86	11,6
Indre —	2	15	13,3
Kin	-	26	-
Ytre Nordfjord	1	36	2,8
Nordfjordeidet	4	32	12,5
Indre Nordfjord	-	39	-
Nordre Bergenhus Amt	35	368	9,5

I det foregaaende Aar var Procentforholdet for det hele Amt 9,1.

For 17 af de af **Kræft** Døde er Sygdommens Sæde opgivet, nemlig 2 Gange Brystkjertelen, 12 Gange Mavesækken og 3 Gange Ansigtet.

Af de 14 Dødsfald, der skyldtes **Vatersot** og **Brights Sygdom**, kunne 2 sees at være bevirkede af sidstnævnte Sygdom.

Blegsot og **Anæmi** omtales fra indre Sogns Lægedistrikt som særdeles hyppig. Ogsaa fra Lærdals og midtre Sogns Distrikter nævnes Sygdommen som almindelig.

	Hele Aaret.				Deraf vare				Deraf vare				Fordeling paa Lægedistrikterne.																		
	Behandlede.	Deraf døde.	Kjønn er opgivet for.	Mandskøn.	Kvindeskøn.	Alder er opgivet for.	Børn (under 15 Aar.)	Voxne (over 15 Aar.)	Antal af anmeldende Læger.	Ialt opgivne Angrebne.	Ialt opgivne Døde.	Lærdal.		Indre Sogn.		Midtre —		Ytre —		Ytre Søndfjord.		Indre —		Kin.		Ytre Nordfjord.		Nordfjordeidet.		Indre Nordfjord.	
												Tilf.	Bedf.	Tilf.	Bedf.	Tilf.	Bedf.	Tilf.	Bedf.	Tilf.	Bedf.	Tilf.	Bedf.	Tilf.	Bedf.	Tilf.	Bedf.	Tilf.	Bedf.	Tilf.	Bedf.
Fnat	69	—	65	31	34	64	37	27	7	69	—	—	—	—	15	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Skurv	4	—	4	2	2	4	3	1	3	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kjertelsyge	62	—	61	33	28	61	49	12	8	62	—	—	—	—	14	—	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Rachit	5	—	5	4	1	5	5	—	4	5	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Svindot	56	20	54	25	29	54	1	53	9	71	35	—	—	—	21	11	5	1	4	12	10	3	2	4	—	—	—	—	—	—	—
Kræft	24	18	23	12	11	23	—	23	9	30	24	—	—	—	7	7	4	3	2	1	2	2	1	1	2	2	1	—	—	—	—
Vatersot og Brights Sygdom	23	7	23	8	15	22	1	21	8	30	14	—	—	—	2	1	—	—	5	3	4	1	2	—	—	—	—	—	—	—	—
Blegot og Anæmi	224	—	224	24	200	224	42	182	7	224	—	—	—	—	165	—	27	—	8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Menstruationsuorden	43	—	43	—	43	43	2	41	5	43	—	—	—	—	—	—	—	—	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Cardialgi, kronisk Gastrit og Dyspepsi	255	3	213	122	91	211	13	198	11	255	3	—	—	—	41	—	11	—	26	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ormesygdomme	69	—	69	45	24	69	52	17	6	69	—	—	—	—	19	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Drankersygdomme	3	—	3	—	3	3	—	3	2	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Fnat.....
 Skurv.....
 Kjetelsyge.....
 Rachit.....
 Svindsot.....
 Kræft.....
 Vatersot og Brights Sygdom.....
 Blegst og Anæmi.....
 Menstruationsuordener.....
 Cardialgi, kronisk Gastrit og Dyspepsi.....
 Ormesygdomme.....
 Drankersygdomme.....

De under Cardialgi, Dyspepsi og kronisk Gastrit opførte 3 Dødsfald skyldes alle sidstnævnte Sygdom.

De 3 Tilfælde af Drankersygdomme vare Delirium tremens hos fremmede Søfolk.

Sindssygdomme. For Amtskommunens Regning forpleiedes ved Udgangen af 1869 i Asyler i Bergen 27 Sindssyge, i Hjemmet 80, nemlig 36 Mænd og 44 Kvinder.

Nedenstaaende Liste giver Oplysning om de Sindsyge, der forpleiedes udenfor Asyler; om de for Fattigkassens og for privat Regning forpleiede ere Opgaverne ikke fuldstændige.

Lægedistrikt.	For Amtskommunens Regning.	For Fattigkassens Regning.	For privat Regning.
Lærdal	5	2	5
Indre Sogn	10	—	3
Midtre —	6	—	—
Ytre —	6	3	13
— Søndfjord	8	—	—
Indre —	20	—	—
Kin	4	3	—
Ytre Nordfjord	3	—	—
Nordfjordeidet	1	—	1
Indre Nordfjord	17	—	—
Tilsammen	80	8	22

Amtskommunekassens Udgifter for de udenfor Asyler Forpleiede udgjorde 2 185 Spd. 60 Skill.; dens Udgifter til Medicinalvæsenet i det Hele var 10 354 Spd. 103 Skill. Af nye Tilfælde af Sindssygdom nævnes 15; Formen er opgivet for 5 af disse, nemlig 4 Tilfælde af Melancholi, 1 af Mani. 3 Syge kunne sees at være helbredede, hvoraf 1 med Mani og 1 med Melancholi. Af de Syge var 1 hjemmehørende i hvert af Lærdals, indre Sogns, midtre Sogns, ytre Sogns og indre Søndfjords Distrikter, 2 i hvert af Kins og Nordfjordeidets og 3 i hvert af ytre Søndfjords og indre Nordfjords Distrikter; Kjøen og Alder er opgivet for 11, hvoraf 3 Mænd og 8 Kvinder, alle Voxne.

Af **chirurgiske Operationer** opgives udførte: 4 Exarticulationer af Fingre eller Led af samme, 1 Borttagelse af Læbekræft, 1 Do. af Lipom, 1 Do. af Uterinpolyp, 1 Do. af Glandelhævelse paa Halsen, 1 Do. af Sæksvulst, 3 Do. af Talgsvulst, 3 Do. af Teleangiectasi, 1 Operation for Phimose, 4 Gange Paracanthese af Underlivet hos 2 Individ, 4 Punktioner for Vandbrok, hvoraf 2 hos samme Individ, 1 Do. af Hygroma patellæ, 6 Repositioner af luxe-

rede Led, 2 af indeklemt Brok og 2 Kataraktoperationer ved Discision samt 3 Iridektomier.

Følgende **obstetriciske Operationer** angives udførte af Læger: 10 Tangforløsninger. Indikationerne vare 7 Gange Vemangel eller Vesvækkelse, 2 Gange Bækken-sneverhed, 1 Gang er ingen Indikation opgivet. Af Konerne forbleve 9 ilive, 1 døde 12 Timer efter Forløsningen. Af Børnene fødtes 5 levende og 5 døde. 3 Vendinger, alle paa Grund af Tverleie. 2 af Konerne forbleve ilive, 1 døde 1 Døgn efter Vending af 2den Tvilling. 2 af Børnene fødtes levende, 1 dødt. 4 kunstige Forløsninger af Efterbyrden, 1 Gang paa Grund af Åtoni og 1 formedelst Strikur, for 2 er Indikationen uopgivet. Udfaldet var heldigt for samtlige Koner. Ialt 17 obstetriciske Forretninger, af hvilke 2 i Lærdals, 1 i indre og 3 i ytre Sogns, 2 i indre Søndfjords, 2 i Kins, 3 i ytre Nordfjords, 1 i Nordfjordeidets og 3 i indre Nordfjords Distrikt. Desuden opføres fra Nordfjordeidet en kunstig Forløsning af en Moia carnosia i 3die Maaned med heldigt Udfald.

Jordemoderhjelp. I ytre Sogns Lægedistrikt, der har 3 Jordemødre, bistod Jordemoderen i Evindvik ved 13, i Sulen ved 7 og i Ladvik ved 8 Fødsler. Den Førstnævnte udførte 2 Vendinger, begge paa Grund af Tverleie, Mødrene kom sig, Børnene vare dødfødte, samt 3 Gange Forløsning af Efterbyrden; 1 saadan udførtes ogsaa af Jordemoderen i Ladvik.

Antallet af **Fødte og Døde** vil sees af følgende Tabel:

Lægedistrikt.	Fødte.	Døde.					Død- fødte.
		i Alt.	under 1 Aar.		mellem 1 og 15 Aar.	paa Barsel- seng.	
			i 1ste Døgn.	over 1 Døgn gamle.			
Lærdal	255	115	1	30	16	-	9
Indre Sogn	315	181	-	47	28	1	20
Midtre —	246	139	4	42	17	1	13
Ytre —	207	141	-	27	10	-	17
— Søndfjord . . .	204	157	1	22	14	-	11
Indre —	292	155	2	36	21	1	18
Kin	214	107	1	17	10	2	3
Ytre Nordfjord . .	184	124	3	24	13	3	7
Nordfjordeidet . .	145	82	1	23	10	1	5
Indre Nordfjord . .	308	155	3	35	19	-	10
Nordre Bergen- hus Amt	2 340	1 356	16*	303	158	9	113

Omkomne paa voldsom Maade.....83.

For det hele Amt bliver der et Overskud af 984 Fødte over Døde og Forholdet mellem hine og disse = 100 : 57,9. Antallet af Børn, døde i første Leveaar, udgjorde 13,6

*) Ifølge Dødfødteanmeldelserne 20.

pCt. af samtlige Fødte og 23,5 pCt. af samtlige Døde. Antallet af Døde mellem 1 og 15 Aar udgjorde 11,7 pCt. og Antallet af Døde under 15 Aar 35,2 pCt. af samtlige Døde. Foruden de paa Prestelisterne opførte 9 paa Barselseng Døde kunne af Lægernes Beretninger endnu 2 Koner sees at være døde i ytre Sogn, ialt altsaa 11. Dødsarsagen er opgivet for 6, nemlig for 5 Barselfeber og for 1 Livmoderblødning 8 Dage efter Forløsningen. 1 døde uforløst efter Forsøg paa Forløsning med Tang og flere forgjæves Vendingsforsøg (jevnt forsnevret Bækken, Aabel).

Lægernes Dødslisters indeholde Opgave over 368 eller 28,9 pCt. af samtlige ved Sygdom foraarsagede Dødsfald (1 273). De hyppigste Dødsarsager vare: Alderdomssvagthed (49), Svindsot (35), medfødt Svaghed (31), Lungebetændelse og Kræft (hver 24), Nervefeber (20), Kighoste (17), Hjernebetændelse (15), Vatersot og Brights Sygdom (14), akut Bronchit (13) og Spedalskhed (11).

Veirliget skildres som mindre gunstigt, Sommeren var regnfuld og lidet varm, Vinteren kold og stormende; fra ytre Nordfjord anføres, at Veirliget var „værre end i de sidste 20 Aar.“ Et Par af Lægerne omtaler Aarsvæksten som mislig, medens derimod Vaarsildfisket var adskilligt rigere end i det foregaaende Aar, da Fisket mislykkedes.

Levemaade og hygiæniske Forholde. Fra indre Sogn bemærkes, at Fremgang i Folkets Renlighedsforholde, Levemaade og øvrige Stel er mærkbar, samt at Brændevinsdrik er i Aftagende. Fra ytre Søndfjord omtales, at der bygges hensigtsmæssigere Boliger, og at større Renlighed spores. Fra Nordfjordeidet klages over det store Misbrug af Aareladninger, som fremdeles raader, „største Delen af Almuen synes ikke at kunne modstaa en Blodtagers Nærværelse, Anledningen maa benyttes, medens den er der. I Sygdomstilfælde er Aareladning saagodtsom udelukkende det Første, der gribes til, og hjælper den ikke første Gang, sendes i Regelen Bud til en anden Blodtager, som maaske kunde være heldigere til at træffe den rette Aare.“ (A. Koren.) Fra Kin anføres, at Børn fra de indre Fjorde, Jølster, Haukedalen, Viksdalen og Holsten, ofte tjene som Gjætere ude ved Kysten, hvor de lide meget ondt af Kulde og Væde, og at disse meget ofte senere i Livet angribes af Spedalskhed, uagtet Sygdommen i deres Fødeegn er sjelden. (U. Høst.)

Fattigsygepleien. For Fattigkommunernes Regning opgives at være behandlede:

i Lærdals Lægedistrikt .	108
i indre Sogns — .	221
i midtre — Distr.(1steHalvaar) 56	
i ytre — —	139
i — Søndfjords Lægedistrikt	43
i indre — —	80
i Kins — —	141
i ytre Nordfjords —	12, Udgift til Medicin 10
	Spd. 111 Skill.
i indre — —	96, Udgift til Medicin 65
	Spd. 104 Skill.

Fra Nordfjordeidet og fra midtre Sogn for 2det Halvaar er Opgave ikke meddelt over Antallet af de behandlede fattige Syge.

Paa Vaarsildfisket i det nordre Distrikt (derunder indbefattet Søndmør-Fisket) er Sundhedstilstanden opgivet at have været god med Undtagelse af i Kallevaag, hvor den var mindre god. Der behandledes af 4 Fiske-læger for Fiskefondets Regning 413 og ialt 858 Syge, hvoraf 6 døde. 82 af de Syge indlagdes i Sygehuse nemlig 71 i Florø og 11 i Sandshavn paa Søndmøre. Af de 6 Dødsfald indtraf de 3 i Florø Sygehus, de øvrige paa Fiskeværene. Af epidemiske Sygdomme iagttoges ved Fisket 23 Tilfælde af Nervefeber og 18 af Mæslinger; af andre Sygdomme var især forskellige ydre Beskadigelser, hvortil ogsaa regnes Værkefingre, samt catarrhalske og rheumatiske Tilfælde almindelige.

I **Sundhedskommissionerne** afholdtes: i Lærdals Distrikt 3 Møder, et i hvert af Herrederne Borgund, Aardal og Aurland, intet i Lærdals Herred, da Ordføreren var forhindret ved Forretninger; i indre Sogn 2 Møder, et i Lyster og et i Jostedal; i midtre Sogn 1 Møde i Lekan-ger; i ytre Sogn 3 Møder, et i hvert af Herrederne Gulen, Utvær og Ladvik, i Klævold blev et berammet Møde ikke afholdt paa Grund af Uveir; i ytre Søndfjord 4 Møder, et i hvert af ytre Holmedal og Askevold og 2 i Hyllestad Herred; i Kin 1 Møde i Vefring, uopsættelige Embedsforretninger og tildels Mangel paa Underretning om Kommunemøders Afholdelse hindrede iøvrigt Møderne; i indre Søndfjord 3 Møder, et i hvert Herred; i ytre Nordfjord 3 Møder, to i Selø, et i Daviken. I Nordfjordeidet kan ikke sees at være afholdt noget Sundhedskommissionsmøde, hvorimod der holdtes et saakaldet Folkemøde i Anledning af en Nervefeber-epidemi; i indre Nordfjord afholdtes ingen Møder. Fra Lærdal og ytre Nordfjord er anført, at hele Kommunalbestyrelsen er indtraadt i Sundhedskommissionen. De vigtigste Forhandlingsgjenstande vare: Foranstaltninger mod Epidemier, om Spedalskhed, om Sindssyges Forpleining, om hensigtsmæssige Boliger,

om Fiskernes Forhold under Vaarsildfisket, om Misbrug af Aareladninger, om de spiselige Soparter, i ytre Søndfjord om sanitære Foranstaltningers Indførelse; et Forslag om Sundhedsforskrifter for Hyllestad blev forkastet som formeget indgribende i Folkets Frihed. I Nordfjordeidet omdeltes trykte Exemplarer af de i foregaaende Aar for Strandstedet approberede Sundhedsvedtægter.

De Vaccineredes Antal udgjorde:

i Lærdals Lægedistrikt	240
i indre Sogns —	351
i midtre — —	165
i ytre — —	205
i — Søndfjords —	245
i Kins —	193
i ytre Nordfjords —	224
i Nordfjordeidets —	117
i indre Nordfjords —	334

tilsammen 2074.

3 **retsmedicinske Forretninger** afholdtes, 1 i hvert af Lærdals, indre Sogns og midtre Sogns Lægedistrikter, nemlig 1 Syns- og Obduktionsforretning over en under Fisket ihjelfrossen Mand og 2 Syns- og Undersøgelsesforretninger, den ene over en Kvinde, der var mistænkt for at have født i Dølgemaal, den anden i Anledning af Skadetilfældet ved Overfald.

Vaarsilde-Afgifts-Fondets Sygehus i Florø benyttedes fra 12te Januar til 1ste Mai; ialt behandledes der 71 Syge, 67 Mænd og 4 Kvinder, i 1677 Forpleiningsdage eller 23,6 for hver Syg for følgende Sygdomme:

Febre	44
Akute Sygdomme i Aandedrætsorganerne	14
Sygdomme i Nervesystemet	3
Sygdomme i Fordøjelsesapparatet	3
Vatersot	1
Læsioner og Panaritium	6

Søgningen til dette Sygehus har siden dets Oprettelse i 1865 stadig tiltaget. Der indlagdes saaledes i

1865 . . .	20 Syge
1866 . . .	28 —
1867 . . .	48 —
1868 . . .	44 —
1869 . . .	71 —

Af **Badeindretninger** findes et Par for varme Bade og flere Styrtebade i Sogn, indre Søndfjord, ytre Nordfjord og Nordfjordeidet. Ved Florø Sygehus have Kar- og Dampbadindretning for de paa Sygehuset Indlagte.

Amtet har 1 **Apothek**, paa Lærdalsøren; Apotheke-ren, der tillige er Postaabner, har kun en Laborantkarl til Hjælp i Apotheket.

Medicinalpersonalet bestod af 10 Læger, 30 Jordemødre og 42 Hjelpevaccinatører, nemlig i:

1. Lærdals Distrikt: 1 Læge, bosat i Lærdal; 3 Jordemødre; 4 Hjelpevaccinatører.
2. Indre Sogns Distrikt: 1 Læge, bosat i Sogndal; 4 Jordemødre; 6 Hjelpevaccinatører.
3. Midtre Sogns Distrikt: 1 Læge, bosat i Vik; 3 Jordemødre; 6 Hjelpevaccinatører.
4. Ytre Sogns Distrikt: 1 Læge, bosat i Brække Sogn af Ladvik; 3 Jordemødre; 4 Hjelpevaccinatører.
5. Ytre Søndfjords Distrikt: 1 Læge, bosat i ytre Holmedal; 2 Jordemødre; 3 Hjelpevaccinatører.

6. Indre Søndfjords Distrikt: 1 Læge, bosat i Førde; 4 Jordemødre; 5 Hjelpevaccinatører.
7. Kins Distrikt: 1 Læge, bosat i Florø; 2 Jordemødre; 3 Hjelpevaccinatører.
8. Ytre Nordfjords Distrikt: 1 Læge, bosat i Vaagsø Sogn af Selø; 2 Jordemødre; 3 Hjelpevaccinatører.
9. Nordfjordeidets Distrikt: 1 Læge, bosat paa Nordfjordeidet; 3 Jordemødre, hvoraf 1 privatpraktiserende; 2 Hjelpevaccinatører.
10. Indre Nordfjords Distrikt: 1 Læge, bosat i Indviken; 4 Jordemødre; 6 Hjelpevaccinatører.

XV. Romsdals Amt.

Amtet, hvis Fladeindhold udgjør 114,56 norske Kvadratkilometer og som ved Folketællingen den 31te December 1865 havde 104 362 Indbyggere, er inddelt i følgende 10 Lægedistrikter:

1. Vestre Søndmøres Lægedistrikt (6,71 n. □ M.), indbefattende:

Herrederne Vanelven . . .	med	2 336	Indbyggere.
Herø	-	1 999	—
Sandø	-	2 493	—
Ulfsten	-	2 528	—

tilsammen 9 356 Indbyggere.

2. Indre Søndmøres Lægedistrikt (9,52 n. □ M.), indbefattende:

Herrederne Volden . . .	med	4 762	Indbyggere.
Hjørendfjord . . .	-	1 634	—

tilsammen 6 396 Indbyggere.

3. Østre Søndmøres Lægedistrikt (21,56 n. □ M.), indbefattende:

Herrederne Skodje og Vatne . . .	med	2 511	Indbyggere.
Ørskoug	-	3 389	—
Stranden	-	2 106	—
Norddalen	-	2 089	—
Sunelven	-	1 589	—

tilsammen 11 684 Indbyggere.

4. Nordre Søndmøres Lægedistrikt (2,18 n. □ M.), indbefattende:

Kjøbstaden Aalesund . . .	med	3 658	Indbyggere.
Herrederne Borgund . . .	-	5 897	—
Harham	-	2 454	—

tilsammen 12 009 Indbyggere.

5. Ytre Romsdals Lægedistrikt (9,05 n. □ M.), indbefattende:

Kjøbstaden Molde	med	1 691	Indbyggere.
Herrederne Bolsø	-	3 444	—
Bod	-	1 715	—
Akerø	-	2 627	—
Frænen	-	2 254	—
Vestnæs	-	3 011	—

tilsammen 14 742 Indbyggere.

6. Indre Romsdals Lægedistrikt (17,83 n. □ M.), indbefattende:

Herrederne Gryten	med	2 921	Indbyggere.
Eid og Vold	-	1 743	—
Veø	-	2 425	—
Næsset	-	3 413	—

tilsammen 10 502 Indbyggere.

7. Søndre Nordmøres Lægedistrikt (5,71 n. □ M.), indbefattende:

Kjøbstaden Christiansund . . .	med	5 709	Indbyggere.
Herrederne Kvernæs	-	5 589	—
Fredø	-	1 180	—

Lateris 12 478 Indbyggere.

Transport 12 478 Indbyggere.			
Grip	med	208	—
Øre	-	2 303	—
Strømsnæsset .	-	1 222	—
tilsammen 16 211 Indbyggere.			
8. Sundals Lægedistrikt (13,5 n. □ M.), indbefattende:			
Herrederne Øendalen . .	med	1 281	Indbyggere.
Sundal	-	2 244	—
tilsammen 3 525 Indbyggere.			
9. Surendals Lægedistrikt (20,05 n. □ M.), indbefattende:			
Herrederne Thingvold . .	med	2 541	Indbyggere.
Stangvik og Todal -		2 619	—
Surendal	-	3 105	—
Lateris 8 265 Indbyggere.			

Transport 8 265 Indbyggere.			
Rindal	-	2 684	—
samt Bøfjordens			
og Torjulsvaags			
Bygdelag af Halse			
Herred	-	503	—
tilsammen 11 452 Indbyggere.			
10. Nordre Nordmøres Lægedistrikt (8,45 n. □ M.), indbefattende:			
Herrederne Edø	med	3 545	Indbyggere.
Aure	-	3 614	—
Halse (undtagen			
Bøfjordens og			
Torjulsvaags			
Bygdelag)	-	1 326	—
tilsammen 8 485 Indbyggere.			

Sundhedstilstanden betegnes dels som ret god, dels som mindre god; der herskede Epidemier af Kighoste, Skarlagensfeber, Blodgang, diphtherisk Svælgbetændelse og Nervefeber, ligesom Lungebetændelser vare hyppige.

Dødeligheden var dog ikke videre stor; de Dødes Antal udgjorde 1 690 eller 15,4 pro mille af den beregnede Folkemængde ved Aarets Midte (109 582). I det foregaaende Aar døde 1 456 eller 13,5 pro mille og i 1867 1 519 eller 14,3 p. m. I Femaaret 1861—65 udgjorde det gennemsnitlige aarlige Antal Døde 1 925 eller 19,0 af den beregnede Befolkning ved Femaarets Midte (100 835).

Til Oplysning om de **epidemiske Forholde** hidsættes følgende af Lægernes Opgaver sammendragne Tabel: (Se Tabellen paa næste Side.)

Nervefeber havde omtrent samme Udbredning som de 2 foregaaende Aar; der kjendes dette Aar 366 Angrebne og 34 Døde (i 1868: 397 og 35, i 1867: 402 og 27). I østre Søndmøre fortsatte Epidemien fra 1868 sig i den første Del af 1869. Senere optraadte i samme Distrikt to lokale Smaaepidemier, engang efter at en Familiefader var kommen syg hjem fra Byreise, den anden Gang efter at to Fiskere vare komne syge hjem fra Vaarsildfisket; forresten iagttoges en Del spredte Tilfælde. I nordre Søndmøre optraadte Sygdommen sporadisk hele Aaret igjennem. I indre Romsdal, hvor der optraadte faa Tilfælde, var en hjemkommen Fisker den først Angrebne. I nordre Nordmøre herskede i en Del af Edø Prestegjeld i 1ste Kvartal en mild men meget contagios Nervefeber af exanthematisk Form. Foruden denne Epidemi opføres kun

3 Tilfælde som exanthematisk Typhus, de øvrige Tilfælde som Abdominaltyphus.

Af **Barselfeber** er opgivet 22 Angrebne og 6 Døde, den ene af Phlegmasia alba dolens. Desuden omtales 3 Tilfælde af Barselkrampe hvoraf de to endte dødeligt, det ene fra østre det andet fra nordre Søndmøre.

Skarlagensfeber, hvoraf er anmeldt 264 Tilfælde og 32 Døde, optraadte som temmelig udbredt Epidemi, navnlig i Byerne Molde og Christiansund samt i Surendalens Lægedistrikt. I Christiansund var Sygdommen temmelig ondartet og kompliceret med Diphtherit i Svælg. (I det foregaaende Aar behandledes ialt 23 og døde 2).

Af **Mæslinger** er anmeldt 206 Angrebne og 2 Døde; Sygdommen optraadte som udbredt Epidemi i første Kvartal i alle de søndmørske Distrikter samt i sidste Kvartal i ytre Romsdal. I Landdistrikterne søgtes ialmindelighed ikke Lægehjelp paa Grund af Epidemiens Mildhed. (Aaret forud, da Sygdommen især forekom paa Søndmøre, var anmeldt 62 Behandlede, 1 Død.)

Kighoste, hvoraf er anmeldt 535 Angrebne og 35 Døde, herskede som udbredt Epidemi i de fleste Lægedistrikter. (I det foregaaende Aar anmeldtes 89 Behandlede, hvoraf 4 døde). I østre Søndmøre var Sygdommen meget dødelig i Ørskogs og Strandens Herreder; fra nordre Søndmøres, Sundalens og nordre Nordmøres Lægedistrikter anføres, at Lungebetændelse var en hyppig Følgesygdom. En Læge i Christiansund (Brodtkorb) iagttog ikke sjelden Recidiv af Sygdommen.

Diphtheriske Sygdomme. Af diphtherisk Svælgbetæn-

	Hele Aaret			Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
	Behandlede.	derat Døde.	Tiden er opgivet for												
Nervefeber	362	30	356	76	41	42	38	33	29	16	10	13	20	11	27
Simpel Feber	163	-	162	10	14	18	21	14	18	9	10	12	9	15	12
Barselfeber	20	4	20	1	2	5	2	-	3	-	-	1	3	1	2
Vandkopper	22	-	22	2	-	2	5	4	3	-	1	1	1	1	2
Skarlagensfeber	261	29	260	6	10	13	14	27	34	62	41	19	3	11	20
Rødlinger	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-
Mæslinger	206	2	206	69	24	2	2	1	4	3	4	4	42	30	21
Rosen	48	-	48	10	3	6	6	3	4	6	4	2	2	1	1
Kighoste	526	26	526	23	36	68	56	58	38	42	53	70	59	16	7
Diphtherisk Svælgbetændelse	172	5	172	24	9	13	18	14	11	11	13	23	15	3	18
Strubehoste	16	6	15	1	3	2	-	3	3	1	1	-	-	-	1
Kusma	18	-	18	-	2	-	2	1	1	3	-	5	-	4	-
Akut Bronchit og andre catarrh. Tilfælde	784	8	781	134	79	77	93	82	49	41	41	27	49	54	55
Lungebetændelse	388	50	387	42	26	30	57	64	57	25	18	12	9	19	28
Pleurit	71	2	67	7	9	4	8	7	7	2	5	3	3	5	7
Gigtfeber	68	-	68	5	3	5	6	7	7	8	5	6	4	3	9
Koldfeber	9	-	9	-	-	-	-	4	-	1	2	1	1	-	-
Diarrhoe (akut) og Cholera nostras	324	5	320	28	30	14	25	26	22	24	28	33	22	40	28
Blodgang	129	3	127	22	38	20	8	2	1	1	5	5	4	19	2
Skjørbug	5	-	5	-	-	-	-	1	1	1	1	-	-	1	-
Tilsammen	3594	170	3571	460	329	321	361	351	292	256	242	239	246	234	240

	Hele Aaret		Fordeling paa Lægedistrikterne.																			
	Ialt opgivne Angrebne.	Ialt opgivne Døde.	Vestre Søndmøre.		Indre		Østre		Nordre		Ytre Romsdal.		Indre		Søndre Nordmøre.		Sundal.		Surdal.		Nordre Nordmøre.	
			Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.
Nervefeber	366	34	-	-	4	-	36	4	31	3	27	3	15	1	105	12	15	2	83	7	50	2
Simpel Feber	163	-	4	-	-	-	-	-	75	-	-	-	-	-	63	-	-	-	21	-	-	-
Barselfeber	22	6	2	-	-	-	-	-	6	2	1	2	-	-	9	-	2	-	1	1	1	1
Vandkopper	22	-	-	-	-	-	-	-	6	-	7	-	-	-	9	-	-	-	-	-	-	-
Skarlagensfeber	264	32	-	-	-	-	-	-	9	1	33	2	-	-	75	7	1	1	145	20	1	1
Rødlinger	2	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mæslinger	206	2	-	-	10	-	4	-	94	1	98	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Rosen	48	-	4	-	2	-	2	-	8	-	7	-	2	-	7	-	-	-	15	-	1	-
Kighoste	535	35	20	5	8	1	34	7	79	10	1	-	4	-	91	8	1	1	131	-	166	3
Diphtherisk Svælgbetændelse	172	5	-	-	3	-	-	-	8	-	71	-	10	1	37	1	14	2	29	1	-	-
Strubehoste	16	6	-	-	1	1	1	-	1	1	2	1	-	-	7	2	-	-	4	1	-	-
Kusma	18	-	-	-	1	-	-	-	12	-	3	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-
Akut Bronchit og andre catarrh. Tilfælde	784	8	37	-	5	1	32	1	259	-	141	4	19	1	223	-	9	-	57	1	2	-
Lungebetændelse	404	66	45	11	18	6	19	3	161	18	21	2	11	-	58	11	18	3	30	10	23	2
Pleurit	71	2	14	-	2	-	4	1	34	1	-	-	-	-	13	-	2	-	1	-	1	-
Gigtfeber	68	-	-	-	-	-	7	-	17	-	16	-	1	-	13	-	3	-	8	-	3	-
Koldfeber	9	1	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	7	1	-	-	-	-	-	-
Diarrhoe (akut) og Cholera nostras	326	7	22	2	4	1	16	-	94	1	28	1	2	-	106	2	9	-	37	-	8	-
Blodgang	133	7	9	3	4	1	-	-	2	-	60	1	2	1	11	1	9	-	36	-	-	-
Skjørbug	5	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-
Tilsammen	3634	211	157	21	62	11	155	16	901	38	517	17	66	4	836	45	86	9	598	41	256	9

delse er opgivet 172 Angrebne og 5 Døde (i foregaaende Aar 102 og 9). Sygdommen er omtalt som Epidemi fra indre Romsdal, hvor den i Oktober Maaned herskede i Eikisdalen, samt fra Sundalens Distrikt, hvor der i Be-

gyndelsen af Aaret iagttoges 14 temmelig lette Tilfælde. Af **Strubehoste** kjendes 16 Tilfælde med 6 Dødsfald.

Catarrhalske Tilfælde er anmeldt i 784 Tilfælde med 8 Dødsfald, hvoraf 7 forarsagedes af akut Bronchit, 1 af Laryngit; af akut Bronchit er opført 459 Tilfælde. (I det foregaaende Aar anmeldtes 583 behandlede Tilfælde og 10 Dødsfald.)

Lungebetændelse forekom i dette Aar usædvanlig hyppigt; der er anmeldt 404 Tilfælde og 66 Dødsfald, (i det foregaaende Aar 217 behandlede Tilfælde og 42 Dødsfald). Sygdommen optraadte epidemisk i en Del af Skodjes og Strandens Herreder i østre Søndmøres Distrikt; paa et Sted indsygnede næsten samtidig en hel Del Individer, hvoriblandt næsten alle Kredsens Skolebørn, nogle af udtalt Lungebetændelse, andre af Catarrh. I nordre Søndmøres Lægedistrikt, hvor Sygdommen var meget almindelig, optraadte en stor Del af Tilfældene som sekundær Lidelse efter Mæslinger og Kighoste.

Hjernebetændelse er opført som Dødsårsag hos 21, tuberkuløs Meningit hos 6, Cerebrospinalmeningit hos 1 og Kramper i Børnealderen hos 9. Af disse 37 Dødsfald falde to paa vestre og sex paa nordre Søndmøres, en paa ytre Romsdals, nitten paa søndre Nordmøres, to paa Surendalens og syv paa Surendalens Lægedistrikt.

Rheumatiske Sygdomme. Af Gigtfeber anmeldtes 68

Angrebne, hvoraf ingen døde. Af kronisk Rheumatisme kom ialt 156 Tilfælde under Behandling. Sygdommen siges at forekomme hyppigt i vestre og indre Søndmøre; fra søndre Nordmøre derimod heder det, at den ikke forekommer ofte, og at den sjelden er Gjenstand for Lægebehandling. For 149 af de nævnte 156 Syge er Kjønn og Alder opgivet: 83 vare Mænd, 66 Kvinder; 1 Barn, 148 Voxne.

Gastriske Sygdomme. Af de af akut Diarrhoe og Cholera nostras tilsammen anmeldte 326 Tilfælde med 7 Dødsfald ere de 299 opgivne som akut Diarrhoe, hvilken Sygdom ogsaa forarsagede de 7 Dødsfald. Fra søndre Nordmøre omtales en Epidem af Diarrhoe i November Maaned paa nogle Gaarde i Kvernes, tildels med dysenterisk Karakter.

Blodgang. Af denne Sygdom er opgivet 133 Angrebne og 7 Døde, den havde epidemisk Udbredning i ytre Romsdals og i Surendalens Lægedistrikter, i hvilket sidste den herskede ogsaa i det foregaaende Aar (da der ialt anmeldtes 46 Behandlede og 9 Døde i Amtet). Fra vestre Søndmøre omtales en liden begrændset Epidem i 1ste Kvartal, som det syntes uden at være indført ved Smitte og med liden Tilbøielighed til at udbrede sig videre ved samme.

Over de paa Amtets Sygehuse behandlede Tilfælde af **Syphilis** giver nedenstaaende Tabel en Oversigt:

	Tilbageleggende fra forrige Aar.			Indkomne.			Af de indkomne Tilfælde vare:				Udgaaede.		Tilbageleggende ved Aarets Udgang.			Det samlede Antal Forplejningsdage.	Antal Forplejningsdage for hver Udskreven.
	Ialt.	Md.	Kv.	Ialt.	Md.	Kv.	primær	sekundær	tertiær	hereditær	helbredede	i Bedring.	Ialt.	Md.	Kv.		
Aalesunds Sygehus	-	-	-	2	1	1	1	1	-	-	1	1	-	-	-	116	58
Romsdals Amts Sygehus	4	2	2	22	8	14	-	10	11	1	18	-	8	4	4	2 333	129,6
Tilsammen	4	2	2	24	9	15	1	11	11	1	19	1	8	4	4	2 449	

Udenfor Sygehusene behandledes 48 Tilfælde af Syphilis med 1 Dødsfald hos en 49 Aar gammel Mand. For 42 af disse er Arten angivet nemlig 10 primære, 31 sekundære og 1 tertær. Kjønn er opgivet for 45, nemlig 29 Mænd og 16 Kvinder, Alder for 46, nemlig 2 Børn og 44 Voxne. Af de Syge hørte hjemme i nordre Søndmøres Distrikt 6, i søndre Nordmøres 28, i Surendalens 7 og i nordre Nordmøres 7. For Gonorrhoe og Urethrit behandledes tilsammen 65, deraf 5 i Sygehuse. 57 vare Mænd, 8 Kvinder; 60 vare Voxne. Af Tilfældene indtraf 1 i østre, 23 i nordre Søndmøre, 4 i ytre Romsdal, 34 i søndre og 3 i nordre Nordmøre.

Af **Spedalske** kjendtes ved Udgangen af 1868 udenfor Pleiestiftelserne ifølge Overlægens Beretning 175. Tilgangen var 48, hvoraf 19 vare overseede ved tidligere Tællinger, 9 hjemkomne fra Stiftelser og 20 nye Tilkomne. Afgangen var 40, hvoraf 1 helbredet, 18 døde, 1 udflyttet, 18 indlagte i Stiftelser og 2 feilagtigt opførte. Det kjendte Antal af Spedalske udenfor Stiftelserne udgjorde altsaa ved Aarets Udgang 183, nemlig 107 Mænd og 76 Kvinder, fordelte paa de forskjellige Lægedistrikter saaledes:

Vestre Søndmøre	17	Østre Søndmøre	6
Indre	—	Nordre	—
	7		12

stiansund omtales den ogsaa som hyppig. Af 19 for Hysteri behandlede Kvinder falde 17 paa Surendalens Lægedistrikt.

Cardialgi, kronisk Gastrit, Dyspepsi og Kolik var fremdes af de hyppigst forekommende Sygdomme. De 4 Dødsfald skyldtes alle kronisk Gastrit.

Blandt de 49 for **Ormesygdomme** Behandlede indtraf 1 Dødsfald, om hvilket er anmærket, at den Syge døde under Afgangen af en Mængde Spolorm. (S. J. Hansen.)

For de 9 anmeldte Tilfælde af **Drankersygdomme** er Arten ikke nærmere opgivet.

Sindssygdomme. For Amtskommunens Regning kunne af Lægernes Beretninger 120 Sindssyge sees at være forpleiede i 1869, hvoraf 33 i Asyler; 21 opgives forpleiede for Fattigkassens Regning og 41 privat. Ialt kjendtes altsaa 182 Sindssyge i Amtet, hvoraf 30 falde paa vestre, 14 paa indre, 39 paa østre og 2 paa nordre Søndmøre, 30 paa ytre Romsdal, 3 paa indre, 16 paa søndre Nordmøre, 7 paa Sundalen, 29 paa Surendalen og 12 paa nordre Nordmøre. 23 nye Tilfælde kunne sees at være komne under Behandling, hvoraf 1 endte dødeligt; ialt er imidlertid opgivet 6 Dødsfald af Sindssygdom, hvoraf 1 ved Selvmord hos en Syg, som netop var hjemkommen fra Asyl. Formen er opgivet for 8, nemlig 5 Gange Melancholi, 3 Gange Mani; disse sidste samt de 3 Tilfælde af Melancholi helbrededes i Hjemmet. Det ene Tilfælde af Mani var hos en 8 Aar gammel Dreng, der under Rekonvalescensen efter en langvarig Bronchopneumoni fik et maniakalsk Anfald af 3 Ugers Varighed, hvorefter Helbredelse indtraadte. 3 Syge kunne sees at være blevne indsendte til Asyl. Kjøen og Alder er opgivet for 18, nemlig 9 Mænd og 9 Kvinder, 3 Børn og 15 Voxne.

Af **chirurgiske Tilfælde** er nævnt et af Fractura cranii fra vestre Søndmøre hos en 22 Aar gammel Gut, der var gaaet i Fjeldet for at løse Faar, som vare gaaede sig fast. Efterat have faaet fat paa et, styrtede han med det ned fra en Skrænt mindst 180 Fod; Faaret var knust men Gutten kom sig, trods Fractur af Hjerneskalen og stærke Kompressionsphænomener, fuldkommen i Løbet af en Maanedes Tid. Fra Surendalens Lægedistrikt er anmeldt 13 behandlede Tilfælde af Panaritium samt 45 af forskellige Øiensygdomme.

Af **chirurgiske Operationer** opgives at være udførte: 1 Amputation af Laaret for Gonarthrocace med heldigt Udfald, en Del Exarticulationer af Fingre og Tæer (Antallet ikke opgivet), 2 Gange Borttagelse af fibrøse Svulster, 1 Gang af en Sæksvulst, 1 Gang af hypertrofisk Præputium, 1 Gang af en Nerveknude, 1 Gang af Lipom; 6 Operationer for Kræft: 3 paa Læben, 1 paa Næsen, 1 paa

underste Øielaag, i Forbindelse med plastisk Operation for at danne nyt Øielaag (heldigt Udfald), 1 paa Penis. 1 Ovariotomi med dødeligt Udfald (Tilfældet beskrevet i norsk Magazin for Lægevidenskab. C. A. Kahrs). 3 Gange Punktion af en Ovarialcyste med heldigt Udfald. 3 Gange Punktion af Cyster med Iodindsprøitning. 9 Gange Paracentese af Underlivet hos 4 Individuer. 7 Gange Punktion af Hydrocele med Iodindsprøitning. 1 Tonsilotomi, 1 Gjennemskjæren af Achillesenen, 1 Udrivning af en Næsepolyp, 1 Underbinding af Arteria radialis. 5 Repositioner af luxeret Overarm, 9 Repositioner af indeklemt Brok. 2 Cataractextractioner, 5 Iridectomier og 1 Operation for Strabismus.

Følgende **obstetriske Operationer** udførtes af Læger: 22 Tangforløsninger, for hvilke Indikationerne opgives saaledes: Vemangel eller Vesvækkelse og langsom Fødsel uden Fremgang hos 14, Bækkensneverhed hos 2, Barselkrampe, fremfalden Navlesnor, hver hos 1, Fare for Fosterets Liv hos 2. For 2 er ingen Indikation opgivet. Af Konerne forbleve 17 ilive, 3 døde, for 2 er Udfaldet ikke opgivet. Af Børnene forbleve 14 ilive, 6 døde, for 2 er Udfaldet ikke opgivet. 2 Vendinger, en Gang ved Tverleie og en Gang paa Grund af Bækkensneverhed; begge Koner forbleve ilive, 1 af Børnene fødtes levende, det andet var dødfødt. 2 Udtrækninger, en Gang dels med Haanden dels med Bentang, en Gang ved Sædeleie med stump Hage, Konerne kom sig, begge Fostere vare forraadnede. 2 Perforationer, en Gang paa Grund af nogen Bækkenforsnevring efterat Udtrækning med Tang forgjæves var forsøgt (S. Høegh), og en Gang hvor Urinblæren ikke var bleven tømt paa flere Døgn, og hvor der allerede havde dannet sig en Fistula vesico-vaginalis, Fosteret var forraadnet. (C. A. Kahrs.) Begge Koner kom sig. 1 Acouchement forcé hos en Kone med Peritonit i 8de—9de Svangerskabsmaaned. Dels for at redde Fosterets Liv, dels for at lindre Konen ved at formindske det i høieste Grad udspændte Underliv foretoges Operationen (Vending). Konen døde 4 Dage, Barnet 5 Dage bagefter. (S. Høegh.) 3 kunstige Forløsninger af Efterbyrden uden opgivet Indikation, med heldigt Udfald for Konerne. Af det samlede Antal, 32, forefaldt 10 i vestre, 3 i østre og 3 i nordre Søndmøre, 3 i ytre og 2 i indre Romsdal, 8 i søndre Nordmøre, 1 i Surendalen og 2 i nordre Nordmøre.

Antallet af **Fødte og Døde** vil sees af følgende Tabel:

Lægedistrikt.	Fødte.	Døde.					Død- fødte.
		i Alt.	under 1 Aar.		mel- lem 1- 15Aar.	paa Bar- sel- seng.	
			i 1ste Døgn.	over 1 Døgn gamle.			
Vestre Søndmøre	299	156	2	26	20	3	14
Indre —	178	99	-	20	20	-	7
Østre —	326	189	5	33	24	2	10
Nordre —	386	256	1	57	70	3	21
Ytre Romsdal ...	423	242	3	36	24	4	21
Indre —	291	129	2	26	18	-	11
Søndre Nordmøre	533	263	1	47	61	2	14
Sundalen	102	51	-	7	15	-	6
Surendalen	322	178	-	30	41	2	13
Nordre Nordmøre	250	129	2	25	20	3	13
Romsdals Amt	3 110	1692	16*)	307	313	19	130

Omkomne paa voldsom Maade 96, hvoraf 41 i Søndmøre, 55 i Romsdal og Nordmøre.

For det hele Amt bliver der saaledes et Overskud af 1 418 Fødte over Døde, og Forholdet mellem hine og disse = 100 : 54,4 pCt. Antallet af Børn, døde i 1ste Leveaar, udgjorde 10,4 pCt. af de Fødte og 19,1 pCt. af samtlige Døde. Antallet af Børn, døde mellem 1 og 15 Aar, udgjorde 18,5 pCt. af samtlige Døde og Antallet af Børn døde under 15 Aar 37,6 pCt. af samtlige Døde. — Ved at sammenholde Lægernes Opgaver over Døde paa Barselseng med Prestelisterne findes paa disse 8 Dødsfald flere eller ialt 19; blandt disse er bestemt Dødsårsag opgivet for 11, nemlig Barselfeber 5 Gange, Livmoderbristning og Barselkrampe, hver 2 Gange, Phlegmasia alba dolens og Peritonit, hver 1 Gang. 4 Gange indtraadte dødeligt Udfald efter kunstig Forløsning, nemlig 3 Gange efter Anvendelse af Tang (deraf 2 Gange ved Barselfeber, en Gang ved Barselkrampe) og 1 Gang ved Acouchement forcé (Tilfældet omtalt ovenfor).

De af Lægerne indsendte Dødslisters indeholde ialt Opgave over 526 eller 33,0 pCt. af samtlige ved Sygdom forårsagede Dødsfald. De hyppigste Dødsårsager vare: Lungebetændelse (66), Svindsot (56), Hjernebetændelse og Kramper i Børnealderen (tilsammen 37), Alderdomssvaghed (36), Kighoste (35), Nervefeber (34), medfødt Svaghed (34), Skarlagensfeber (32), Vatersot og Brights Sygdom (tilsammen 27), Kræft (23) og Hjerneslag (13).

Veiriget var i det Hele koldt og ubehageligt, Vinteren vel nogenlunde mild, men Vaar, Sommer og Høst usædvanlig kold og regnfuld. Høstens Udfald blev ogsaa me-

*) Ifølge Dødfødteanmeldelserne 30.

get mislig, Kornet var paa mange Steder utjenligt til Meneskeføde. I nordre Nordmøre indtraf rigt Garnsildfiske.

Levemaade og hygieeniske Forholde: I indre Søndmøres Lægedistrikt skildres Forholdene som meget mangelfulde dels paa Grund af Folkets Vedhængen ved gamle Skikke dels paa Grund af økonomiske Vanskeligheder. Fra de øvrige Distrikter og især fra Nordmøre skildres derimod Forholdene som fremadskridende, der bygges bedre og bekvemmere Huse, Renlighedssandsen øges, Fiskeribedriften foregaar under bedre Vilkaar end tidligere baade med Hensyn til Fiskernes Beklædning og Logishusenes Beskaffenhed. Fra Sundalens, Surendalens og nordre Nordmøres Distrikter klages over tiltagende Misbrug af Kaffe; paa førstnævnte Sted er der for at modarbejde dette dannet en Forening, om hvilken Distriktslægen dog tror at de vedtagne Bestemmelser ere for vage til at kunne nytte synderligt. Nydelsen af Spirituosa omtales fra søndre Nordmøre som sjelden udenfor Byen Christiansund, fra Surendalens Distrikt derimod som værende i Tiltagende.

Fattigsygepleien besørgetes i Amtets Byer, Aalesund, Molde og Christiansund, af dertil antagne private Læger, forøvrigt af vedkommende Embedslæger. Over Antallet af de for Fattigkommunernes Regning behandlede Syge haves Opgave fra følgende Lægedistrikter:

i vestre Søndmøre . . . 26 Syge med Medicinudgift 31 Spd. 4 Skill.

i indre — . . . 17 —
i østre — . . . 25 —
i nordre — . . . 215 — hvoraf de 177 i Aalesund.
i indre Romsdal . . . 34 —
i Christiansunds By . 250 —
i Sundalen 25 —
i Surendalen 102 —

Udgiften til Medicin til fattige Syge i Molde udgjorde 34 Spd. 22 Skill., Antallet af de Syge er ikke opgivet.

Møder i Sundhedskommissionerne: I vestre Søndmøre afholdtes 6, to i hvert af Herrederne Herø og Ulfsten, et i hvert af Sandø og Vanelven; i indre Søndmøre 4, to i hvert af Volden og Hjørendfjord; i østre Søndmøre 6, tre i Sunelven, et i hvert af Skodje, Stranden og Nordalen; i nordre Søndmøre 3, et i Aalesund og to i Borgund; i ytre Romsdal 12, to i hvert Herred; i indre Romsdal 8, 2 i hvert Herred; i søndre Nordmøre 11, tre i hvert af Kværnes, Fredø og Strømsnæsset, to i Øre; i Christiansund „saa ofte der indløb Klage over Misligheder“. I Sundalen 4, tre i Sundalen, et i Øxendalen; i Surendalen 6, to i hvert af Herrederne Thingvold og Stangvik, et i hvert af Surendal og Rindal; i nordre Nordmøre 4 Møder. Fra østre Søndmøre, ytre Romsdal, søn-

dre Nordmøre, Øxendalens Herred af Sundalen, Surendal og nordre Nordmøre er anmærket, at hele Kommunebestyrelsen er indtraadt i Sundhedskommissionen. I vestre Søndmøre, søndre Nordmøre, Surendal og nordre Nordmøre sees ogsaa en Del af Almuen at have overværet Møderne. De vigtigste Forhandlingsgjenstande vare: Om Spedalskheden, om epidemiske Sygdomme, om en bedre Hygiæne i det Hele, om Nydelsen af frosset Korn, om Misbrug af Aareladninger, om Jordemødervæsenet. I Borgunds Herred udarbejdedes Sundhedsforskrifter for Aalesunds Forstæder, hvilke fik kongelig Approbation. I Edø Herred af nordre Nordmøre samt Hjørendfjord af indre Søndmøre vedtoges og approberedes ligeledes Sundhedsregler.

Antallet af **Vaccinerede** udgjorde:

i vestre Søndmøres Lægedistrikt	139
i indre — —	171
i østre — —	233
i nordre — —	419
i ytre Romsdals —	390
i indre — —	230
i søndre Nordmøres —	229
i Sundalens —	84
i Surendalens —	154
i nordre Nordmøres —	150

tilsammen 2 199

I 12 Vaccinationskredse udførtes ingen Vaccination, hyppigst som Følge af de Uvaccineredes ringe Antal, en Gang paa Grund af udbredt Skarlagensfeberepidemi, og en Gang paa Grund af Uefterrettelighed hos en Hjælpevaccinator.

Af **retsmedicinske Forretninger** udførtes 1 Obduktionsforretning over et af Moderen dræbt Barn, tillige Undersøgelse af Moderen, 1 Synsforretning over en i en Brønd funden død Mand, 3 Undersøgelsesforretninger om Tiltaltes Helbredstilstand. Af Forretningerne forefaldt 1 i østre Søndmøre, 1 i ytre Romsdal og 3 i søndre Nordmøre.

Sygehuse. Foruden Reknæs Pleiestiftelse for Spedalske haves Amtssygehuset ved Molde og Aalesunds Bys Sygehus; de i de 2 sidstnævnte indkomne Tilfælde vare følgende:

	Romsdals Amtssyge- hus.	Aalesunds Bys Syge- hus.
Febre	2	6
Akute Sygdomme i Aandedræts- og Cir- kulationsorganerne	2	5
Kroniske — — — — —	4	-
Sygdomme i Nervesystemet, Sindssyg- domme	2	6
Akute Sygdomme i Fordøiellesapparatet	4	2
Kroniske — — — — —	5	-
Sygdom i Urinveiene, Vatersot . . .	1	1
Blodsygdomme, Ernæringssygdomme, Gulsot, Alderdomssvagthed . . .	3	-
Kronisk eller afebril Rheumatisme . .	1	1
Læsioner	3	3
Phlegmone, Abscesser, Ulcera . . .	6	1
Kræftagtig Sygdom	1	-
Ben- og Ledsygdomme	7	1
Øiensygdomme	3	-
Chirurgiske Sygdomme i Urinveiene og Kjønsgorganerne	3	-
Syphilis, Bubo	22	2
Gonorrhoe, Urethrit	3	2
Hudsygdomme	3	2
Tilsammen	75	32

Forøvrigt henvises til Sygehuslisten.

Badeindretninger findes i Reknæs Pleiestiftelse for Spedalske og paa Amtssygehuset i Molde. I denne By findes ogsaa en Strømbadeindretning, i Aure Herred af nordre Nordmøre omtales et privat Badehus.

Amtets 3 **Apotheker** i Aalesund, Molde og Christiansund visiteredes og fandtes i Orden. Personalet bestod, foruden af Apothekerne, i Aalesund af 1 examineret Medhjælper og 1 Discipel, i Molde af 2 Disciple og i Christiansund af 1 examineret Medhjælper og 1 Discipel.

Medicinalpersonalet bestod af 16 Læger, 1 Tandlæge, 48 Jordemødre (8 Poster ubesatte) og 49 Hjelpevaccinatorer nemlig i:

1. Vestre Søndmøres Distrikt: 1 Læge, boende i Sandø; 6 Jordemødre (foruden 2 ialmindelighed ikke praktiserende); 6 Hjelpevaccinatorer.
2. Indre Søndmøres Distrikt: 1 Læge, boende i Volden; 2 Jordemødre; 3 Hjelpevaccinatorer.
3. Østre Søndmøres Distrikt: 1 Læge, boende i Ørskoug; 4 Jordemødre; 5 Hjelpevaccinatorer.
4. Nordre Søndmøres Distrikt: 3 Læger, alle boende i

7. Søndre Nordmøres Distrikt: 4 Læger, boende i Christiansund; 7 Jordemødre; 5 Hjelpevaccinører.
8. Sundals Distrikt: 1 Læge, boende i Sundal; 3 Jordemødre; 3 Hjelpevaccinører.
9. Surendals Distrikt: 1 Læge, boende i Surendal; 5 Jordemødre; 4 Hjelpevaccinører.
10. Nordre Nordmøres Distrikt: 1 Læge, boende i Aure; 2 Jordemødre; 6 Hjelpevaccinører.

tilsammen 6 730 Indbyggere.

Sundhedstilstanden var i det Hele god, betegnes fra et Par Lægedistrikter endog som meget god, og alene fra Røros Distrikt som mindre god. I Opdals Distrikt vedblev en Blodgangsepidemi fra det foregaaende Aar i de første 4 Maaneder af dette Aar. Forøvrigt var Skarlagensfeber og Kighoste de mest udbredte epidemiske Sygdomme.

Dødeligheden var middels stor, de Dødes Antal udgjorde 1791 eller 16,1 pro mille af den beregnede Befolkning ved Aarets Midte (111396). I det foregaaende Aar døde 1985 eller 17,3 pro mille og i 1867 1679 eller 15,2 pro mille. I Femaaret 1861—65 døde gennemsnitlig 1878 aarlig eller 17,3 pro mille af den beregnede Befolkning ved Femaarets Midte (105928).

Til Oplysning om de **epidemiske Forholde** hidsættes følgende af Lægernes Opgaver sammendragne Tabel: (Se Tabellen paa næste Side.)

Følgende Tabel viser Tiden for de i Trondhjems By af de der praktiserende Læger anmeldte Tilfælde af epidemiske Sygdomme. (Se Tabellen Side 112.)

Af **Nervefeber** er opgivet 92 Tilfælde og 12 Dødsfald, (i foregaaende Aar 341 Angrebne og 25 Døde). Sygdommen havde intetsteds videre Udbredelse; de i Røros Distrikt forekomne Tilfælde betegnes som Abdominaltyphus.

Af de 6 Døde af **Barselfeber** døde 2 efter besværlig Forløsning ved Vending, begge i midtre Fosens Lægedistrikt.

Af **Skarlagensfeber** er anmeldt 490 Tilfælde og 35 Dødsfald (i det foregaaende Aar 386 og 32). I Trondhjem, hvor Epidemien havde naaet sin største Udbredning mod Slutningen af 1868, opgaves ialt 289 Angrebne, hvoraf 22 døde. I Røros Distrikt var Epidemien temmelig udbredt, men mild. I midtre Fosen, hvor Sygdommen i det foregaaende Aar havde epidemisk Udbredning, forekom i dette kun faa og spredte Tilfælde.

Af **Kighoste** er opgivet 248 Tilfælde med 19 Dødsfald, (i det foregaaende Aar 326 og 20). Foruden i Trondhjem kan Sygdommen sees at være optraadt epidemisk i Selbo, Røros, Guldals og midtre Fosens Distrikter; den var i det Hele temmelig mild, hvorfor Lægehjelp sjelden søgtes.

Af **diphtherisk Svælgbetændelse** er anmeldt 123 Tilfælde med 13 Dødsfald, (i foregaaende Aar 172 og 6).

Af **Strubehoste** kjendtes 24 Tilfælde med 14 Dødsfald; Aaret forud døde 15 af denne Sygdom.

Af de opførte 2036 **catarrhalske Tilfælde** med 33 Dødsfald kunne 193 sees at have været akut Bronchit, 38 In-

fluenza, der optraadte som en liden Epidemi i Ørkedalen. Af Dødsfaldene skyldtes 29 førstnævnte og 2 sidstnævnte Sygdom; desuden endte 2 Tilfælde af simpel Svælgbetændelse dødeligt.

Af **Lungebetændelse** kjendtes 366 Tilfælde og 58 Dødsfald, (i det foregaaende Aar 304 Behandlede og 45 Dødsfald), Af 9 Tilfælde havde Lungebetændelse 5 Gange sit Sæde i høire, 4 Gange i venstre Lunge. (Gude.) Af **Pleurit** er opgivet 55 Tilfælde med 4 Dødsfald.

Paa Lægernes Dødslistes er **Hjernebetændelse** opgivet som Dødsårsag hos 23, tuberkuløs Meningit hos 7 og Kramper i Børnealderen hos 16; af disse 46 Dødsfald falde 29 paa Trondhjem, 2 paa hver af Strindes, Guldals og Opdals Distrikter, 4 paa Ørkedals, 5 paa midtre Fosens og 1 paa hvert af Røros og søndre Fosens Distrikter.

Af **kronisk Rheumatisme** anmeldte 16 Læger 223 Tilfælde. Sygdommen omtales som meget hyppig fra Fosen og Røros. Kjønnets er opgivet for 183 nemlig 100 Mænd og 83 Kvinder; af 141, for hvem Alder er opgivet, vare 5 Børn og 136 Voxne.

Diarrhoe og **Cholera nostras**, som i det foregaaende Aar havde temmelig betydelig epidemisk Udbredning (4234 Behandlede og 168 Døde), optraadte i heromhandlede Aar omtrent med sædvanlig Hyppighed. Af de opgivne 736 Tilfælde med 28 Dødsfald falde 501 med 17 Dødsfald paa Trondhjem. Fra søndre og midtre Fosens Lægedistrikter anføres, at de der forekomne Tilfælde ofte havde dysenterisk Karakter, hvilket antages for en Del bevirket ved daarlig Føde af det næsten overalt umodne Korn (J. Angell).

Blodgang, der i 1868 herskede epidemisk fornemmelig i Selbo og Opdals Distrikter, vedblev i de første 4 Maaneder af dette Aar at ytre sig i Opdal, hvor de Angrebnes Antal var 123, af hvilke 2 døde. Under hele Epidemien fra August 1868 til Udgangen af April 1869 behandledes i Opdal ialt 524, hvoraf 6 døde. Det samlede Antal Tilfælde af Blodgang i hele Amtet var i dette Aar 167, hvoraf 3 endte dødeligt (i det foregaaende Aar 516 behandlede Tilfælde og ialt 27 Dødsfald).

	Hele Aaret.		Tiden er op- givet for	Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
	Behand- lede.	Deraf Døde.													
Nervefeber	91	11	91	8	13	11	6	4	9	7	9	2	5	10	7
Simpel Feber	219	-	219	39	29	24	19	21	11	14	7	5	15	21	14
Barselfeber	25	6	25	4	5	2	1	2	4	2	1	1	1	1	1
Vandkopper	80	-	80	1	-	4	6	7	-	3	1	18	10	14	16
Skarlagensfeber	489	34	489	88	94	102	68	40	39	8	9	3	4	13	21
Mæslinger	3	-	3	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-
Rosen	78	2	77	7	10	8	5	4	7	3	5	3	10	9	6
Kighoste	240	11	238	14	15	15	12	7	10	42	7	30	28	27	31
Diphtherisk Svælgbetændelse ..	116	6	116	23	13	23	17	10	6	3	7	-	3	6	5
Strubehoste	24	14	24	3	5	3	2	2	1	-	1	-	2	2	3
Kusma	18	-	18	-	-	-	-	4	10	-	2	-	-	-	2
Akut Bronchit og andre catarrh. Tilfælde	2036	33	2036	258	193	200	213	243	126	69	80	141	182	173	158
Lungebetændelse	353	45	351	38	34	47	51	45	45	13	20	14	16	13	15
Pleurit	53	2	48	4	3	9	5	3	5	5	3	3	-	2	6
Gigtfeber	108	3	108	8	14	13	13	9	5	14	3	3	7	13	6
Koldfeber	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Diarrhoe (akut) og Cholera no- stras	735	27	734	52	59	47	57	62	64	43	71	80	90	61	48
Blodgang	167	3	167	62	26	39	15	-	-	2	-	-	4	1	18
Skjørbug	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tilsammen	4838	197	4824	609	513	547	490	463	342	231	226	303	377	366	357

	Hele Aaret		Fordeling paa Lægedistrikterne.																							
	Ialt opgivne Angrebne.	Ialt opgivne Døde.	Trond- hjem.		Strinde.		Selbo.		Røros.		Guldal.		Opdal.		Ørkedal.		Søndre Fosen.		Midtre Fosen.		Nordre Fosen.		Reitgjær- dets Pleie- stiftelse.			
			Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.		
Nervefeber	92	12	19	2	-	-	17	-	24	1	6	2	-	-	13	3	5	2	5	-	2	1	1	1		
Simpel Feber	219	-	141	-	-	-	5	-	33	-	3	-	-	-	18	-	5	-	14	-	-	-	-	-		
Barsel-feber	26	7	13	2	-	-	-	-	1	1	4	1	-	-	5	1	-	-	3	2	-	-	-	-		
Vandkopper	80	-	80	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
Skarlagensfeber	490	35	289	22	-	-	5	-	106	8	9	-	3	-	61	3	10	-	7	2	-	-	-	-		
Mæslinger	3	-	2	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
Rosen	78	2	40	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	7	-	7	-	4	1	-	-	19	-		
Kighoste	248	19	93	4	2	-	12	-	71	2	16	1	2	-	9	-	6	-	31	12	6	-	-	-		
Diphtherisk Svælgbetæn- delse	123	13	78	2	-	-	3	-	18	3	-	-	-	-	15	-	-	-	9	8	-	-	-	-		
Strubehoste	24	14	14	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	4	2	5	4	-	-	-	-		
Kusma	18	-	14	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-		
Akut Bronchit og andre catarrhalske Tilfælde	2036	33	1551	23	-	-	-	-	76	-	54	1	6	-	125	4	43	2	43	-	16	-	122	3		
Lungebetændelse	366	58	184	22	6	4	-	-	23	6	9	1	5	2	80	12	9	-	34	8	8	2	8	1		
Pleurit	55	4	6	1	1	1	-	-	9	-	-	-	1	-	24	1	4	1	6	-	-	-	4	-		
Gigtfeber	108	3	70	2	-	-	-	-	10	-	1	-	-	-	24	1	-	-	3	-	-	-	-	-		
Koldfeber	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
Diarrhoe (akut) og Cho- lera nostras	736	28	501	17	1	1	44	1	33	-	18	1	3	-	17	-	28	2	23	-	-	-	68	6		
Blodgang	167	3	1	1	-	-	-	-	19	-	-	-	123	2	13	-	11	-	-	-	-	-	-	-		
Skjørbug	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
Tilsammen	4872	231	3099	106	10	6	86	1	424	21	121	7	145	4	412	26	132	9	189	37	32	3	222	11		

Sygdomme.	Anmeldte for hele Aaret.	Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
Nervefeber	19	1	1	1	1	2	2	1	2	1	3	3	1
Simpel Feber	141	30	12	17	14	16	6	7	3	4	3	18	11
Barselfeber	13	3	5	-	-	1	-	1	1	1	-	1	-
Vandkopper	85	1	-	4	6	7	5	3	1	18	10	14	16
Skarlagensfeber	289	77	71	69	29	17	11	3	7	1	1	-	3
Mæslinger	2	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-
Rosen	40	4	3	4	3	1	6	3	4	1	2	4	5
Kusma	14	-	-	-	-	4	10	-	-	-	-	-	-
Kighoste	93	6	7	7	2	2	4	2	4	10	14	16	19
Strubehoste	14	-	3	2	2	1	-	-	1	-	1	2	2
Diphtherisk Svælgbetændelse	78	20	10	14	13	6	4	2	1	-	-	5	3
Akut Bronchit og andre catarrh. Tilfælde	1551	182	152	145	175	212	79	46	52	87	155	146	120
Lungebetændelse	184	23	17	24	19	24	18	6	14	12	11	7	9
Gigtfeber	70	4	8	6	8	6	5	11	3	2	5	9	3
Gastriske Tilfælde	501	37	49	39	44	40	41	24	50	59	50	44	29
Blodgang	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
Koldfeber	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Skjørbug	2	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-
Summa	3098	388	338	327	318	340	191	111	143	196	256	269	221

Syphilis. Over de paa Trondhjems Sygehus behandlede Tilfælde giver følgende Tabel en Oversigt:

	Tilbageliggende fra foreg. Aar.			Indkomne.			Af de indkomne Tilfælde vare:					Udgaaede.			Tilbageliggende ved Aarets Ud- gang.			Samlet Antal Forplejnings- dage.	Middeltal af Forplejningsdage for hver Ud- skreven.
	Ialt.	Md.	Kv.	Ialt.	Md.	Kv.	primære.	sekun- dære.	tertiære.	mistænkte.	helbredede	i Bedring.	uhelbre- dede.	Døde.	Ialt.	Md.	Kv.		
Trondhjems Sygehus	28	13	15	160	72	88	32	82	41	5	155	1	1	3	28	12	16	9 970	62,8

For de Døde er som nærmeste Dødsårsag opgivet: organisk Hjernefeil, Hektik og Caries i Hjerneskalen. Udenfor Sygehus behandlede af 11 Læger 46 Tilfælde af Syphilis, hvoraf 29 i Trondhjem, 1 i Selbo, 1 i Guldalen, 4 i Ørkedalen, 3 i Opdal og 8 i søndre Fosen. 2 Tilfælde endte dødeligt, et i Selbo og et i søndre Fosen. 23 vare af Mand- og 23 af Kvindekjøn. Af 38, for hvem Alder er opgivet, vare 7 under og 31 over 15 Aar. For 41 er Sygdomsformen opgivet: 10 lede af primære, 16 af sekundære, 4 af tertiære, 3 af hereditære Tilfælde, og 8 opgives at have lidt af konstitutionel Syphilis. For Gonorrhoe og Leukorrhoe behandlede paa Trondhjems Sygehus 42 Personer, 20 Mænd og 22 Kvinder; udenfor Sygehus behandlede 12 Læger 78, 77 Mænd og 1 Kvinde, alle Voxne. Ved den ugentlige Visitation i Trondhjem af de offentlige Fruentimmer hvis Antal var 32, iagttoges 9 Tilfælde af Syphilis og 23 af Urethrit. I Selbo foretoges fremdeles oftere Visitation i Anledning af den der i længere Tid herskende veneriske Sygdom.

112 **Spedalske** kjendtes ifølge Overlægens Beretning ved Udgangen af 1868 udenfor Reitgjerdets Pleiestiftelse. I 1869 var Tilgangen 28, hvoraf 14 vare overseede ved tidligere Tællinger, 2 vare hjemkomne fra Stiftelser og 12 vare nye Tilfælde, Afgangen var 34, hvoraf 19 vare døde, 1 udflyttet og 14 indlagte i Stiftelser. Ved Aarets Udløb var altsaa Antallet af kjendte Spedalske udenfor Stiftelserne 106, nemlig 65 Mænd og 41 Kvinder, saaledes fordelte paa de enkelte Lægedistrikter:

Trondhjems Stadsfysikat	1
Strindes Distrikt	4
Guldals —	1
Opdals —	1
Ørkedals —	8
søndre Fosens —	47
midtre —	27
nordre —	16

For 1 er Opholdsstedet ikke angivet.

I Reitgjerdets Pleiestiftelse forpleiedes ved Aarets Be-

gyndelse 222 Spedalske. Der indkom 40, døde 24, hjemsendtes 8 og oversendtes til anden Stiftelse 1. Belægget ved Udgangen af 1869 altsaa 229, 133 Mænd og 96 Kvinder.

Som nærmeste Dødsarsag er for de Døde opgi-

vet: Brækning og Diarrhoe, Vatersot, Phlegmone diffusa, Pneumonie, Phthisis, Typhoidfeber og Ulcus ventriculi, hver hos 1, Debilitas senilis, Peritoneitis og Pyæmie, hver hos 2, Bronchit hos 3, Diarrhoe og Kvælningsanfald, hver hos 4.

Nedenstaaende Liste giver Oplysning om endel af Lægerne behandlede, væsentlig **kroniske Sygdomme**:

	Hele Aaret		Kjønnets er opgivet for	Deraf vare:		Alder er opgivet for	Deraf vare		Antal af anmeldende Læger.
	Behandlede.	deraf Døde.		Mandkjøn.	Kvindekjøn.		Børn (under 15 Aar.)	Voxne (over 15 Aar.)	
Fnat	320	-	306	174	132	220	130	90	16
Skurv	14	-	14	8	6	14	11	3	5
Kjertelsyge	111	-	107	42	65	57	49	8	13
Rachit	9	-	9	5	4	9	9	-	7
Svindst	191	81	191	95	96	124	8	116	19
Kræft	44	25	44	15	29	31	-	31	14
Vatersot	62	10	59	29	30	46	5	41	13
Blegst	126	-	126	2	124	95	17	78	17
Menstruationsuordener	74	-	74	-	74	74	-	74	12
Cardialgi, kronisk Gastrit og Dyspepsi ..	476	2	448	167	281	325	27	298	19
Ormesygdomme	64	-	64	29	35	59	52	7	7
Drankersygdomme ..	11	1	11	11	-	11	-	11	5

	Hele Aaret.		Fordeling paa Lægedistrikterne.																							
	Ialt opgivne Tilfælde.	Ialt opgivne Døde.	Trondhjem.		Strinde.		Selbo.		Røros.		Guldal.		Opdal.		Ørkedal.		Søndre Fosen.		Midtre Fosen.		Nordre Fosen.		Reitgjerdets Pleiestiftelse.			
			Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.		
Fnat.....	320	-	125	-	-	-	-	-	8	-	15	-	-	-	9	-	129	-	20	-	-	-	14	-		
Skurv.....	14	-	10	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	2	-	-	-	1	-	-	-	-	-		
Kjertelsyge.....	111	-	80	-	-	-	-	-	-	-	5	-	2	-	6	-	4	-	14	-	-	-	-	-		
Rachit.....	9	-	1	-	-	-	-	-	2	-	-	-	1	-	2	-	2	-	-	-	1	-	-	-		
Svindstot.....	239	129	154	75	1	1	-	-	13	9	10	6	8	7	31	12	2	2	18	15	1	1	1	1		
Kræft.....	54	35	28	16	1	1	1	1	4	3	5	2	1	1	6	3	5	5	3	3	-	-	-	-		
Vatersot.....	75	24	30	5	1	1	1	1	8	4	3	1	1	-	16	3	1	1	11	7	-	-	3	1		
Blegstot.....	126	-	77	-	-	-	-	-	10	-	1	-	3	-	19	-	6	-	10	-	-	-	-	-		
Menstruationsuordener	74	-	36	-	-	-	-	-	7	-	1	-	5	-	2	-	8	-	15	-	-	-	-	-		
Cardialgi, kronisk Gastrit og Dyspepsi.	480	6	258	-	-	-	-	-	12	4	61	-	6	-	38	1	50	-	27	1	-	-	28	-		
Ormesygdomme.....	64	-	41	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	9	-	6	-	7	-	-	-	-	-		
Drankersygdomme.....	11	1	9	1	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		

Fnat forekom omtrent ligesaa hyppigt som tidligere. For **Skurv** behandlede i heromhandlede Aar 14, i 1868 6.

Dødsfald af **Svindst** angives fra midtre Fosen at have været flere end sædvanlig, hvilket antages betinget af det i dette Aar herskende kolde, fugtige Veirig. (J. Angell.) Forholdet mellem opgivne Dødsfald af Svindst og samtlige opgivne Dødsarsager i de enkelte Lægedistrikter var følgende: (Se Tabellen paa næste Side.)

Medregnes de Døde paa Reitgjerdets Pleiestiftelse for Spedalske kjendes 129 Dødsfald af Svindst blandt 697 eller 18,5 pCt. De tilsvarende Procenttal Aaret forud var 12,8 og 12,4.

For 24 af de af **Kræft** døde 35 er Sygdommens Sæde opgivet nemlig: i Mavesækken hos 17, i Brystkjertelen hos 2, i Livmoderen hos 1, paa Halsen hos 2, paa Brystet og Ryggen, hver hos 1.

Af de 24 opgivne Dødsfald af **Vatersot** og **Brights Sygdom** kunne 7 sees at være foranledigede af sidstnævnte Sygdom.

Blegst, **Menstruationsuordener**, **Cardialgi** og **kronisk Gastrit** forekom fremdeles hyppigt; fra midtre Fosen nævnes Fiskeribedriften og Overanstængelse som Aarsagsmomenter. For **Hysteri** behandlede i dette Aar 50 Kvinder.

Af de 11 Tilfælde af **Drankersygdom** opgives 6 som

Lægedistrikt.	Opgivne Dødsfald af Svindsot	Opgivne Dødsårsager ialt.	Forhold i pCt.
Trondhjems Stadsfysikat	75	348	21,5
Strinde*) (de paa Reitgjerdets Pleiestiftelse Døde fraregnede)	1	19	5,3
Selbo	-	7	-
Røros	9	53	17,0
Guldal	6	29	20,7
Opdal	7	24	29,1
Ørkedal	12	64	18,7
Søndre Fosen	2	34	5,9
Midtre —	15	89	16,8
Nordre —	1	5	20,0
Søndre Trondhjems Amt	128	672	19,0

Delirium tremens; det indtrufne Dødsfald skyldtes kronisk Alkoholisme.

Sindssygdomme. Af nye Tilfælde indkom paa Trondhjems Sygehus 10, 2 af Mani og 8 af Melancholi; 6 vare Mænd, 4 Kvinder; 4 udskreves helbredede, 2 i Bedring, 2 uhelbredede og 2 døde. Udenfor Sygehus behandlede i Trondhjem 6 Tilfælde af Melancholi, 3 hos Mænd og 3 hos Kvinder, alle Voxne. I Trondhjems Sindssygeasyl indkom 35 (hvoraf 3 med Recidiv), af hvilke 22 vare fra søndre Trondhjems Amt. I Landdistrikterne kunne 17 nye Tilfælde sees at være komne under Behandling, hvoraf 10 i Røros Distrikt, 4 i Ørkedalens 2 i søndre og 1 i midtre Fosen. Formen er kun angivet for 3, nemlig 2 Gange Mani og 1 Gang Melancholi. Af de Syge vare 8 Mænd og 9 Kvinder; 2 vare under, Resten over 15 Aar. 7 Gange er Sindssygdom opgivet som Dødsårsag, deraf 3 Gange i Trondhjem, 2 i Strinde og 2 i Røros Distrikt. Efter Sindssygelovens § 19 forpleiedes af Trondhjems By 8, efter dens § 17 58; i Selbo efter § 19 3; i Røros 10; i Guldalen 21; i Ørkedalen 11, hvoraf 3 døde i Aarets Løb; i Opdal 10; i søndre Fosen 4; i midtre Fosen 8 og i nordre Fosen 13. Kun 1 Sindssyg i Guldals Distrikt er opgivet som forpleiet for Privatregning.

Af **chirurgiske Operationer** udførtes paa Trondhjems Sygehus 1 Herniotomi med heldigt Udfald og 1 Iridec-tomi. Udenfor Sygehus foretoges 7 Exartikulationer af Fingre, 1 Borttagelse af Sæksvulst, 5 af Næsepolyp, 2 Operationer for Læbekræft, 1 for Kræft i Øiet, 1 for ind-

groet Negl, 2 for Haremund, 1 for Paraphimosi, 5 Gange Paracentese af Underlivet hos 2 Individuer, 5 Punktioner for Hydrocele, hvoraf de 2 med paafølgende Iodindsprøitning, 2 Repositioner af luxeret Overarm, 1 af Underarmen. Af Øienoperationer udførtes udenfor Sygehus: 5 Extraktioner af Stær, 5 Iridektomier, 6 Strabotomier og 5 Operationer for Hernia sacci lacrymalis.

Af **obstetriciske Operationer** opgives at være udførte af Læger: 26 Tangforløsninger, af hvilke 18 indiceredes af Vemangel eller langsom Fødsel, 5 af Bækken-sneverhed og 3 af Barselkrampe; Udfaldet er opgivet for 23 Koner, af hvilke 2 døde, de øvrige forbleve ilive; af Børnene forbleve 19 ilive, 4 døde og for 3 er Udfaldet uopgivet. 3 Vendinger, 2 Gange indiceret af Tverleie, 1 Gang af Blødning; 1 af Konerne forblev ilive, 2 døde; Børnene vare alle dødfødte. 4 kunstige Forløsninger af Moderkagen, for hvilke som Indikation opgives 1 Gang Blødning, 2 Gange Atoni og 1 Gang Sammenvoxning; Udfaldet var godt for samtlige Koner. Ialt 33 obstetriciske Operationer, hvoraf 10 i Trondhjem, 3 i Selbo, 6 i Røros, 5 i Ørkedalens, 1 i Opdals, 3 i søndre Fosen, 3 i midtre og 2 i nordre Fosen Distrikt. Fra Trondhjem er omtalt 1 Tilfælde af Hydatidemola.

Antallet af **Fødte** og **Døde** vil sees af følgende Tabel:

Lægedistrikt.	Fødte.	Døde					Dødfødte.
		i Alt.	under 1 Aar.		mellem 1—15 Aar.	paa Barselseng.	
			i 1ste Døgn.	over 1 Døgn gamle.			
Tr.hjems Stadsfysikat.	648	391	3	69	86	2	26
Strinde	295	175	1	21	37	4	8
Selbo	142	73	2	9	12	1	9
Røros	136	105	-	14	25	2	6
Guldals	329	204	4	50	38	1	14
Opdals	134	79	1	15	8	-	3
Ørkedals	329	221	2	23	30	2	19
Søndre Fosens	331	216	3	47	52	3	11
Midtre —	364	216	-	38	40	4	19
Nordre —	221	111	-	21	19	4	6
Søndre Trondhjems Amt	2 929	1 791	16*)	307	347	23	121

Omkomne paa voldsom Maade 53.

For det hele Amt bliver der saaledes et Overskud af 1138 flere Fødte end Døde, og Forholdet mellem hine og disse = 100 : 61,1. Antallet af Børn, døde i 1ste Leveaar, udgjorde 10,9 pCt. af samtlige Fødte og 17,8 pCt. af samtlige Døde; Antallet af Døde mellem 1 og 15 Aar udgjorde 19,4 pCt. og Antallet af Døde under 15 Aar 37,2 pCt. af samtlige Døde. Foruden de af Presterne opførte

*) Paa Grund af Distriktslægens Død ere samtlige Opgaver fra Strinde Distrikt mangelfulde.

*) Efter Dødfødteanmeldelserne 22.

23 døde Barselkoner kunne af Lægernes Beretninger endnu 3 Koner sees at være døde paa Barselseng, saa det hele Antal bliver 26. Dødsarsagen er opgivet for 12, nemlig 7 Gange Barselfeber, hvoraf to efter forudgaaet Tangforløsning, 2 Gange Blødning, 1 Gang Skarlagensfeber, 1 Gang Barselkrampe og 1 Gang besværlig Forløsning. Det sidste Tilfælde angik en 26 Aar gammel Kone i søndre Fosen, hos hvem der før Fødselen i Skeden fandtes flere strengformige Baand; Fødselen foregik ved Naturens egen Hjelp, men Konen døde $\frac{1}{2}$ Time efter Forløsningen.

Fra Lægerne haves ialt Opgave over 697 eller 40,1 pCt. af samtlige ved Sygdom forarsagede Dødsfald (1 738). De hyppigste Dødsarsager vare: Svindsot (129), Lungebetændelse (58), Hjernebetændelse og Kræmper i Børnealderen (46), Kræft og Skarlagensfeber hver (35), akut Bronchit (29), Diarrhoe og Cholera nostras (28), Vatersot og Brights Sygdom (24), medfødt Svaghed og Hjerneslag hver (23), Alderdomssvaghed (22), Kighoste (19) og Nervefeber (12).

Veirliget var i hele Amtet koldt og regnfuldt, Aarsvæxten blev derfor ogsaa meget mislig; i de høiere liggende Distrikter frøs Kornet, langs Kysten kunde ikke Brændetørven blive tør, og da Sildefisket heller ikke slog til undtagen i nordre Fosen, maa 1869 i det Hele regnes for et Uaar. Uagtet Almuen paa mange Steder maatte nyde frossent, umodent Korn, anføres dog, at forøget Sygelighed ikke egentlig har været bemærket.

Levemaade og hygieeniske Forholde. Fra Røros Distrikt berettes om jevn Fremgang, Almuen er oplyst og ædruelig og har Sands for at indrette sig hyggeligt og godt i enhver Henseende, hvilket nu ogsaa gjelder Aalens Herred, hvor man før stod meget tilbage. Fra Selbo og især fra Opdal klages derimod over Stillestaen; fra sidstnævnte Sted heder det, at Interessen for Forandringer er liden udenfor det politiske Omraade, og at den moralske saavel som den oekonomiske Tilstand synes at blive slettere Aar for Aar. I Rennebu stille disse Forhold sig noget bedre.

Fattigsygepleien. I Trondhjem behandlede 3 Fattiglæger 1553 fattige Syge, af hvilke 130 indlagdes paa Sygehus. Forøvrigt haves Opgave fra følgende Lægedistrikter: Selbo 10, Guldalen 92, søndre Fosen 216, Ritsen af midtre Fosen 22 og nordre Fosen 26.

Af Møder i **Sundhedskommissioner** afholdtes: i Trondhjem 5, i Selbo 1, i Røros Distrikt 6, to i Aalen, fire i

Røros, i Ørkedals 8, to i hvert Herred, i Opdals 1, i søndre Fosens 1, i midtre Fosens 5 og i nordre Fosens 1, i Aafjord. Fra Ørkedalen og midtre Fosen anføres, at den hele Kommunebestyrelse er indtraadt i Kommissionen. De væsentligste Forhandlingsgjenstande vare: i Trondhjem Anlæg af Kloaker og Afløbskanaler, Anlæg af nye Slagterier, Skolelokalernes Utilstrækkelighed; i Selbo Visitationerne i Anledning af den i Bygden herskende venetriske Sygdom; i Røros og Ørkedalen Skarlagensfeber og dens Eftersygdomme, Sundhedsforskrifternes Overholdelse, Husstellet, Nødvendigheden af at aflede Vand fra Husene, hvilken Mangel paa Røros antages at bevirke en forøget Sygelighed i en Del af Byen; i Opdal den tiltagende Fattigdom og Sædernes Fordærvelse; i søndre Fosen Mangelen paa Jordemødre.

De **Vaccineredes** Antal udgjorde:

i Trondhjems Stadsfysikat	192
i Strindes Distrikt . . .	272
i Selbo —	53
i Røros —	111
i Guldals —	381
i Opdals —	143
i Ørkedals —	346
i søndre Fosens Distrikt .	209
i midtre — — .	135
i nordre — — .	154
tilsammen	1996

I 2 Kredse af midtre Fosen vaccineredes ikke paa Grund af de Uvaccineredes ringe Antal. I nordre Fosen hindredes for en Del Vaccination paa Grund af en Kighoste-epidemi.

Af **retsmedicinske Forretninger** udførtes 3 Obduktionsforretninger, en over et Barn, der antoges ihjelliget af Moderen, en over et Barn født i Dølgemaal og kvalt af Moderen og en over en 11 Aar gammel Dreng, der var død 8 Dage efter Mishandling. 3 Synsforretninger over Døde (en Druknet, en Hængt og en dræbt ved Faldet af et Træ). 5 Undersøgelsesforretninger, en over fundne Fosterben, en af en Kvinde, der troede sig svanger og mente at Fosteret var dødt paa Grund af Mishandling, en i anledning en Kvinde, som havde født i Dølgemaal og skaffet Fosteret afveien, og to angaaende hvorvidt Vand- og Brødstraf kunde udholdes. Ialt 11 retsmedicinske Forretninger, hvoraf 4 i Trondhjem, 2 i Selbo og 1 i hvert af Guldals, Ørkedals, Opdals og søndre Fosens Distrikter.

Af **Sygehuse** fandtes inden Amtet Reitgjerdets Pleiestiftelse for Spedalske, Trondhjems Bys Sindssygeasyl og Trondhjems kommunale Sygehus; paa dette sidste indkom 587 Syge, der lede af følgende Sygdomme:

	Trondhjems kommunale Sygehus.
Febre	41
Akute Sygdomme i Aandedræts- og Cirkulations- organerne	56
Kroniske — — — — —	18
Sygdomme i Nervesystemet, Sindssygdomme . . .	37
Akute Sygdomme i Fordøjelsesapparatet . . .	5
Kroniske — — — — —	8
Uterinsygdomme, Menstruationsanomalier, Bar- selsygdome	2
Sygdom i Urinveiene, Vatersot	9
Blodsygdomme, Ernæringsygdomme, Gulsot, Al- derdomssvaghed	9
Kronisk eller afebril Rheumatisme	7
Læsioner	40
Phlegmone, Abscesser, Ulcera	30
Kræftagtige Sygdomme og Svulster overhovedet .	6
Hernier	2
Ben- og Ledsygdomme	9
Chirurgisk Sygdom i Aaresystemet	1
Øiensygdomme	15
Chirurgiske Sygdomme i Urinveiene og Kjøns- organerne	5
Syphilis, Bubo	160
Gonorrhoe, Urethrit o. s. v.	42
Epididymit, Orchit	8
Excoriationes, Verrucae	6
Hudsygdomme	62
Forskjellige andre Sygdomme	9

Tilsammen 587

Forøvrigt henvises til Sygehuslisten. Paa Sygestuerne i Trondhjems Tugthus laa 4 tilbage fra det foregaaende Aar, 77 indkom. Af de tilsammen 81 Behandlede helbrededes 72, bedredes 1, forblev uhelbredet 1 og døde 2. 5 vare ved Aarets Udgang tilbageliggende. Behandlingsdagens Antal udgjorde 2 446 eller 32,2 for hver Udskreven. Udenfor Sygestuerne behandledes 214 mindre betydelige Sygdomstilfælde blandt Fangerne og 14 blandt Opsynsbetjenterne. Medikamentudgifterne beløb sig til 100 Spd. 86 Skill. Paa Sygestuerne i Trondhjems Fæstnings Strafanstalt var der 4 Syge tilbageliggende fra foregaaende Aar og 22 indkom. Af de tilsammen Behandlede, 26, udgik 17 helbredede, 1 i Bedring, 3 uhelbredede

og 5 vare ved Aarets Udgang tilbageliggende. Udenfor Sygestuerne behandledes 95 Sygdomstilfælde hos Fanger og 32 hos Opsynspersonalet med Familier. Medicinudgiften beløb sig til 51 Spd. 87 Skill. Paa Røros findes et mindre, Værket tilhørende Sygehus, hvor kun Arbeidere optages.

Badehuse. I Trondhjem haves foruden Sygehusets Badeindretning 1 privat Damp- og Karbadindretning samt 2 Søbadehuse; paa Røros 1 privat Styrtebad til offentlig Afbenyttelse.

Apotheker. Amtets 5 Apotheker nemlig 3 i Trondhjem, 1 i Røros og 1 paa Ørkedalsøren visiteredes. Personalet bestod, foruden Apothekerne, ved Svaneapotheket i Trondhjem af 1 examineret og 1 uexamineret Medhjælper samt 2 Disciple, ved Løveapotheket af 1 examineret og 2 uexaminerede Medhjælpere samt 1 Discipel; ved Hjorteapotheket af 1 examineret Medhjælper og 2 Disciple; ved Røros Apothek af 2 Disciple, hvoraf den ene underkastede sig Medhjælperprøven i Aarets Løb; ved Ørkedalens Apothek af 2 Disciple.

Medicinalpersonalet bestod af 25 Læger, 2 Tandlæger, 35 Jordemødre og 40 Hjelpevaccinatører, nemlig i:

1. Trondhjems Stadsfysikat: 12 Læger foruden Distriktslægen i Strinde; 2 Tandlæger; 11 Jordemødre.
2. Strindes Distrikt: 1 Læge, boende i Trondhjem; 4 Jordemødre; 6 Hjelpevaccinatører.
3. Selbos Distrikt: 1 Læge, boende i Selbo; 1 Jordemoder; 2 Hjelpevaccinatører.
4. Røros Distrikt: 2 Læger, Distriktslægen og en Berglæge, boende i Bergstaden; 2 Jordemødre; 3 Hjelpevaccinatører.
5. Guldals Distrikt: 2 Læger, boende i Horg; 4 Jordemødre; 7 Hjelpevaccinatører.
6. Opdals Distrikt: 1 Læge, boende i Opdal; 4 Jordemødre; 4 Hjelpevaccinatører.
7. Ørkedals Distrikt: 2 Læger, boende i Ørkedalen; 4 Jordemødre; 5 Hjelpevaccinatører.
8. Søndre Fosens Distrikt: 1 Læge, boende paa Hitte-
ren; 2 Jordemødre; 5 Hjelpevaccinatører.
9. Midtre Fosens Distrikt: 2 Læger, Distriktslægen boende i Ørlandet og en Privatlæge boende i Ritsen; 2 Jordemødre, 4 Hjelpevaccinatører.
10. Nordre Fosens Distrikt: 1 Læge, 1 Jordemoder; 4 Hjelpevaccinatører.

XVII. Nordre Trondhjems Amt.

Amtet, hvis Fladeindhold udgjør 178,40 norske Kvadratomile og som ved Folketællingen den 31te December 1865 havde 82 489 Indbyggere, er inddelt i 8 Lægedistrikter, nemlig:

1. Stjørdals Distrikt (15,4 n. □ M.), indbefattende:

Herrederne nedre Stjørdal	med	7 282 Indbyggere.
øvre —	-	5 270 —
		tilsammen 12 552 Indbyggere.
2. Frostens Distrikt (4,6 n. □ M.), indbefattende:

Herrederne Frostens	med	3 064 Indbyggere.
Aasen	-	1 976 —
Lexvigen	-	3 091 —
		tilsammen 8 131 Indbyggere.
3. Levangers Distrikt (15,4 n. □ M.), indbefattende:

Kjøbstaden Levanger	med	1 017 Indbyggere.
Herrederne Levanger	-	2 290 —
Skogn	-	3 786 —
Verdal	-	6 713 —
		tilsammen 13 806 Indbyggere.
4. Inderøens Distrikt (17,4 n. □ M.), indbefattende:

Herrederne Ytterøen	med	1 499 Indbyggere.
Mosviken og Veran	-	2 949 —
Inderøen	-	5 428 —
Sparbu	-	4 641 —
		tilsammen 14 517 Indbyggere.

5. Stenkjærs Distrikt (11,5 n. □ M.), indbefattende:

Ladestedet Stenkjær	med	1 150 Indbyggere.
Herrederne Stod	-	2 530 —
Egge	-	941 —
Beitstaden	-	5 018 —
		tilsammen 9 639 Indbyggere.
6. Grongs Distrikt (78,9 n. □ M.), indbefattende:

Herrederne Grong	med	3 338 Indbyggere.
Snaasen	-	3 250 —
		tilsammen 6 588 Indbyggere.
7. Namsos Distrikt (22,4 n. □ M.), indbefattende:

Ladestedet Namsos	med	1 189 Indbyggere.
Herrederne Namsos	-	2 031 —
Overhalden	-	2 593 —
Fosnæs	-	2 655 —
Fladanger	-	1 472 —
		tilsammen 9 940 Indbyggere.
8. Ytre Namdals Distrikt (12,8 n. □ M.), indbefattende:

Herrederne Kolvereid og Follereid	med	2 388 Indbyggere.
Nærø	-	1 477 —
Vikten	-	1 749 —
Lekø	-	1 702 —
		tilsammen 7 316 Indbyggere.

Sundhedstilstanden betegnes som ret god. Nervefeber, Skarlagensfeber, Kighoste, Lungebetændelse og catarrhalske Affektioner vare de væsentligste akutte Sygdomme.

Dødeligheden var ikke stor, de Dødes Antal var 1 192 eller 14,4 pro mille af den beregnede Folkemængde ved Aarets Midte (82 924). I det foregaaende Aar døde 1 020 eller 12,3 pro mille og i 1867 1 035 eller 12,6 pro mille. I Femaaret 1861—65 udgjorde det gennemsnitlige aarlige Antal Døde 1 372 eller 17,1 pro mille af den beregnede Befolkning ved Femaarets Midte (80 259).

Til Oplysning om de **epidemiske Forholde** hidrættes følgende af Lægernes Opgaver sammendragne Tabel: (Se Tabellen paa næste Side.)

Af **Nervefeber** er ialt opgivet 325 Tilfælde, det samme Antal som i det foregaaende Aar, og 31 Dødsfald (27 i 1868). I Frostens Distrikt forekom Sygdommen epidemisk

fra 1868 og fortsatte i de første 4 Maaneder af 1869. Forøvrigt iagttoges kun smaa tildels meget begrænsede Lokalepidemier. Smitte anføres i flere Tilfælde at være hjemført fra Fiskeværerne. Undertiden kunde Sygdommens Opstaaen ikke afledes fra nogen Smitte. Saaledes omtales fra Namsos Distrikt, at en Mand, hvis Hus stod paa sumpig Jord uden Afløb, uden paaviselig Smitte angrebes af exanthematisk Typhus, og at 9 andre Personer fik Abdominaltyphus, uden at anden Smitte for dem kunde paavises end fra hin. (A. Berg.) Denne sidste Form var den almindeligste, kun fra en liden Ø i ytre Namdals Distrikt omtales en liden Epidemi af exanthematisk Typhus.

Foruden de 20 opgivne Tilfælde af **Barselfeber**, der alle endte heldigt, er nævnt 1 Tilfælde af Cellulitis pælv, 1 af Phlegmone i Bugbedækningerne 3 Uger efter forudgaaet Fødsel, 2 af Phlegmasia alba dolens, 2 af Livmoderblødning hos fortidligt Fødende og 1 af Bar-

	Hele Aaret		Tiden er op- givet for	Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
	Behandlede.	deraf Døde.													
Nervefeber	325	31	310	66	24	27	29	37	24	29	24	11	12	17	10
Simpel Feber	96	-	81	10	13	12	4	9	11	5	4	2	4	2	5
Barselfeber	20	-	20	1	3	5	1	1	1	1	3	1	1	1	1
Vandkopper	7	-	7	1	-	-	-	-	1	-	5	-	-	-	-
Skarlagensfeber	294	21	292	31	33	26	56	34	34	23	26	7	15	6	1
Rødlinger	5	-	5	2	-	-	-	-	1	-	1	-	1	-	-
Rosen	32	-	30	6	3	-	2	2	4	2	7	1	1	-	2
Kighoste	131	13	131	1	9	10	8	2	4	10	4	10	8	26	39
Diphtherisk Svælgbetændelse	74	7	73	19	8	8	7	5	5	4	2	4	2	4	5
Strubehoste	7	5	7	1	-	-	1	-	-	-	1	1	1	1	1
Akut Bronchit og andre catarr.															
Tilfælde	612	13	603	124	80	58	62	53	55	38	23	24	22	38	26
Lungebetændelse	307	35	303	55	37	49	32	34	32	14	7	5	7	16	15
Pleurit	14	3	14	4	-	3	3	-	1	2	-	-	-	1	-
Gigtfeber	40	3	33	5	1	2	3	1	2	5	-	3	4	5	2
Koldfeber	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Diarrhoe (akut) og Cholera															
nostras	188	4	188	20	15	18	11	19	9	12	28	20	7	12	17
Blodgang	10	1	10	1	4	1	-	-	-	-	-	4	-	-	-
Skjørbug	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tilsammen	2167	136	2107	347	230	219	219	197	184	145	135	93	85	129	124

	Hele Aaret		Fordeling paa Lægedistrikterne.															
	Ialt opgivne Tilfælde.	Ialt opgivne Døde.	Stjerdals Distrikt.		Frostens		Levangers		Indersøens		Stenkjærs		Namsos		Grongs		Ytre Namdals	
			Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.
Nervefeber	325	31	32	1	27	4	67	6	45	2	35	8	38	4	1	-	80	6
Simpel Feber	96	-	5	-	9	-	28	-	16	-	4	-	-	-	3	-	31	-
Barselfeber	21	1	1	-	3	-	3	-	2	-	5	-	3	1	-	-	4	-
Vandkopper	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	7	-	-	-	-	-	-	-
Skarlagensfeber	294	21	58	4	18	2	93	8	120	6	5	1	-	-	-	-	-	-
Rødlinger	5	-	-	-	3	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-
Rosen	32	-	-	-	3	-	7	-	5	-	8	-	4	-	-	-	5	-
Kighoste	131	13	-	-	11	4	48	1	16	2	32	5	16	1	8	-	-	-
Diphtherisk Svælgbetændelse . .	75	8	4	1	11	4	15	1	6	-	16	2	21	-	-	-	2	-
Strubehoste	7	5	-	-	4	4	1	-	-	-	2	1	-	-	-	-	-	-
Akut Bronchit og andre catarrh.																		
Tilfælde	612	13	18	-	51	2	123	2	165	5	131	2	79	1	10	-	35	1
Lungebetændelse	307	35	17	1	21	4	98	6	47	6	47	8	67	8	-	-	10	2
Pleurit	15	4	-	-	1	1	4	1	-	-	2	1	6	1	-	-	2	-
Gigtfeber	40	3	-	-	1	1	8	-	6	-	22	2	-	-	-	-	3	-
Koldfeber	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-
Diarrhoe (akut) og Cholera no-																		
stras	190	6	-	-	13	-	10	-	61	3	37	2	11	-	-	-	58	1
Blodgang	11	2	-	-	4	-	6	1	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Skjørbug	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-
Tilsammen	2173	142	135	7	180	26	511	26	490	25	355	32	248	16	23	-	231	10

selkrampe. Det ene Tilfælde af Phlegmasi endte dødeligt 3 Uger efter Forløsningsen; forøvrigt var Udfaldet heldigt for Konerne.

Skarlagensfeber, hvoraf i det foregaaende Aar kun opgaves 32 Tilfælde, havde i dette Aar temmelig stærk

epidemisk Udbredning i den sydlige Halvdel af Amtet. Ialt er opgivet 294 Tilfælde med 21 Dødsfald. Fra Stjerdal og Levanger er anført, at diphtherisk Halsbetændelse meget hyppig samtidig var tilstede; i det Hele var Epidemien dog godartet.

Kighoste, der havde vist sig i 1868, gik i dette Aar omtrent Amtet rundt. 131 Tilfælde og 13 Dødsfald ere opgivne, men fra flere Steder anføres, at kun faa kom under Behandling, da Epidemien var meget mild.

Diphtherisk Svælgbetændelse er i dette Aar opgivet en Del flere Tilfælde af end i det foregaaende Aar nemlig 75 med 8 Dødsfald (i 1868: 54, hvoraf 6 endte dødeligt). Sygdommen forekom imidlertid kun sporadisk. Fra Levanger anføres, at den tidligere saa udbredte Sygdom heller ikke i dette Aar vandt nogen større Udbredelse, og at den i det Hele synes at have antaget en langt mildere Karakter end tidligere. (W. Dietrichson.)

Af **akut Bronchit** og andre **catarrhalske Sygdomme** er opgivet 612 Tilfælde og 13 Dødsfald (i det foregaaende Aar 287 og 8). Af de Syge kunne 203 sees at have lidt af akut Bronchit, 11 Dødsfald skyldtes denne Sygdom, 1 Angina faucium. Paa Ytterøen forekom en Epidemii af Influenza med 58 Angrebne og 1 Død. Det tilskrives Aarets umilde Veirig og hyppige, stærke Temperaturomvexlinger, at catarrhalske Sygdomme vare almindeligere end sædvanligt.

Lungebetændelse forekom ogsaa meget hyppigere end i de foregaaende Aar. 307 Tilfælde og 35 Dødsfald ere opgivne (i 1868 235 med 33 og i 1867 254 med 24 Dødsfald). Sygdommen var almindelig i samtlige Distrikter. Paa ovenstaaende Tabel findes ingen opførte fra Grongs Distrikt; men dette forklares af, at Lægedistriktet først udskiltes som eget fra 1ste September, hvorfor alle tid-

ligere i Aarets Løb forekomne Sygdomstilfælde ere regnede til Stenkjærs og Namsos Distrikter. Fra sidstnævnte Sted nævnes Lungebetændelse som en meget almindelig Sygdom, hvilket antages betinget i Tømmerdriften sammesteds. Der tilføies, at Lungebetændelsens Hyppighed og Svindsottens Sjældenhed i Distriktet ikke synes at tale synderlig for Antagelsen af den sidste som Eftersygdom af hin; Almuen ved forøvrigt vel at iagttage Forsigtighed i Rekonvalescenten. (A. Berg).

Hjernebetændelse er opført som Dødsårsag hos 9, tuberkuløs Meningit hos 10, Meningitis cerebro-spinalis epidemica hos 1 og Kramper i Børnealderen hos 5. Af disse tilsammen 25 Dødsfald falde 6 paa Levangers, 5 paa Stenkjærs, 4 paa hver af Frostens, Inderøens og Namsos's og 1 paa hver af Stjørdalens og ytre Namdals Distrikter. Hos en af de af Hjernebetændelse Døde antoges Vaccination at have forårsaget Sygdommen. (R. Hoffmann.)

Af **Gigtfeber** er opgivet 40 Tilfælde med 3 Dødsfald; af **kronisk Rheumatisme** er af 8 Læger anmeldt 77 Tilfælde.

Diarrhoe og **Cholera nostras**, som i det foregaaende Aar herskede epidemisk over en stor Del af Amtet (805 behandlede Tilfælde og 14 Dødsfald), havde i dette Aar ingen synderlig Udbredelse; der opgives 190 Tilfælde med 6 Dødsfald. Af **Blodgang**, hvoraf i 1868 opførtes 143 behandlede Tilfælde og 8 Døde, opgives i 1869 kun 11 Tilfælde og 2 Døde.

Syphilis. Over de paa Sygehusene behandlede Tilfælde giver nedenstaaende Fortegnelse en Oversigt:

Amtsygehuset i	Tilbageliggende fra foreg. Aar.			Indkomne.			Af de indkomne lede af:			Udgaade helbredede.	Tilbageliggende ved Aarets Udgang.			Det samlede Antal Forplejningsdage.	Middeltal af Forplejningsdage for hver Udskreven.
	Ialt.	Md.	Kv.	Ialt.	Md.	Kv.	primær.	sekundær.	tertiær.		Ialt.	Md.	Kv.		
Skogn	5	1	4	28	15	13	7	18	3	26	7	3	4	1 842	70,8
Namdal	3	1	2	5	2	3	-	3	2	7	1	-	1	558	79,7
Tilsammen	8	2	6	33	17	16	7	21	5	33	8	3	5	2 400	

Udenfor Sygehusene vides behandlede 6 Tilfælde af Syphilis, hvoraf 4 i Levangers Distrikt af constitutionel, 1 i Inderøen af tertier og 1 i ytre Namdal af primær Form. Kjøen og Alder er opgivet for 5 nemlig 3 Mænd og 2 Kvinder, alle Voxne. For Gonorrhoe og Urethrit nævnes behandlede 25, hvoraf de 4 paa Amtssygehuset i Skogn; 22 vare Mænd, 3 Kvinder, alle Voxne.

Spedalskhed. Ifølge Overlægens Beretning kjendtes ved Udgangen af 1868 101 Spedalske inden Amtet. I 1869

tilkom 25, hvoraf 13 vare overseede ved tidligere Tællinger, 2 hjemkomne fra Stiftelser og 10 nye Tilkomne; 22 afgik, hvoraf 7 døde, 2 udflyttede og 13 indlagdes i Stiftelser. Ved Aarets Udgang var altsaa Antallet af kjendte Spedalske 104, hvoraf 59 Mænd og 45 Kvinder. Af disse boede:

i Frostens Distrikt	3	i Grongs Distrikt	1
i Levangers	—	i Namsos	30
i Inderøens	20	i ytre Namdals	30
i Stenkjærs	17		

deles 1 dødeligt endende Tilfælde i ytre Namdalen hos et 2½ Aar gammelt Pigebarn, der havde svulget Vitriololie.

Sindssygdomme. Paa Amtssygehuset i Skogn indkom 6 Sindssyge, tre lidende af Melancholi, der helbrededes, to af Mani, hvoraf 1 udgik helbredet, 1 uhelbredet, og en af Demens, uhelbredet. Paa Amtssygehuset i Namdalen indkom 7 Sindssyge, fem lidende af Melancholi, hvoraf 2 helbrededes, 2 udgik i Bedring og 1 uhelbredet, og 2 lidende af Mani, hvoraf 1 udgik helbredet og 1 uhelbredet. Af samtlige 13 Syge vare 6 Mænd, 7 Kvinder, alle Voxne. Udenfor Sygehusene kunne 6 nye Tilfælde sees at være komne under Behandling, fem af Melancholi og et af Mani. Udfaldet er kun opgivet for 2, der lede af Melancholi, hvoraf den ene helbrededes, den anden ikke. Kjøen og Alder er opgivet for 5, nemlig 3 Mænd og 2 Kvinder, de 4 over og 1 under 15 Aar.

For Amtskommunens Regning forpleiedes i Nordre Trondhjems Sindssygeasyl 16 og i Landdistrikterne 101 Sindssyge. Af det samlede Antal, 117, hørte 23 hjemme i Frostens, 15 i Levangers, 23 i Inderøens, 16 i Stenkjærs, 15 i Grongs, 15 i Namsos og 10 i ytre Namdals Distrikt. For Stjørdalen mangler Opgave. For de engere Kommuners Regning forpleiedes i Levangers Distrikt 7, i Inderøens 12, i Grongs 4 og i Namsos 5. Fra de øvrige Distrikter mangler Opgave. Amtskommunekassens Udgifter i Anledning af Sindssyge er anslaaet til 4 000 Spd. og Medicinaludgifterne i det Hele til 9 950 Spd.

Af **chirurgiske Tilfælde** nævnes fra Stjørdals Distrikt et Vulnus hos et 14 Aar gammelt Pigebarn, som ved at falde ned fra Taget paa et Hus blev hængende spiddet paa en Gjerdestør, der var trængt ind under Bedækningerne i et Kvarters Dybde lige i Hjerteregionen; hun kom sig efter kort Tids Behandling. Fra Namsos Distrikt omtales 2 Tilfælde af penetrerende Stiksaar i Underlivet med Fremfald af Omentet, begge hos Dreng, opstaaet ved uforsigtig Omgang med Tollekniv; Saarene tilhelede i Løbet af faa Dage.

Af **chirurgiske Operationer** udførtes paa Amtssygehuset i Skogn: 1 Borttagelse af Brystkjertelen, 1 af Livmoderfibroid ved Ligatur, 1 Operation for Læbekræft, 1 for Kræft paa Knæet, 1 Underbinding af en erekt Svulst og 1 af en Kræftsvulst i Tindingen, 1 Paracentese af Underlivet ved Ovarialcyste og 6 Punktioner for Hydrocele; paa Amtssygehuset i Namdalen: 1 Tonsilotomi, 1 Borttagelse af en Svulst paa Tandkjødet, 1 af en Teleangiectasi, 2 Gange Paracentese af Ovarialcyste og 1 Reposition af luxeret Forarm. Udenfor Sygehusene opgives udførte: 13 Amputationer og Exarticulationer af Fingre, 1 Borttagelse af en fibrøs Svulst paa Laaret, 3 af Sæksvulster, 1 af en

Svulst paa Tandkjødet, 1 af et Epitheliom, 1 af Næsepolyp, 1 af Præputium, 1 af Teleangiectasi, 2 Operationer for Haremund, 1 Overskjæring af Adductor longus femoris, samt flere Gange forceret Bevægelse af Led i Chloroformnarkose, 1 Cauterisation med ferrum candens, 2 Paracenteser af Underlivet, 1 Reposition af luxeret Forarm, 2 af luxeret Overarm samt 1 Reposition af indeklemt Brok.

Af **obstetriciske Operationer** opgives at være udførte af Læger: 15 Tangforløsninger, 7 paa Grund af Vemangel eller Vesvækkelse, 1 ved Bækkensneverhed, 1 formedelst Barselkrampe, for 6 er Indikationen ikke opgivet; 12 af Konerne sees at være forblevne ilive, for 3 er Udfaldet uopgivet; af Børnene fødtes 9 levende, 3 vare dødfødte og for 3 er Udfaldet uopgivet. 2 Vendinger, hvoraf 1 ved Tvillingfødsel paa Grund af Tverleie, med heldigt Udfald for Moder og Barn, for den anden er Indikation og Udfaldet ikke opgivet. 1 Embryotomi paa Grund af Hydrocephalus: Fosteret fødtes let indtil Brystet, ved Perforationen udtømtes 4 til 5 Potter Serum, hvorefter Fødselen af det ellers velskabte Foster foregik let; Konen kom sig. (W. Dietrichson). 1 kunstig Forløsning af Efterbyrden paa Grund af Timeglassammentrækning af Livmoderen; Konen forblev ilive. Af disse til sammen 19 obstetriciske Operationer forefaldt 3 i Stjørdals, 6 i Levangers, 5 i Stenkjærs, 3 i Inderøens og 1 i hvert af Frostens og ytre Namdals Distrikter.

Antallet af **Fødte** og **Døde** vil sees af følgende Tabel:

Lægedistrikt.	Fødte.	Døde.					Død- fødte.
		i Alt.	under 1 Aar.		mel- lem 1- 15Aar.	paa Bar- sel- seng.	
			i 1ste Døgn.	over 1 Døgn gamle.			
Stjørdal	334	186	4	38	29	1	15
Frosten	231	135	2	30	36	-	5
Levanger	347	255	3	40	46	1	10
Inderøen	348	193	-	33	27	-	13
Stenkjær	183	127	1	10	16	-	12
Grong	132	71	-	11	7	3	5
Namsos	232	125	-	8	16	3	13
Ytre Namdal . . .	197	100	-	19	13	-	5
Nordre Trond- hjems Amt	2 004	1192	10 *)	189	190	8	78

Omkomne paa voldsom Maade.....49.

For det hele Amt bliver der saaledes et Overskud af 812 Fødte over Døde, og Forholdet mellem hine og disse = 100 : 40,5. Antallet af Børn, døde i 1ste Leveaar, udgjorde 9,9 pCt. af de Fødte og 16,7 pCt. af samtlige Døde. Antallet af Døde mellem 1 og 15 Aar udgjorde 15,9 pCt. og Antallet af Døde under 15 Aar 32,6 pCt. af samtlige Døde. 8 Kvinder kunne sees at være døde paa

*) Ifølge Dødfødteanmeldelserne 11.

Barselseng. Dødsårsagen er opgivet alene for 1 nemlig Phlegmasia alba dolens.

Lægernes Dødsfortegnelser indeholde ialt Opgave over 404 eller 35,3 pCt. af samtlige ved Sygdom forårsagede Dødsfald (1143). De hyppigste Dødsårsager vare: Svindsot (45), Lungebetændelse (35), Nervefeber (31), Hjernebetændelse og Kramper i Børnealderen (tilsammen 25), Alderdomssvaghed (24), Kræft (22), Skarlagensfeber (21), Hjerneslag (16) og Kighoste (13).

Veiriget var meget ugunstigt, med overveiende Regn, Taage og Kulde. Fra Levanger angives Middelterperaturen at have været + 1,8° mod + 3,5° i det foregaaende Aar. Aarsvæxten mislykkedes, Kornet blev for en stor Del utjenligt til Menneskeføde; Sildefisket i Aasenfjord udeblev ogsaa, hvorimod Namdalsfisket gav taaleligt Udbytte. Fra Inderøen anføres, at uagtet den herskende Nød mærkedes ingen forøget Sygelighed.

De **hygiæniske Forholde** skildres i det Hele som meget gode, i enkelte Retninger, navnlig hvad Husrum angaar, hersker der paa flere Steder endog Luxus. En Undtagelse danne Kystboerne i Namsos Distrikt, hvilke siges at savne den rette Sands for Bekvemmelighed, Orden og Renlighed, og det uagtet de økonomiske Forholde paa Grund af Fiskerierne ere bedre, end hvor man væsentlig er henvist til Jordbruget. (A. Berg.) Hos Værksarbejderne paa Ytterøen betegnes ogsaa de hygiæniske Forholde som mindre gode. Ædruelighedstilstanden i Amtet roses, Kaffe nydes hist og her derimod til Overmaal.

Fattigsygepleien.

I Frostens Distrikt behandledes 61 fattige Syge med Medicinudgift af 42 Spd. 104 Skill.

desuden for Trondhjems Fat-

tigkasses Regning. . . . 17

I Levangers Distrikt 94

I Inderøens — af Di-

striktslægen 140 med Medicinudgift 80 Spd.

af Værkslægen paa Ytterøen 45 med Do. 29 Sp. 50 Sk.

I Stenkjærs Distrikt af Distrikts-

lægen 24

af en Privatlæge 141

I Grongs Distrikt 48

I Namsos Distrikt af Distriktslægen 33

af Sygehuslægen 28

I ytre Namdals Distrikt . . . 69 med Do. 37 Sp. 60 Sk.

Møder i Sundhedskommissionerne: I Stjørdals Lægedistrikt afholdtes 4 Møder, to i hvert Herred; i Frostens 8, tre i Frostens, et i Aasen og fire i Lexvigen; i Levangers 5, to i Skogn, to i Levanger Herred og et i Værdalen; i Inderøens 5, to i Inderøen og et i hvert af Sparbu, Mosviken og Ytterøen; i Stenkjærs 5, et i StenkjærLadested, tre i Stod og et i Egge, i hvilket nyoprettede Herred Kommissionen for første Gang traadte sammen; i Beitstaden afholdtes intet Møde paa Grund af manglende Anmeldelse; i Grongs Distrikt 3 Møder, to i Grong og et i Snaasen; i Namsos 5, to i Fosnæs, to i Overhalden og et i Ladestedet Namsos, og i ytre Namdals Distrikt 1 Møde, i Kolvereid. De væsentligste Forhandlingsgjenstande vare: Sundhedstilstanden, epidemiske Sygdomme, Spedalskheden, Sindssygdomme og Sindssygeværnsnets Ordning, Misbrug af Aareladninger, de almindeligst forekommende Forgiftningstilfælde og Gifte, Sop som Næringsmiddel. Om Stenkjærs, Namsos og Grongs Distrikter oplyses, at Herredernes hele Kommune-repræsentation er indtraadt i Sundhedskommissionen; fra Namsos anføres, at Herredsmøderne, der i Almindelighed ere blevne afholdte paa Tider og Steder, hvor større Almue var forsamlet, f. Ex. paa Thingene, have været bivaanede af flere end de faste Medlemmer.

De Vaccineredes Antal udgjorde:

i Stjørdals	Distrikt	292
i Frostens	—	100
i Levangers	—	301
i Inderøens	—	180
i Stenkjærs	—	111
i Grongs	—	156
i Namsos	—	177
i ytre Namdals	—	203

tilsammen 1520.

I Lexvigstranden, Beitstaden, Namsos Ladested og Herred samt i Høilandet af Grongs Distrikt vaccineredes ikke paa Grund af de Uvaccineredes ringe Antal.

8 **retsmedicinske Forretninger** udførtes, nemlig 1 Synsforretning af et Fosterlig i Inderøen, 1 over et strax efter Fødselen druknet Barn i Stjørdal, 1 i Anledning af en Kones Sindstilstand samt 5 om hvorvidt idømt Vand- og Brødstraf kunde udholdes.

Over de paa Amtets 2 **Sygehuse** indkomne Tilfælde giver nedenstaaende Tabel en Oversigt:

	Amtssyge- huset i Skogn.	Amtssyge- huset i Namdalen.
Febre	12	11
Akute Sygdomme i Aandedræts- og Cir- kulationsorganerne	3	5
Kroniske — — — — —	7	5
Sygdomme i Nervesystemet, Sindssyg- domme	12	19
Akute Sygdomme i Fordøielsesapparatet	6	2
Kroniske — — — — —	11	15
Uterinsygdomme, Menstruationsanoma- lier, Barselsygdom	4	4
Sygdom i Urinveiene, Vatersot	5	2
Blodsygdomme, Ernæringsygdomme, Gulsot, Alderdomssvaghed	4	5
Kronisk eller afebril Rheumatisme . .	7	4
Læsioner	11	12
Phlegmone, Abscesser, Ulcera	17	21
Kræftagtige Sygdomme og Svulster over- hovedet	8	4
Deformitet	-	1
Ben- og Ledsygdomme	7	7
Chirurgiske Sygdomme i Aaresystemet	1	1
Øiensygdomme	3	3
Chirurgiske Sygdomme i Urinveiene og Kjønnsorganerne	12	5
Syphilis, Bubo	28	5
Gonorrhoe, Urethrit o. s. v.	4	-
Epididymit, Orchit	4	-
Spedalskhed	1	6
Hudsygdomme	23	15
Forskjellige andre Sygdomme	8	4
Friske til Pleie for Syge	-	2
Tilsammen	198	158

Foruden **Badeindretninger** ved begge Amtssygehuse nævnes 2 private Dampbade paa Inderøen og 1 saadant med Karbad i Namsos samt 1 Søbadehus og 1 Styrtebad paa Stenkjær.

Af de inden Amtet værende 3 **Apotheker** i Levanger, Stenkjær og Namsos kunne de 2 sidste sees at være blevne visiterede og fundne i Orden. Personalet bestod ved hvert af disse foruden Apothekerne af en examineret Medhjælper og en Discipel.

Medicinalpersonalet bestod af 13 Læger, 29 Jordemødre og 43 Hjelpevaccinatorer nemlig i:

1. Stjørdals Distrikt: 1 Læge, bosat i nedre Stjørdal; 3 Jordemødre; 2 Hjelpevaccinatorer.
2. Frostens Distrikt: 1 Læge, bosat i Frosten; 6 Jordemødre, hvoraf 2 private; 4 Hjelpevaccinatorer.
3. Levangers Distrikt: 3 Læger, Distriktlægen, bosat i Levanger, en Underlæge ved Amtssygehuset i Skogn og en i Værdalen; 3 Jordemødre (1 Post ubesat); 5 Hjelpevaccinatorer.
4. Inderøens Distrikt: 2 Læger, Distriktslægen bosat paa Inderøen, og en Værkslæge, bosat paa Ytterøen; 4 Jordemødre; 10 Hjelpevaccinatorer.
5. Stenkjærs Distrikt: 2 Læger, Distriktslægen bosat i Egge og en Privatlæge i Stenkjær; 3 Jordemødre; 6 Hjelpevaccinatorer.
6. Grongs Distrikt: 1 Læge, bosat i Grong; 2 Jordemødre; 6 Hjelpevaccinatorer.
7. Namsos Distrikt: 2 Læger, Distriktslægen bosat i Namsos og Sygehuslægen ved Amtssygehuset i Overhalden; 3 Jordemødre; 5 Hjelpevaccinatorer.
8. Ytre Namdals Distrikt: 1 Læge, bosat i Nærø; 5 Jordemødre, hvoraf 1 uexamineret har Løn af Kommunen; 5 Hjelpevaccinatorer.

XVIII. Nordlands Amt.

Amtet, hvis Fladeindhold udgjør 297,59 norske Kvadratomile, havde den 31te December 1865 89 668 Indbyggere; det er inddelt i 13 Lægedistrikter, nemlig:

1. Brønø Distrikt (18,88 n. □ M.), indbefattende:
Herrederne Bindalen . . . med 1 920 Indbyggere.

	Transport	1 920 Indbyggere.
Brønø	-	5 318 —
Vegø	-	1 518 —
tilsammen		8 756 Indbyggere.

2. Alstadhongs Distrikt (9,90 n. □ M.), indbefattende:			
Herrederne Tjøtø	med	2 781	Indbyggere.
Alstadhong	-	3 280	—
Herø	-	2 438	—
tilsammen		8 499	Indbyggere.
3. Vefsens Distrikt (55,36 n. □ M.), indbefattende:			
Herrederne Vefsen	med	5 051	Indbyggere.
Hatfjelddal	-	921	—
tilsammen		5 972	Indbyggere.
4. Ranens Distrikt (39,69 n. □ M.), indbefattende:			
Herrederne Nesne	med	3 899	Indbyggere.
Hemnes	-	3 922	—
Mo	-	3 829	—
tilsammen		11 650	Indbyggere.
5. Lurø Distrikt (18,18 n. □ M.), indbefattende:			
Herrederne Lurø	med	1 843	Indbyggere.
Rødø	-	3 993	—
tilsammen		5 836	Indbyggere.
6. Bodø Distrikt (18,67 n. □ M.), indbefattende:			
Kjøbstaden Bodø	med	519	Indbyggere.
Herrederne Gildeskaal . . .	-	2 375	—
Beieren	-	1 164	—
Bodø	-	3 042	—
og af Folden:			
Kjæringø Annex	-	431	—
tilsammen		7 531	Indbyggere.
7. Skjærstad Distrikt (41,93 n. □ M.), indbefattende:			
Herrederne Saltdalen . . .	med	1 971	Indbyggere.
Skjærstad	-	3 353	—
og af Folden:			
Sørfolden	-	1 569	—
tilsammen		6 893	Indbyggere.

8. Stegens Distrikt (18,81 n. □ M.), indbefattende:			
Herrederne Stegen	med	2 625	Indbyggere.
Hammerø	-	2 285	—
og af Folden:			
Nordfolden	-	1 045	—
tilsammen		5 955	Indbyggere.
9. Lødingens Distrikt (46,01 n. □ M.), indbefattende:			
Herrederne Lødingen . . .	med	3 466	Indbyggere.
Ofoten	-	3 646	—
tilsammen		7 112	Indbyggere.
10. Vestlofotens Distrikt (6,41 n. □ M.), indbefattende:			
Herrederne Værø	med	435	Indbyggere.
Flakstad	-	1 543	—
Buksnæs	-	2 532	—
Borge undtagen			
Valberg Annex	-	1 910	—
tilsammen		6 420	Indbyggere.
11. Østlofotens Distrikt (3,88 n. □ M.), indbefattende:			
Herrederne Af Borge: Valberg Annex			
		med	438 Indbyggere.
Vaagen	-	2 667	—
Gimsø	-	987	—
tilsammen		4 092	Indbyggere.
12. Hadsels Distrikt (7,39 n. □ M.), indbefattende:			
Herrederne Hadsel	med	3 728	Indbyggere.
Bø	-	2 200	—
tilsammen		5 928	Indbyggere.
13. Sortlands Distrikt (12,48 n. □ M.), indbefattende:			
Herrederne Sortland . . .	med	1 497	Indbyggere.
Øxnæs	-	1 879	—
Dvergberg	-	1 648	—
tilsammen		5 024	Indbyggere.

Sundhedstilstanden maa i det Hele betegnes som ret god, om den end i flere Egne var mindre tilfredsstillende, saaledes i hele Lofoten, i Sortlands Lægedistrikt, i Bodø By samt tildels i Brønø og Hammerø Herreder. Af epidemiske Sygdomme havde Kighoste, Nervefeber og Diarrhoe den væsentligste Andel i Sygeligheden.

Dødeligheden var ikke liden; der døde 1 662 eller 18,0 af hvert Tusinde af den beregnede Folkemængde ved Aarets Midte (92 164). I det foregaaende Aar beløb de Dødes Antal sig til 1 760, hvorefter Dødeligheden var 19,2 pro mille, i 1867 udgjorde de Dødes Antal 1 473 og Dødeligheden var 16,2 pro mille, i 1866 henholdsvis 1 448 og 16,1 pro mille; i Femaaret 1861—65 udgjorde det aarlige

Middeltal af Døde 1 660 og den beregnede Middelbefolkning 86 648, hvorefter Dødeligheden bliver 19,2 pro mille.

Til Oplysning om de **epidemiske Forholde** hidsættes følgende af Lægernes Opgaver sammendragne Tabel: (Se Tabellen paa næste Side.)

Af **Nervefeber** opgives 448 Tilfælde og 43 Dødsfald. (I det foregaaende Aar 678 behandlede Tilfælde og ialt 76 Dødsfald). Af det samlede Antal behandledes 53 Tilfælde, hvoraf 5 medførte Døden, paa Amtets Sygehuse. Til Vegø i Brønø Lægedistrikt kom i Januar en Mand hjem fra Aasværfsket som Rekonvalescent efter Nervefeber og fra ham udbredte Sygdommen sig i Aarets første 4 Maaneder til 24 Personer. Paa en Gaard i samme Lægedistrikt an-

	Hele Aaret.		Tiden er op- givet for	Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
	Behand- lede.	Deraf Døde.													
Nervefeber	444	39	391	38	40	46	26	48	44	47	20	17	22	16	27
Simpel Feber	51	1	48	5	3	3	4	7	8	2	3	3	5	1	4
Barselfeber	12	3	12	2	-	1	2	3	-	1	1	-	-	-	2
Vandkopper	16	-	16	-	-	7	2	1	-	-	1	5	-	-	-
Skarlagensfeber	8	1	8	-	-	-	3	2	2	-	1	-	-	-	-
Rosen	18	-	17	1	2	-	2	2	2	-	1	-	-	3	5
Kighoste	247	21	246	7	5	5	21	20	29	55	37	39	17	9	2
Diphtherisk Svælgbetændelse ..	55	4	47	2	5	1	3	11	1	3	3	5	5	6	2
Strubehoste	41	29	41	9	6	2	3	8	-	1	2	2	3	4	1
Kusma	1	-	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
Akut Bronchit og andre catarrh. Tilfælde	397	8	370	49	30	38	37	54	27	19	29	23	20	20	24
Lungebetændelse	118	12	107	5	5	16	11	15	26	11	5	3	3	3	4
Pleurit	24	2	21	2	-	2	1	4	5	1	1	2	1	1	1
Gigtfeber	18	3	15	1	2	2	1	-	4	-	1	-	3	-	1
Koldfeber	1	-	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
Diarrhoe (akut) og Cholera no- stras	377	9	343	77	62	42	30	15	18	19	35	14	3	8	20
Blodgang	26	3	21	7	3	2	1	-	-	-	7	-	-	-	1
Skjørbug	6	1	4	-	-	1	1	1	1	-	-	-	-	-	-
Tilsammen	1860	136	1709	205	163	168	146	191	167	161	147	113	85	69	94

	Hele Aaret		Fordeling paa Lægedistrikterne.																									
	Ialt opgivne Angrebne.	Ialt opgivne Dødsfald.	Brønnø.		Alstad- houg.		Vefsen.		Ranen.		Lurø.		Bodø.		Skjærstad.		Stegen.		Lødingen.		Vestlo- foten.		Østlofoten.		Hadsel.		Sortland.	
			Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.
Nervefeber	448	43	53	5	47	3	7	3	22	3	27	1	25	3	37	3	29	3	24	1	62	9	66	5	22	2	27	2
Simpel Feber	51	1	-	-	2	-	-	-	6	-	3	-	5	-	-	-	5	-	12	-	-	-	2	-	8	-	8	1
Barselfeber	12	3	1	1	-	-	-	-	2	1	2	-	1	1	1	-	1	-	2	-	-	-	-	-	2	-	-	-
Vandkopper	16	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	9	-	-	-	3	-
Skarlagensfeber	8	1	-	-	-	-	5	1	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Rosen	18	-	4	-	2	-	-	-	2	-	-	-	2	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	5	-	1	-
Kighoste	249	23	14	1	5	1	20	-	2	-	1	-	-	-	-	-	-	-	15	-	43	-	78	11	46	3	25	7
Diphtherisk Svælgbetæn- delse	58	7	11	3	2	2	15	-	-	-	-	-	12	-	-	-	-	-	4	1	7	1	3	-	4	-	-	-
Strubehoste	41	29	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	28	19	3	2	-	-	9	8	-	-	1	-	-	-	-	-
Kusma	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Akut Bronchit og andre catarrhalske Tilfælde	401	12	40	-	35	-	22	2	25	1	3	-	92	-	11	-	23	3	65	-	1	-	30	1	8	3	46	2
Lungebetændelse	120	14	9	1	10	-	2	2	12	-	7	-	6	1	3	-	14	3	25	4	4	1	12	-	6	1	10	1
Pleurit	25	3	1	-	2	1	-	-	2	-	-	-	-	-	1	-	9	1	5	-	1	-	1	-	2	-	1	1
Gigtfeber	18	3	1	1	-	-	-	-	1	-	-	-	7	-	-	-	1	-	-	-	2	1	3	1	3	-	-	-
Koldfeber	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Diarrhoe (akut) og Cho- lera nostras	381	13	90	5	16	-	24	-	43	-	11	-	44	2	2	-	14	1	15	-	2	-	76	4	7	-	37	1
Blodgang	26	3	-	-	-	-	-	-	4	-	-	-	7	1	-	-	-	-	-	-	3	-	12	2	-	-	-	-
Skjørbug	6	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	2	1	-	-	1	-
Tilsammen	1880	156	230	17	121	7	95	8	121	5	54	1	229	27	58	5	102	11	176	14	127	12	295	25	113	9	159	15

grebes fra Januar til April 10 Personer af Nervefeber, 1 døde. Sygdommen havde i Regelen en abdominal Karakter og var i enkelte Tilfælde kompliceret med Brystaffek- tion, deraf i 2 Tilfælde som Lungebetændelse; i 4 Tilfælde

optraadte under Rekonvalescentsen suppurerende Kjertel- hævelser og Abscesser. (J. Hoffmann.) I Alstadhougs Læ- gedistrikt forekom 10 Tilfælde i Januar i Herø, forøvrigt op- traadte Sygdommen sporadisk; af de paa Sygehuset behand-

lede 20 Personer vare 10 hjemkomne Syge fra Fisket, desuden angrebes 3 af Økonomens Tjenere og hans Datter. I Ranen forekom, foruden flere spredte Tilfælde, 10 i Marts og Juni paa en Gaard i Mo, den først Angrebne havde paadraget sig Sygdommen under Storsildfisket ved Aasvær. I Lurø angrebes paa 4 Gaarde i Rødø Hovedsogn tilsammen 20 Personer. I Skjærstad Distrikt viste sig i Slutningen af 1868 nogle Tilfælde af Nervefeber; Sygdommen var tilført fra Bodø og vedligeholdt sig i de første Maaneder af 1869. I Februar opstod en lokal Epidemi paa en Gaard, hvor Sygdommen antoges at skrive sig fra Smittestof i et Skolelokale, hvor der i September og Oktober 1868 havde ligget Typhussyge. Efter endt Lofotfiske bragtes Nervefeber ved en hjemvendende syg Fisker til en Gaard, hvor alle i samme Hus Boende indsygnede. De fleste i Stegens Distrikt forekomne Tilfælde kan henføres til Smitteimporter fra de større Fiskerier; forøvrigt henvises herom til den i Anhanget indtagne Beretning „Om Typhus i Stegens Lægedistrikt i 1869“. I Vestloften herskede indtil langt ud i Lofotfisket en temmelig smitsom og ondartet Nervefeber, der var bragt til Distriktet af fremmede Fiskere; ialt behandledes af Fiskelægerne i Skraaven, Kabelvaag, Henningsvær, Stamsund og Reine 88 Typhussyge. Ogsaa senere paa Aaret var exanthematisk Nervefeber epidemisk udbredt over en større Del af Distriktet; i alle Tilfælde forplantedes Sygdommen paa viseligt ved Smitteoverførelse. Inkubationstiden varierede mellem 9 og 14 Dage og var som det syntes kortere for Kvinder og Børn. Af de 62 Behandlede vare 6 mellem 1 og 5 Aar gamle, 13 mellem 5—10 Aar, 5 mellem 10—15 Aar, 8 mellem 15—20 Aar, 10 mellem 20—30 Aar, 12 mellem 30—40, 5 mellem 40—50 Aar og 3 over 50 Aar. Dødsfaldene indtraf henholdsvis hos to paa 6te, hos to paa 7de, hos to paa 9de, hos en paa 11te, hos en paa 14de Dag samt hos en i 5te Uge i Sygdommen af suppurativ Parotit. (S. Stillesen.) Til Dvergberg i Sortlands Lægedistrikt indførtes Nervefeber i Foraaret ved en hjemkommen Fisker og holdt sig gennem hele Aaret paa Udsiden af Andøen; den var mild, men overmaade smitsom. Paa Grund af Forholdene og Almuens Ligegyldighed viste det sig umuligt at isolere de Syge. (T. Schanche.)

I Brønø endte et Tilfælde af **Barselfeber** dødeligt, Sygdommen var opstaaet efter fortidlig Fødsel af et raadent Foster med Tilbageholdelse af Moderkagen.

Kighoste var i 2det Halvaar epidemisk udbredt over hele Amtet, men da som sædvanligt de fleste Angrebne ikke kom under Lægebehandling, lader det sig ikke gjøre endog tilnærmelsesvis at angive de Angrebnes Antal eller

Epidemiens Gang. Ialt opgives 249 af Læger iagttagne Tilfælde og 23 Dødsfald. (I 1868 opgaves 45 Behandlede og 5 Døde). I Brønø, hvor Sygdommen begyndte ved Aarets Midte, i Vefsen og Bodø Lægedistrikter, siges Kighosteepidemien at have været mild, i Østlofotens og fornemmelig i Sortlands Lægedistrikt, hvor Sygdommen herskede som en udbredt Epidemi gennem hele Aaret, var den derimod temmelig ondartet. Overførelsen ved Smitte var let paaviselig. I mange Tilfælde var Kighosten kompliceret med Lungebetændelse og kapillær Bronchit, der endte dødeligt. (C. Hirsch, T. Schanche.)

Af **diphtherisk Svælgbetændelse** opføres 58 Tilfælde og 7 Dødsfald. (I det foregaaende Aar 42 behandlede Tilfælde med 4 Dødsfald.) For Strubehoste behandlede 41 Børn, hvoraf 29 døde (i 1868 7 Tilfælde, der alle endte dødeligt). Som af den ovenfor indtagne Liste vil sees, falde de fleste Angrebne paa Bodø og Lødingens Distrikter. Værst hjemsøgte Sygdommen, fornemmelig i de første 5 Maaneder af Aaret, Bodø Distrikt. Ialt behandlede her 28 Børn, hvoraf 19 døde; af disse falde 22 med 15 Døde paa Byen og 6 med 4 Døde paa Landdistriktet; i Byen kom ethvert angrebet Barn under Lægebehandling og det samme antages at have været Tilfælde med de fleste paa Landet Angrebne. Af de 28 Behandlede vare 15 af Mand-, 13 af Kvindekjøn, 3 under 1 Aar, 15 fra 1—5 Aar gamle og 10 mellem 5 og 8 Aar. Af de 9 redede Børn vare tre i en Alder af 7 Aar, et 6 Aar, et 3 Aar, et 2 Aar, et 1½ Aar, et 1 Aar og et 10 Maaneder gammelt. Hos det sidstnævnte indtraadte hurtig Bedring efter Opkastelse af rørformige Pseudomembraner. Hos de først angrebne Børn opstod Sygdommen pludseligt og endte med Døden efter 12—24 Timers Forløb, siden gik der ialmindelighed catarrhalske Symptomer forud og disse kunde i enkelte Tilfælde vare indtil 8 Dage. Hos 2 Gutter, hvoraf den ene helbrededes, begyndte Sygdommen som Svælgdiphtherit og nogen Tid efter at denne idetmindste tilsyneladende var helbredet, indfandt Strubehosten sig; hos et 5 Aars gammelt Pigebarn, der døde, gik Diphtheriten umiddelbart over i Strubehoste. Den anvendte Behandling syntes i det Hele ikke at have nogen væsentlig Indflydelse paa Sygdommens Udgang. (S. O. Arntzen.) Af de fra Lødingens Distrikt opførte Tilfælde kom kun 2 under Lægebehandling.

Af **catarrhalske Sygdomme** opføres ialt 401 Tilfælde og 12 Dødsfald; Sygdommen sees i 144 Tilfælde og ved 11 Dødsfald at have været akut Bronchit. (I det foregaaende Aar 375 behandlede catarrhalske Tilfælde med 7 Dødsfald). I Skjærstad Distrikt forekom som sædvan-

ligt ved Midtsommertid flere Tilfælde af Catarrh, der til dels frembød Karakteren af Influenza; i Stegen vare Catarrher i Forsommeren temmelig almindelige.

Af **Lungebetændelse** er opgivet 120 Tilfælde og 14 Dødsfald. (I det foregaaende Aar 159 behandlede Tilfælde og tilsammen 26 Dødsfald). Fra Brønø berettes, at Lungebetændelse i to Tilfælde hos Svangre bevirkede for tidlig Nedkomst, medens Sygdommen iøvrigt havde heldigt Udfald.

Hjernebetændelse er af Lægerne opført som Dødsarsag hos 9, tuberkuløs Meningit hos 2, cerebro-spinal Meningit hos 1 og Krampe i Børnealderen hos 1, ialt 13, hvoraf indtraf i Brønø, Alstadhøugs, Lurø, Stegen, Vestlofotens, Hadsels og Sortlands Distrikter, i hvert et Dødsfald, i Vefsens, Lødingens og Østlofotens Distrikter, i hvert to.

Kronisk Rheumatisme betegnes i flere Lægedistrikter som hyppig. Af 10 Læger opgives tilsammen 83 Behandlede, 58 af Mand-, 25 af Kvindekjøn, for 60 anføres at de

vare over 15 Aar. Fra Vefsens Distrikt angives Ischias at være hyppig.

Et Tilfælde af **Koldfeber** behandledes hos en Sømand, der havde erhvervet Sygdommen i Stockholm.

Af **Diarrhoe** og **Cholera nostras** opføres 381 Tilfælde og 13 Dødsfald, hvoraf 63 Tilfælde og 3 Dødsfald falde paa Cholera nostras. (I det foregaaende Aar tilsammen 531 Tilfælde og 18 Dødsfald.) I Brønø optraadte Diarrhoe paa enkelte Steder i Slutningen af 1868 og var i 1ste Kvartal af 1869 epidemisk udbredt over hele Distriktet; i Alstadhøug forekom i 1ste Halvaar adskillige Tilfælde; i begge Lægedistrikter var Sygdommen ofte forbundet med blodige Udtømmelser.

Blodgang optraadte i Aarets Slutning epidemisk i Ranen; i hele Amtet var 26 Syge opgivne behandlede derfor, af hvilke 3 døde.

Veneriske Sygdomme. Følgende Tabel viser de paa Sygehusene behandlede Tilfælde af Syphilis:

	Indkomne.			Af de indkomne Tilfælde vare:				Udgaaede		Døde.	Tilbageiggende ved Aarets Udgang.			Samlet Antal Forplejningsdage.	Antal af Forplejningsdage for hver Udskeven.
	Tils.	Md.	Kv.	primære.	sekundære	tertiære.	hereditære	helbredede	i Bedring.		Tils.	Md.	Kv.		
Amtsygehuset i Alstadhøug	8	4	4	2	3	3	-	2	1	-	5	3	2	209	69,7
— i Bodø	5	3	2	5	-	-	-	1	-	-	4	2	2	50	50
— i Buksnæs	7	4	3	1	3	2	1	2	-	1*)	4	2	2	959	319,7
— i Vaagen	1	1	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	43	43
Tilsammen	21	12	9	9	6	5	1	6	1	1	13	7	6	1261	

Fra Hadsels Distrikt indlagdes 4 Personer, fra Østlofotens 1 paa Sygehus for Syphilis. Udenfor Sygehusene opgives ialt 6 behandlede Tilfælde af Syphilis i følgende Lægedistrikter: i Vefsen og Bodø, i hvert to, i Hadsel og Sortland, i hvert et. Om 2 Tilfælde anføres, at de vare konstitutionelle. Kjøn og Alder er opgivet for 4 Voxne, to af hvert Kjøn. De fleste Behandlede hørte ikke hjemme i Distrikterne.

For Gonorrhoe og Urethrit behandledes 35 Personer, hvoraf i Brønø 3, i Alstadhøug 6, i Vefsen 2, i Ranen ved Aasværfisket 8, i Lurø 1, i Bodø 6, i Stegen 1, i Østlofoten 3, i Hadsel 5. Af 29 Behandlede vare 26 af Mand-, 3 af Kvindekjøn, om 16 anføres at de vare over 15 Aar.

153 **Spedalske** kjendtes ifølge Overlægens Beretning ved Udgangen af Aaret 1868. Tilgangen var i herom-

handlede Aar 23, af hvilke 10 vare overseede ved tidligere Tællinger, 4 vare hjemkomne fra Stiftelser og 9 vare nye Tilkomne. Afgangen var 15, af hvilke 4 vare døde, 1 udflyttet og 10 indlagte i Stiftelser; det kjendte Antal Spedalske ved Udgangen af 1869 var altsaa 161, nemlig 104 af Mand- og 57 af Kvindekjøn, af hvilke 158 kunne sees at være fordelt paa de forskjellige Distrikter saaledes:

i Brønø	Distrikt	21	i Stegens	Distrikt	27
i Alstadhøugs	—	17	i Lødingens	—	8
i Vefsens	—	2	i Vestlofotens	—	21
i Ranens	—	9	i Østlofotens	—	4
i Lurø	—	16	i Hadsels	—	11
i Bodø	—	14	i Sortlands	—	8

*) Et Barn med hereditær Syphilis.

Nedenstaaende Liste giver Oplysning om endel af Lægerne behandlede, væsentlig **kroniske Sygdomme**:

	Hele Aaret.		Kjønnets er op- givet for	Deraf vare		Alder er op- givet for.	Deraf vare		Antal af anmel- dende Læger.
	Behandlede.	Deraf Døde.		Mandkjøn.	Kvindkjøn.		Børn (under 15 Aar).	Voxne (over 15 Aar).	
Fnat	169	-	156	68	88	150	95	55	9
Skurv	1	-	1	1	-	1	-	1	1
Kjertelsyge	31	-	31	17	14	28	21	7	8
Svindstot	46	13	46	19	27	41	4	37	10
Kræft	22	10	22	11	11	17	-	17	10
Vatersot	22	7	20	9	11	14	1	13	10
Blegsot og Anæmi ..	83	1	73	1	72	70	2	68	10
Menstruationsuordener	36	-	-	-	-	34	-	34	8
Cardialgi, kronisk Ga- strit og Dyspepsi ..	285	3	251	117	134	227	8	219	13
Ormesygdomme	16	-	14	7	7	14	14	-	4
Drankersygdomme ..	2	1	2	2	-	1	-	1	2

	Ialt opg.		Fordeling paa Lægedistrikterne.																											
	Tilfælde.	Dødsfald.	Brønø.		Alstad- houg.		Vefsen.		Ranen.		Lurø.		Bodø.		Skjærstad.		Stegen.		Lødingen.		Vestlofo- ten.		Østlofoten.		Hadsel.		Sortland.			
			Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.		
Fnat	169	-	-	-	2	-	66	-	14	-	-	-	-	-	-	-	14	-	23	-	1	-	47	-	-	-	2	-		
Skurv	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-		
Kjertelsyge	31	-	6	-	-	-	-	-	4	-	-	-	-	-	3	-	4	-	4	-	3	-	-	-	5	-	2	-		
Svindstot	60	27	10	7	6	2	2	2	5	1	-	-	2	2	3	1	8	3	12	3	2	2	3	1	5	2	2	1		
Kræft	24	12	2	1	3	-	2	2	4	1	-	-	3	2	1	1	1	1	3	1	3	2	-	-	-	-	2	1		
Vatersot	26	11	3	2	5	-	-	-	1	-	-	-	2	2	1	1	3	2	2	-	1	-	4	1	2	1	2	2		
Blegsot og Anæmi	84	2	18	-	13	-	-	-	9	-	1	-	-	-	2	-	4	-	4	1	-	-	2	1	16	-	15	-		
Menstruationsuordener	36	-	6	-	1	-	-	-	5	-	-	-	-	-	-	-	9	-	4	-	1	-	-	-	8	-	2	-		
Cardialgi, kronisk Gas- tritis og Dyspepsi	285	3	24	-	39	-	-	-	38	-	27	1	1	-	12	1	23	-	35	-	3	-	20	-	19	-	44	1		
Ormesygdomme	16	-	9	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	-	1	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-		
Drankersygdomme	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	1	-	-	-		

Fnat siges at være i Tiltagende i Stegens og Hadsels Distrikter, at være meget almindelig i Vefsens, derimod i Aftagende i Lurø Distrikt. Dens Udbredning antages væsentlig at hidrøre fra, at Almuen under Reiser og paa Fiske hyppigt ere udsatte for Smitte. (J. Frølich.)

Kjertelsyge kom i Vefsens, Bodø og Vestlofotens Lægedistrikter sjelden under Behandling; i Sortland siges Sygdommen at være almindelig.

Af **Svindstot** opgives 60 Tilfælde (Aaret forud 50). Den er opgivet som Dødsårsag i 27 Tilfælde, hvilket er 8,1 pCt. af samtlige 335 af Lægerne opgivne ved Sygdom forårsagede Dødsfald. I det foregaaende Aar var Forholdet 35 af 388 opgivne Dødsårsager eller 9 pCt., i 1867 30 af 317, eller 9,5 pCt. Antallet af opgivne Dødsfald af Svindstot og deres Forhold til samtlige af Lægerne opgivne Dødsårsager i de forskellige Distrikter var i heromhandlede Aar følgende:

Lægedistrikt.	Opgivne Dødsfald af Svindstot	Opgivne Dødsårsager ialt.	Forhold i pCt.
Brønø	7	33	21,2
Alstadhoug	2	22	9,1
Vefsen	2	18	11,1
Ranen	1	15	6,7
Lurø	-	14	-
Bodø	2	58	3,4
Skjærstad	1	17	5,9
Stegen	3	28	10,7
Lødingen	3	27	11,1
Vestlofoten	2	23	8,7
Østlofoten	1	36	2,8
Hadsel	2	21	9,5
Sortland	1	23	4,3
Nordlands Amt	27	335	8,1

Sygdommen siges i Vefsen at forekomme temmelig sjelden. I Stegen er den i de sidste Par Aar optraadt forholdsvis sjelden; arveligt Anlæg kunde i intet af de behandlede Tilfælde paavises, og Syphilis hos Forældrene kan for dette Distrikts Vedkommende med temmelig Sikkerhed lades ud af Betragtning. (Føyn.) I Sortland siges Sygdommen at være sjelden hos den indfødte Almue og mest at forekomme blandt Indflyttede. (T. Schanche.)

Af **Kræft** opføres 12 Dødsfald, Sygdommens Sæde er opgivet hos 10, hvoraf i Mavesækken 3, i Læben 2, i Underlivet, Brystkjertelen, Huden, Livmoderen med Vagina og Hjerneskalen med Overkøben (Osteosarkom), i hver Legemsdel 1.

Af **Miltsygdom** og Vatersot døde en 28aarig Mand, ved hvis Obduktion det viste sig at Milten var 1 Fod lang, 8 Tommer bred og 5 til 6 Tommer tyk. (Brinchmann.)

Blegsot anføres at være hyppig i Lurø, Vestlofotens og Sortlands Distrikter. Det samme siges at være Tilfælde med Menstruationsuordener i Vefsens, Lurø og Sortlands Distrikter. For **Hysteri** behandlede 2 Læger 9 Kvinder.

Cardialgi og **kronisk Gastrit** angives i flere Distrikter at være almindelige.

Af de 2de paa Listen opførte Tilfælde af **Drankersygd** endte et, af Drankergalskab, dødeligt.

Af **Sindssygd** opgives 15 nye Tilfælde at være komne under Behandling i Hjemmet, nemlig 2 i Brønø, 4 i Ranens, 2 i Skjærstads, 1 i Lødingens, 2 i Østlofotens og 4 i Hadsels Distrikter. Kjønnen er opgivet for 13, 6 af Mand-, 7 af Kvindekjønen, alle Voxne. Af 10, for hvilke Sygdommens nærmere Beskaffenhed er angivet, lede 7 af Melancholi, 3 af Mani. Udfaldet kjendtes for 3, der samtlige helbrededes. — Paa Alstadhøugs Sygehus laa 1 sindssyg Kvinde tilbage fra det foregaaende Aar, 10 Sinds-syge, 3 Mænd og 7 Kvinder, indkom, nemlig 6 for Mani, 4 for Melancholi; af disse tilsammen 11 Behandlede udskreves 6 helbredede, 1 i Bedring, 1 uhelbredet, 1 døde og 2 laa tilbage ved Aarets Udgang. Paa Buksnæs Sygehus indkom 1 Mand for Melancholi, han laa tilbage ved Aarets Udgang. Fra Ranens Distrikt blev 1 Sindssyg indlagt paa Asyl i Bergen. — Ialt sees 6 Sindssyge at være døde i Aarets Løb, nemlig i Ranens, Bodø, Skjærstads, Alstadhøugs, Lurø og Stegens Distrikter, i hvert en; af disse 6 druknede En sig og En omkom paa Søen, en Mand, der tillige led af organisk Hjertesygdom, døde paa Veien til Gaustad Asyl. Ved Udgangen af 1869 forsør-

gedes for Amtskommunens Regning tilsammen 73 Sinds-syge, nemlig som hjemmehørende

i Brønø	Distrikt	8	i Foldens Herred	3
i Alstadhøugs	—	8	i Lødingens Distrikt	1
i Vefsens	—	11	i Vestlofotens	2
i Ranens	—	16	i Østlofotens	2
i Lurø	—	2	i Hadsels	2
i Bodø	—	7	i Sortlands	2
i Skjærstads	—	9		

Af disse 73 vare 40 af Mand-, 33 af Kvindekjønen, 52 vare udsatte hos Private, 8 behandlede paa Rosenbergs og 7 paa Møllendals Asyl i Bergen, 5 paa Gaustads og 1 paa Christiania Asyl. For vedkommende Fattigkommunes Regning forpleiedes 3 Sindssyge i Brønø, 1, der helbrededes, i Skjærstad og 1, der døde, i Stegen.

Øiensygdomme, navnlig Conjunktiviter, angives i Brønø som almindelige. 4 Læger i forskellige Distrikter behandlede for Conjunktivit og Blepharadenit tilsammen 30 Personer.

Af **Forgiftning** ved Kulos forekom et Tilfælde med dødelig Udgang hos en 30aarig Mand og af Kviksølvforgiftning et Tilfælde hos en voksen Mand, der helbrededes.

Chirurgiske Tilfælde. For Værkefinger behandlede 3 Læger 33 Personer, for Furunkler 1 Fiskelæge 12 Personer. I Lødingen kom et Tilfælde af Hjerneskalbrud under Behandling, hvor Lacunar cranii paa venstre Side var kløvet i over 4" Længde bagfra fortil med ikke ubetydelig Depression og Benet noget splintret. Bruddet var blottet i omtrent 2" Længde og gennem den øvre Ende af Saaret kunde en Pennepose med Lethed føres ind paa Hjernebinderne. Den Syge kom under Behandling 3die December og var allerede i Slutningen af Januar 1870 paa Lofotreise. (Brinchmann.) Af Brok opføres 15 behandlede Tilfælde uden Dødsfald, i et Tilfælde blev der foretaget Herniotomi med heldigt Udfald, i et andet, hvor der var Gangræn i Brokket, udviklede der sig en Sterkoralabsces, som helbrededes. Af 13 Behandlede vare 10 af Mand-, 3 af Kvindekjønen, af 7 vare 3 under, 4 over 15 Aar.

Af **chirurgiske Operationer** udførtes paa Sygehusene: 1 Amputation af Læggen paa Grund af Caries i Fodroden efter exanthematisk Typhus med heldigt Udfald, 1 Exartikulation af Tømmelfingren, 1 Borttagelse af Brystkjertelen, paa Grund af Kræft, med heldigt Udfald, 1 Borttagelse af en Kræftsvulst paa Overarmen, 1 af recidiverende Kræftsvulst ved den indre Øienvinkel og paa Næseroden, 2 af Lipom, en Gang paa Laaret, en Gang paa Brystet, 1 af Tumor cysticus paa Brystet, 1

Radikaloperation for Hygroma patellae, 1 Underbinding af A. tibialis antica, 1 Herniotomi med heldigt Udfald, 2 Repositioner af luxerede Laarben, 2 af luxerede Overarme. Udenfor Sygehusene udførtes foruden flere Borttagelser af Lipomer og af nogle Tær uden Opgave over Antallet: 3 Exartikulationer af Fingre, 2 Borttagelser af Kræft i Underlæben, 1 Borttagelse af en smertefuld Knude under Huden, 1 Punktion med Iodinsprøitning for Ranula, 1 lignende Operation for flere Spytsvulster hos samme Person, 3 Paracenteser af Underlivet hos samme Person, 2 Punktioner af Hydrops ovarii hos samme Person, 1 Underbinding af A. femoralis paa Grund af et Saar, med heldigt Udfald, 1 Punktion af Vandbrok, 1 Operation for Phimose, 1 Reposition af indeklemmt Brok, 1 af luxeret Overarm, 1 af luxeret Tømmelfinger, 1 af luxeret Laarben.

Følgende **obstetriciske Operationer** opgives at være udførte af Læger: 9 Tangforløsninger, Indikationen er opgivet for 7, nemlig i fem Tilfælde Vemangel eller Vesvækkelse, i et Bækkensneverhed, i et Barselkrampe; Udfaldet er opgivet for 5 Koner, der samtlige forbleve ilive, og for 6 Børn, af hvilke 4 kom levende til Verden, 2 vare dødfødte. 2 Udtrækninger, en af anden Tvilling i Fodleie paa Grund af Vemangel, Konen døde Dagen efter, Barnet var dødfødt, en af 1ste Tvilling ved samlet Bækkenendeleie paa Grund af langvarigt Fødselsarbeide, Barnet kom levende til Verden, Konen antages at være forbleven ilive. 1 Embryotomi ved forsømt Tverleie efter forgjæves forsøgt Vending, med heldigt Udfald for Konen, Fosteret var dødt før Operationen. (J. Hoffmann.) 1 Perforation med paafølgende Vending og Udtrækning paa Grund af Bækkensneverhed, Konen kom sig, Fosteret var forraadnet. (Brinchmann.) 2 Gange kunstig Forløsning af Moderkagen, den ene Gang 8 Timer efter Barnets Fødsel med heldigt Udfald for Konen, for den anden Operation mangler nærmere Oplysning. Tilsammen 15 obstetriciske Operationer, nemlig i Brønø, i Alstathoug, i hvert Distrikt tre, i Vefsen, i Lødingen, i hvert to, i Ranen, Lurø, Skjærstad, Vestlofoten og Hadsel, i hvert en.

Antallet af **Fødte** og **Døde** vil sees af følgende Tabel:

Lægedistrikt.	Fødte.	Døde					Død- fødte..
		i Alt.	under 1 Aar.		mellem 1—15 Aar.	paa Barsel- seng.	
			i 1ste Døgn.	over 1 Døgn gamle.			
Brønø	215	148	1	17	18	2	8
Alstadhoug....	224	150	-	18	20	2	10
Vefsen.....	175	79	-	13	11	-	4
Ranen	262	151	1	16	17	2	7
Lurø	157	104	2	24	10	1	11
Bodø	234	178	1	30	42	3	7
Skjærstad	204	95	1	23	13	4	8
Stegen	142	103	-	12	17	-	2
Lødingen	230	149	1	26	41	-	7
Vestlofoten	195	148	1	22	28	-	7
Østlofoten	138	122	-	39	22	-	5
Hadsel	188	124	1	29	28	-	8
Sortland	139	111	1	24	31	1	7
Nordlands Amt	2 503	1 662	10*)	293	298	15	91

Omkomne paa voldsom Maade 187.

For det hele Amt bliver der saaledes et Overskud af 841 Fødte over Døde og Forholdet mellem hine og disse = 100 : 66,4. Antallet af Børn, døde i 1ste Leveaar, udgjorde 12,1 pCt. af samtlige Fødte og 18,2 pCt. af samtlige Døde. Antallet af Børn, døde mellem 1 og 15 Aar, udgjorde 17,9 pCt. og Antallet af Børn, døde under 15 Aar, 36,1 pCt. af samtlige Døde. — Foruden de af Presterne opgivne 15 Døde paa Barselseng sees af Lægernes Beretninger 1 Kone at være død paa Barselseng, saaledes at det samlede Antal bliver 16. Desuden døde en Kone af Barselfeber efter en Abort. Lægernes Dødsanmeldelser indeholde ialt Opgaver over 5 Døde paa Barselseng, hvoraf 2 døde af Barselfeber, 1 i Ranens Distrikt uforløst af Barselkrampe (Læge var ikke tilkaldt), 1 af Blødning fra Livmoderen efter Forløsningen, 1 Dagen efter en Forløsning ved Udtrækning. Ifølge Prestelisterne døde 1 Kone uforløst i Lurø Distrikt.

Lægernes Dødsanmeldelser indeholde Opgave over 335 eller 22,7 pCt. af samtlige ved Sygdom forårsagede Dødsfald (1 475). De hyppigste Dødsårsager vare: Nervefeber (43), Diphtherit og Strubehoste (tilsammen 36), Svindsot (27), Kighoste (23), Alderdomssvaghed (19), medfødt Svaghed (16), Lungebetændelse (14), Diarrhoe og Cholera nostras (tilsammen 13).

Veiriget skildres fra flere Distrikter som mindre godt; Vinteren og Vaaren vare stormende, Vaaren kom noget tidligere end sædvanligt, Sommeren var i det Hele kold.

*) Efter Dødfødteanmeldelserne 15.

og regnfuld, Kulden indfandt sig tidligt om Høsten, saa at Kornet tog Skade. I Bodø var Aarets Middeltemperatur + 3,7°; i de forskjellige Maaneder var Middeltemperaturen følgende:

Januar + 2,5°	Juli + 10,5°
Februar ÷ 1,3	August + 9,7
Marts ÷ 0,5	September + 8,0
April + 2,2	Oktober + 2,0
Mai + 4,7	November ÷ 0,4
Juni + 8,7	December ÷ 2,0

Den koldeste Dag var 20de Februar (+ 10°) og den varmeste 26de Juli (+ 20°). (S. O. Arntzen.)

Høavlen gav et godt Udbytte, hvilket ogsaa i den nordlige Del af Amtet var Tilfældet med Poteteshøsten; i Brønø og Ranen tog Potetes derimod Skade af Natteskulden. Udbyttet af de store Fiskerier var i 1869 i det Hele noget mindre end i det foregaaende Aar. Udbyttet af Lofotfisket regnes for et Middelsfiske.

Levemaade og hygieeniske Forholde. I Brønø siges Klædedragten i Almindelighed at være hensigtsmæssig, uldne Underklæder blive mere og mere almindelige og vilde blive endnu mere benyttede, hvis der var lettere Adgang til at erholde Uld kjøbt. Hensigtsmæssigheden af at fodre Kreaturerne bedre og rigeligere bliver mere og mere erkjendt, som Surrogat for Hø bruges Tarre og til dels Sild. (J. Hoffmann.) Fra Vefsen anføres, at Bølgene mængstedes ere slet opførte og kolde, navnlig paa Gulvene. I Sortland nydes Kjød og Fisk næsten aldrig fersk og hele Vinteren er der Mangel paa Melk. Misbrug af Tobak og Kaffe siges i flere Distrikter at finde Sted, i Lurø gives Børn Kaffe allerede fra de ere aarsgamle. Nydelsen af Spirituosa omtales som ubetydelig naar undtages blandt Tømmerhuggerne i Vefsen. — De moralske og sædelige Forholde under Aasværfisket skildres af den ansatte Fiskelæge med mørke Farver. Det synes næsten som om dette Sted af en ikke ringe Del af Fiskealmuen betragtes som et Fristed for allehaande Udskeielser. Den Omstændighed, at Almuen under Jule- og Nytaarshelgen rives bort fra Familielivet og istedet derfor tilbringer de mange Helligdage med alslags tvivlsom Lystighed synes allerede at indeholde noget Demoraliserende. Han har aldrig — de mange Hæderlige ufortalt — noget andet Sted truffet en saadan Aand, tenderende mod det Ryggeløse, som i Aasvær. Usædeligheden naar en Højde, som man andetsteds ikke kjender og istedetfor den loyale Fisker, som man er vant til at træffe i Fiskeværerne, møder man her kun altfor mange Træk af manglende Disciplin, Opsætsighed og Brutalitæt. Den store Mængde Fruentimmer, som strømmer sammen for Arbeids-

fortjeneste under Fisket, animerer til al denne uendelige overanstrengte Dands i daarlige Lokaler, hvilken formentlig ikke kan fralægges al Betydning som Sygdomsaarsag, ligesom de da ogsaa levere et vidt Feldt for Usædeligheden med alle dens Følger.“ (G. M. Koren.)

Fattigsygepleien. Af fattige Syge behandledes

i Brønø	Distrikt	81
i Alstadhøugs	—	33 (udenfor Sygehuset)
i Vefsens	—	150
i Ranens	—	45
i Lurø	—	35
i Bodø	—	27
i Skjærstads	—	17
i Stegens	—	28
i Lødingens	—	43
i Vestlofotens	—	85
i Østlofotens	—	28
i Sortlands	—	40

tilsammen 612

Udgifterne til Medicin for fattige Syge udgjorde (iberegnet de Lægen tilkommende 25 pCt.) i Brønø Distrikt 74 Spd. 42 Skill., i Stegens 40 Spd.

Af 5 Fiskelæger*) behandledes under Lofotfisket tilsammen 1350 Syge, hvoraf 88 for Nervefeber, 11 for Lungebetændelse; 17 af de Behandlede døde. Naar man sætter Nervefeberepidemien ud af Betragtning, maa Sundhedstilstanden under Lofotfisket i det Hele taget siges at have været tilfredsstillende. For Storsildfisket Vinteren 1869—1870 var engageret en egen Læge, ifølge hvis Beretning Sundhedstilstanden paa Langenæs og Lovunden var meget god, i Aasvær derimod noget mindre gunstig. I Langenæs behandledes 85 Syge, hvoraf dog de fleste for ubetydelige Sygdomme, i Aasvær og Lovunden ialt 71. Til Ordning af Storsildfiskets Sanitetsvæsen foreslog Fiskelægen, Korpslæge G. M. Koren, 1) at der ansattes en ekstraordinær Fiskelæge for Aasvær, Lovunden og Skihaadsvær, dog saaledes at han for Lovundens Vedkommende assisteres af Distriktslægen; 2) at der etableres et nogenlunde fuldstændigt udstyret og centralt beliggende Sygehus i Aasvær med 10 Senge og Bolig for Lægen samt 1 Pleierske; 3) at der sikres Lægen en bekvemt beliggende Station i Lovunden og 4) at der søges tilveiebragt sundt Drikkevand i Aasvær. Disse Forslag bleve i det Væsentlige vedtagne ved Amtsformandskabet i 1870.

I **Sundhedskommissionerne** afholdtes i Brønø Distrikt 4 Møder, to i Brønø, et i Vegø, et i Bindal, i Alstadhøugs

*) i det Hele fungerede 6 Læger under Lofotfisket.

Distrikt 1 i Herø, i Vefsens Distrikt 2, et i Herredet af samme Navn, et i Hatfjelddalen, i Ranens Distrikt 4, tre i Næsne, et i Hemnæs; i Lurø Distrikt 1, i Lurø; i Bodø Distrikt 3, to i Beieren, et i Gildeskaal; i Skjærstad Distrikt 3, to i Saltdalen, et i Skjærstad; i Stegens Distrikt 3, to i Hammerø, et i Stegen; i Lødingens Distrikt 1, i Ofoten; i Vestlofotens 4, et i hvert Herred; i Østlofotens Distrikt 2, i Vaagen, i Sortland intet Møde. Aarsagen til at i flere Sundhedskommissioner dels intet dels kun enkelte Møder bleve afholdte angives enten at have været Mangel paa betimelig Underretning om Kommunerepresentationernes Møder eller Forhindringer ved Uveir. I Brønø, Stegens, Lødingens og Østlofotens Distrikter sees den samlede Kommunerepresentation at være indtraadt i Sundhedskommissionerne; i alle Herreder i Stegens Distrikt ere Skolelærerne, i Stegens og Hammerø Herreder tillige de faste Tilsynsmænd for Sundhedsvæsenet indtraadte som frivillige Medlemmer. — I Møderne bleve de epidemiske Forholde omhandlede i Brønø og Skjærstads Distrikter, Nervefeber epidemien i Stegen, Fnat i Brønø og Lurø Distrikter. Som Gjenstand for Forhandlinger i Møderne nævnes desuden: om Anskaffelse af en ny Kirkegaard for Brønø Sogn, om Skadeligheden af den i Vestlofoten almindelige Uskik, ikke at begrave sine Lig om Vinteren, men at lade dem henstaa i et Lighus til Vaaren, om Fattigforsørgelsen og de Sindssyges Forpleining i Skjærstad. Forslag til Sundhedsforskrifter blev antaget i Beieren og fremsat i Hemnæs og Næsne; i Næsne blev Forslaget forkastet. I et efter Omstændighederne af Fiskerne godt besøgt Møde i Aasvær i Ranen besluttedes at søge indført almindelige Sundhedsbestemmelser med Hensyn til Logishusene. I Herø i Alstadhoug vedtoges følgende Beslutning: „Sundhedskommissionen henstiller til Amtmanden at foranstalte almengjældende Bestemmelser vedtagne, saavel for Sildefiskeværerne som for Lofotens Vær, hvorved det paalægges alle Huseiere (Rorbodeiere, Salteriere) at forsyne hver Kogeovn med en Kappe eller Kapsel af Metal med Rør enten af Træ eller Metal, anbragt i Taget eller i det faste Ovnørør, til at bortlede Dampen, — samt at opføre ved hvert Salteri eller Rorbod et Vandhus af passende Størrelse.“

De Vaccineredes Antal udgjorde:

i Brønø	Distrikt	142
i Alstadhougs	—	128
i Vefsens	—	182
i Ranens	—	372
i Lurø	—	67
i Bodø	—	379
Lateris		1 270

Transport	1 270
i Skjærstads Distrikt	105
i Stegens	— 185
i Lødingens	— 115
i Vestlofotens	— 135
i Østlofotens	— 122
i Hadsels	— 196
i Sortlands	— 132

Tilsammen 2 260

I Byen Bodø vaccinerer Distriktslægen. I en Vaccinationskreds i Brønø, i en i Ranen, i en i Vestlofoten og i en i Hadsel foretoges ingen Vaccination dels paa Grund af Hjelpevaccinatorernes Forfald, dels paa Grund af uvirksom Vaccinelymfe. I en Kreds hindrede stormende Veir Almuen fra at møde frem til Vaccination. Fra 2 Kredse mangler Underretning om Antallet af Vaccinerede.

Af **retsmedicinske Forretninger** udførtes ialt 12, nemlig 3 i Brønø, 1 i Alstadhougs, 1 i Vefsens, 2 i Ranens, 1 i Lurø, 1 i Lødingens, 1 i Østlofotens og 2 i Hadsels Distrikter; deraf vare: 7 Syns- og Obduktionsforretninger, nemlig fire over ihjelligede Børn, en over et af Moderen strax efter Fødselen ombragt fuldbaaret Barn, en over et Barn, der befrygtedes død paa Grund af Mangel paa Pleie, en over en pludselig død Kvinde. 4 Undersøgelser og Erklæringer, nemlig en i Anledning af et skaaret Saar i Tungebensregionen, tre om Personers Sindstilstand; for den Enes Vedkommende tillige om, hvorvidt hun havde født. 1 retsmedicinsk Forretning (uden nærmere Opgave om af hvilken Art) i Anledning af en Barnefødsel i Dølgemaal.

Amtet har 3 faste **Sygehuse**, nemlig i Alstadhoug, Bodø og Buksnæs, samt et Sygehus i Vaagen i Østlofoten, der kun benytttes under Lofotfisket.

Følgende Liste giver en Oversigt over de paa Sygehuse indkomne Tilfælde: (Se Tabellen paa næste Side.)

Paa Aasvær i Ranen benyttedes en Sygestue med 3 Senge fra 14de December 1869 til 13de Januar 1870. Der indkom 4 Personer, to for Nervefeber, hvoraf 1 døde, en for Lungebetændelse, hvilke tre Syge henlaa i tilsammen 66 Dage; en behandledes i nogle Dage for en Læsion.

Badeindretninger fandtes ved Amtets 3 faste Sygehuse, desuden var der i Vefsen og i Bodø Badeindretninger, der dog temmelig sjelden benyttedes.

Amtets eneste **Apothek** i Bodø fandtes ved Visitationen i Orden; det havde foruden Apothekeren 1 examineret Medhjælper og 2 Disciple. En Medhjælperprøve blev afholdt.

	Sygehuset i Alstadh- oug.	Sygehuset i Bodø.	Sygehuset i Buksnæs.	Sygehuset i Vaagen.
Febre	23	7	18	33
Akute Sygdomme i Aandedræts- og Cirkulationsorganerne	4	4	9	7
Kroniske — — —	11	2	1	-
Sygdomme i Nervesystemet, Sindssygdomme	32	2	9	-
Akute Sygdomme i Fordøjelsesapparatet	2	3	6	11
Kroniske — — —	5	-	5	-
Uterinsygdomme, Menstruationsanomalier, Barselsygd.	8	-	4	-
Sygdom i Urinveiene, Vatersot	6	-	2	-
Blodsygdomme, Ernæringssygd., Gulsot, Alderdomssvaghed	6	-	2	-
Kronisk eller afebril Rheumatisme	7	4	3	2
Læsioner	16	4	8	2
Phlegmone, Abscesser, Ulcera	23	8	13	7
Kræftagtige Sygdomme og Svulster overhovedet	5	2	3	-
Ben- og Ledsygdomme	11	1	7	3
Chirurgiske Sygdomme i Aaresystemet	2	-	-	-
Øiensygdomme	9	3	3	-
Chirurgiske Sygdomme i Urinveiene og Kjønsorganerne	3	1	2	-
Syphilis	8	5	7	1
Gonorrhoe, Urethrit o. s. v.	6	-	-	1
Brok	4	-	1	-
Hudsygdomme	5	-	2	-
Forskjellige andre Sygdomme	4	1	-	-
Friske, medfølgende Syge	4	-	-	-
Tilsammen	204	47	105	67

Medicinalpersonalet bestod af 13 Læger, 30 Jordemødre og 51 Hjelpevaccinatører, nemlig i:

1. Brønø Distrikt: 1 Læge, boende i Brønø; 3 Jordemødre; 6 Hjelpevaccinatører.
2. Alstadhoughs Distrikt: 1 Læge, boende i Alstadhough; 1 Jordemoder; 2 Hjelpevaccinatører.
3. Vefsens Distrikt: 1 Læge, boende i Vefsen; 1 Jordemoder; 2 Hjelpevaccinatører.
4. Ranens Distrikt: 1 Læge, boende i Hemnæs; 3 Jordemødre; 5 Hjelpevaccinatører.
5. Lurø Distrikt: 1 Læge, boende i Lurø; 2 Jordemødre; 3 Hjelpevaccinatører og 1 ledig Post.
6. Bodø Distrikt: 1 Læge, boende i Bodø; 4 Jordemødre; 6 Hjelpevaccinatører.
7. Skjærstads Distrikt: 1 Læge, boende i Skjærstad; 3 Jordemødre; 3 Hjelpevaccinatører.
8. Stegens Distrikt: 1 Læge, boende i Hammerø; 3 Jordemødre; 3 Hjelpevaccinatører.
9. Lødingens Distrikt: 1 Læge, boende i Ofoten; 2 Jordemødre, 4 Hjelpevaccinatører.
10. Vestlofotens Distrikt: 1 Læge, boende i Buksnæs; 3 Jordemødre; 6 Hjelpevaccinatører.
11. Østlofotens Distrikt: 1 Læge, boende i Vaagen; 1 Jordemoder; 3 Hjelpevaccinatører.
12. Hadsels Distrikt: 1 Læge, boende i Hadsel; 1 Jordemoder; 3 Hjelpevaccinatører.
13. Sortlands Distrikt: 1 Læge, boende i Sortland; 3 Jordemødre; 5 Hjelpevaccinatører.

XIX. Tromsø Amt.

Amtet, der paa et Fladeindhold af 197,3 norske Kvadratmile den 31te December 1865 havde 45 338 Indbyggere, er inddelt i 7 Lægedistrikter, nemlig:

1. Trondenæs Distrikt (10,3 n. □ M.), indbefattende:

Herrederne Kvædfjord . . .	med	2 115	Indbyggere.
Trondenæs . . .	-	4 498	—
Sand	-	863	—
tilsammen 7 476 Indbyggere.			
2. Ibestads Distrikt (14,5 n. □ M.), indbefattende:

Herredet Ibestad	med	5 685	Indbyggere.
Dyrø Sogn af Tranø Herred	-	1 027	—
tilsammen 6 712 Indbyggere.			
3. Lenviks Distrikt (21,4 n. □ M.), indbefattende:

Tranø og Sør-Reisens Sogne af Tranø Herred			
	med	2 267	Indbyggere.
Herrederne Berg	-	810	—
Lenvik og Hillesø	-	3 708	—
tilsammen 6 785 Indbyggere.			

4. Malangens Distrikt (60,5 n. □ M.), indbefattende:

Herrederne Maalselven . .	med	2 463	Indbyggere.
Bardodalen	-	916	—
Balsfjorden	-	3 610	—
tilsammen 6 989 Indbyggere.			
5. Tromsø Distrikt (10,5 n. □ M.), indbefattende:

Kjøbstaden Tromsø . . .	med	4 073	Indbyggere.
Herredet Tromsøsund . . .	-	2 632	—
tilsammen 6 705 Indbyggere.			
6. Lyngens Distrikt (45,1 n. □ M.), indbefattende:

Herrederne Karlsø	med	2 796	Indbyggere.
Lyngen	-	3 413	—
tilsammen 6 209 Indbyggere.			
7. Skjærvø Distrikt (35 n. □ M.), indbefattende:

Herrederne Skjærvø . . .	med	2 785	Indbyggere.
Kvæningen	-	1 677	—
tilsammen 4 462 Indbyggere.			

Sundhedstilstanden betegnes som ret god undtagen i Trondenæs Distrikt i de første 3 Kvartaler samt i Lyngen og Skjærvø Distrikter i første Halvaar. De mest fremtrædende epidemiske Sygdomme vare Nervefeber og Kighoste.

Dødeligheden var temmelig høi, om end adskillig mindre end i det foregaaende Aar; der døde i 1869 et Antal af 917 Mennesker eller 19,5 pro mille af den beregnede Folkemængde (47 126) ved Aarets Midte. I det foregaaende Aar' beløb de Dødes Antal sig til 1 053 og Dødeligheden var derefter 22,6 pro mille, i 1867 udgjorde de Dødes Antal 960 og Dødeligheden var 20,8 pro mille; i 1866 henholdsvis 831 og 18,2 pro mille; i Femaaret 1861—65 udgjorde det aarlige Middeltal af Døde 1 014, Middelbefolkningen omtrent 43 570, hvorefter Dødeligheden pro mille bliver 23,3.

Til Oplysning om de **epidemiske Forholde** hidsættes følgende af Lægernes Opgaver sammendragne Tabel: (Se Tabellen paa næste Side.)

Af **Nervefeber** opgives ialt 246 Behandlede med 13 Dødsfald (i det foregaaende Aar 176 Behandlede og 19 Dødsfald). I Trondenæs Lægedistrikt fortsatte Sygdommen sig fra det foregaaende Aar indtil Oktober og var i Regelen meget mild; i Mai blev en Mand angreben kort efter Hjemkomsten fra Lofoten og derefter indsygnet 3

Personer, der boede i samme Værelse; hos en Mand, der led af meget alvorlig Nervefeber, paafulgtes Sygdommen af epileptiske Anfald. I Ibestad Lægedistrikt forekom 2de mindre Epidemier af Cerebraltypus, den ene paa Roldøen opstod ved Smitte fra en Mand, der var vendt tilbage fra Finmarksfisket som Rekonvalescent efter Nervefeber; 12 Personer angrebes, 1 døde. Den anden Epidemi optraadte i sidste Kvartal paa et Par Gaarde paa Fastlandet, hvor der Vinteren iforveien var forekommet flere Tilfælde af Nervefeber. Det bemærkes at Almuens Skræk for Febersygdomme gjør det meget vanskeligt at skaffe de Syge den fornødne Pleie. (C. I. Borge.). Blandt de i Lenviks Lægedistrikt Behandlede vare 4 Personer, der kom syge hjem fra Fisket. I Malangen forekom 2 smaa Epidemier, den ene som en Fortsættelse af det foregaaende Aars Epidemi, den anden, i de sidste Dage af Aaret, var muligens indført fra Lenvik. I Tromsø By herskede Sygdommen i de 5 første Maaneder af Aaret uden at vinde nogen videre Udbredning og angreb næsten udelukkende den fattigere Del af Befolkningen. I Lyngen optraadte Epidemier paa 2de fra hinanden fjernt liggende Steder, til det ene blev Sygdommen bragt ved en fra Finmarken hjemkommen Fisker, der var bleven behandlet paa Hammerfest Sygehus for Feber, han fik efter Hjemkomsten Tilbagefald og blev efter egen Anordning kopsat af en Nabo-

	Hele Aaret		Tiden er op- givet for	Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
	Behandlede.	deraf Døde.													
Nervefeber	246	13	236	22	10	40	29	21	23	26	9	13	4	8	31
Simpel Feber	32	-	24	1	1	3	3	4	5	3	1	1	1	-	1
Barselfeber	21	4	21	1	1	2	3	4	1	1	1	2	3	2	-
Skarlagensfeber	36	-	36	10	11	8	2	-	5	-	-	-	-	-	-
Rødlinger	6	-	6	1	-	4	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Mæslinger	7	-	7	1	-	-	-	-	-	-	6	-	-	-	-
Rosen	7	-	7	-	1	-	-	1	-	-	2	-	-	1	2
Kighoste	152	4	152	15	11	9	6	4	1	-	10	1	3	29	63
Diphtherisk Svælgbetændelse ..	13	1	13	1	-	3	2	1	1	1	-	2	-	2	-
Strubehoste	4	3	4	-	-	-	1	1	-	1	1	-	-	-	-
Kusma	1	-	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
Akut Bronchit og andre catarr.															
Tilfælde	143	1	142	14	7	14	12	17	20	3	5	7	10	14	19
Lungebetændelse	92	9	91	8	7	4	9	17	11	11	1	6	5	4	8
Pleurit	13	-	12	1	-	1	-	1	1	1	2	-	2	-	3
Gigtfeber	9	-	9	-	-	1	1	2	2	-	1	1	-	-	1
Diarrhoe (akut) og Cholera															
nostras	102	2	102	8	5	2	5	7	3	5	18	11	8	14	16
Blodgang	4	1	4	-	1	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Tilsammen	888	38	867	83	55	93	75	80	73	53	57	44	36	74	144

	Ialt opg.		Fordeling paa Lægedistrikterne.													
	Angrebne.	Dødsfald.	Trondel.		Hordal.		Lenvik.		Malangen.		Tromsø.		Lyngen og Skjærvø.		Tilf.	Dødf.
			Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.		
Nervefeber	246	13	43	1	34	3	5	-	15	-	45	6	104	3		
Simpel Feber	32	-	9	-	5	-	-	-	1	-	9	-	8	-		
Barselfeber	22	5	7	-	4	-	1	1	4	2	5	2	1	-		
Skarlagensfeber	36	-	22	-	-	-	-	-	-	-	5	-	9	-		
Rødlinger	6	-	-	-	-	-	-	-	3	-	3	-	-	-		
Mæslinger	7	-	-	-	-	-	6	-	-	-	1	-	-	-		
Rosen	7	-	2	-	3	-	-	-	-	-	2	-	-	-		
Kighoste	152	4	49	-	8	-	31	1	3	-	56	3	5	-		
Diphtherisk Svælgbetændelse ..	19	7	9	7	-	-	-	-	6	-	4	-	-	-		
Strubehoste	4	3	-	-	-	-	-	-	-	-	2	1	2	2		
Kusma	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-		
Akut Bronchit og andre catarrh.																
Tilfælde	143	1	7	-	22	1	-	-	8	-	82	-	24	-		
Lungebetændelse	92	9	29	2	2	-	-	-	24	2	30	5	7	-		
Pleurit	13	-	1	-	3	-	-	-	-	-	9	-	-	-		
Gigtfeber	9	-	-	-	1	-	-	-	1	-	6	-	1	-		
Diarrhoe (akut) og Cholera no-																
stras	102	2	25	-	32	-	2	-	6	-	27	2	10	-		
Blodgang	4	1	-	-	-	-	-	-	3	-	1	1	-	-		
Tilsammen	895	45	203	10	114	4	45	2	74	4	287	20	172	5		

kone, der en Uges Tid efter blev angreben af Nervefeber; fra hende bragtes Sygdommen til 9 i samme Hus Boende og til 2de Nabogaarde. I Skjærvø herskede Nervefeber epidemisk ved Aarets Begyndelse og var i Aftagende i Marts; for de 4 sidste Maaneder opføres intet Tilfælde. I Malangen vare Tilfældene af en mere abdo-

minel Karakter; i Tromsø Distrikt behandledes 38 Personer for Abdominal-, 7 for exanthematisk Typhus, i Lyngen og Skjærvø forekom begge Former af Nervefeber, hyppigst den exanthematisk.

Af **Barselfeber** opføres 22 Angrebne, af hvilke 2 lede af Phlegmasia alba dolens, og 5 Døde; hos to af disse

var Moderkagen bleven kunstigt løsnet. (I foregaaende Aar 10 Behandlede og 4 Døde.)

Skarlagensfeber fortsatte sig fra det foregaaende Aar i flere Lægedistrikter; i 1ste Halvaar 1869 behandledes tilsammen 36 Tilfælde uden Dødsfald. (I det foregaaende Aar 83 Behandlede og 3 Døde.)

Kighoste forekom næsten gennem hele Aaret epidemisk i Maalselven og Bardodalens Herreder af Malangens Lægedistrikt; i Tromsø kom det første Tilfælde under Behandling i August, idet en Pige kom syg hjem fra Maalselven; hun blev imidlertid isoleret fra andre Børn og Sygdommen udbredte sig ikke før i Oktober, da den optraadte hos en Familie, der nylig var hjemkommen fra Hammerfest, hvor Sygdommen herskede; nu angrebes i November og især i December en Mængde Børn; mange bleve haardt angrebne, navnlig i kolde, fugtige og overfyldte Huse eller hvor Børnene tillodes at gaa ud i alslags Veir. (Danchertsen, C. T. Larsen.) I Lenviks og Lyngens Distrikter herskede Kighoste i de sidste 2 Maaneder af Aaret.

Af **diphtherisk Svælgbetændelse** opføres 19 Angrebne og 7 Døde (I det foregaaende Aar 15 Angrebne og 4 Døde.) I Trondenæs forekom Sygdommen sporadisk undertagen paa Grytø, hvor i Marts hos et Par Familier i kort Tid 6 Børn borttrykkes af Diphtherit. Af Strubehoste opføres 4 Angrebne, 3 Døde (i det foregaaende Aar 6 Angrebne, 5 Døde).

Kusma forekom enkeltvis i Lenviks og Skjærvø Lægedistrikter.

Af **Lungebetændelse** opføres 92 behandlede Tilfælde med 9 Dødsfald (Året forud 85 Angrebne og 12 Døde). Betændelsens Sæde er angivet for 12, nemlig hos 8 i højre, hos 2 i venstre og hos 2 i begge Lunger.

Hjernebetændelse er opført som Dødsårsag i 3 Tilfælde, tuberkuløs Meningit i 2 (foruden i et Tilfælde, hvor Sygdommen optraadte sekundært efter Kighoste). Kramper i Barnealderen i 2 Tilfælde; af disse 7 Dødsfald faldt 1 paa Trondenæs, 2 paa Malangens og 4 paa Tromsø Distrikt.

For **kronisk Rheumatisme** opgives 39 Personer, 25 Mænd og 14 Kvinder, at være behandlede; 37, for hvilke Alderen er anført, vare alle over 15 Aar. 1 Mand opføres død af kronisk Rheumatisme.

Af **Diarrhoe** med og uden Brækninger nævnes 102 behandlede Tilfælde med 2 Dødsfald. (I det foregaaende Aar 123 Syge, 6 Døde).

Skjærbug omtales alene fra Tromsø, hvor den siges at have været sjelden. I samme Distrikt behandledes et Pigebarn for Morbus maculosus Werlhofii.

For **Syphilis** laa paa Tromsø Sygehus 1 Mand tilbage fra det foregaaende Aar, 5 Personer, 3 Mænd 2 Kvinder, indkom, Sygdommens Art er ikke nærmere opgivet, 3 udgik helbredede og 3, 1 Mand og 2 Kvinder, vare ved Aarets Slutning tilbageliggende. Antallet af Forpleiningsdage var 184 eller 61,3 for hver Udskreven. Udenfor Sygehus behandledes 1 voksen Kvinde for constitutionel Syphilis. For Gonorrhoe og Urethrit behandledes 23 Personer, 18 af Mand-, 5 af Kvindekjøn, Alderen er opgivet for 19, af hvilke 1 var under, 18 over 15 Aar. Af Kvinderne behandledes 4 paa Tromsø Sygehus.

Ifølge Overlægens Beretning kjendtes ved Udgangen af 1868 23 **Spedalske**; i 1869 kom 8 til, hvoraf 5 vare overseede ved tidligere Tællinger og 3 vare nye; Afgangen var 10, hvoraf 5 døde. 3 indlagdes i Stiftelser og 2 vare feilagtigt opførte. Antallet af kjendte Spedalske ved Aarets Udgang var altsaa 21, nemlig 14 Mænd, 7 Kvinder, hvoraf:

i Trondenæs Distrikt	7	i Tromsø Distrikt	1
i Ibestads	— 1	i Lyngens	— 1
i Lenviks	— 2	i Skjærvø	— 6
i Malangens	— 3		

Om de **kroniske Sygdomme** se modstaaende Tabel.

Fnat siges at være temmelig udbredt i Trondenæs og at have været mere almindelig end sædvanligt i Lenviks Distrikt, i Ibestad antages Sygdommen ikke at være meget udbredt. For Psoriasis kom 5 Personer under Behandling.

Kjertelsyge anføres at være meget almindelig i Ibestad og temmelig hyppig i Skjærvø.

Svindstot. For de enkelte Lægedistrikter var Forholdet mellem opgivne Dødsfald af Svindstot og samtlige opgivne Dødsårsager i heromhandlede Aar følgende:

Lægedistrikt.	Opgivne Dødsfald af Svindstot.	Opgivne Dødsårsager ialt.	Forhold i pCt.
Trondenæs	-	23	-
Ibestad	2	15	13,3
Lenvik	1	5	20,0
Malangen	1	17	5,9
Tromsø	9	59	15,3
Lyngen	1	5	20,0
Skjærvø	-	9	-
Tromsø Amt	14	133	10,5

Kræftens Sæde er opgivet for 4 Døde, nemlig for 3 i Mavesækken, for 1 i Bughinden.

Nedenstaaende Liste giver Oplysning om endel af Lægerne behandlede, væsentlig kroniske Sygdomme:

	Fordeling paa Lægedistrikterne.										Ialt opg.		Antal af anmeldte Læger.	Deraf vare		Deraf vare:		Hele Aaret				
	Tronde- nes.		Ibestad.		Lenvik.		Malangen.		Tromsø.		Lyngen.			Tilfælde.	Dødsfald.	Børn (under 15 Aar.)	Voxne (over 15 Aar.)	Mandskøn.	Kvindeskøn.	Kjønnat er opgjort for	deraf Døde.	Behandlede.
	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.										
Fnat.....	-	-	16	-	-	-	5	-	17	-	2	-	40	-	14	9	23	8	11	-	40	
Skurv.....	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1	1	1	-	-	1	
Kjertelsyge.....	2	-	23	-	-	-	7	-	14	-	-	-	54	-	49	5	54	25	29	-	54	
Rachit.....	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	2	-	2	1	1	-	2	
Svindot.....	1	-	13	2	1	1	8	1	14	9	3	1	42	14	3	38	41	16	26	14	42	
Kræft.....	1	-	3	2	-	-	1	1	7	3	-	-	14	7	-	11	11	4	9	6	13	
Vatersot og Brights	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Nyresygdom.....	-	-	2	-	1	-	4	-	10	2	1	1	20	4	2	16	18	5	5	4	20	
Æggestoksvulst.....	-	-	-	-	-	-	2	-	2	1	-	-	4	1	-	4	4	-	4	1	4	
Blegsot og Anæmi.....	-	-	16	-	-	-	10	-	1	-	-	-	36	-	1	34	35	1	36	-	36	
Menstruationsuordener	-	-	10	-	-	-	-	-	5	-	2	-	13	-	-	30	30	30	30	-	30	
Cardialgi og kronisk Gastrit.....	-	-	99	-	13	-	7	-	26	1	15	-	248	1	6	225	231	143	90	1	233	
Ormesygdomme.....	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	-	3	1	4	2	2	-	4	
Hysteri.....	-	-	2	-	-	-	-	-	8	-	-	-	10	-	-	9	9	10	10	-	10	

Blegsot siges at være meget hyppig i Ibestad og Malangen, Menstruationsuordener ligeledes i Ibestad og Lenvik. Som Aarsag til den hyppige Forekomst i Ibestad af Uordener i Uterinsystemet, saasom Menstruationsuregelmæssigheder, Metrorrhagier og kroniske Metritter anføres, at Kvinderne, naar Almuen er paa Fiske (ialmindelighed fra Februar til Slutningen af Juli) maa udføre alle de tunge

Arbejder, der falde i et daarligt Gaardsstel. De slæbe til den sidste Tid i Svangerskabet og pleie kun et Par Dage at ligge tilsengs efter Nedkomsten. Det er ogsaa almindeligt at de en eller flere Gange have aborteret. (C. I. Borge.)

Cardialgi og kronisk Gastrit siges at være hyppige i de fleste Lægedistrikter.

Af nye Tilfælde af **Sindssygdom** opgives foruden et i Trondenæs hos en voxen Kvinde, der blev indsendt til Rosenbergs Asyl i Bergen, 14, nemlig et i Malangen hos en voxen Mand, der led af Melancholi og var uhelbredet ved Aarets Udgang, og 13, hos 8 Mænd og 5 Kvinder, der indkom paa Tromsø Sygehus; 3 af disse lede af Melancholi, 7 af Mani og 3 af Dements; 6 udskreves helbredede, 1 i Bedring, 5 uhelbredede, 1 voxenKvinde døde af Hjerneabsces. — I Trondenæs forpleiedes 5 for Amtskommunens Regning, i Ibestad ligeledes 5, hvor af en paa Gaustad Asyl og en i Bergen, 5 som andre Fattige, i Lenvik 1 for Amtskommunens Regning; i Tromsø By kjendtes ialt 6 Sindssyge, hvoraf 1 laa paa Trondhjems Sindssygeasyl og 2 forpleiedes i Hjemmet for Kommunens Regning, i Tromsøsundet ialt 9, af hvilke 4 forpleiedes for Amtets Regning (1 paa Gaustad Asyl, 1 paa Trondhjems Asyl, 1 hos Lensmand Oxaas i Lyngen og 1 i Hjemmet), 1 for Fattigvæsenets Regning. I Lyngen forpleiedes 14 Sindssyge, hvoraf 4 i Distriktet hjemmehørende, for Amtskommunens Regning; 12 af disse vare satte i Forpleining hos Lensmand Oxaas, der modtog i Forpleining 5 nye Sindssyge i dette Aar; 1 afreiste helbredet og 1 i Bedring. For Fattigvæsenets Regning forpleiedes 3 i dette Distrikt. I Skjærvø kjendtes 4 Sindssyge, af hvilke 1 blev sendt i Forpleining til Lensmand Oxaas, fra hvem han helbredet vendte tilbage, og 3 forpleiedes som andre Fattige. Ifølge Amtskommuneregnskabet for 1869 har der i det nævnte Aar i det Hele været betalt Bidrag af Amtskommunen til 40 Sindssyge med et samlet Beløb af 2006 Spd. eller i Gjennemsnit for hver omtrent 50 Spd. Naar dette Beløb medregnes, har Amtets Medicinaludgifter i 1869 udgjort 5 750 Spd.

For **Conjunctivit** behandlede 3 Læger 4 Børn og 20 Voxne, tilsammen 24 Personer, af hvilke 5 lede af den trachomatøse Form.

Chirurgiske Tilfælde. En 2aarig Dreng kom under Behandling for et 1 Tomme langt Underlivssaar, hvoraf det ved Basis sammensnørede Net hang frem i omtrent 3 Tommers Længde. Han var falden og havde stødt en Kniv i Underlivet, havde af og til Brækninger og klagede over Smerter, Underlivet var meteoristisk udspændt. Den fremfaldne Del af Nettet bortstødtes efterhaanden, Saaret tilhelede og

han hjemsendtes i godt Befindende med Brokbind. (C. T. Larsen.)

Af **chirurgiske Operationer** udførtes paa Tromsø Sygehus: 1 Amputation af Overarmen paa Grund af Arthro- cace i Albueledet med heldigt Udfald, 1 Amputation af Laaret hos en 54 Aar gammel Kone med Mitralklappefeil og begyndende Gangræn af Foden nedenfor Ankelen samt et Saar, der indtog $\frac{2}{3}$ af Læggen. Amputationen foretoges med Lappesnit omtrent midt paa Laaret. Da Underbinding skulde gøres, var der ingen arteriel Blødning og Art. femoralis saaes med aabent Lumen i Saaret, dens Vægge føltes fortykkede og kalkagtigt haarde. Arterien pulserede kraftigt i Lyskebøiningen og der maatte derfor antages at være en Embolus noget nedenfor. Pulsaaren underbandtes dog paa sædvanlig Maade i Saaret, men Hudlapperne forenedes ikke med Suturer. Der kom ingen Efterblødning, en Del af den forrere Hudlap gangrænerede bort og Saaret tilhelede tilsidst fuldstændigt. (C. T. Larsen.) Endvidere foretoges 2 Gange Borttagelse af Læbekræft, 1 Operation med Ecraseur for en fibrøs Polyp i Livmoderen, 1 Punktion med Iodindspreitning for Vandbrok, 1 Borttagelse af Øieæblet paa Grund af en ondartet Svulst, der senere recidiverede og hvoraf den Syge døde omtrent $\frac{1}{2}$ Aar efter at være udskreven. Udenfor Sygehuset: 1 Exartikulation af Midtfingeren, 1 Borttagelse af Læbekræft, 1 af en Svulst paa Hagen, 1 Operation for indgroet Negl, 1 Borttagelse af en Slimpolyp i Livmoderen, 1 Reposition af et indeklemmt Brok, 1 af en Luxation af Overarmen, 1 af Luxation af Laaret, 1 Extractio cataractae ved Lappesnit nedad med heldigt Udfald.

Følgende **obstetriciske Operationer** opgives udførte af Læger: 3 Tangforløsninger, hvoraf to paa Grund af Vemangel eller Vesvækkelse, med heldigt Udfald for begge Koner, for den 3die mangler Opgave over Indikation og Udfald, 1 Barn kom levende til Verden, 2 vare dødfødte. 1 Vending og Udtrækning paa Grund af Vemangel med uopgivet Udfald for Konen, Fosteret var forraadnet. 1 Udtrækning af et Foster i Sædeleie paa Grund af Fare for dets Liv, Udfaldet er ikke opgivet for Konen, Barnet kom levende til Verden. 1 Perforation og Udtrækning ved Hjelp af Kefalotrib paa Grund af Bækkensneverhed i Forbindelse med stort Fosterhoved, Konen kom sig, Fosteret var dødt før Operationens Begyndelse. (Danchertsen.) 1 kunstig Forløsning af Moderkagen, Konen døde af Barselfeber. Ialt 7 obstetriciske Operationer, hvoraf i Ibestad og Tromsø, i hvert Distrikt 2, i Trondenes, Lenvik og Malangen, i hvert Distrikt 1.

I Malangen har Distriktslægen paalagt Jordemødrene at indsende summariske Beretninger om deres Virksom-

hed; derefter have Distriktets 4 Jordemødre i 1869 bi- staaet tilsammen ved 55 Fødsler, hvilke samtlige paa een Undtagelse nær (samlet Bækkenendeleie og Tvillingfødsel) vare Issefødsler. Der forekom 4 Tilfælde af tilbageholdt Moderkage, 1 løsnedes af Distriktslægen (se ovenfor), 2 med heldigt Udfald af Jordemødre; 1 Barselkone, til hvem Jordemoder blev hentet 28 Timer efter Nedkomsten og hvem det paa Grund af en Strikur indenfor Modermunden ikke lykkedes at løsne Moderkagen, døde i 3die Døgn af Barselfeber.

Antallet af **Fødte** og **Døde** vil sees af følgende Tabel:

Lægedistrikt.	Fødte.	Døde.					Død- fødte.
		i Alt.	under 1 Aar.		mel- lem 1- 15Aar.	paa Bar- sel- seng.	
			i 1ste Døgn.	over 1 Døgn gamle.			
Trondenes	216	149	-	31	31	3	12
Ibestad	223	116	-	21	28	1	6
Lenvik	208	123	-	29	23	5	12
Malangen	207	108	-	27	25	3	5
Tromsø	230	134	3	20	22	2	14
Lyngen	182	169	-	37	53	2	8
Skjærvø	105	120	-	24	30	2	5
Tromsø Amt	1371	919	3 *)	189	212	18	62

Omkomne paa voldsom Maade.....51.

For det hele Amt bliver der saaledes et Overskud af 452 Fødte over Døde, og Forholdet mellem hine og disse = 100 : 67,0. Antallet af Børn, døde i 1ste Leveaar, udgjorde 14,1 pCt. af samtlige Fødte og 21,0 pCt. af samtlige Døde; Antallet af Døde mellem 1 og 15 Aar udgjorde 23,2 pCt. af samtlige Døde og Antallet af Døde under 15 Aar 44,2 pCt. af samtlige Døde. Foruden de af Presterne opførte 18 døde Barselkoner kan af Læger- nes Beretninger endnu 2 Koner sees at være døde paa Barselseng, saa det hele kjendte Antal bliver 20. 2 af disse døde uforløste, uden at Læge var tilkaldt, deraf den ene i Malangen før Jordemoderens Ankomst. Om den anden beretter Jordemoderen i Skjærvø, at Konen om- trent 2 Maaneder før Fødselens Begyndelse, idet hun skulde ned af en Stige og denne faldt væk under hende, fik Tag i Loftet og blev omtrent $1\frac{1}{2}$ Kvarters Tid hæn- gende efter Armene, inden Hjelp kom; siden den Tid havde hun bestandig Smerter i Underlivet og der afgik stadigt Blod og Vand. Under Fødselen vare Veerne forbundne med stærke Smerter i den nederste Del af Underlivet; 5 Dage efter Veernes Begyndelse traadte Hovedet i Hulhe- den, men pludselig indtraadte samme Dag Tegn til Brist- ning af Livmoderen, Vending blev forgjæves forsøgt og ligeledes vare Forsøg paa med Kroger at udtrække Fo-

*) Ifølge Dødfødteanmeldelserne 7.

steret frugtesløse. Konen døde 8 Dage efter Fødselens Begyndelse. Der var sendt Bud efter Distriktets Læge, men paa Veien fik man høre, at denne var afgaaet ved Døden. (P. J. Selmer.) For 5 af de øvrige paa Barselseng Døde opgives Barselfeber, for 2 Livmoderblødning som Dødsårsag.

Lægernes Dødsfortegnelser indeholde Opgave over 133 eller 15,4 pCt. af samtlige ved Sygdom forårsagede Dødsfald (866). De hyppigst kjendte Dødsårsager

vare: Svindsot (14), Nervefeber (13), diphtherisk Halsbetændelse og Strubehoste (tilsammen 10), Lungebetændelse (9).

Veirliget. En Oversigt over de meteorologiske Forholde i Tromsø 1869 vil erholdes af følgende fra Distriktslæge Danchertsen indsendte Iagttagelser:

Oversigt over meteorologiske Iagttagelser i Tromsø i 1869.

1869.	Barometerstand i Millimeter.			Thermometerstand efter Celsius.			Veirliget.			
Maaned.	Middel.	Høieste.	Laveste.	Middel.	Høieste.	Laveste.	Klart	Halvklart.	Skyet.	Regn eller Sne.
							Dage	Dage	Dage	Dage
Januar	756,6	777,0 d. 16 Janr.	735,6 d. 8 Janr.	+ 0,3	+ 5,4 d. 11 Janr. Md.	+ 6,8 d. 25 Janr. A.	6	9	9	7
Februar	742,1	761,4 - 20 Febr.	722,0 - 14 Febr.	+ 1,4	+ 5,6 - 23 Febr. -	+ 10,5 - 19 Febr. Mg.	6	4	7	11
Marts	754,5	761,4 - 7 Marts	733,0 - 1 Marts	+ 1,5	+ 5,4 - 31 Marts -	+ 4,9 - 5 Marts A.	10	3	10	8
April	751,1	761,3 - 13 April	742,8 - 6 April	+ 0,2	+ 7,0 - 24 April -	+ 4,2 - 13 April Mg.	2	11	7	10
Mai	755,4	788,0 - 25 Mai	748,0 - 8 Mai	+ 3,4	+ 10,8 - 18 Mai -	+ 3,6 - 5 Mai A.	13	8	5	5
Juni	755,0	760,5 - 25 Juni	748,5 - 8 Juni	+ 8,7	+ 20,3 - 17 Juni -	0,0 - 30 Juni -	14	5	5	6
Juli	761,1	764,0 - 26 Juli	732,3 - 2 Juli	+ 9,4	+ 20,6 - 28 Juli -	+ 5,8 - 5 Juli -	5	8	10	8
August	758,0	768,0 - 17 Aug.	749,8 - 3 Aug.	+ 8,0	+ 18,0 - 17 Aug. -	+ 3,1 - 30 Aug. -	8	10	8	5
Septbr.	748,8	764,4 - 4 Sept.	729,0 - 20 Sept.	+ 7,1	+ 15,1 - 7 Sept. -	+ 0,3 - 30 Sept. Mg.	4	10	10	6
Oktob.	752,2	769,0 - 6 Oktb.	723,5 - 14 Oktb.	+ 0,3	+ 8,0 - 9 Oktb. Mg.	+ 6,3 - 26 Oktb. Md.	5	1	4	21
Novbr.	745,8	760,6 - 16 Nvbr.	731,0 - 28 Nvbr.	+ 0,4	+ 5,2 - 18 Nvbr. Md.	+ 7,2 - 4 Nvbr. Mg.	5	-	11	14
Decbr.	757,3	775,0 - 3 Debr.	729,0 - 14 Debr.	+ 2,5	+ 5,1 - 5 Debr. Mg.	+ 8,4 - 10 Debr. -	14	1	4	12
Gjennemsnit	753,1	788,0 d. 25 Mai.	722,0 d. 14 Febr.	+ 2,6	+ 20,6 d. 28 Juli.	+ 10,0 d. 19 Febr.	92	70	90	113

I Trondenæs var i Aarets første Kvartal Veirliget ualmindelig mildt, saaledes stod i Januar Thermometret kun 6 Dage under Frysepunktet. Vaaren kom noget sent, Sommeren var uden drivende Varme, ualmindelig regnfuld og med næsten bestandig overskyet Himmel. Nætterne til 30te, 31te August og til 1ste September frøs det. Vinteren indtraadte for fuldt Alvor i sidste Halvdel af Oktober og var i det Hele særdeles mild. Høavlen var meget god, Potetes gav i Gjennemsnit 8 Fold og var af ret god Kvalitet, Kornet blev paa Grund af jevnligt Regnveir om Høsten mindre vel bjerget. Lofot- og Finmarksfisket gav lidet Udbyttet for Distriktet, derimod slog Storsild- og senere Vintertorskfisket udmærket godt til. Aaret antages for Distriktet at kunne regnes til et ret godt Midtelsaar. (C. A. Schjelderup.) Lignende skildres Veirliget og Aarsudbyttet for det Meste fra de øvrige Distrikter; i Lenviks og Tromsø Distrikter tog Potetes for en større eller mindre Del Skade ved Frostnætterne.

Med Hensyn til Levemaade og hygieeniske Forholde anføres fra Trondenæs, at det i de senere Aar er kommet i Brug at have Hus med Kogeovn paa de Baade, hvor-

med Almuen søger til Finmarksfisket; i en saadan Bolig have 5—6 Mennesker sit Tilhold. Den strenge Nykterhed, som før herskede, finder nu ikke længer Sted, ogsaa Dans og anden Kommers er nu langt almindeligere blandt den yngre Slægt, der slet ikke synes paavirket af den religiøse Bevægelse, der under dens Opvæxt beherskede Fædrene. Overhovedet kan det nok siges at denne hos Almuen nu er ganske bortdunstet, og at der er indtraadt Reaktion mod samme. (C. A. Schjelderup.) I Ibestad siges Boligerne at være trange, i Almindelighed forsynede med Kogeovne og bestaaende af 1—2 Kamre, et Loft samt et Slags Kjøkken; de fleste Beboere tilbringe Natten paa Loftet, der er uden Varmeapparat og daarligt beskyttet mod Veiret. Kjøkkenet er meget ofte i et Skur eller Tilbygning, og opfyldt med Stank fra raadden Sild og Tran. Tunet er sædvanligt opfyldt med en Blanding af Søle, Affald og Gjødse, Afgrøftning bliver næsten ikke anvendt og Privet er saagodtsom en ukjendt Ting. (C. J. Borge.) Ogsaa i flere af de øvrige Distrikter skildres Boligerne som smaa og trange; i Tromsø By ere dog Boligerne tildels paa Grund af Udflytning, mindre overfyldte end

forhen. I Lyngen ere Slagvinduer en stor Sjeldenhed; i Sørfjordens Annex bo endnu Mange i Gammer, der ogsaa tjene til Opholdssted for Kreaturerne. I en med Kogeovn forsynet Gamme, hvor 2 Voxne laa angrebne af Typhus og 4 Børn skjønt „kleine“ endnu gik oppe, boede desuden 1 voxen Mand og en gammel Kone. Foruden disse 8 menneskelige Beboere stod i det ene Hjørne af Stuen 2 Kjør, hver i sin Baas, samt 2 Sauer. Saaledes ere Forholdene paa mange Steder i Distriktet, da Bygningsmateriale er vanskeligt at erholde. (R. M. Clason.) Sands for Renlighed siges i flere Distrikter at være liden, navnlig ved Søkysten og blandt Finnerne. Almuens Kaar anføres paa Grund af tidligere slette Aaringer at være mislige i Lenvik og Lyngen. Kosten siges i Ibestad at være daarlig og ensformig, fersk Fisk og Kjød nydes sjelden, derimod er sursaltet Sild og slet tilberedede Melspiser den sædvanlige Føde. Kaffe drikkes her som i flere andre Distrikter i overdreven Mængde, medens derimod Brændevin sjelden nydes. Noget bedre skildres disse Forholde i Reisens Sogn af Lenvik samt i Maalselven og Bardodalen i Malangen. I Tromsø Distrikt og navnlig i Byen siges Usædelighed i høi Grad at tiltage blandt Almuen. (Danchertsen.)

Af **fattige Syge** behandledes ifølge Lægernes Op-gaver:

i Trondenæs Distrikt.	4
i Ibestad —	49
i Lenviks —	ingen
i Malangens —	22
i Tromsø — omtrent . 300 med en Udgift til Me-	
dicin af omtrent 154	
Spd.	
i Lyngens —	7
i Skjærvø —	10

tilsammen omtrent 392.

Jordemødre benyttes i det Hele lidet naar undtages i Tromsø By. I Lenviks Sogn hvor der forefaldt 115 Fødsler, benyttedes Jordemoder ved 16; i Malangens Distrikt, hvor der ialt fødtes 212 Børn, bistod som ovenfor nævnt de 4 Jordemødre ved tilsammen 55 Fødsler.

I **Sundhedskommissionerne** afholdtes: i Trondenæs Distrikt 2 Møder, et i Trondenæs og et i Kvædfjord; i Ibestads Distrikt 1 Møde i Herredet af samme Navn; i Lenviks Distrikt 3 Møder, et for hvert Herred; i Malangens Distrikt 3 Møder, to i Bardodalen, et i Balsfjord; i Tromsø Distrikt 3 Møder, et i Byen, to i Tromsøsundet; i Lyngens Distrikt 2 Møder, et i Lyngen, et i Karlsø; i Skjærvø Distrikt 3 Møder, to i Kvæningen og et i Skjærvø. I Ibe-

stads Herred, i Lenviks, Malangens og Lyngens Distrikter samt i Tromsøsundets Herred sees hele Kommunebestyrelsen at være indtraadt i Sundhedskommissionerne. Som Gjenstande for Forhandlinger i Møderne nævnes herskende epidemiske Sygdomme i Ibestad og Lyngen, de hygiæniske Forholde og Fattigsygepleien i Lenvik, Sundhedstilstanden i Skjærvø, Vaccinationsvæsenet i Tromsøsundet og i Skjærvø, Næringsmidlerne i Malangen, spæde Børns Pleie i Bardodalen; Ibestads Herred blev inddelt i Kredse med Tilsynsmænd. I Tromsø By behandledes indløbne Klager over sanitære Misligheder.

De **Vaccineredes** Antal udgjorde:

i Trondenæs Distrikt	367
i Ibestads —	178
i Lenviks —	152
i Malangens —	248
i Tromsø —	176
i Lyngens —	107
i Skjærvø —	68

tilsammen 1 296.

I Reisens Sogn blev ingen Vaccination foretaget paa Grund af uvirksom Materie. Til Læger og Hjelpevaccinatorer i Tromsø Stift sendtes fra Distriktslægen i Tromsø 258 Glas med Vaccinelymfe.

Af **retsmedicinske Forretninger** udførtes ialt 8, en i Trondenæs, tre i Ibestads, to i Malangens og to i Tromsø Distrikt, nemlig: 4 Syns- og Obduktionsforretninger, en over et 4½ Aar gammelt, efter Mishandling og sandsynligvis af Hovedrosen dødt Barn, en over et ihjelliget Barn, en over et i Dølgemaal født Barn og en over Levninger af et umodent Foster. 4 Undersøgelser og Erklæringer, en angaaende Barnefødsel i Dølgemaal og Barnemord, en for at afgjøre om en Pige havde født, en om en angivelig ved Overfald mishandlet Kones Tilstand og en om hvorvidt Bævergjæl og „Moderdraaber“ kunde antages for fosterfordrivende Midler samt om Indholdet af et Medicin-glas, navnlig om det indeholdt fosterfordrivende Midler.

Paa **Amtssygehuset** i Tromsø indkom 115 Personer for følgende Sygdomstilfælde:

Febre	13
Akute Sygdomme i Aandedrætsorganerne	3
Kroniske — — — — —	2
Sygdomme i Nervesystemet, Sindssygdomme	26
Akute Sygdomme i Fordøielsesapparatet	-
Kroniske — — — — —	4
Uterinsygdomme	2
Sygdom i Urinveiene, Vatersot	4

Lateris 54

	Transport	54
Blodsygdom		1
Kronisk eller afebril Rheumatisme		2
Læsioner		11
Phlegmone, Abscesser, Ulcera		11
Kræftagtige Sygdomme og Svulster overhovedet		3
Ben- og Ledsygdomme		14
Øiensygdomme		3
Chirurgiske Sygdomme i Urinveiene og Kjønsor-		
ganerne		4
Syphilis		5
Urethrit		4
Epididymit		1
Hudsygdomme		2
	Tilsammen	115

Forøvrigt henvises til Sygehuslisten.

I Ibestad er af Fattigvæsenet leiet et Lokale til 6 a 8 Syge.

Af **Badeindretninger** fandtes i Tromsø By 1 paa Sygehuset for Kar- og Dampbad samt ved Bygrændsen 2 flittigt benyttede Dampbad, desuden omtales fra Skjærvø Badstuer, der oftere benyttes af den kvænske Befolkning til Dampbad.

Amtets eneste **Apothek** i Tromsø fandtes ved Visitationen i Orden. Personalet bestod, foruden af Apotheke- ren, af 1 examineret Medhjælper og 1 Discipel, der i 1869 underkastede sig Medhjælperprøven.

Medicinalpersonalet bestod af 10 Læger, 17 Jordemødre og 29 Hjelpevaccinatører, nemlig i:

1. Trondenes Distrikt: 1 Læge, boende i Trondenes; 2 Jordemødre; 3 Hjelpevaccinatører.
2. Ibestads Distrikt: 1 Læge, boende i Ibestad; 2 Jordemødre; 3 Hjelpevaccinatører.
3. Lenviks Distrikt: 2 Læger, hvoraf en ikke praktiserer, begge boende i Lenvik; 3 Jordemødre; 7 Hjelpevaccinatører.
4. Malangens Distrikt: 1 Læge, boende i Maalselven; 4 Jordemødre; 4 Hjelpevaccinatører.
5. Tromsø Distrikt: 3 Læger, hvoraf en ikke praktiserer, alle boende i Tromsø; 2 Jordemødre; 3 Hjelpevaccinatører.
6. Lyngens Distrikt: 1 Læge, boende i Lyngen; 2 Jordemødre; 5 Hjelpevaccinatører.
7. Skjærvø Distrikt: 1 Læge, boende i Skjærvø; 2 Jordemødre; 4 Hjelpevaccinatører.

XX. Finmarkens Amt.

Amtet har et Fladeindhold af 371,4 norske Kvadratmile og havde den 31te December 1865 en Folkemængde af 20 329, af hvilke 8 110 vare Norske, 3 434 Kvæner, 7 500 Lapper (hvoraf 988 Nomader) og 1 285 af blandet Race. Det er inddelt i 9 Lægedistrikter, nemlig:

1. Altens Distrikt (95,0 n. □ M.), indbefattende:

Herrederne Alten	med	2 442 Indbyggere.
Talvik	-	1 938 —
Kautokeino	-	738 —
	tilsammen	5 118 Indbyggere.
2. Loppens Distrikt (9,2 n. □ M.), indbefattende:

Herrederne Loppen og Øxfjord	med	801 Indbyggere.
Hasvik	-	506 —
	tilsammen	1 307 Indbyggere.
3. Hammerfest Distrikt (26,6 n. □ M.), indbefattende:

Kjøbstaden Hammerfest	med	1 547 Indbyggere.
Herredet Hammerfest Landsogn	-	1 446 —

tilsammen 2 993 Indbyggere.

4. Maasø Distrikt (4,2 n. □ M.), indbefattende:

Herrederne Maasø	med	933 Indbyggere.
Kjelvik	-	345 —
	tilsammen	1 278 Indbyggere.
5. Kistrands Distrikt (128,9 n. □ M.), indbefattende:

Herrederne Kistrand	med	1 048 Indbyggere.
Karasjok	-	588 —
Lebesby	-	592 —
	tilsammen	2 228 Indbyggere.
6. Tanens Distrikt (17,2 n. □ M. foruden Polmak), indbefattende:

Herredet Tanen	med	1 388 Indbyggere.
--------------------------	-----	-------------------

Transport	1 388	Indbyggere.
Polmaks Distrikt		
af Næsseby Herred	- 289	—
tilsammen	1 677	Indbyggere.
7. Vardø Distrikt (17,7 n. □ M.), indbefattende:		
Kjøbstaden Vardø med	830	Indbyggere.
Herredet Vardø Landsogn . .	- 538	—
tilsammen	1 368	Indbyggere.

8. Vadsø Distrikt (33,5 n. □ M., Polmak iberegnet), indbefattende:		
Kjøbstaden Vadsø med	1 344	Indbyggere.
Herrederne Vadsø Landsogn .	- 959	—
Næsseby (med Undertagelse af Polmaks Distrikt)	- 886	—
tilsammen	3 189	Indbyggere.
9. Sydvarangers Distrikt (39,1 n. □ M.), indbefattende:		
Herredet Sydvaranger	med 1 171	Indbyggere.

Sundhedstilstanden betegnes som mindre god i Maasø og Vadsø Distrikter samt i de første Maaneder af Aaret i Hammerfests Distrikt, som ret tilfredsstillende eller som god i de øvrige Distrikter og navnlig i Tanens og Sydvarangers. De forherskende Sygdomme vare Nervefeber og i 2det Halvaar Kighoste.

Dødeligheden var betydelig mindre end i det foregaaende Aar, men dog endnu temmelig stor; der døde nemlig 614 eller 28,4 pro mille af den beregnede Folkemængde ved Aarets Midte (21 587). I det foregaaende Aar beløb de Dødes Antal sig til 780 og Dødeligheden til 36,8 pro mille, i 1867 henholdsvis til 597 og 28,6 pro mille, i 1866 til 613 og 29,9 pro mille; i Femaaret 1861—65 udgjorde det aarlige Middeltal af Døde 516, Middelbefolkningen omtrent 19 344, hvorefter Dødeligheden pro mille bliver 26,7. I Hammerfest og Vardø Distrikter var de Dødes Antal noget, i Altens og Vadsø Distrikter betydeligt mindre end i det foregaaende Aar, medens Forskjellen i begge Aar i de øvrige Distrikter var liden.

Sygdomskonstitutionen betegnes fra Vardø Distrikt som adynamisk mod Aarets Slutning.

Til nærmere Oplysning om de **epidemiske Forholde** hidsættes følgende af Lægernes Opgaver sammendragne Tabel: (Se Tabellen paa næste Side.)

Af **Nervefeber** opgives 458 Tilfælde og 37 Dødsfald (Aaret forud 578 Behandlede og ialt 72 Dødsfald). I Altens Distrikt, hvor Sygdommen havde størst Udbredning, fortsatte exanthematisk Typhus sig i Altens Sogn som Epidemi fra det foregaaende Aar og ophørte her ved Aarets Slutning efter i 3—4 Aar at have holdt sig epidemisk fornemmelig blandt Arbeiderne ved Kaafjordens Kobberverk. Desuden forekom Sygdommen paa 2de Gaarde, indført fra Hammerfest til den ene og herfra bragt ved en Sygepleierske til den anden Gaard. I Korsfjord i Talvik herskede Nervefeber i Begyndelsen af 1870 og var sandsynligvis allerede begyndt i Slutningen af herom-

handlede Aar. Til Loppens Distrikt blev exanthematisk Typhus formentlig indført fra Hammerfest; der opgives 36 Angrebne og 4 Døde af denne Form af Sygdommen, samt af abdominal Typhus 3 Behandlede og 1 Død; blandt de af exanthematisk Typhus Angrebne var Gangkonen paa Breviks Sygehus. I Hammerfest By begyndte i Oktober 1868 en Epidemi af exanthematisk Typhus, der kulminerede i November og fortsatte sig langt ud i det her omhandlede Aar, ialt angrebes under denne Epidemi 76 i Byen og 13 i Landdistriktet, 6 døde. Nervefeber forekom gennem hele Aaret epidemisk i Maasø Herred og sporadisk i Kjelviks, mange Syge kom ikke under Behandling, fordi Distriktslægen selv blev angrebet af Sygdommen. De fleste Syge lede af Cerebraltypus, omtrent Fjerdeparten af den abdominale Form. Smitte var i de fleste Tilfælde paaviselig. I Vardø Distrikt forekom Sygdommen for det meste sporadisk, i Berlevaag optraadte den dog epidemisk i Januar; i Kramvig indførtes den ved gennemreisende Kvæner; fra August til Oktober angrebes her tilsammen 11, af hvilke 1 døde. I Vadsø Distrikt forekom exanthematisk Typhus og Febris recurrens, i hvis Optraeden der ogsaa i dette Aar viste sig en vis Alterneren. Recurrens, der i Slutningen af 1866 og i Begyndelsen af 1867 herskede saagodtsom udelukkende, traadte efterhaanden tilbage i 2det Halvaar 1867 og afløstes da af exanthematisk Typhus, der i de første 3 Kvartaler af 1868 vandt en næsten ligesaa stor Udbredning som sin Forgjænger, indtil Sygdommen igjen i 4de Kvartal begyndte at aftage og vige Pladsen for Recurrens, der nu fortsatte sig i de første Maaneder af 1869, uden dog at vinde det tidligere Terræn, idet exanthematisk Typhus atter begyndte at gjøre sig gjældende og beholdt Overhaand, indtil ogsaa denne lidt efter lidt forsvandt, ialfald som Epidemi. (H. K. Hartmann.) I Sydvaranger forekom i 1ste Halvaar 2 isolerede Tilfælde, det sidste i Mai ved Smitte fra Nordvaranger. Dette Tilfælde danner Udgangspunktet for en liden Epidemi af exanthematisk Ty-

	Hele Aaret.		Tiden er opgivet for	Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
	Behandlede.	Deraf Døde.													
Nervefeber	449	36	353	78	54	49	40	28	29	9	7	10	20	16	13
Simpel Feber	39	-	35	1	2	2	6	11	5	6	1	-	-	1	-
Barselfeber	13	1	13	2	1	1	-	-	3	-	2	1	-	-	3
Vandkopper	21	-	21	5	-	2	3	-	1	-	-	-	1	-	9
Skarlagensfeber	25	2	20	-	-	8	5	-	-	-	-	-	-	3	4
Rødlinger	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
Rosen	16	1	16	-	1	1	2	2	3	-	1	1	2	2	1
Kighoste	296	10	295	-	-	-	-	-	7	20	22	52	53	75	66
Diphtherisk Svælgbetændelse	89	25	87	22	5	19	10	11	5	3	2	1	5	-	4
Strubehoste	5	3	5	-	-	-	-	3	1	-	1	-	-	-	-
Kusma	4	-	3	-	-	1	1	-	-	1	-	-	-	-	-
Akut Bronchit og andre catarrh. Tilfælde	339	4	325	12	9	16	49	86	43	23	18	15	16	23	15
Lungebetændelse	70	8	53	5	1	3	9	10	1	3	1	5	5	4	6
Pleurit	10	1	8	-	1	-	-	2	2	1	-	-	1	1	-
Gigtfeber	8	-	8	1	-	1	2	-	-	2	-	-	1	1	-
Diarrhoe (akut) og Cholera nostras	184	2	182	7	12	7	23	24	15	25	16	15	16	13	9
Blodgang	57	6	44	6	1	5	3	7	6	3	3	1	1	8	-
Skjørbug	31	-	26	1	1	-	2	9	7	5	-	1	-	-	-
Tilsammen	1657	99	1495	140	88	115	155	193	128	101	74	102	121	148	130

	Ialt opg.		Fordeling paa Lægedistrikterne.																	
	Tilfælde.	Dødsfald.	Alten.		Loppen.		Hammerfest.		Maasø.		Kistrand.		Tanen.		Vardø.		Vadsø.		Sydvaranger.	
			Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.
Nervefeber	458	37	122	5	39	5	71	7	44	5	-	-	11	2	41	5	111	7	19	1
Simpel Feber	39	-	-	-	4	-	10	-	-	-	-	-	7	-	15	-	1	-	2	-
Barselfeber	13	1	-	-	-	-	7	1	-	-	-	-	-	-	2	-	2	-	2	-
Vandkopper	21	-	-	-	-	-	11	-	-	-	-	-	-	-	10	-	-	-	-	-
Skarlagensfeber	25	2	-	-	-	-	13	1	12	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Rødlinger	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Rosen	16	1	-	-	-	-	5	1	-	-	1	-	-	-	8	-	-	-	2	-
Kighoste	303	17	150	-	-	-	109	15	17	1	-	-	-	-	4	-	23	1	-	-
Diphtherisk Svælgbetændelse	89	25	52	20	-	-	25	5	2	-	3	-	-	-	6	-	1	-	-	-
Strubehoste	7	5	-	-	-	-	-	-	6	4	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-
Kusma	4	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	1	-
Akut Bronchit og andre catarrhalske Tilfælde	339	4	1	-	9	-	84	2	10	-	5	-	1	1	154	-	51	1	24	-
Lungebetændelse	70	8	30	7	-	-	11	-	3	-	-	-	2	-	16	-	5	1	3	-
Pleurit	10	1	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	2	-	5	1	1	-
Gigtfeber	8	-	-	-	-	-	5	-	2	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-
Diarrhoe (akut) og Cholera nostras	185	3	-	-	1	-	51	2	22	1	2	-	2	-	89	-	7	-	11	-
Blodgang	58	7	-	-	-	-	9	1	-	-	-	-	2	2	-	-	47	4	-	-
Skjørbug	31	-	-	-	1	-	1	-	1	-	-	-	2	-	9	-	14	-	3	-
Tilsammen	1677	111	355	32	55	5	415	35	120	12	11	-	28	5	356	5	269	16	68	1

phus i Aarets 2 sidste Maaneder. I den mellemliggende Tid angrebes flere Personer, bosatte paa russisk Side af Jakobs-Elven, og tilsidst en sammesteds bosat norsk Familie, fra hvilken Smitte overførtes til samtlige Familier

paa norsk Side, med Undtagelse af en, der aldrig har noget Samkvem med de øvrige; i een Familie, der bor i en Gamme, angrebes efterhaanden samtlige 7 Medlemmer. Af det for hele Amtet opgivne Antal Tilfælde ere over 300

med omtrent 25 Dødsfald anførte som exanthematisk Typhus og 27 (uden Dødsfald) som Febris recurrens.

Af **Barselfeber** nævnes 13 Tilfælde med 1 Dødsfald, det sidste hos en Kone, hvor Moderkagen var bleven løsnet af en Jordemoder.

Af **Skarlagensfeber** opføres 25 behandlede Tilfælde med 2 Dødsfald (i 1868 96 Tilfælde og 6 Dødsfald).

Kighoste var i 2det Halvaar udbredt over en større Del af Amtet; til Altens Herred siges Sygdommen bragt i Juni ved 3de fra Vadsø kommende Børn, i Maasø begyndte den kort Tid efter nogle fremmede af Kighoste lidende Børns Nærværelse paa Stedet, til Vardø anføres Sygdommen indført ved Smitte fra Vadsø og til Vadsø ved et fra Vestfinmarken ankommet Barn. I et Tilfælde overførtes Smitten fra et Barn til et andet under et Par Timers Leg i fri Luft. (H. K. Hartmann.). Som Midler, der anvendtes med god Nytte til at forkorte og formilde Sygdommen, nævnes Saltpetersyre og Bromkalium.

Af **diphtherisk Svælgbetændelse** opgives 89 behandlede Tilfælde med 25 Dødsfald (i det foregaaende Aar 54 og 32). I Alten fortsatte Sygdommen sig epidemisk fra det foregaaende Aar indtil Marts 1869 og forekom siden spredt; den var ualmindelig ondartet ved Udbredelse til Larynx, næsten samtlige Dødsfald hidrørte derfra. Forplantelse ved Smitte var let at paavise, i 3 Tilfælde skete Overførelsen paaviselig gennem Friske. Distriktslæge Follum bemærker, at efter de Erfaringer, som han har gjort i denne og tidligere Epidemier, synes Smittestoffet at være et fixt Contagion, der let hænger ved Klæder, især Uldtøj og Peltsværk. Inkubationstiden kan undertiden være mindre end 1 Døgn. Diphtherit antager han at opstaa som en lokal Sygdom, der undtagelsesvis under hele sit Forløb kan vedblive at være lokal, men i Almindelighed kun behøver kort Tid til at inficere Organismen. Til Kistrand indførtes Sygdommen henimod Aarets Slutning fra Hammerfest.

For **Lungebetændelse** behandledes 70 Syge, af hvilke 8 døde (i 1868 65 og 12). Betændelsens Sæde er opgivet for 9, nemlig hos 5 i højre og hos 4 i venstre Lunge.

Hjernebetændelse nævnes som Dødsårsag hos 3, tuberkuløs Meningit hos 3 og Kramper i Børnealderen hos 4, tilsammen 10 Dødsfald, af hvilke 1 forekom i Loppens, 5 i Hammerfest, 3 i Vardø og 1 i Vadsø Distrikt. Af cerebro-spinal Meningit omtales 3 i Juli behandlede Tilfælde fra Hammerfest Distrikt og 1 i December fra Vardø, hvilke 4 Tilfælde alle endte dødeligt, desuden opføres 1 Dødsfald fra Vardø.

For kronisk og afebril **Rheumatisme** behandledes 4 Læger i Hammerfest, Maasø, Vardø og Sydvarangers Distrikter

76 Personer, 1 af de Behandlede døde af Emaciation, 60 vare af Mand- og 16 af Kvindekjøn, 1 Barn, Resten Voxne. Sygdommen siges at være temmelig hyppig i Maasø og Vadsø Distrikter.

Af **Diarrhoe** opgives 180 Tilfælde og ialt 3 Dødsfald, af Cholera nostras 5 Tilfælde uden Dødsfald; desuden opføres et Dødsfald af kronisk Diarrhoe. I Vardø vare i April og Mai Diarrhoerne hyppigt forbundne med blodige Udtømmelser.

Blodgang forekom sjeldnere end i det foregaaende Aar, men herskede dog gennem hele Aaret i Vadsø Distrikt og som det syntes mest blandt Børn, mange kom ikke under Behandling. Af de fra Vadsø Distrikt opførte 47 Syge indkom paa Vadsø Sygehus 11, af hvilke 4 døde, desuden blev en Person, der var indlagt paa Sygehuset for Blodgang, angrebet af exanthematisk Typhus, der endte dødelig. Fra hele Amtet opgives 58 Angrebne og 7 Døde (i det foregaaende Aar opgaves 191 Angrebne og 26 Døde).

Af **Skjørbug** omtales kun 31 behandlede Tilfælde uden Dødsfald (i forrige Aar opgaves 431 behandlede Tilfælde og ialt 8 Dødsfald). Der ytres Tvivl om det foregaaende Aars gode Multe- og Poteteshøst har været Aarsagen til den sjeldnere Forekomst af Sygdommen i 1869, da Multer neppe nydes af Almuen til andre Tider end om Høsten og Potetes selv i bedre Aaringer af den største Del af Almuen ikke nydes længere end til Nytaar. (H. K. Hartmann.) Fra Sydvaranger anføres, at Finnerne, der næsten udelukkende nyde fersk Mad, aldrig lide af Skjørbug og til Sygdommens mindre hyppige Forekomst i heromhandlede Aar, antages den Omstændighed at have bidraget, at Fiskeriet i 1869 var af kortere Varighed end sædvanligt. (Østberg.)

Veneriske Sygdomme. Følgende Tabel viser de paa Sygehusene behandlede Tilfælde af Syphilis: (Se Tabellen paa næste Side.)

Udenfor Sygehus opgives 12 Personer at være behandlede for Syphilis, nemlig 1 i Altens Distrikt, 2 i Hammerfest, 5 i Vardø, 2 i Vadsø og 2 i Sydvarangers Distrikt. Kjøn, Alder og Sygdomsform er opgivet for 10; 8 vare af Mand- og 2 af Kvindekjøn, 2 under og 8 over 15 Aar, 3 lede af primære, 7 af konstitutionelle Tilfælde. Fra Vadsø bemærkes, at alle Tilfælde af Syphilis, der kom under Behandling, forekom hos Kvæner og vare erhvervede i Finland; det samme gjælder ogsaa for en større Del de nedenfor fra Distriktet opførte Tilfælde af Gonorrhoe. For Gonorrhoe og Urethrit behandledes i Alten 5, i Hammerfest 13, i Maasø 2, i Vardø 11 og i Vadsø 12, tilsammen 43, 38 af Mand-, 5 af Kvindekjøn, alle over 15 Aar.

Sygehus.	Indkomne.			Af de indkomne Tilfælde vare:		Udskrevne		Døde.	Tilbageiggende ved Aarets Udgang.			Det samlede Antal Forplejningsdage.	Middeltal af Forplejningsdage for hver Udskreven.
	Tils.	Md.	Kv.	primære.	sekundære eller konstitutionelle.	helbredede	i Bedring.		Tils.	Md.	Kv.		
Hammerfest	4	3	1	1	3	3	-	1*)	-	-	-	140	35,0
Vardø	1	1	-	-	1	1	-	-	-	-	-	44	44
Vadsø	4	2	2	-	4	1	1	-	2	1	1	171	85,5
Tilsammen	9	6	3	1	8	5	1	1	2	1	1	355	

6 **Spedalske** kjendtes ifølge Overlægens Beretning ved Udgangen af det foregaaende Aar, 2 vare overseede ved tidligere Tællinger, 1 kom hjem fra Stiftelse; Antallet ved Udgangen af 1869 bliver altsaa 9, hvoraf i Altens Distrikt 3, i Loppens 3, i Hammerfest 2 og i Vardø 1, 6 vare af Mand-, 3 af Kvindekjøn.

Om de **kroniske Sygdomme** se Tabellen paa næste Side.

Fnat siges at være sjelden eller ikke saa udbredt som før i Hammerfest, Vadsø og Sydvarangers Distrikter, men hyppig i Loppen og Tanen.

Kjertelsyge omtales som ikke sjelden i Hammerfest og Vardø Distrikter, som ikke hyppig i Loppen og Vadsø. **Rachitis** forekom ikke ganske sjelden i Vardø og siges i Vadsø Distrikt at optræde hyppigere end i de sydlige Egne af Landet, hvilket tilskrives de lange mørke Vintre, der tilbringes i lave, slet ventilerede Rum. (H. K. Hartmann.)

Af **Svind-sot** opføres 14 Dødsfald, hvilket udgjør 7,4 pCt. af samtlige af Lægerne opgivne, ved Sygdom forarsagede Dødsfald (189). For de enkelte Lægedistrikter var Forholdet mellem opgivne Dødsfald af Svind-sot og samtlige opgivne Dødsarsager i heromhandlede Aar følgende:

Lægedistrikt.	Opgivne Dødsfald af Svind-sot.	Opgivne Dødsarsager ialt.	Forhold i pCt.
Alten	-	34	
Loppen	1	7	14,3
Hammerfest	4	63	6,3
Maasø	-	15	
Kistrand	1	4	25,0
Tanen	-	9	
Vardø	2	24	8,3
Vadsø	4	29	13,8
Sydvaranger	2	4	50,0
Finmarkens Amt	14	189	7,4

Kræft. Sygdommens Sæde er opgivet for de 3 Døde, nemlig for 1 i Mavesækken og for 2 i Leveren.

Cardialgi anføres at være hyppig i Loppens, Hammerfests, Maasø og Vadsø Distrikter. For Hysteri behandledes i de 3 østligste Lægedistrikter tilsammen 6 Personer.

Ormesygdomme forekom temmelig almindeligt i Hammerfests Distrikt og hyppigt i Vadsø Distrikt.

For **Conjunctivit** behandledes i Loppen, Hammerfest og Vardø Distrikter tilsammen 36 Personer, deraf 25 i sidstnævnte Distrikt, hvor de fleste Tilfælde forekom blandt Fiskere; af Keratit nævnes fra Vadsø og Sydvarangers Distrikt tilsammen 16 behandlede Tilfælde.

Chirurgiske Tilfælde. Et 3aars gammelt Barn paadrog sig ved Fald baglænds udover en Trappe Brud af Hjerneskallen med Indtrykning af Benet i en Udstrækning af 1" Længde og $\frac{1}{2}$ " Bredde, der indtraadte lette cerebrale Tilfælde som forsvandt, medens Depressionen af Benet blev tilbage. (H. K. Hartmann.)

Fra Vardø omtales en **Forgiftning** med Phosphor hos en Mand, der havde fortæret Satsen af endel Fyrstikker; han helbrededes.

Af **Sindssygd** sees ialt 9 nye Tilfælde at være komne under Behandling, hvoraf 2 i Altens, 5 i Hammerfest, 1 i Vadsø og 1 i Sydvarangers Distrikt; Kjøen og Alder er opgivet for 8, nemlig 1 Mand, 7 Kvinder, alle Voxne, Sygdommens Beskaffenhed for 4, af hvilke 2 lede af Melancholi, 2 af Mani; 4 behandledes paa Sygehus, nemlig 1 paa Altens, 3 paa Hammerfest Sygehus; 2 af disse helbrededes, 1 udskreves uhelbredet og 1 døde; af de i Hjemmet behandlede helbrededes 1, 2 vare uhelbredede ved Aarets Udgang og 1 døde. Hos den sidstnævnte, en ung Finlænder, havde der udviklet sig Mani efter exanthematisk Typhus, han fik Anledning til at beskadige sig

*) en 5aars gammel Dreng, der angrebes og døde af Diphtherit.

= 100 : 78,0. Antallet af Børn, døde i 1ste Leveaar, udgjorde 16,6 pCt. af samtlige Fødte og 21,3 pCt. af samtlige Døde; Antallet af Døde mellem 1 og 15 Aar udgjorde 24,9 pCt. af samtlige Døde og Antallet af Døde under 15 Aar 46,3 pCt. af samtlige Døde. Lægernes Beretninger indeholde Oplysning om Dødsårsagen for 2 Barselkoner, af hvilke 1 døde af Barsel-feber og 1 af Barselkrampe. Foruden de ovenfor opførte 9 paa Barselseng døde Koner sees ifølge Prestelisen 1 Kone i Kistrand at være død 6½ Uge efter Nedkomsten.

Lægernes Dødsanmeldelser indeholde ialt Opgave over 189 eller 34,6 pCt. af samtlige ved Sygdom forårsagede Dødsfald (547). De hyppigste Dødsårsager paa Lægernes Lister vare: Nervefeber (37), diphtherisk Svælgbetændelse (25), Kighoste (17), Svindsot (14), medfødt Svaghed (12), Hjernebetændelse og Kramper i Børnealderen (tilsammen 10), Lungebetændelse (8).

Veirliget. Vinteren var mildere end sædvanligt, med isfrie Fjorde (i Sydvaranger) og liden Snemængde, Sneen svandt i Vardø allerede i Slutningen af April, i Sydvaranger i den første Halvdel af Mai, Vaaren kom sent i Alten, tidligt i Vadsø og Sydvaranger, var stormfuld, Sommermaanederne vare regnfulde i den vestlige Del af Amtet; i Sydvaranger var derimod Regnmængden liden; i Alten kom Frostnætterne allerede i August og Sneen tidligt, dog var Veirliget i Aarets Slutning usædvanligt mildt og Jorden uden Tæle, Høhøsten var usædvanlig rig; Multemodningen hindredes i Vardø Distrikt af den stadige Taage om Sommeren, medens Udbyttet i Sydvaranger blev som i et godt Middelsaar. Torskefisket gav i Vardø ikke stort Udbytte, hvilket for en Del opveiedes af de høje Priser.

Levemaade og hygieeniske Forholde. I Alten siges de økonomiske Kaar i 1869 at have været gode, imidlertid klages baade herfra og fra Vardø over Almuens Mangel paa Forsynlighed og en gennemført Økonomi. I Loppens Distrikt anføres Boligerne for en stor Del at bestaa af Gammer, der i Almindelighed ere smaa og overfyldte, i Kistrand gaa derimod Gammene mere og mere af Brug med Undtagelse af ved Havkanten, hvor det er vanskeligt at faa Tømmer, i Hammerfest ere Husene og især de af Kvæner beboede, fremdeles overfyldte om end i mindre Grad end før, i Vardø Distrikt siges Boligerne at være lave, fugtige og slet ventilerede. I Loppens og Kistrands Distrikter hersker, især blandt Finnerne, liden Renlighedssands. (P. M. Selmer, Bjerregaard.) Husfliden er ringe i Altens og Loppens Distrikter og Kvinderne forstaa sjelden at

væve og spinde. (P. M. Selmer.) Fisk, der udgjør Hovednæringsmidlet, benyttes i Loppen dels fersk, dels buknet (halvtørret), dels for Uerens Vedkommende surnet, det vil sige, den henlægges paa et Sted, ofte i Mudderet paa Stranden, indtil den lugter stærkt (surner) og er i denne Tilstand en meget yndet og almindeligt forekommende Ret. I Kistrand lever Almuen for det Meste af fersk Fisk undtagen inde i Fjordbunden, hvor Beboerne oftest lade den Fisk, de forsyne sig med til Vinterbrug, blive sur, hvorved den kommer i en Tilstand, der mere eller mindre nærmer sig Raaddenhed. (Bjerregaard.) Kaffe siges i de fleste Distrikter at nydes meget almindeligt og ofte til Overmaal. I Hammerfest siges der at finde Misbrug af Spirituosa Sted fornemmelig af Kvænerne, i Vardø bruges Brændevin lidet, derimod drikkes meget Øl og Vin i Fisketiden, i Altens og Kistrands Distrikter er Drikfældighed ikke almindelig. Om de hygieeniske Forholde i Sydvarangers Distrikt henvises til en i Anhanget indtagen Beretning fra Distriktslæge Østberg.

Af **fattige Syge** behandledes ifølge Lægernes Opgaver:

i Altens Distrikt	15, hvoraf 3 paa Sygehuset.
i Hammerfest	— 80, — 60 — —
i Maasø	— 1 paa Sygehuset.
i Kistrands	— 1
i Tanens	— 3
i Vardø	— 48, hvoraf 8 paa Sygehuset.
i Vadsø	— 67 udenfor Sygehuset.
i Sydvarangers—	1

tilsammen 216.

For Finmarkens Medicinalfonds Regning behandledes i Vardø 35 paa Sygehuset og 266 udenfor dette, de fleste i April (81) og Mai (161), paa Vardøhus Fæstning kom 102 Syge under Behandling. I Sydvaranger havde en stor Del af de privat Behandlede i det Høieste Raad til at betale Medicin, men ikke til at betale Lægehonorar. Jordemoderen i dette Distrikt bistod ved 3 Fødsler, i Vardø og Vadsø Distrikter have Jordemødrene for en Del mere Søgning.

I **Sundhedskommissionerne** afholdtes i Altens Distrikt 5 Møder, to i Alten, to i Talvik og et i Kautokeino, i Loppens Distrikt intet paa Grund af Distriktslægens Sygdom, i Hammerfest Distrikt 8 Møder, syv i Byen og et i Landsognet, i Maasø 2 Møder, et i Maasø og et i Kjølvik, i Kistrands Distrikt 1 Møde i Kistrand, i Tanens Distrikt 1 Møde, i Vardø Distrikt 4 Møder i Byen, i Landsognet intet Møde paa Grund af manglende Underretning om Kommunerepræsentationens Møder, i Vadsø Distrikt 3, et i Byen og et i hvert Herred, i Sydvarangers Distrikt 1

Møde. Hele Kommunerepræsentationen siges at være indtraadt i Sundhedskommissionen i Tanen, Vadsø Landsogn og Næsseby, i Sydvarangers Herred bestaar Sundhedskommissionen af et Udvalg af Kommunerepræsentationen. Som Gjenstand for Forhandlingerne nævnes Nervefeber i Tanen, Diphtherit i Kistrand, Kighoste i Vadsø, Sundhedstilstanden i Hammerfests Herreder. I Hammerfest By afholdtes Møder for at træffe Foranstaltninger til Forebyggelse af den stedfindende Sammenstuvning af Folk i trange Husrum. Undersøgelser og Forhandlinger i Anledning af de sanitære Forholde fandt Sted i Vardø og Vadsø. Forslag til almindelige Sundhedsforskrifter diskuteredes i Alten, Maasø, Næsseby og Sydvaranger. De for Maasø Herred vedtagne Sundhedsforskrifter erholdt 6te November 1869 kongelig Approbation.

De Vaccineredes Antal udgjorde:

i Altens	Distrikt	72
i Loppens	—	3
i Hammerfest	—	81
i Maasø	—	2
i Kistrands	—	68
i Tanens	—	6
i Vardø	—	23
i Vadsø	—	ingen
i Sydvarangers	—	209

tilsammen 464.

I Altens Distrikt lagde Kighosteepidemien Hindringer iveien for Vaccination i videre Udstrækning, alle de ovenfor opførte bleve vaccinerede af Distriktslægen. I Hammerfest By vaccinerer Distriktslægen. I Maasø og Tanen vaccineredes kun faa paa Grund af det store Antal Vaccinerede i 1867. I Vardø blev der dels paa Grund af Hjelpevaccinatørens Sygdom dels paa Grund af Vakance ikke vaccineret i flere Kredse. I Vadsø foretoges ingen Vaccination paa Grund af vedvarende stor Sygelighed blandt Børn, navnlig paa den Tid af Aaret, da der kunde være Tale om at vaccinere. I Sydvaranger vaccineredes 209 eller omtrent $\frac{1}{6}$ Del af den hele Befolkning, hvilket tilstrækkeligt viser, med hvilken Efterladenhed Distriktets 2de Hjelpevaccinatører hidtil have skjøttet sit Hverv og det uagtet Distriktet i 1867 blev hjemsøgt af Børnekopper. (Østberg.)

5 **retsmedicinske Forretninger** opgives at være udførte, hvoraf 2 i Altens, 1 i Loppens og 2 i Tanens Distrikt, nemlig 3 Syns- og Obduktionsforretninger, en over en i et Fjeldvand fundet Mandsperson, to over i Dølgemaal fødte Børn, af hvilke det ene var en Acephalus, det andet fuldbaaret og levedygtigt som antoges ombragt af Mode-

ren. 2 Undersøgelser og Erklæringer, en over en Pige, der antoges at være frugtsommelig, og en over en 14aarig Pige i Anledning af formodet Voldtægt.

Af almindelige **Sygehuse** har Amtet 3, nemlig i Alten, Hammerfest og Vadsø; af Sygehuse, der kun pleie at benyttes i Fisketiden 4, nemlig Breviks, Maasø, Gamviks og Vardø Sygehuse. Brevigs Sygehus i Loppen var i Drift fra 13de Februar til 22de April, Maasø gennem hele Aaret, Gamviks i Tanen fra 12te April til 16de Juni, Vardø fra 18de April til 23de December. I et midlertidigt Lazaret i Berlevaag i Vardø Distrikt behandledes 6 Syge. (Se Tabellen paa næste Side.)

Af **Badeindretninger** omtales en ved Hammerfest Sygehus for Kar- og Dampbad og flere smaa russiske Dampbadeindretninger, saaledes et i Kjelvik, 4 til almindeligt Brug og 1 privat i Vadsø og flere i Sydvaranger. Dampbad benyttes flittigt af den kvænske Befolkning.

Af **Apotheker** fandtes 2, nemlig i Hammerfest og i Vadsø; Hammerfest Apothek blev ikke visiteret før 19de Januar 1870. Vadsø Apothek derimod i Løbet af indeværende Aar, begge fandtes ved Visitationen i Orden. Personalet bestod ved hvert Apothek foruden af Apothekeren af 1 Discipel, ved Vadsø Apothek desuden af en examineret Medhjælper, der fra Begyndelsen af April til Begyndelsen af Oktober bestyrede et Filialapothek i Vardø.

Medicinalpersonalet bestod af 9 Læger, 18 Jordemødre og 26 Hjelpevaccinatører, nemlig i:

1. Altens Distrikt: 1 Læge, nemlig Distriktslægen, som tillige er Læge ved Altens Kobberværk, bosat i Alten; 3 Jordemødre; 4 Hjelpevaccinatører.
2. Loppens Distrikt: 1 Læge, bosat paa Breviks Sygehus; 2 Jordemødre; 3 Hjelpevaccinatører.
3. Hammerfest Distrikt: 1 Læge, boende i Hammerfest; 2 Jordemødre; 2 Hjelpevaccinatører.
4. Maasø Distrikt: 1 Læge, boende i Maasø; 2 Jordemødre; 3 Hjelpevaccinatører.
5. Kistrands Distrikt: 1 Læge, boende i Kistrand; 2 Jordemødre; 5 Hjelpevaccinatører.
6. Tanens Distrikt: 1 Læge, boende i Tanen; 1 Jordemoder; 3 Hjelpevaccinatører.
7. Vardø Distrikt: 1 Læge, boende i Vardø; 2 Jordemødre; 2 Hjelpevaccinatører (og 1 ledig Post).
8. Vadsø Distrikt: 1 Læge, boende i Vadsø; 3 Jordemødre; 2 Hjelpevaccinatører.
9. Sydvarangers Distrikt: 1 Læge, boende i Sydvaranger; 1 Jordemoder; 2 Hjelpevaccinatører.

Følgende Liste giver en Oversigt over de paa Sygehusene indkomne Tilfælde:

	Altens Sygehus.	Hammer- fest Sygehus.	Vadsø Sygehus.	Breviks Sygehus.	Maasø Sygehus.	Gamviks Sygehus.	Vardø Sygehus.
Febre	1	36	60	4	29	11	21
Akute Sygdomme i Aandedrætsorganerne	2	14	7	-	5	3	11
Kroniske —	-	2	5	-	-	-	-
Sygdomme i Nervesystemet, Sindssygdomme	2	4	4	-	-	-	2
Akute Sygdomme i Fordøjelsesapparatet	-	3	13	-	-	4	1
Kroniske —	-	4	1	-	5	-	-
Menstruationsanomali	-	-	-	-	1	-	-
Sygdom i Urinveiene	-	1	-	-	-	-	-
Blodsygdomme, Ernæringssygdomme, Gulsot	-	3	4	1	5	2	1
Kronisk Rheumatisme	-	2	-	-	1	-	-
Læsioner	-	6	5	-	2	-	1
Phlegmone, Abscesser, Ulcera	1	3	3	1	5	2	2
Kræftagtige Sygdomme	-	1	-	-	-	-	1
Ben- og Ledsygdomme	-	3	1	-	-	-	1
Øiensygdomme	-	2	1	-	1	1	3
Chirurgisk Sygdom i Kjønsorganerne	-	-	-	-	1	-	-
Syphilis	-	4	4	-	-	-	1
Gonorrhoe	-	1	-	-	-	-	-
Orchit	-	1	-	-	-	-	-
Tilsammen	6	90	108	6	55	23	45

C. Uddrag og Sammenstilling

af de ifølge Lov af 27de Februar 1866 og Indre-Departementets Cirkulære af 17de Marts samme Aar fra Dyrlegerne indkomne Beretninger om Sundhedstilstanden blandt Husdyrene og om Vetrinærvæsenets Tilstand m. m. i 1869. *)

Sundhedstilstanden blandt Husdyrene skildres almindelig som god fra den største Del af Riget; inden enkelte Amter, Akershus, Hedemarkens, Christians og Trondhjems Stifts Amter var den mindre tilfredsstillende paa Grund af betydelig Udbredning af Benskjørhed blandt Kvægbesætningerne. Udbredte epizootiske Sygdomme forekom ikke. Skab blandt Faarene, der fremdeles er den

*) Ifølge den udgivne Fortegnelse over autoriserede Dyrleger i 1869 var deres Antal 73, lægges hertil 3, der praktiserede i her-

væsentligste enzootiske Sygdom, berettes at være i betydeligt Aftagende.

De væsentligste i 1869 hos

Hesten

behandlede Sygdomme vil sees af følgende, efter Dyrlegernes Beretninger sammendragne Tabel:

omhandlede Aar men først ere optagne paa Fortegnelsen for 1870, bliver Antallet 76, af hvilke to ikke befatte sig med Dyr-lægepraxis. Beretning er indsendt fra 62 Dyrleger, hvoraf

Sygdomme hos Hesten.	Hele Riget			Antal anmel- dende Dyr læger.	Christiania By og Akershus Amt			Smaalenenes Amt			Buskeruds Amt			Jarlsberg- Laurvigs Amt			Hedemarkens Amt			Christians Amt		
	Behandl.	Deraf			Behandl.	Deraf		Behandl.	Deraf		Behandl.	Deraf		Behandl.	Deraf		Behandl.	Deraf		Behandl.	Deraf	
		dræbte	døde			dræbte	døde		dræbte	døde		dræbte	døde		dræbte	døde		dræbte	døde		dræbte	døde
Miltbrand	3	-	3	2	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Typhus	20	-	4	6	2	-	1	9	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Snive og Springorm	21	3	1	4	-	-	-	9	2	1	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Kværke	1067	3	28	44	56	-	1	23	-	-	35	-	-	7	-	-	400	2	5	170	-	
Strengel	167	1	2	20	4	-	-	6	-	-	-	-	-	3	-	-	40	-	-	60	-	
Catarrhalske Tilfælde	536	-	-	39	147	-	-	15	-	-	45	-	-	19	-	-	87	-	-	95	-	
Halsbetændelse	93	3	2	7	20	-	-	4	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	7	-	
Lunge- og Brystbe- tændelse	192	6	18	32	27	1	2	8	-	-	13	-	1	3	-	-	57	2	5	33	-	
Kolik	545	3	43	50	130	2	5	42	-	2	45	-	6	15	-	2	30	-	3	93	-	
Indigestion og For- stoppelse	564	2	4	48	132	-	-	37	-	-	48	-	1	8	-	-	90	-	1	77	1	
Diarrhoe	105	1	1	23	18	1	-	7	-	-	8	-	-	3	-	-	-	-	-	12	-	
Bughinde-, Mave og Tarmbetændelse	62	-	15	15	13	-	5	6	-	-	-	-	-	1	-	-	2	-	-	5	-	
Gastrisk Feber	60	-	-	9	37	-	-	6	-	-	10	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	
Ormtilfælde	80	1	1	17	12	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	31	-	-	10	-	
Hjernebetændelse og Koller	23	3	3	13	1	-	-	3	2	-	7	1	-	-	-	-	5	-	2	2	-	
Stivkrampe	7	4	1	7	2	1	-	-	-	-	3	1	1	-	-	-	-	-	-	1	1	
Nyrebetændelse	41	1	3	14	11	1	-	2	-	-	4	-	1	-	-	-	4	-	1	8	-	
Asthma	76	5	1	16	-	-	-	5	-	-	7	-	-	2	-	-	9	-	-	13	2	
Lamheder	64	5	-	20	14	-	-	2	-	-	11	2	-	2	-	-	11	-	-	4	2	
Rheumatisme	41	1	-	11	20	1	-	4	-	-	3	-	-	2	-	-	1	-	-	8	-	
Skab	23	-	-	6	2	-	-	2	-	-	9	-	-	-	-	-	-	-	-	6	-	
Lus, Kløe og Udslet	193	-	-	26	22	-	-	24	-	-	8	-	-	-	-	-	27	-	-	60	-	
Neldefeber	32	-	-	10	3	-	-	3	-	-	1	-	-	-	-	-	5	-	-	16	-	
Rosen	152	1	2	27	76	1	-	12	-	-	10	-	-	1	-	-	9	-	-	18	-	
Muk	320	-	-	41	85	-	-	22	-	-	15	-	-	7	-	-	16	-	-	65	-	
Forrækkelser	252	2	-	31	42	-	-	32	-	-	31	1	-	15	-	-	28	-	-	30	-	
Spat	215	9	-	28	29	1	-	24	-	-	32	1	-	5	-	-	28	1	-	29	5	
Galler	177	4	-	25	44	-	-	15	-	-	32	-	-	3	-	-	22	-	-	25	3	
Benbrud	16	15	-	13	1	1	-	2	2	-	1	1	-	-	-	-	2	2	-	4	4	
Mund- og Tandfeil	267	4	-	24	7	-	-	4	-	-	28	2	-	9	-	-	47	-	-	76	2	
Andre chirurgiske Til- fælde ¹⁾	2649	²⁾ 30	-	46	489	4	-	175	3	-	117	2	-	18	-	-	1000	5	-	146	9	
Øiensygdom	113	-	-	33	29	-	-	11	-	-	10	-	-	2	-	-	8	-	-	26	-	
Kastrationer	641	-	-	37	58	-	-	18	-	-	30	-	-	4	-	-	28	-	-	330	-	

Fra nordre Bergenhus Amt savnes bestemte Talopgaver.

¹⁾ Herunder indbefattes Sadelbrud, Sæletryk, Kontusion, Fodskader, Saar, Bylder, Seneskedebetændelse, Svulster m. m.

²⁾ Dødsarsagen er nævnt i følgende Tilfælde: Kontusion 3 dræbte, Ringfod 3 dræbte, Saar 5 dræbte, Ledsaar, Kronledsbetændelse, Kronfistel, overskaaret Sene paa Bagbenet, Sønderrivning af Laaret, Vorter, Fistel i Underkøjeven, af hvert Tilfælde 1 dræbt, Knusning af Hovkro-
nen 2 dræbte; for de øvrige mangler nærmere Opgave.

i Christiania By 5 (af tilsammen 7 Dyr læger).

i Akershus Amt 4 (af tilsammen 7 Dyr læger), bosatte i Næs, Eidsvold og Høland (2).

i Smaalenenes Amt 6 (af tilsammen 8 Dyr læger, hvoraf imidlertid en ikke praktiserer), bosatte i Fredrikstad (2), Fredrikshald, Sarpsborg, Moss, Eidsberg.

i Buskeruds Amt 5 (o: alle), bosatte i Drammen (2), Hønefos, Kongsberg, Norderhov.

i Jarlsberg-Laurvigs Amt 2 (af tilsammen 3 Dyr læger), bosatte i Holmestrand, Tønsberg.

i Hedemarkens Amt 8 (af tilsammen 10 Dyr læger), bosatte i Romedal, Vang, Ringsaker, Kongsvinger, Elverum (2), Grue, Tønset.

i Christians Amt 9 (o: alle), bosatte i Jevnaker, Gran, nordre Aurdal, Toten, Land, Gjøvik, Lillehammer, nordre Fron, Vaage.

i Bratsbergs Amt 3 (o: alle), bosatte i Skien, Hiterdal, Hvideseid.

i Nedenæs Amt 1 (den eneste i Amtet), bosat i Arendal.

i Lister-Mandals Amt 1 (den eneste i Amtet), bosat i Christiansand.

i Stavanger Amt 1 (den eneste i Amtet), bosat i Stavanger.

i søndre Bergenhus Amt 3 (o: alle), bosatte i Bergen, Skonevik, Vos.

i nordre Bergenhus Amt 1 (den eneste i Amtet), bosat i Hyllestad.

Bratsbergs Amt			Nedenæs Amt			Lister-Mandals Amt			Stavanger Amt			Søndre Bergenhus Amt			Romsdals Amt			Søndre Trondhjems Amt			Nordre Trondhjems Amt			Nordlands Amt		
Behandl.	Deraf		Behandl.	Deraf		Behandl.	Deraf		Behandl.	Deraf		Behandl.	Deraf		Behandl.	Deraf		Behandl.	Deraf		Behandl.	Deraf		Behandl.	Deraf	
	dræbte	døde		dræbte	døde		dræbte	døde		dræbte	døde		dræbte	døde		dræbte	døde		dræbte	døde		dræbte	døde		dræbte	døde
-	-	-	2	-	2	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	-	-	-	-	-	-	-
11	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
32	1	1	7	-	1	-	-	-	2	-	-	78	-	4	-	-	-	98	-	1	159	-	10	-	-	-
11	-	1	1	-	-	9	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	18	1	-	15	-	-	-	-	-	
10	-	-	8	-	-	-	-	-	-	-	-	6	-	-	-	-	40	-	-	60	-	-	4	-	-	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	-	-	-	-	-	-	-	51	3	2	1	-	-	
4	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	2	-	1	-	-	2	-	-	41	3	5	-	-	-	
23	-	3	5	-	-	6	1	-	6	-	-	10	-	1	-	-	27	-	1	93	-	9	-	-	-	
9	-	-	10	1	-	11	-	-	8	-	-	8	-	-	2	-	40	-	-	81	-	-	3	-	-	
1	-	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	30	-	1	22	-	-	-	-	-	
6	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	29	-	8	-	-	-	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	2	-	-	-	
-	-	-	2	-	-	4	1	-	-	-	-	3	-	-	-	-	3	-	-	12	-	1	-	-	-	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	4	-	-	-	-	-	
1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	2	-	-	4	-	1	-	-	-	
-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	24	1	-	14	2	1	-	-	-	
4	1	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	13	-	-	-	-	-	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	1	-	-	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	
27	-	-	-	-	-	-	-	-	7	-	-	8	-	-	-	-	2	-	-	7	-	-	1	-	-	
1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-	
5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
9	-	-	5	-	-	8	-	-	1	-	-	10	-	-	-	-	4	-	-	14	-	2	-	-	-	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	28	-	-	49	-	-	-	-	-	
3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	16	-	-	2	-	9	-	-	40	1	-	4	-	-	
13	-	-	-	-	-	-	-	-	4	-	-	-	-	-	-	-	21	1	-	27	-	-	3	-	-	
4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	22	1	-	10	-	-	-	-	-	
3	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	2	-	-	-	-	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	25	-	-	70	-	-	1	-	-	
102	2	-	-	-	-	12	-	-	16	1	-	49	1	-	4	1	278	1	-	236	1	-	7	-	-	
8	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	4	-	-	-	-	5	-	-	7	-	-	1	-	-	
4	-	-	-	-	-	3	-	-	4	-	-	28	-	-	1	-	49	-	-	84	-	-	-	-	-	

Foruden de i Tabellen opførte Dødsårsager nævnes:

- i Romsdals Amt 1 (den eneste i Amtet), bosat i Molde.
- i søndre Trondhjems Amt 4 (af tilsammen 5 Dyr læger), bosatte i Trondhjem (2), Melhus og Meldalen.
- i nordre Trondhjems Amt 7 (3: alle), bosatte i nedre Stjørdal, Frosten, Skogn, Levanger, Verdalen, Inderøen, Overhalden.
- i Nordlands Amt 1 (den eneste i Amtet), bosat i Vefsen.
- i Tromsø Amt findes ingen Dyr læge, og en i Finmarkens Amt bosat Dyr læge befatter sig ikke med Dyr lægepraxis.

	Antal	
	Dræbte.	Døde.
Bristning af Blæren	-	1
— - Maven	-	1
Børkrængning	-	1
Fremfald af Endetarmen . .	1	-
Fødselstrang	-	1
Knusning af Hjerneskalen .	-	1
Koldbrand	-	1
Kræft i Maven	-	1

Lateris 1 7

	Antal Dræbte.	Antal Døde.
Transport	1	7
Kræft i Penis	1	-
Lungesyge	-	1
Phlegmonøs Betændelse	-	1
Sort Stær	2	-
Tarmbristning	-	1
Tarmslyngning	2	2
Vatersot	-	1
	6	13

I Tabellen er opført 107 120
tilsammen haves altsaa Opgave over 113 for Sygdom
dræbte og 133 af Sygdom døde Heste.

Miltbrand forekom et enkelt Sted i Øiestads Sogn i Nedenæs Amt, hvor ialt 2 Heste, 6 Kjør og 7 Faar angrebtes af Sygdommen. Aarsagen til dens Opkomst kunde ikke paavises. Paa Askøen og Halsenøen i søndre Bergenhus Amt viste den sig paa enkelte Gaarde uden at opnaa nogen Udbredning. Paa begge Steder sørgedes for Desinfection af Stalde og Fjøs og Isolering af de syge Dyr. (Olsen, Konow.)

De af **Typhus** behandlede Tilfælde i Eidsberg, Skibtvædt i Id og Bergs Herreder i Smaalenenes Amt angives at have været milde let forløbende Tilfælde.

Snive og Springorm forekom i Smaalenenes Amt, Buskeruds og Bratsbergs Amter. I Anledning af Sygdommen foretoges i Bratsbergs Amt Visitation af alle Heste i vedkommende Herreder, ligesom paa alle Steder, til Forebyggelse af dens Udbredning, de syge Dyr isoleredes, Desinfection af Stalde og Redskaber iværksattes og Besætninger i længere Tid havdes under Opsigt. (M. R. Schou, A. Christophersen.)

Kværke var i heromhandlede Aar mere udbredt end i det foregaaende. Sygdommen angives fra de fleste Steder at have været mild. Som Aarsag til Sygdommens Udbredning angives foruden ugunstige Veirforholde Smitte som den væsentligste.

Strengel forekom hyppigst Høst- og Vaarmaanederne. Paa Toten viste Sygdommen epizootisk Udbredning i Maanederne Marts og April, November og December. Som Aarsag til dens Opstaaen angives Indførsel af fremmede Heste (fra Romsdalen) til et andet haardere Klima (i Gudbrandsdalen) og dens Udbredning ved Smitte. (G. Hansen.)

Ved **Kastrationer** angives for det meste at anlægges Klemme, kun af og til angives Underbinding eller Afbrænding af Sædstrengen at være foretaget.

Koen.

Følgende Tabel giver en Oversigt over de vigtigste hos dette Dyr iagttagne Sygdomme: (Se Tabellen Side 154—55.)

Foruden de i Tabellen nævnte Dødsårsager opføres:

	Antal Dræbte.	Antal Døde.
Benkræft i Underkæven	1	-
Betændelse i Endetarmen	1	-
Brandbyld	4	-
Brok	3	-
Bristning af Bugvæggen ved Stangning	1	-
Børbristning	-	1
Degeneration af Endetarmen	1	-
Forgiftning med Kviksølv	3	-
— - Tobak	-	1
Fremmed Legeme i Halsen	-	1
Gevæxt i Kjønndelene	1	-
Gjennemgaaende Bugsaar	1	-
Hjertesækbetændelse	2	1
Kacheksi	-	1
Naal i Hjertet	6	-
— i Lungen	-	1
Nekrose i Kjæven	1	-
Polyp i Næsen	1	-
Pusinfektion	1	-
Rosenartet Udslet paa Benene	1	-
Sort Stær	1	-
Stranguri	-	1
Sønderrivning af Mellemgulvet	-	1
Tarmbristning	-	1
Underlivstilfælde	12	5
	41	14

I Tabellen findes opført 807 100
tilsammen haves altsaa Opgave over 848 for Sygdom
dræbte, 114 af Sygdom døde Stykker stort Hornkvæg.

Miltbrand. Sygdommen viste sig foruden i Nedenæs Amt, hvorom er handlet under Hestens Sygdomme, kun spredt. Med Hensyn til dens Opstaaen i søndre Bergenhus Amt meddeler Dyr læge Konow, at Sygdommen her maa antages at skrive sig fra Smitte fra en syg Hund, der var sluppet i Land fra et Skib, hvorefter der havde udviklet sig en hurtig dræbende Sygdom blandt Hundene paa Stedet. Paa Gaarden Møland, hvor Sygdommen viste sig, var ligeledes Hunden bleven syg, havde ligget i Laden paa det Sted, hvorfra Høet netop dengang toges til Besætningen, af hvilken senere 1 Hest, 2 Kjør og 1 Faar

døde. Hunden blev dræbt og ved Obduktionen fandtes udbredte Oedemer, mørkt, ufuldstændigt koagulerende Blod og mange mørke Pletter i Musklerne. Fjøsset var forøvrigt trangt, mørkt og kvalmt og hele Besætningen stod sammen. Den hindredes ved hensigtsmæssige Foranstaltninger i at udbrede sig videre.

Den i Guddals Annex til ytre Holmedal tidligere omtalte enzootisk forekommende **typhøse Kvægsyge** viste sig ogsaa i heromhandlede Aar; ialt opgives 8—10 døde af Sygdommen. (Burggraff.)

Benskjørhed (tildels i Forbindelse med Slikkesyge), der havde begyndt at vise sig om Vinteren 1868, blev udover Vaaren meget almindelig i de søndre og østenfjeldske Egne og angives at have foraarsaget stor Skade. Kun de færreste Dyr berettes at være kommen under Lægebehandling. Som Aarsag til Sygdommens store Udbredning angives det tildels knappe, dels daarlige Foder fra det foregaaende tørre Aar. Brud af Korsbenet, Hoftebenene og Ryggen var de almindeligste Grunde til at Dyrene maatte dræbes. Sygdommen aftog udover Sommeren eftersom Dyrene kom paa Græsfodring.

Blodpis omtales som almindelig i Lister-Mandals Amt, hvor den foraarsager stor Dødelighed (Manstad). Spredte Tilfælde omtales forøvrigt fra de forskjelligste Egne af Landet.

De i Hedemarkens Amt indtrufne Tilfælde af **Lungetæring** have kun vist sig blandt de indførte Ayrshirekvæg. (Steen.)

Klov- og Mundsyge og Fordøielsessygdomme angives som almindelig forekommende blandt Besætningerne paa Hedemarkens Brænderier. (Steen, Stenersen.)

Besværlige Forløsninger. I 89 Tilfælde, i hvilke Aarsagen til Fødselens Uregelmæssigheder angives, var der feilagtig Leie i 70 Tilfælde (for 31 mangler nærmere Angivelse af Leiet, i 11 vendte Hovedet til en af Siderne, i 7 Rygleie, i 6 Knæleie, i 5 Hovedet tilbagebøiet, i 4 tilbagebøiede Lemmer, i 3 Baglændsleie, i 3 Sædeleie); i 8 Børdreining, i 5 Misfoster, i 2 Tvillingfødsel; manglende

Veer, manglende Fostervand, forsnævret Bækken og hydrocephalisk Hoved hos Kalven, 1 af hvert Tilfælde.

Sønderlemmelse af Kalven kan sees at være foretaget 11 Gange; Koen er angivet dræbt 2 Gange.

De vigtigste Sygdomme hos de mindre Husdyr vil sees af følgende Tabel: (Se Tabellen Side 156—57.)

Hos Faaret.

Skab var fremdeles almindelig udbredt i Lister-Mandals Amt; i Hegebostad Herred og Ekens Annex til samme bleve 1 238 Faar og 158 Gjeder behandlede for Amtets Regning. I Stavanger Amt forekom Faareskab i Skudsnæs Herred, hvor 58 Faar nedslagtedes; hvorimod i Torvestad og Avaldsnæs Herreder i heromhandlede Aar ikke er fundet Skab blandt Faarene. I nordre Bergenhus Amt behandledes tilsammen 8 170 skabbede Faar og Gjeder i Askevolds, Kins, ytre Holmedals og Førde Herreder. Til Behandlingen medgik 1 684 Pund Tobak. I Søndmøres Fogderi og Romsdals Amt var Skab fremdeles tilstede i flere Herreder, mest udbredt var Sygdommen i Strandens Herred, hvor 2 600 Faar vadskedes med Tobaksinfus, hvortil medgik 865 Pund Tobak, og paa Giskøen, hvor 356 Faar vadskedes, hvortil 66 Pund Tobak forbrugtes.

Trommesyge. I Hjelmelands Herred i Stavanger Amt optraadte Sygdommen enzootisk blandt en Faarebesætning paa Gaarden Hausken, hvor i Løbet af kort Tid 30 af 150 Faar døde. Aarsagen til Sygdommen antages at have været Adgang til for rigelig Næring ved Efterslaatten. (Follum.)

Leverikter og **Vatersot** omtales som meget hyppig i nordre Trondhjems Amt.

Hos Gjeden.

I Juli Maaned forekom **Kopper** epizootisk i 3 Besætninger i nordre Frons Herred i Gudbrandsdalen.

Sygdomme hos Koen.	Hele Riget.			Antal anmeldende Dyrleger.	Christiania By og Akershus Amt.			Smaalenes Amt.			Buskeruds Amt.			Jarlsberg-Laurvigs Amt.			Hedemarkens Amt.			Christians Amt.		
	Behandl.	Deraf			Behandl.	Deraf		Behandl.	Deraf		Behandl.	Deraf		Behandl.	Deraf		Behandl.	Deraf		Behandl.	Deraf	
		døde	dræbte			døde	dræbte		døde	dræbte		døde	døde		dræbte	døde		døde	dræbte			
Miltbrand	15	1	11	4	-	-	-	3	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	
Typhus	18	3	4	5	-	-	-	4	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	4	-	1	
Simpel Feber	24	-	-	6	2	-	-	9	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5	-	-	
Klov- og Mundsye	224	7	-	8	3	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	183	7	-	20	-	
Kalvningsfeber	231	72	21	41	71	22	2	17	9	1	29	19	-	2	1	1	7	4	-	18	-	
Benskjørhed og Slikkesyge	2142	448	10	36	548	58	10	43	9	-	50	10	-	6	-	-	482	66	-	669	247	
Blodpis	213	14	6	28	2	1	-	5	-	-	24	3	1	28	2	-	11	3	-	41	4	
Catarrhalske Tilfælde	184	6	-	24	54	-	-	7	-	-	15	-	-	4	-	-	50	-	-	24	-	
Lunge- og Brystbetændelse	219	40	6	36	61	8	-	6	1	-	9	1	-	3	1	-	53	9	2	30	7	
Lungetæring	22	7	2	10	-	-	-	1	-	1	-	-	-	1	1	-	6	4	-	5	2	
Parresyge	64	11	-	14	-	-	-	-	-	-	8	1	-	-	-	-	4	1	-	8	-	
Melkefeber	8	4	1	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	7	4	1	-	-	
Kolik	41	4	1	12	7	-	-	2	-	-	10	3	-	-	-	-	1	-	-	9	1	
Indigestion	621	21	1	40	117	-	-	56	2	-	90	7	-	6	-	-	16	-	-	131	2	
Diarrhoe	161	15	8	32	20	1	-	13	1	-	14	1	1	4	-	-	4	-	-	50	7	
Forstoppelse	112	6	2	24	10	1	-	19	1	-	4	-	-	6	1	-	8	-	2	16	1	
Trommesyge	146	10	1	30	24	-	-	14	1	-	13	1	-	3	-	-	9	1	-	15	3	
Mave- og Tarmbetændelse	45	4	6	10	14	1	-	1	-	1	4	-	1	1	-	1	-	-	-	1	-	
Gastrisk Feber	64	6	-	13	13	1	-	11	3	-	18	-	-	1	-	-	3	-	-	6	1	
Bughindebetændelse	25	2	4	10	10	1	3	2	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Leversygdom, Gulsot	46	3	4	10	2	-	-	3	-	-	1	-	-	-	-	-	2	2	-	1	-	
Vatersot	6	5	1	6	1	1	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	1	1	-	2	2	
Nyrebetændelse	8	1	-	4	3	-	-	2	-	-	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Hjernebetændelse	31	11	3	15	2	-	2	3	1	-	1	1	-	1	1	-	1	-	-	8	2	
Rheumatisme	86	2	-	16	6	-	-	1	-	-	8	-	-	1	-	-	36	-	-	7	-	
Lamheder	31	6	-	12	7	-	-	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	9	3	
Kopper	74	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	72	-	-	2	-	
Variceller	20	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Rosen	23	1	-	9	1	-	-	6	1	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	
Skab	93	-	-	7	-	-	-	-	-	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-	16	-	
Lus, Kløe og Udslet	1607	-	-	38	265	-	-	135	-	-	70	-	-	21	-	-	591	-	-	185	-	
Forrækkelser	101	6	-	20	3	-	-	4	1	-	35	2	-	5	-	-	11	1	-	19	2	
Benbrud	50	29	-	22	4	3	-	2	1	-	4	2	-	-	-	-	10	4	-	7	4	
Øienbetændelse	58	-	-	22	12	-	-	6	-	-	3	-	-	1	-	-	6	-	-	6	-	
Andre chirurgiske Tilfælde	1180	12	-	31	15	1	-	33	-	-	1	1	-	6	-	-	961	7	-	35	2	
Yverbetændelse	359	7	2	41	52	-	-	33	-	-	39	3	-	5	-	-	18	-	-	76	2	
Forstoppet Patte	55	1	-	15	4	-	-	11	-	-	10	1	-	4	-	-	7	-	-	1	-	
Feil ved Melken	117	-	-	17	42	-	-	19	-	-	2	-	-	2	-	-	9	-	-	11	-	
Børkrængning og fremfald	79	7	1	27	12	2	-	4	-	-	12	-	-	3	-	-	6	-	-	10	2	
Børbetændelse	44	8	1	16	6	2	-	4	1	-	7	1	-	-	-	-	6	-	-	4	-	
Efterbyrdens forhalede Afgang	380	1	-	39	48	-	-	14	-	-	41	-	-	8	-	-	30	-	-	74	1	
Kalvkastning	243	-	1	16	2	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	108	-	-	62	-	
Fødselshjelp	401	26	3	48	85	3	2	21	2	-	19	1	-	10	1	-	55	5	-	61	6	
Kastration	19	-	-	8	3	-	-	-	-	-	1	-	-	1	-	-	9	-	-	-	-	

Fra 2 Dyrleger i Hedemarkens Amt og 1 i søndre Bergenshus Amt opgives 397 Kjör, hvoraf 12 dræbtes og 5 døde, behandlede for Underlivssygdomme uden nærmere Angivelse af Sygdommens Art.

ratsbergs Amt.			Nedenæs Amt.			Lister-Mandals Amt.			Stavanger Amt.			Søndre Bergenhus Amt og Bergens By.			Romsdals Amt.			Søndre Trondhjems Amt.			Nordre Trondhjems Amt.			Nordlands Amt.		
Behandl.	Deraf		Behandl.	Deraf		Behandl.	Deraf		Behandl.	Deraf		Behandl.	Deraf		Behandl.	Deraf		Behandl.	Deraf		Behandl.	Deraf		Behandl.	Deraf	
	dræbte	døde		dræbte	døde		dræbte	døde		dræbte	døde		dræbte	døde		dræbte	døde		dræbte	døde		dræbte	døde		dræbte	døde
-	-	-	6	-	6	-	-	-	-	-	-	5	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
6	-	-	-	-	-	7	-	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	1	-	-	-	-	-
4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
16	3	1	2	1	-	4	-	2	5	3	-	6	2	2	1	-	-	24	6	3	29	2	4	-	-	-
60	31	-	17	2	-	9	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	215	15	-	41	10	-	-	-	-
19	-	1	15	-	-	16	-	1	-	-	-	23	-	2	-	-	-	14	1	-	14	-	1	1	-	-
4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	7	-	-	-	-	-	15	6	-	4	-	-	-	-	-
16	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6	1	-	-	-	-	10	6	-	25	4	3	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	8	-	1	1	-	-
19	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	8	2	-	17	6	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
8	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	-	-	-	-	-
72	1	1	4	-	-	7	-	-	5	-	-	-	-	-	1	-	-	55	8	-	58	1	-	3	-	-
10	1	2	3	-	-	5	-	-	4	-	-	12	-	1	-	-	-	20	4	1	2	-	-	-	-	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	15	-	-	-	-	-	18	2	-	16	-	-	-	-	-
16	-	-	-	-	-	1	-	-	2	-	-	6	-	-	-	-	-	8	1	-	35	3	1	-	-	-
9	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	15	3	2	-	-	-
1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5	-	6	1	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	1	-	8	-	1	-	-	-
11	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	26	1	3	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-
1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	13	5	1	-	-	-
1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	20	2	-	6	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	2	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	5	1	-	-	-	-
12	-	-	8	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	12	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	67	-	-	-	-	-
53	-	-	7	-	-	-	-	-	18	-	-	123	-	-	2	-	-	-	-	-	137	-	-	-	-	-
12	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6	-	-	-	-	-	4	-	-	2	-	-	-	-	-
1	1	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	3	1	-	-	-	-	4	4	-	13	8	-	1	-	-
4	-	-	-	-	-	3	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	4	-	-	12	-	-	-	-	-
44	-	-	-	-	-	8	1	-	6	-	-	13	-	-	-	-	-	20	-	-	36	-	-	2	-	-
30	-	2	2	-	-	-	-	-	6	-	-	25	-	-	-	-	-	18	1	-	55	1	-	-	-	-
1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	15	2	-	2	-	-	-	-	-
4	-	-	8	-	-	-	-	-	-	-	-	6	-	-	-	-	-	1	-	-	10	-	-	-	-	-
6	1	-	1	-	-	1	-	-	2	-	-	-	-	-	1	-	-	2	-	-	19	2	1	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	4	-	-	-	-	-	2	1	-	10	2	1	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
21	-	-	7	-	-	3	-	-	8	-	-	27	-	-	1	-	-	47	-	-	51	-	-	-	-	-
9	-	-	-	-	-	2	-	1	8	-	-	-	-	-	-	-	-	5	-	-	46	-	-	-	-	-
18	2	-	11	1	-	-	-	-	2	-	-	4	-	-	-	-	-	39	-	-	75	5	1	1	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5	-	-	-	-	-

Sygdomme.	Hele Riget.			Antal anmel- dende Dyrlæger.	Christiania By og Akershus Amt.			Smaalenenes Amt.			Buskeruds Amt.			Jarlsberg-Laur- vigs Amt.			Hedemarkens Amt.			Christians Amt.		
	Behandl.	Deraf			Behandl.	Deraf		Behandl.	Deraf		Behandl.	Deraf		Behandl.	Deraf		Behandl.	Deraf		Behandl.	Deraf	
		dræbte	døde			dræbte	døde		dræbte	døde		dræbte	døde		dræbte	døde		dræbte	døde		dræbte	døde
Faaret.																						
Miltbrand	8	-	8	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Klov- og Mundsye	77	7	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Skab	12497	64	-	8	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	26	6	-	
Vatersot (Flyndresye)	387	28	29	21	6	1	-	-	-	-	-	-	-	-	45	10	8	60	9	8		
Dreiesye	32	29	3	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Hoste og Catarrh	19	-	-	5	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	
Lungebetændelse	19	9	1	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	2	-	6	4	-	-	
Indigestion og For- stoppelse	46	3	3	11	3	1	-	6	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Trommesye	5	31	1	3	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Øiensygdø	152	-	-	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6	-	-	
Yverbetændelse	20	-	1	5	-	-	-	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	10	-	-	
Fødselshjelp	18	2	-	7	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	11	1	-	-	-	-	-	
Chirurgiske Sygdomme	69	3	1	14	1	-	-	4	1	-	2	1	-	-	29	-	1	1	1	-	-	
Kastration	369	1	-	12	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	22	-	-	24	-	-	-	
Gjeden.																						
Klov- og Mundsye	12	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Kopper	129	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	129	-	-	
Skab	199	-	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	10	-	-	
Vatersot	37	4	8	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	22	4	7	-	-	-	-	
Dreiesye	16	14	2	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	2	-	-	
Hoste og Catarrh	13	-	1	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	10	-	1	-	-	-	-	
Indigestion og For- stoppelse	8	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	-	-	-	
Trommesye	7	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5	-	-	-	-	-	-	
Øiensygdø	3	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	
Chirurgiske Tilfælde	13	1	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	9	-	-	-	-	-	-	
Kastration	14	-	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6	-	-	5	-	-	-	
Svinet.																						
Miltbrand	93	-	11	8	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	
Mæslinger og Pletfeber	26	1	-	5	-	-	-	-	-	-	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Tinter	8	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	8	-	-	
Kramper	123	25	21	25	16	10	-	3	-	1	9	2	-	6	1	3	21	5	5	11	1	2
Lamheder	16	3	-	6	1	-	-	4	1	-	2	1	-	-	-	-	-	-	7	1	-	
Hjernebetændelse og Hjerneslag	88	16	17	23	3	-	-	6	1	-	3	2	-	-	-	-	8	2	2	25	5	5
Halsbetændelse	44	4	4	10	4	-	2	4	-	-	4	1	-	-	-	-	-	-	7	-	-	
Lunge- og Brystbetæn- delse	51	13	4	20	3	1	-	3	1	1	6	1	-	-	-	-	6	1	1	4	1	-
Mave- og Tarmbetæn- delse	17	3	1	6	1	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	2	1	-	-	-	-
Diarrhoe	6	-	-	5	-	-	-	1	-	-	1	-	-	2	-	-	-	-	1	-	-	-
Forstoppelse og Indi- gestion	119	2	4	26	3	-	-	6	1	-	15	-	1	1	-	-	13	-	2	21	-	-
Rheumatisme	25	6	-	6	2	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	11	2	-	-	-	-
Bensye og Rachit	45	2	1	9	3	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	18	-	-	
Grisefeber	3	-	-	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Fødselshjelp	9	5	-	4	3	2	-	1	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	
Chirurgiske Tilfælde ¹⁾	58	6 ²⁾	-	12	-	-	-	3	-	-	9	2	-	4	-	-	1	-	-	6	-	-
Kastration	513	1	4	30	21	-	-	13	-	1	22	-	-	9	-	-	59	-	-	66	-	2

Desuden opgives af en Dyrlæge i Hedemarkens Amt 175 Behandlede, hvoraf 5 dræbtes og 9 døde af indvortes Sygdomme uden nærmere
¹⁾ Herunder indbefattes Saar, Forrækkelser, Benbrud, Fodskader, Fremmede Legemer i Svælget. ²⁾ Dødsårsagen er opgivet: Fodska-

Bratsbergs Amt.			Nedenæs Amt.			Lister-Mandals Amt.			Stavanger Amt.			Søndre Ber-genhus Amt.			Nordre Ber-genhus Amt.			Romsdals Amt.			Søndre Trondhjems Amt.			Nordre Trondhjems Amt.			Nordlands Amt.		
Behandl.	Deraf		Behandl.	Deraf		Behandl.	Deraf		Behandl.	Deraf		Behandl.	Deraf		Behandl.	Deraf		Behandl.	Deraf		Behandl.	Deraf		Behandl.	Deraf		Behandl.	Deraf	
	dræbte	døde		dræbte	døde		dræbte	døde		dræbte	døde		dræbte	døde		dræbte	døde		dræbte	døde		dræbte	døde		dræbte	døde		dræbte	døde
-	-	-	7	-	7	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
37	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	40	7	-	-	-	-
9	-	-	56	-	-	1238	-	-	58	-	100	-	-	8155	-	2887	-	-	-	-	-	-	-	24	-	-	-	-	-
35	-	-	-	-	-	6	-	1	-	-	-	-	-	-	-	15	-	4	18	-	2	194	8	6	8	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	30	29	1	-	-	-	-
11	-	-	-	-	-	-	-	-	2	1	1	6	2	-	-	-	-	-	5	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	27	-	2	-	-	-	-	5	1	1	5	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	30	-	-	-	-	-	-	-	-	4	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
3	-	-	-	-	-	-	-	-	6	-	-	136	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	3	-	1	-	-	-	-	-
3	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	2	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-
4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	21	-	-	-	-	-	-	14	-	-	281	1	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	10	-	-	-	-	-	-
4	-	-	-	-	-	158	-	-	-	-	-	-	-	-	15	-	-	-	-	-	-	-	12	-	-	-	-	-	-
1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	14	-	1	-	-	-	-
3	-	-	-	-	-	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	12	12	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	2	-	-	-	-	-
1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-
1	1	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
9	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	24	-	1	68	-	9	-	-	-	-	-
10	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	8	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	10	2	2	37	2	6	-	-	-	-	-	-
1	-	1	1	1	-	-	-	-	8	-	6	3	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
13	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5	-	2	-	-	-	-	-	2	1	-	28	4	3	-	-	-	-	-
4	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	6	2	-	-	-	-	-	-
3	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	1	-	-	-	-	-
1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
18	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	10	1	31	-	-	-	-	-	-
5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	2	-	2	2	-	-	-	-	-	-
8	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	8	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	7	2	-	-	-	-	-	-
1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
10	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	2	-	-	-	-	-	-
49	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6	3	-	14	1	1	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	44	-	-	230	-	-	-	-	-	-	-

Angivelse af Sygdommens Art.
der 2 dræbte, Benbrud 1 dræbt, fremmed Legeme i Halsen 1 dræbt.

Sygdomme.	Hele Riget.			Antal anmel- dende Dyr læger.	Christiania By og Akershus Amt.			Smaalenees Amt.			Buskeruds Amt.			Jarlsberg-Laur- vigs Amt.			Hedemarkens Amt.			Christians Amt.		
	Behandl.	Deraf			Behandl.	Deraf		Behandl.	Deraf		Behandl.	Deraf		Behandl.	Deraf		Behandl.	Deraf		Behandl.	Deraf	
		dræbte	døde			dræbte	døde		dræbte	døde		dræbte	døde		dræbte	døde		dræbte	døde		dræbte	døde
Hunden.																						
Vandskræk	2	-	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Hvalpesyge	232	20	25	29	118	14	5	14	-	3	16	-	4	1	-	-	18	2	3	5	-	
Catarrh	11	-	-	8	-	-	-	1	-	-	3	-	-	2	-	-	1	-	-	2	-	
Lunge- og Brystbetæn- delse	7	2	-	3	2	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	3	2	-	-	-	
Indigestion og Forstop- pelse	33	2	-	16	12	-	-	4	-	-	1	-	-	4	-	-	5	-	-	2	-	
Hjernebetændelse og Kramper	26	12	-	9	-	-	-	10	7	-	-	-	-	-	-	-	2	2	-	1	-	
Ørebetændelse (Øre- orm)	60	1	-	12	44	-	-	3	-	-	6	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	
Øienbetændelse	37	-	-	9	30	-	-	2	-	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Ormetilfælde	5	-	-	3	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	
Udslet og Skab	71	2	-	14	33	2	-	10	-	-	12	-	-	-	-	-	7	-	-	-	-	
Chirurgiske Tilfælde ³⁾	50	2 ⁴⁾	-	18	20	1	-	-	-	-	4	1	-	1	-	-	7	-	-	5	-	
Kastration	17	-	-	6	-	-	-	2	-	-	6	-	-	-	-	-	-	-	-	4	-	

³⁾ Herunder indbefattes Saar, Benbrud, Bylder, Tandfeil, Kontusion.

⁴⁾ Dødsårsagen er angivet Benbrud 1 dræbt, Forrækkelse 1 dræbt.

Husdyrrøgt og Husdyravl.

Husdyrrøgten opgives fra de allerfleste Steder at gaa fremad, hvorvel der viser sig Ulighed mellem de forskellige Egne; enkelte Steder spores Fremskridt for hvert Aar, paa andre gaar det mere langsomt. Flere Steder er endnu Røgten mislig; saaledes klages over stedfindende Sultefodring i de ydre Fjorddistrikter af nordre Bergenhus Amt, Romsdals Amt og enkelte Strøg af søndre Trondhjems Amt. Landhusholdningsselskaberne og Fjøs-skuerne tillægges i de Egne, hvor de virke, megen Betydning til Fremvæxt og Udvikling af bedre og omhyggeligere Stel. Stalde og Fjøsbygninger angives fra flere Kanter som smaa, mørke, kvalme og usunde, men der spores Fremgang og Forbedringer ved Indredning af samme, omend økonomisk Tryk for en stor Del lægger Hindringer i Veien for rask Fremadskriden.

Husdyravlen siges paa de fleste Steder at omfattes med større Interesse og Omtanke, idet der fornemmelig for Hornkvægets Vedkommende spores mere Sands for Valget af gode Avls- og Tillægsdyr, hvorhos Racerne søges

forbedrede dels ved Krydsning af fremmede indførte Racer eller med anerkjendt gode norske, dels ved Udvalg af gode Dyr af Stedets egne Racer. Ayrshireracen angives fra flere Steder ikke at have svaret til Forventningerne. Hesteavl angives derimod fra flere Steder at være i Tilbagegang som mindre lønnende, saaledes i Gudbrandsdalen og nordre Trondhjems Amt; paa andre Steder som i Romsdals Amt, Toten og Hedemarken angives den at være i Opkomst. Faareavl af engelsk og skotsk Race sees at vinde mere Udbredning i Hedemarkens, Christians, Stavangers, søndre Bergenhus og de trondhjemske Amter; i flere Amter er oprettet dels private dels offentlige Stamschäferier, hvis Virksomhed angives som meget heldig.

Swineavl drives i større Udstrækning paa øvre Romerike, Hedemarken og i det Trondhjemske.

I **Veterinærvæsenets** Tilstand synes der ikke at være foregaaet synderlige Forandringer. Fra flere Steder klages over Kvaksalvere. Medikamenternes høie Pris angives ogsaa som Aarsag til Dyr lægernes ringe Benyttelse.

Bratsbergs Amt.			Nedenæs Amt.			Lister-Mandals Amt.			Stavanger Amt.			Søndre Bergenhus Amt.			Nordre Bergenhus Amt.			Romsdals Amt.			Søndre Trondhjems Amt.			Nordre Trondhjems Amt.			Nordlands Amt.		
Behandl.	Deraf		Behandl.	Deraf		Behandl.	Deraf		Behandl.	Deraf		Behandl.	Deraf		Behandl.	Deraf		Behandl.	Deraf		Behandl.	Deraf		Behandl.	Deraf		Behandl.	Deraf	
	dræbte	døde		dræbte	døde		dræbte	døde		dræbte	døde		dræbte	døde		dræbte	døde		dræbte	døde		dræbte	døde		dræbte	døde		dræbte	døde
-	-	-	-	-	-	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1	-	-	2	-	-	7	-	1	3	-	-	19	1	6	-	-	-	-	-	-	12	3	2	16	-	1	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	1	-	-	-	-	-	-	-	2	1	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	1	1	-	6	-	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	5	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-
1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-
-	-	-	-	-	-	1	-	-	2	-	-	6	-	-	-	-	-	1	-	-	3	-	-	3	-	-	2	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	-	-	-	-	-	-

D. Bilag.

1. Om Typhus i Stegens Lægedistrikt i 1869.

(Af Distriktslæge Føyns Medicinalberetning.)

For **Nervefeber** behandledes i Aarets Løb 29 og for **simpel Feber**, der her maa slaaes sammen med Nervefeber som abortive Tilfælde, da den optraadte i Huse, hvor denne Sygdom herskede samtidig, 5, altsaa ialt 34 Tilfælde. Heraf ere 3 sporadiske, 2 af disse vare medbragte fra Lofotfisket og det 3die fra Sommerfisket i Vesteraalen; disse bleve strax ved Hjemkomsten tagne under Behandling, og ved nogenlunde fuldstændig gennemført Isolation af de Syge fra Husets øvrige Indvaanere lykkedes det her at indskrænke Sygdommen til de importerede Tilfælde. Det første af disse 3 sporadiske Tilfælde, der optraadte i Begyndelsen af April hos en 41aarig Mand fra Ledingens Sogn i Stegen, forløb dødeligt; de andre 2 helbrededes. De resterende 31 Tilfælde gruppere sig i 7 større og mindre lokale Epidemier, samtlige indbragte til Distriktet fra andre Steder. Den første med 2 Tilfælde i Februar og Marts var en Fortsættelse af den i Medicinalberetningen for 1868 omhandlede lille Lokalepidemi i Slutningen af Aaret paa Gaarden Burø i Stegen. Til de i Hammerø beliggende Gaarde Liland og Løding, hvis Huse støde lige op til hinanden, hjemkom 3 Nervefeberpatienter i April; i Mai angrebes en 44aarig Mand sammesteds og døde, og i samme Maaned fik en Broder til en af de først Angrebne og som nylig var hjemkommen fra Lofoten, hvor han paa Vaagens Sygehus var behandlet for Nervefeber, paany Sygdommen, et Barn angrebes i samme Hus i Juni, og 2 Søstre, der havde pleiet ham, laa i paafølgende Maaned under for Smitten, altsaa paa disse 2 tilstødende Gaarde tilsammen 8 Tilfælde. En Fisker,

lidende af Nervefeber, hjemførtes ligeledes i April til Gaarden Kykkemark i Hammerø, hvorpaa fulgte 3 Tilfælde paa denne Gaard i Mai og Juni. I April og Mai 3 Tilfælde paa Gaarden Sørshot i Ledingens Sogn, hvor Sygdommen ligeledes var ført ind fra Lofoten. Paa Gaarden Lund i Ledingen kom i de samme Maaneder 4 i eet Hus under Behandling; samme Smitteimport. Fra den til Skjærstads Lægedistrikt hørende Del af Foldens Herred førtes Sygdommen i Juli med et Tjenestetyende over til Gaarden Stavnæs i Nordfolden, hvor den dog indskrænktes til 2 Tilfælde. I Begyndelsen af August hjemførtes til Gaarden Egerdal i Hammerø fra Sommerfisket i Vesteraalen en 45aarig Fisker, der havde ved Smitte derude paadraget sig Nervefeber. Han var stærkt angreben og døde strax efter Hjemkomsten. Senere kom ialt 7 Tilfælde under Behandling paa denne Gaard; i Midten af November vare de imidlertid tilfrisknede undtagen en 19aarig Dreng, der ved Aarets Udgang fremdeles var sengeliggende af usædvanlig dybe og udbredte Decubitussaar. Af samtlige 34 Angrebne vare 3 i Alder af 4 Aar, 1 fra 5—10 Aar, 6 fra 10—15 Aar, 8 fra 15—20 Aar, 6 fra 20—30 Aar, 3 fra 30—40 Aar og 7 fra 40—50 Aar. Jeg har i min Sygeprotokol noteret samtlige Tilfælde af Nervefeber som Ileotyphus; Sygdommens Smitsomhed og de enkeltvis ganske manglende Symptomer fra Tarmkanalen ligesom Sygdomsbilledet i det Hele i enkelte Tilfælde ledede vistnok Tanken paa exanthematisk Typhus, men da der hos Ingen af de Angrebne kom Udbrud af Petechier eller overhovedet Udslag paa Extremiteterne til Observation, og der derhos

i samtlige 7 Epidemier havdes vel udprægede Tilfælde af den abdominelle Form, har jeg henført dem alle herunder. Forholdene tilstode i Regelen ikke at isolere de Angrebne fra de øvrige Indvaanere paa Stedet, men ved saavidt muligt at hindre Besøg af alle Uvedkommende, ved at negte Børn fra de smittede Gaarde Adgang til Skolen, ved Desinfektion samt nøiagtigere Iagttagelse af Renlighed og Udluftning lykkedes det overalt at hindre Smittens Udbredelse fra den først inficerede Gaard. Naar Epidemien var ophørt paa en Gaard, blev der overalt paabuden tilbørlig Udluftning og Desinfektion af Sygerummene samt de Syges Seng- og Gangklæder, hvilke Forskrifter jeg har Grund til at tro, i Regelen bleve nogenlunde nøiagtig befulgte. Fra Egerdal, hvor den sidste Epidemi herskede, hvor den var mere udbredt og mere langvarig end de øvrige Steder, stod det mest at befrygte, at Smitten vilde spredes videre, da der her strax i Epidemiens Begyndelse var leiet Folk fra andre Gaarde for at faa det nødvendige Høstarbeide tilendebragt; men hel-

digvis kom den vakte Smittefrygt til Hjelp, da der paa de andre Gaarde nægtedes at tage disse Leiefolk tilbage, førend Sygdommen formodedes at have udraset paa Egerdal, hvorved saaledes Naboerne holdt dem i nødtvungen Interneren sammesteds. Som det sees, er saaledes ogsaa dette Aar Nervefeber indbragt fra de større Fiskerier, specielt da Lofotfisket, hvorfra denne Sygdom indførtes til ialt 6 forskellige Steder af Distriktet; til de 5 af disse hjemførtes Syge fra Fiskeværret Skraaven ved Fiskets Slutning i Midten af April. Paa dette Vær er der ellers for Medicinalfondets Regning oprettet en Pleiestue fornemmelig til Isolation af de første epidemiske Sygdomstilfælde blandt Fiskerne, og den har som saadan stor Betydning. Men denne Pleiestue var formentlig ikke belagt de sidste Dage af Fisket, eftersom den ved samme Vær ansatte Fiskerilæge blev hjempermitteret i Begyndelsen af April, Vaagens Sygehus var efter Sigende fuldt belagt henimod Fiskets Slutning, og Fiskerne nødedes derfor til at føre sine syge Kammerater med sig til Hjemstedet.

2. De hygiæniske Forholde i Sydvaranger.

(Af Distriktslæge Østbergs Medicinalberetning for 1869.)

De **hygiæniske Forhold** ere for Distriktets Vedkommende meget uensartede, da Befolkningen bestaar af Nordmænd fra de forskjelligste Dele af Landet, Kvæner og Finner (Lapper). Distriktets naturlige Beskaffenhed giver derhos Anledning til en mangesidig Ernæringsmaade og Levevis: Fiskeri, Fædrift, Skovdrift, Renavl (Fjeldfinner). Fiskeri, der udgjør Hovednæringen, deles i Vaarfiske og Sommerfiske. I det Første deltager næsten den hele Befolkning, selv en Del af Fjeldfinnerne; i det øvrige Fiske kun de, for hvem Fiskeriet danner saagodtsom den eneste Erhvervskilde. Fædrift udgjør for en enkelt Familie udelukkende Næringsvei, for Flere, dels Nordmænd, dels Kvæner, Hovednæringen, for Andre — især Finner — kun en Biting. Skovdriften gaar især ud paa Hugning og Fremførsel af Ved, til Vadsø. Desuden bygges aarlig et ikke ubetydeligt Antal Baade af Materialier, udelukkende tilvirkede af Distriktets egne Skove. Endelig maa ogsaa som Binæringsvei nævnes Multebærplukning og Jagt. Naar hertil føies, at Potetesavl i de fleste Aar giver nogenlunde godt Udbytte, og at Jorden ved lidt Arbeide kunde kaste

langt Mere af sig, end nu er Tilfældet, maa Distriktet med tilbørligt Hensyn til Beliggenheden siges at være vel udrustet af Naturen. Naar den allerstørste Del af Almuen alligevel er fattig, beror dette hovedsagelig paa, at de andre Næringsveie forsømmes, medens Alt baseres paa Fiskeriet, — i Forbindelse med den lette Adgang til Kredit, der gjør, at Enhver faar, hvad han behøver for ikke at sige ønsker, mod Løfte om Betaling under Fiskeriet. Strækker Udbyttet heraf ikke til, gaar det paa samme Maade til næste Aar o. s. v. Nogen Indskrænkning i Levemaaden, nogen Forbedring i Husstellet eller nogen Forøgelse af Arbeidet for at klare Gjælden tænkes ikke paa. Til Slutning danner Fattigkassen Reserven.

Leve for Dagen er, hvad der i Almindelighed eftertragtes af Finnerne, Træghed og Udygtighed karakteriserer den norske Befolkning. Kvænerne ere meget variable, en stor Del af dem deler Finnernes Livsanskuelse, medens Andre igjen danner Befolkningens Kjerne, føre et ordentligt Husstel, drive Fiskeri og andre Næringsveie, specielt Fædrift, ved Siden af hverandre og med lige Dyg-

tighed, har Sands for Orden, Renlighed, og ere ædruelige. Enkelte, men dog kun ganske faa Finner slutte sig for en Del heri til Kvænerne.

Hvad Bygninger angaar, haves alle Overgangstrin fra Nomadeteltet hos Fjeldfinnen til den solideste, hensigtsmæssigste Tømmerbygning. Mellemlinjerne dannes af Røgstue-Gammer, der kun adskiller sig fra Finneteltet ved at Væggene dannes af Torv istedetfor af Tøi. Dernæst kommer Gammer med Gulv, Vindu og Skorsten eller Komfūr, derpaa Gammer med fuld Bordklædning indvendig. Derpaa kommer Tømmerhuse. Efter en i 1859 foretagen Optælling boede af 70 Finnefamilier 45 i tømret Hus, 25 i Gammer. Siden den Tid er flere Gammer imidlertid ombyttet med Tømmerhuse, og hvorvel der er bygget nye Gammer, er dog Antallet nu mindre end den Gang. Kvænerne bo næsten udelukkende i Tømmerhuse.

Af Gammerne er omtrent Halvparten en Kombination af Bolig og Udhus, i den anden maaske mindre Halvpart udgjør en særskilt Gamme Udhuset.

I første Tilfælde fører en Gang ind til et Rum, der er aldeles mørkt og opfyldt med alskens Snaus og Urenlighed. Fra denne „Entré“ fører Dør paa den ene Side ind til Familien, paa den anden til Kreaturerne. Beboelsesrummet danner i Almindelighed en Flade af 4 à 6 Alen i Længde og Bredde, med Vægge af 2 Alens Høide, og er kun oplyst gennem Røghullet. En stor Fægryde hænger hele Vinteren, fyldt med Mose og Fiskeaffald over Ildstedet, fremkaldende en høist ubehagelig Atmosfære, der yderligere forurenses med Røg, alskens Uddunstninger og Afkastninger af den hele Familie samt de i Rummet husede Hunde, Sauer eller Kalve. Et Par Krakker, undertiden et Bord, nogle Gryder, Kopper og Trækar udgjør det hele Bohave. Familien ligger paa Gulvet paa Skindfælde og Skindklæder. Om Sommeren staar i Mellemgangen en Fægryde eller et andet Kjørrel, hvori alskens Fiskeaffald samles til Føde for Creaturene om Vinteren, selvfølgelig raaddent. — At Kreaturer, der hele Vinteren lever i Mørke og Urenlighed og fores med lidt daarligt Hø, hovedsagelig Mose og Fiskeaffald, ikke kunne give synderligt Udbytte, falder af sig selv.

I den dernæst kommende Art af Gammer er Beboelsesrummet, der vel ikke er synderlig større, dog lysere, Luften bedre, da Kogningen til Kreaturerne foregaar paa et særskilt Kogested. Paa den anden Side er rigtignok Luftvexlingen mindre end i Røgstuerne. Denne Slags Gammer har under Typhus vist sig at være de farligste,

det er Regelen, at næsten alle Beboere angribes af Sygdommen,

Den samme Urenlighed, Finnen har været vant til i Gammen, fører han med sig i de tømrede Huse. Gulvet skures sjelden og aldrig, Bord og Bænke en Gang imellem. Med hans egen Renlighed er det ligesaa slet bevendt. Børn under 1 Aar bades, selv i Finneteltet, hver Dag eller hver anden Dag; men er det første Aar gaaet hen, er Vask ikke længer „Hverdagsarbeide“. Utøi findes derfor hos de allerfleste. Med Skiddenfærdigheden følger ogsaa Uorden, enhver Ting slænges, hvor det falder sig.

Den væsentligste Næring er Fisk, næsten udelukkende fersk, samt om Vinteren tillige Kjød, lidt Melk, forøvrigt Brød og Kaffe, af hvilken sidste forbruges temmelig store Kvanta. Manden laver selv Maden, bager endog ofte Brødet, medens Konen og Børnene trækker Ved og Mose hjem. Af Spirituosa bruges især Rum og indenlandsk Vin, tilsat med Spiritus. En stor Del af Finnerne ere drikkældige. Potetes og Grønsager bruges ikke.

Klædedragten bestaar af Buxer, der snøres stærkt sammen over det nederste af Underlivet, en Uldkuffe, en Slags Skjorte, der falder løst ned udenpaa Buxerne og som holdes om Livet ved et Bælte, samt den udvendige Skindklædning (Pesk), der saa hensigtsmæssig den end er ude om Vinteren, ogsaa beholdes af Mange paa om Sommeren og ofte ikke er af Legemet Nat eller Dag i lang Tid.

Til Oplysning bruger Finnen i Almindelighed Tran, en Væge lægges ned i en Skaal, fyldt hermed. Enkelte ere i den senere Tid begyndt at bruge Parafinlamper, almindelig brugelige blandt Normænd og Kvæner.

Fælles for baade Finner og Kvæner er: at Bygningerne ere for smaa i Forhold til Beboernes Antal. Priveter findes ei hos Nogen af dem, rundt om Husvæggene findes alskens Uhumskehed.

Hvad Kvænernes Levevis og Klædedragt angaar, er denne omtrent den samme som Nordmændenes her og andre Steder. Mælk danner en vigtig Bestanddel af Kvænens Næringsmidler.

Til Slutning nogle Ord om Husfliden inden Distriktet. Med denne er det kun slet bevendt; man kan engang imellem finde en Rok eller Vægstol, men næsten altid ubrugt, eller paabegyndte Øsekar og Træskeer. Ogsaa i denne Henseende gaar Kvænerne foran, medens Finnernes Husflid kun indskrænker sig til Vævning af et eget Slags Sengetæpper og dette kun om Sommeren. Enkelte Finnebørn bruge Strømper; men selv kan Finnekonerne ikke strikke.

3. Beretning om Sundhedstilstanden og Medicinalforholdene i Norge i 1814,

afgivet til det kongelige Statsraads 3die Departement af det kongelige Sundheds-Collegium for Norge.

Sundheds-Collegiet har Tid efter anden modtaget Medicinal-Indberetninger for afvigte Aar af følgende Læger:

C. Lintrup, Physicus i Hedemarkens Amt,
 C. F. Petersen, Districtslæge i Gulbrandsdalen,
 Walbohm, Districtslæge i øvre Rommerige,
 Mürer, Districtslæge til Land og Walders,
 Suhr, Districtslæge i Romsdals Fogderie,
 Reinert, Bataillonslæge ved nordenfjeldske Infanteri-Regiment,
 Raben, Dr. med., Physicus i Jarlsberg Grevskab,
 Munk, Dr. med., Physicus i Smaalehnenes Amt,
 Kragh, Regimentslæge og Physicus i Laurvigs Grevskab,
 Frimann, Dr. med., Stadsphysicus i Trondhjem,
 Stüwen, Regimentslæge ved det trondhjemske Dragon-Korps,
 Monrad, Districtslæge i Tromsøe,
 Winther, Districtslæge i Nordlandene,
 Walther, Dr. med., Physicus i Flekkefjord,
 With, constitueret Physicus i Mandal,
 With, Regimentslæge og Læge ved det militaire Sygehus i Christiania.
 Reehorst, practiserende Læge i Fahrsund,
 Monrad, afskediget Bataillonslæge i nordre Trondhjems Amt,
 Nørbech, Physicus i Stavanger,
 Hoffmann, Divisionschirurg og Stadschirurg i Christiansund,
 Clasen, constitueret Physicus i Skeen,
 Benche, Districtslæge i Jedderens og Dalernes Fogderie,
 Frøbøse, Districtslæge i Fosens Fogderie,
 Uchermann, Districtslæge i Sønd- og Nordfjord,
 Roll, Regimentslæge ved det 1ste trondhjemske Infanteri-Regiment,
 Prøet, Regimentslæge ved det 2det trondhjemske Infanteri-Regiment,
 Simers, Regimentslæge,
 Münster, Physicus i Budskeruds Amt,
 Schench, Regimentslæge ved Artilleri-Brigaden,
 Derimod savnes disse Indberetninger fra Følgende:
 Benche, Divisionslæge i Frederiksværn,
 de Besch, Bergchirurg paa Kongsberg,
 Hallager, Dr. med. i Bergen,
 Hansen, Bataillonslæge,
 Hasberg, Bergmedicus paa Kongsberg,

Hansteen, Regimentslæge ved det aggerhuske Skarpskytter-Regiment, bortreist,

Heiberg, Overchirurg i Sætaten,
 Hoffmann, Overchirurg i Sætaten,
 Homann, practiserende Læge i Kragerøe,
 Hoppe, Læge ved Blaafarveværket paa Modum,
 Hundevadt, Regimentslæge ved det norske Jæger-Korps,
 König, Bataillonslæge ved det tellemarkske Regiment,
 Lundt, Stadschirurg i Bragernæs,
 Mentzler, Regimentslæge,
 Monrad, Dr. med., Stadsphysicus i Bergen,
 Møller, Districtslæge i Nedenæs,
 Nelle, Krigsraad, practiserende Læge i Holmestrand,
 Nelle, (Dr. med. i Göttingen), practiserende Læge i Skeen,
 Petersen, Stadsphysicus i Christiansand,
 Raabe, Regimentslæge ved det søndenfjeldske Dragon-Regiment,
 Rønne, Regimentslæge ved det vesterlehnske Infanteri-Regiment,
 Skjelderup, practiserende Læge i Bergen,
 Schladermund, Stadschirurg i Trondhjem,
 Schwindt, Regimentslæge ved det bergenhusiske Regiment,
 Teuscher, caract. Regimentschirurg, Bataillonslæge ved den bergenhusiske Skarpskytter-Bataillon,
 Weber, Regimentslæge ved det søndenfjeldske Infanteri-Regiment,
 Wirsching, surnumerair Regimentslæge, permitert til Kjøbenhavn,
 Wittkugel, Stadschirurg i Fredrikshald,
 Wulf.

De fleeste af Indberetningerne ere overensstemmende med Cancellie-Circulair af 20de December 1803. Dog udmærke sig isærdeleshed, med Hensyn til Udførlighed og Nøiagtighed, Physicus Lintrup, Dr. Raben, Dr. Munk, Dr. Frimann, Districtslægerne Petersen og Winther, og Regimentslægerne Roll, Prøet, Stüwen og With. Alle de øvrige Indberetninger mangle mere eller mindre i Udførlighed, Orden og Oversigt af de berørte Gjenstande: ja nogle enkelte ere endog uden ringeste Værd. At de af mange ere saa slet affattede, er vistnok for største Delen grundet i Mangel paa Evne og Øvelse i skriftlig at fremsætte

sine Tanker, og at kun saa faa af de militaire Læger have indsendt Medicinal-Beretninger for afvigte Aar er fornemmelig fordi de Fleste laa ved Armeen, og have saaledes ikke kunnet gjøre de Iagttagelser, der udkræves for at besvare de i Circulairet opgivne Puncter. Flere af de yngre militaire Læger ere vel ikke heller kjendte med Indholdet af dette Circulaire.

Af de erholdte Indberetninger sees, at de veneriske Sygdomme ere i de senere Aar i en høi Grad tiltagne, hvilket fornemmelig maa tilskrives de Militaire, som fra Søstederne komme tilbage til deres Hjemstavn.

Physicus Lintrup beretter, at venerisk Sygdom er meget almindelig paa Hedemarken, da derimod den egentlige Radesyge er sjelden. Districtslægen Uchermann anmærker, at i nordre Bergenhus Amt er kun Faa angrebne af Radesygen, derimod findes der mange Veneriske. Districtslægen Winther i Nordlandene havde forrige Aar kun 3 af Radesyge behæftede, derimod behandlede han paa Handels-Etablisementet Hundholm 13 veneriske Syge paa een Gang. Af Indberetninger fra Trondhjems Stift sees ligeledes, at Forholdet af Radesyge mod Veneriske kun er lidet. Bataillonslægen Reinert i nordre Trondhjems Amt siger vel, at mange der have været angrebne af Radesygen, men han klager dog isærdeleshed over at de Syge skulle føres den lange Vei til Trondhjems Hospital, hvortil Amtet bidrager ikke Ubetydeligt, uden at høste nogen sand Nytte deraf. Regimentslæge Stüwen indberetter ligeledes, at i nordre Trondhjems Amt har Radesygen meget udbredt sig, og at mange vare behæftede med denne Sygdom, men ogsaa hans Klage gaar fornemmelig ud paa, at Mangel paa Sygehuse gjør deres Helbredelse vanskelig. Sundheds-Collegiet maa ved denne Leilighed ikke undlade at bemærke, at man allerede under 22de Januar 1811 indgav Forslag til Vice-Statholderskabet, angaaende Lægers Ansættelse og et Sygehuses Oprettelse i nordre Trondhjems Amt. Ved foregaaende Brevvexling med Amtmanden havde man bragt i Erfaring hvor hensigtsløs den Indretning er at hele nordre Trondhjems Amt, skal benytte søndre Trondhjems Amts Sygehus i Trondhjem; som Beviis maa vi kun anføre, at Inderøens Fogderie allerede i Aaret 1809 udredede til Trondhjems Sygehus 1 169 Rdl. 48 Skill. uden at nogen Patient har i det eller foregaaende Aar været indlagt i Sygehuset af Mangel paa Plads. Ligeledes udredede Nummedals Fogderie i samme Aaringer 1 000 til 1 400 Rdl. aarlig og fik dog kun sjelden og med megen Vanskelighed en Patient ind i Sygehuset. Denne aabenbare Forurettelse mod nordre Trondhjems Amts Almue gav Collegiet Anledning til med Varme at tale denne Sag; man indstillede, at der i Amtet maatte ansættes 3

Læger og oprettes et Sygehus, men uagtet derom gjort gjentagen Anmodning og Forestilling, har dog Amtet lige-saalidet faaet noget Sygehus som nogen Districtslæge.

Regimentslægerne Roll og Prøet i Trondhjem bemærker i Anledning af radesyge Personer i søndre Trondhjems Amt, at de meget vanskelig helbredes. Denne Mangel maa vist nok mere søges i Sygehusets Indskrænkning og ufuldkomne Indretning end i Sygdomens Natur. Af de gjorte Anmeldelser sees imidlertid, at i disse Dele af Norge er venerisk Sygdom meget mere herskende end Radesygen, og er Radesygen fornemmelig udbredt i Aggershuus og Christiansands Stifter, som Bradsberg Amt isærdeleshed er det District, der har mange af denne Sygdom angrebne Personer.

Efter Dr. Rabens Anmeldelse er i Jarlsberg Grevskab Radesygen ogsaa bleven mere almindelig end forhen, fornemmelig blandt Tjenestepiger. Og fortjener i Anledning heraf Overinspecteur Nielsens Anmærkning Opmærksomhed. Han har i en Skrivelse til Sundheds-Collegiet af 4de Februar d. A. anmærket, at 5 og derover af Qvindekjønnene mod 1 af Mandkjønnet ere angrebne af Radesygen, og mener han, at Aarsagen ligger deri, at Tjenestepigerne altfor meget afvige fra at klæde sig efter Landets Clima. Naar vi see, siger han, at Tjenestepiger, der have været i Byen og ere blevne smittede af Modesygen, gaa med blotte Arme, og paa Fødderne have Levninger af et Par fordums Dandseskoe, som har intet til Saaler og et Overlæder, der netop rækker til at skjule Tærne, naar vi vide, at bemeldte Piger behøve saameget til Hovedpynt og Stads, at de beholde intet tilovers af Lønnen til Klæder, Hoser, Skoe, saa kan det ikke forundre os, at Piger, der saaledes ere klædte halvnøgne og uden Fodtøi, ikke kunne udholde i Regn, Slud, Snee eller 20 Graders Kulde at bære Vand, vogte Qvæg o. s. v. fra Morgen til Aften, uden at paadrage sig saadanne idelige Forkjølelser som bliver den virkende Aarsag til Radesygen. For at forekomme dette Onde, foreslaar han, at det ved et Lovbud maatte gjøres til ubetinget Pligt for enhver Husbonde paa Landet, hvorledes han end forresten accorderede med sin Tjenestepige om Løn, at levere hende aarlig in natura 2 Par Begsøms Skoe og 2 Par grove Uldhoser.

Hvad angaaer den veneriske Sygdoms Udbredelse blandt Almuen, da bidrager vist nok meget dertil den paa de fleste Steder i Norge saakaldte Natteløben, hvoraf utiladeligt Samleie er Følgen. Physicus Lintrup paa Hedemarken og Districtslægen Petersen i Gulbrandsdalen forsikre, at denne Uskik ikke ansees for uanstændig, og at man ikke kan overbevise den almindelige Mand om dens

Lastværdighed. Ingen Husbonde tør nægte sin Dræng denne Morskab, da de mene at Natten hører dem selv til, og ved at forbyde den med Magt vilde alle Tjenestefolkene være enige i at opsiges sin Tjeneste. Det vilde derfor saavel i fysisk som moralsk Henseende vist nok være af særdeles Vigtighed, om ved Lovgivningen kunde sættes Skranker for denne fordærlige Uskik.

Enat er paa de fleste Steder en meget almindelig Sygdom, og er efter flere Lægers Udsagn vanskelig at udrydde, da Bonden ikke anser det for en Sygdom. Hvad der ellers i Særdeleshed bidrager, som Dr. Raben anmærker, til saadanne croniske smitsomme Sygdommes Udbredning, er: 1) Betleri, 2) Lægdslemmernes Omlægning, og hvortil vel ogsaa den forhen anførte Natteløben ikke lidet bidrager.

Epidemiske Sygdomme kan man just ikke sige have i forrige Aar foranlediget stor Ødelæggelse, naar man undtager Blodgang. Regimentschirurg With anmelder, at han i afvigte Aar har behandlet omtrent 300 Dysenterister, hvoraf det største Antal var Militaire, indlagde i det herværende militaire Sygehus, og hvoraf en Deel døde. Paa Toten, i Wardahl, Land og Walders blev i September Maaned forrige Aar ved Gjennemmarsch af Militaire, som efterlode sig 41 Dysenterister, 250 af Bondestanden smittede af Blodgang. I Walders var der 151 Syge, af hvilke efter Districtslægen Mürrers Indberetning 21 døde, hvoraf 14 Børn og 5 gamle udlevede Mænd. I Christiansund herskede ligeledes Blodgang i December Maaned, hvoraf kun Faae døde; og var i det Heele tagen Blodgang mindre hærskende i det afvigte Aar end sædvanlig, hvortil Grunden rimeligvis maa søges i den mindre varme Sommer.

I Trondhjems By og tilgrænsende Landdistricter var biløs- og Nervefeber temmelig hyppige afvigte Aar, og bemærker Regimentslægerne Roll og Prøet, at de conditionerede Familier hyppigst bleve angrebne af Sygdommen, sjældnere Folk af de ringere Klasser. Og man maa ikke undlade at bemærke, at Koldfeberpatienter vare meget færre i afvigte Aar end i foregaaende Aaringer. Hvad angaar den nys anførte Dysenterie, som i afvigte Aar fornemmelig viste sig blandt det Militaire og den ringere Deel af Almuen, da maa dens prædisponerende Aarsager fornemmelig søges i Mangel paa Fødemidler, Nydelse af slette Fødemidler, og naar disse bortfjernes, vil i Almindelighed ikke kunde befrygtes ødelæggende Epidemier af denne Sygdom.

De naturlige Børnekopper have efter de indkomne Indberetninger ikke viist sig i afvigte Aar. Vaccinationen har havt temmelig god Fremgang i det sidst forløbne Aar. De Læger, der have udmærket sig ved personlig at

vaccinere mange Subjecter, ere Districtslægerne Uhermann, Monrad, Petersen og Walbohm samt Stadschirurg Wisbech i Bergen, dog fortjener Physicus Lintrup paa Hedemarken ligesaameget at bemærkes, da han er den blandt Physiici, der har anvendt mest Umage og Flid paa at oplære Hjelpevaccinateurer i hans vidtløftige Embedsdistrict. Nogle Læger have klaget over Mangel paa Vaccinematerie, uagtet den næsten til enhver Tid af Aaret har været at faa her ved Collegiet. Mærkeligt er det, at i Trondhjems Stift har Vaccinationen i forrige Aar aldeles ikke villet lykkes for nogen af de i Stiftet værende Læger, uagtet de have anvendt Vaccinematerie fra Christiania, Bergen og Kjøbenhavn — overalt bliver Klager over at Vaccinematerien ikke vil slaa an mere og mere hyppig i de seenere Aaringer. Det er nu omtrent 14 Aar siden Vaccinationen blev indført i Norge. Skulde maaske Vaccinestoffet, ved gennem dette Tidsrum mangfoldige Gange at være optaget i Menneske-Constitutionen, tildeels have tabt Kraft til at generere sig? Man har troet desangaaende at burde forsøge Vaccinen paa en Ko, da muligen Vaccinematerien derved kunde tilbagevinde sin oprindelige Kraft. Skulle dette Forsøg mislykkes, da vil det være nødvendigt for Vaccinationens Fremgang, at man seer til fra Engeland at faa Vaccinestof taget umiddelbar af Køerne.

Antallet paa de i afvigte Aar Vaccinerede, efter de til Collegiet indsendte Lister, er saaledes:

Aggershuus Stift	2 057
Christiansands Stift	330
Bergens Stift	2 534
Nordlandene og Finmarkens Amter	1 427

er tilsammen 6 348 Personer.

I Christiania og i Bergen ere faste Vaccinations-Indretninger, der bestyres af en Læge, som tillige opbevarer Vaccinematerie. I Trondhem og Christiansand have saadanne Indretninger endnu ikke været at faa istandbragte, uagtet den, isærdeleshed hvad Trondhem angaar, vilde være særdeles nyttig for til enhver Tid at kunne være forsynet med Vaccinematerie til de i Districterne værende Læger og Hjelpevaccinateurer, som maatte forlange den.

Over Mangel paa Sygehuse for de Amter, der ingen Kjøbsteder have, er almindelig Klage, ligeledes over slet indrettede Sygehuse. Den herfra under Dags Dato indgivne Plan om Lægedistricternes Inddeling og Sygehuses Oprettelse vil nærmere vise, hvad vi have troet nødvendig i saa Henseende.

At man paa de fleste Steder i Landet mangler Gjorde-mødre er noksom bekjendt. Denne Mangel have dog nogle Læger søgt at afhjælpe ved, saa vidt skee kunde, at op-

lære nogle Bondekoner. Og tør man haabe, at denne Mangel lidt efter lidt fremdeles vil vorde afhjulpen, naar Undervisningen i Gjordemoderkonsten her i Staden understyttes ved hensigtsmæssige Foranstaltninger.

Hvad Qvaksalveri angaar, da er vist nok Mangel paa det fornødne Antal Læger en af de vigtigste Aarsager til Almuens Hengivenhed og Tro paa Qvaksalvens Konster, ved at se denne Mangel afhjulpen vil Tid efter anden dette Onde tabe sig, men naar, som i afvigte Aar var Tilfældet, en Stolemager og Skarpretter Petersen i Trondhjem blev af vedkommende høieste militaire Authoritet ansat som Bataillonschirurg, og siden af Amtet requirert for at tilsee Syge paa Landet (hvilket vist nok var en Følge af Mangel paa virkelige Læger), saa kan man ikke undre sig over at Almuen benytter saadanne Personer.

Over Apothekerne har ikke været ført nogen Klage, som her er værd at anmærke, ikke heller ved man nogen, der har udmærket sig ved Indsamling af Medicinalplanter, eller ved litterair eller practisk at have virket til Industriens Fremme. Fra Apothekerne har Collegiet gjentagne Gange modtaget Anmodninger om en nye Medicinaltaxt, der var overensstemmende med de gjeldende Priser paa de raa Lægemidler. Hvad angaar at forbedre Apothekernes Kaar paa de mindre Steder, da ved Collegiet intet, der mere

passende kunde forenes med deres Syssel, end at meddeles Postmesterembeder eller Udsalg af stemplet Papir. Regimentslægen Simers foreslaaer, at Apothekeren i Frederiksstad maatte tildeles et Stykke Jord, hvoraf det Offentlige eier betydeligt tæt omkring Byen.

Slutteligen maa man ikke undlade at bemærke: 1) at Regimentslæge Simers indberetter, at Vandet i Frederiksstad er enten tykt, mudret, guulbrunt, undertiden halvraadent, som Følge af et forfalden Vandværk, eller og meer eller mindre salt af den opstigende Sø. Det friske gode Vand er saa langt fraliggende, at kun formuende Familier kan have Leilighed at forskaffe sig det. Efter vor Formening burde vel Physicus i Smaalønnenes Amt desangaaende afgive sin Erklæring, da han intet har meldt herom, og det vistnok er af særdeles Vigtighed, om muligt at afhjælpe dette for den almindelige Sundhedspleie saa betydelige Onde.

2) Distriktslægen Monrad i Tromsøe beretter, at Kjøbmand Peder Figenschau paa Tromsøe har for egen Regning ladet opbygge et Huus bestaaende af 3 Værelser foruden Kjøkken og Overværelser, som af ham er bestemt at skjænkes til Sygehus for Tromsøe Fogderie. Huset er endnu ikke kommet videre end under Tag, men Arbeidet vil vist fuldføres saasnart det for ham kan lade sig gjøre.

Christiania i det Kongelige Sundheds-Collegium for Norge den 30te Juni 1815.

Thulstrup,
h. a. Decanus.

Maschmann.

N Sørenssen.

Schandorff.

Til
Det Kongelige Statsraads 3die Departement.

Trykfeil.

I Beretningen for 1869:

Pag. 8, 2den Spalte, sidste Linie, tilføies: Se Side 11.

- 12, - — 3die — fra oven, Vaccination, læs: Vaccination.
- 22, 1ste — 13de — fra neden, „I Fredrikstads Bys Sygehus indkom“, læs: I Fredrikstads Bys Sygehus laa 2 Personer, 1 Mand og 1 Kvinde, tilbage fra det foregaaende Aar og der indkom osv.
- 57, 2den — 11te — fra oven, 43, læs: 4 Syge, 3.
- 103, 2den Tabel, 2den — fra oven, Øtre, læs: Østre.

I Beretningen for 1868:

Pag. XIX, 1ste Spalte, 12te Linie fra oven og følgende skal lyde saaledes: Udfaldet af Udtrækningerne paa Bækkenenden er opgivet for 6 af Konerne, der alle forbleve ilive, og for 9 af Børnene, af hvilke 3 fødtes levende, 6 vare dødfødte.

- — 1ste — 17de — med, læs: for.
 - 6, 1ste — 3die — fra oven, „forekom tilsammen 13“, læs: forekom 1, tilsammen 13.
-

Liste over kjendte Dødsaarsager i Aaret 187 fra Undertegnede.

	Tilsam- men.	Alder og Kjønn.																		Anmærkning.								
		0-1		1-5		5-10		10-15		15-20		20-30		30-40		40-50		50-60			60-70		70-80		80-90		90-100	
		Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.		Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.
Transport																												
Insania																												
Ischuria																												
Laryngitis																												
Meningitis																												
— tuberculosa																												
— cerebro-spin. epidemica																												
— spinalis, Myelitis																												
Morbilli																												
Morbus ovarii																												
— viarum uriniferarum																												
Nephritis, Morb. Brighti																												
Obstructio alvi, Ileus																												
Oedema pulmonum																												
Paralysis																												
Peritonæitis																												
Phlegmone, Abscessus																												
Pleuritis																												
Pneumonia																												
Purpura																												
Pyæmia																												
Rachitis																												
Scarlatina																												
Scrophulosis																												
Syphilis																												
Tetanus																												
Tuberculosis pulmonum																												
— aliorum organorum																												
Tussis convulsiva																												
Uraemia																												
Variolæ																												
Vitia organica abdominis																												
— — cerebri																												
— — cordis																												
— — hepatis																												
— ventriculi & canalis intest.																												
Vulnera																												

*) Ifølge Indre-Departementets Cirkulærer af 8 Febr. 1861 og 23 Decbr. 1864 III, bør i Medicinalberetningen særskilt Opgave afgives over Dødsaaarsagen ved ethvert Dødsfald, hvorom vedkommende Læge har sikker Kundskab, med Anførsel af den Dødes Køn og Alder, den sidste angivet i Antal af fyldte Aar eller for spæde Børn Antallet af fyldte Maaneder eller Uger.

Liste over kjendte Dødsaaarsager i Aaret 187 fra Undertegnede.

[illegible]

*) I Anmærkningsrubrikken bedes tilføjet Stedet.

Liste over kjendte Dødsaaarsager i Aaret 187 fra Undertegnede.

[illegible]

